

Культура Фронт

Т а ј њ н о м е р ы н

ВЛ. ИВАНОВ—Мѡд вѣтвѡб пѣригѡн .
 Е. РОЧЕВ—Култ. револуц. воѡын
 мѡд пѣатлѣткаын сулалан мѡг-
 јас 18

М. Е. САМЫЛОВ—Авт. Коми Обл.
 мѡд пѣатлѣткаын сѡкыд да кок-
 ны промышлѣнност 21

П. ПОПОВ—Кыѣи пондас быдмыны
 печат продукция мѡд пѣатлѣт-
 каын 31

ПЕТРОКОВ—Партактѣвкѡд уж . . . 37

М. БОГОМОЛОВ—Бојѣвѡја портны
 олѡмѡ ВКП(б) ЦК школајас јы-
 лыс шуѡмсѡ 40

ИЧѡТ да ШѡР школајасын успева-
 јемѡст артас нуѡдан инстукцѣа 45

ЗАВЈАЛОВ—Бурмѡдныкачество вѡр-
 фронт вывса ужалыс кадрлыс
 (Лѣс. технѣкум уж.) 47

КАНѡДАТСКѡЈ ШКОЛАЈАСЛЫ
 5-5 ТЕМА

„ Кушѡм враг раб. класс пыщ-
 кын тышкасѡмѡн јонмѣс да дѡр-
 ѡс болшевиѡм 55

М. БОГОМОЛОВ—Лаб. бригаднѡј ме-
 тод бырѡдѡ школаѡс 61

СКРИПОВ—Медвоѡда шуѡѡда школ.
 географѣја программа јылыс . . 80

ДОЦ. В. ПОДОРОВ—Комѣи духовен-
 стволѡн контрреволуц. ужыс . . 85

„ Коми обновленцы 87

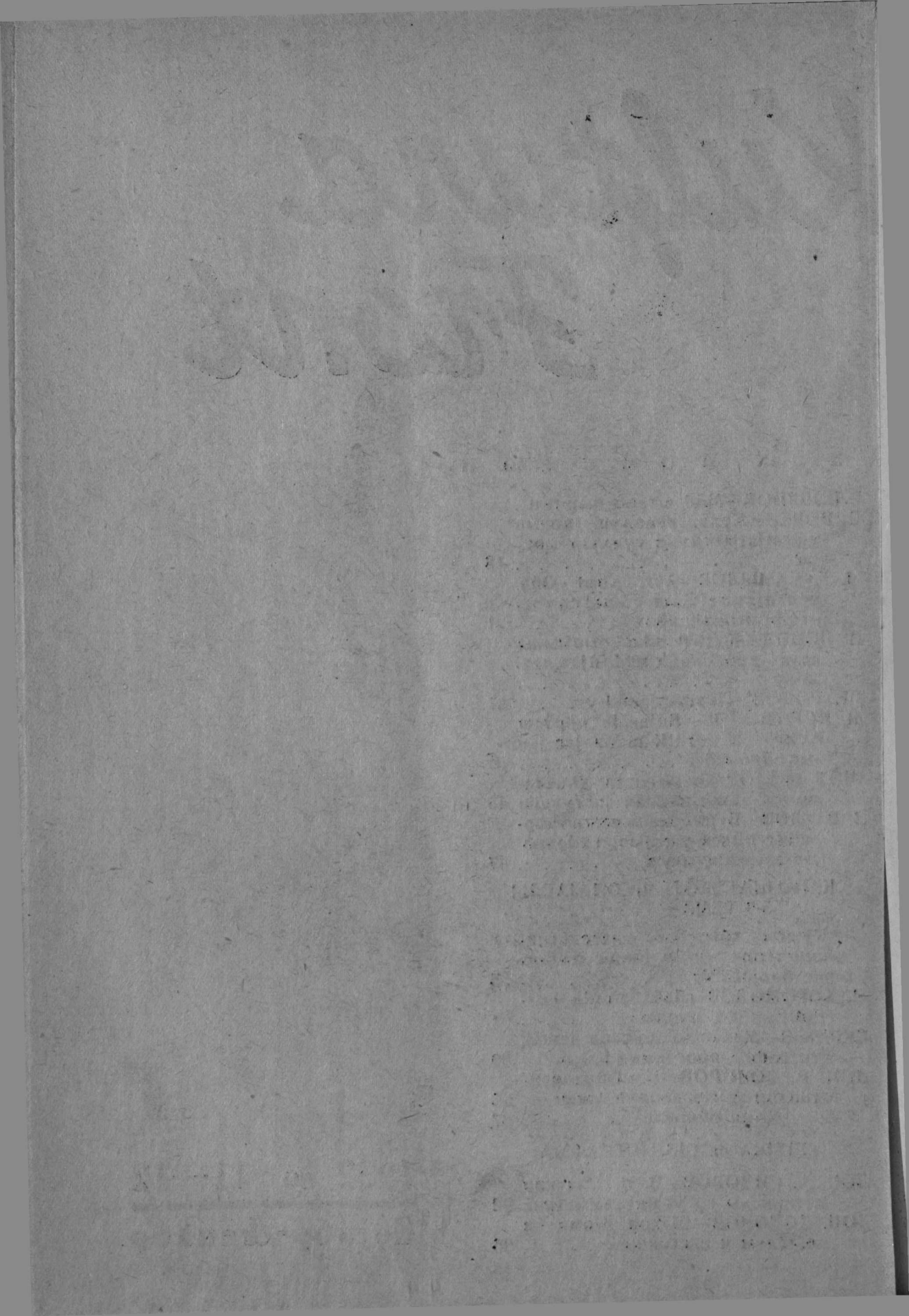
КРИТИКА да БИБЛИОГРАФИЈА

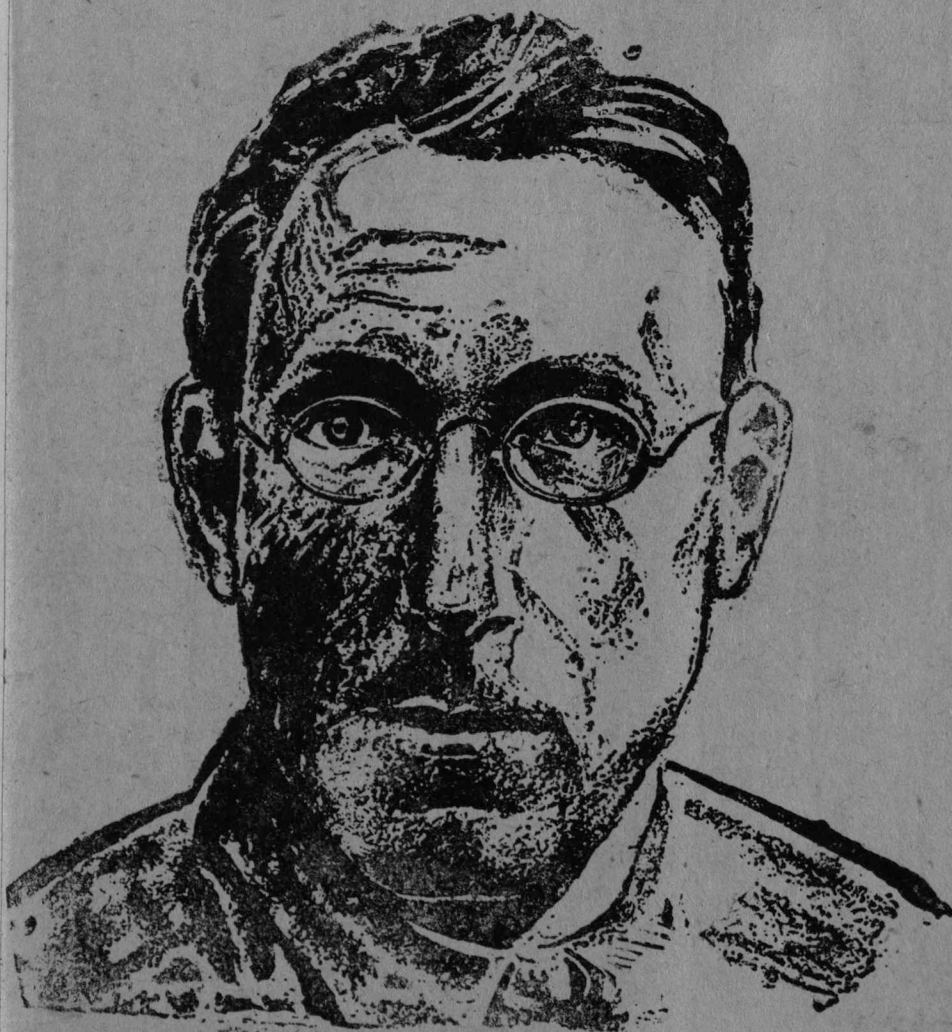
ДОЦ. А. СИДОРОВ—В. И. Лыткин
 материалы по коми грамматике 92

ДОЦ. ПОДОРОВ—Шахов „Коми в
 прошлом и настоящем 95

1932 во 11—12

Нојабр-ѡекабр

ВЛ. ИВАНОВ

Г.П.Б. в ЛНГр.
Ц. 1933 г.
Акт № 263

H
C
H

НЗЖ Коми
1-2

ВЛ. ИВАНОВ.

Мөд вiтвоо пырiгөн

1. Матыса могјас

Јортјас! Пленумдн ужд кутчыстоз меным окота вiставны некымын кыв. Тајд пленумыс партија војвыс крајувса Комитетдн зев колана i коланлунсо сылыс содтоны кујим тдчанатор.

Медвозца тдчана торјыс—сiјд, мыј III пленум чукдртчис кык зев ыжыд iсторическдј кад костын, кык пјатiлетка костын. Первојја пјатiлетка сiјд—зон выл iсторiја мувывса јоз олдымын, сiјд—социализмдн вермдм. Тајд пјатiлеткаыс медвоз тдчана СССР-ын социалистическдј економикалы фундамент ештддмдн, индустриализација нуддомын зев тырыс успехјасдн, коддн лоi вдчдма подув Совет Сојузса став народндј овмдсын техника боксаң реконструкција нуддмлы.

Первојја пјатiлетка помасд сещдм олдымын, кор лоисны зев тырыс социалндј воковјас сiктын: лдсдддма совхозјас, колхозјас, МТС-јас да МТФјас. Гдл да шоркоддема крестана пыг кызвыныс сувтисны социалистическдј туј вылд. Сiктын социалистическдј переделка нуддомын вермдмјас вылын, колхозјасд массдвдја пырм вылын бырбдсд кулак, кыдi класс. Кулакдс паздддма, но абу на зiкдз жугдддма.

Робдчдј класс воис ыжыд вермдмјас зев чорыд классдвдј тышдн. Тајд классдвдј тышас јонмiс, воспiтајтчис пролетариат да колхозчыкјас, тајд школаас бидмисны, велддчисны уна со, уна

дас сурс выл ударчык социализм стрдiтан уж вылд.

Первојја пјатiлеткалдн iтогјасыс—партија генералндј вiчлдн зев ыжыд вермдмјас. Троцкизмдс ми паздддм, сiјд важдн-нiн лоi контрреволюционндј вiчдн, контрреволюционндј буржуазијалы отсасыс медвозца отраддн. Вескыдвыс да „шугавыс“ кеждмјас, кулакјаслдн, помдз жугдддтдм капиталистическдј класс коласјаслдн агентјас да отсасысјас, политика боксаң банкротчисны, партија најдс жугдддс, сдмын оппортунизмкдд кык фронт вылд вермасан мог езна бър. Мдд пјатiлеткад партија локтд бид вiчдд ыжыд вермдмјасдн.

Ои ми пырам мдд пјатiлеткад,—классјастдм социалистическдј общество стрдiтан, капитализм чужтыс став помкајас бырбдан пјатiлеткад—пырам сещдм кадд, кор мијанлы ковмас пуктыны ыжыд уж, медым бид ужалыс мортдс портны вежртдмдн социализм стрдiтысд.

Мдд пјатiлеткад колд, пыр вожд бидмыс индустрија под вылын, торја-нiн сдкыд индустрија под вылын, паскыда машиницирујтны да химицирујтны странадс, а тајдн ндшта јонжыка лод кыпдддма производителндј вынјаснымдс социалистическдј страналыс да сiјдн матыстны ставмузылын социализмлыс вермдм.

Мдд пјатiлеткалы колд ввлытдм вылд ндшта бурмддны материалиндј олдмсд ужалыс јозлыс.

Мод пјатілеткаын вѣчны колан ужјас кыѣ лыд боксаѳ, сїѣ-жѣ качество доксаѳ зев ыжыдѣс. Сѣкыд вїставны налыс тѣдчанлунсѣ гоз-мѣд кывјѣн сешѣм гырысѣс колѣ лоны, кыѣ полі-ѣка, сїѣ-жѣ овмѣс боксаѳ вермѣмјаслы мѣд пјатілеткаын. Сѣмын мѣд пјатілеткалѣн планыс, јортјас, кодѣс олѣмѣ нуѣдїг кежлѣ мїжанлы колѣ ѣнїсан-жѣ кутчыснї став вынчыным. оз тыр само-токѣн. Воѣд вылѣ вермѣмјасыс сїѣ-жѣ шедасны сѣмын тыш пыр, массаѣс мобї-їзујтѣм пыр да соціалїстїческѣј строїтелство могјас вылѣ, мїжан туј вылын, медса-нїн мѣд пјатілетка перво-їа воѣ паныд сурьс став сѣкыд торјас венѣм вылѣ партїаѣн став вынсѣ пук-тѣмѣя. Та вылѣ мед быдѣн мїжан пыс вѣліны даѣс. Тајѣ сѣкыдторјасыс пе-тѣны мїжан быдмѣмыс, јѣс классѣвѣј тышыс.

Војвылын мї сїѣ-жѣ огѣ іѣѣт вермѣм-їасѣн петѣј первоїа пјатілеткаыс. Вѣр куѣа Војвыв крај мѣд пјатілетка дорѣ лѣктѣ первоїа пјатілеткалыс плансѣ содтѣѣн тыртѣмѣн. Тајѣ каднас мїжан крај озырмїс уна вылѣ промышлєнчїј предпрїятѣѣїасѣн; сувгїс строїѣ уна вѣр-пїлітан да мукѣд заводјас. Мїжан вој-вывса вѣрјасѣд мувылын јѣз олїгѣн первоїас-на стрѣїтѣма вѣркыскалан механїзуїруїтѣм тујјас. Абу еѣа вермѣм-їас і вѣр овмѣслыс мукѣд ужјас меха-нїзуїруїтѣмын.

Уна дас лыда совхозјас, каргѣгѣрса овмѣсјас, МТС-јас да сурс лыда колхозјас пѣртїсны војвывса сїктѣс соціалїстїчес-кѣјѣ. Мї воїм-нїн тундраѣс, ѳєкор ѳєкодѣн вїдлавтѣм паскыд кушѣс, індустрїалїзуїтѣмѣ. Онї тундра аслас ізшомнас, ѳєрпнас, сѣвїєчнас, асфалг-нас шѣщ сувтѣ соціалїстїческѣј строї-каѣ.

Абу еѣа вермѣмјасыс крајлѣн і ужа-лыс јѣзлыс культурно-бытѣвѣј оласногѣс бурмѣѣомын. Бѣстам ѣтї тѣр Карлорлыс патєра фондсѣ. Ме вїстала сѣмын ѣтї лыдпас, кодї тїжанлы петкѣдлас, кушѣм ыжыд возков мїжан вѣѣѣма тајѣ ужас. Пјатїлетка заводїтїгѣн Країпланѣн сѣгѣм справка сѣртї, вѣлі 450 сурс кв. метр, * 1932 вѣса јанвар і лун кеж-лѣ тајѣ фондс вѣлі-нїн 853 сурс кв. метр, мѣдног-кѣ шуны, первоїа пјатї-леткаын Карлорлѣн патєра фондс пѣштї кык пѣв соѣѣма.

Тајѣ ітогыс оз петкѣдлы, мыј тајѣ мїжанлы тырмана нїн; патєрајасыс мїжан

век-на ѣскыд. Сѣдыс патєрнѣј пѣ-щаѣыс кызвынсѣ мїжан лѣї сѣтѣма за-водса, вѣр бїрјаса кокныд промышлєн-ностса да мукѣд робѣѣїјаслы.

Мѣд пјатїлетка Војвыв крајлы—сїїѣ лѣѣ вѣрѣ уна машїнајас сѣгѣм. Тајѣ могыс пѣрас олѣмѣ сы понда, мыј первоїа пјатїлетка да мѣд пјатїлетка-лѣн первоїа војасыс, сѣкыд індустрїа да машїнајас стрѣїтѣм асланым стра-наын јѣна кыпѣѣѣмѣн, лѣѣѣдасны став условїїѣјасѣсѣ вѣчны зев уна машїнајас, кодјас мунасны і вѣрѣ, і вѣр буржыка, обрабатываїтѣм вылѣ, мујас вылѣ да кокнѣѣдасны сѣкыд ужсѣ вѣрлєѣыслы, кылѣѣѣчєлыс, кырысєыслыс, кыпѣѣдасны најѣ ужлыс проїзводїтелностсѣ да бурмѣѣдасны налыс оласногсѣ.

Мѣд пјатїлетка Војвыв крајлы—сїїѣ крајын хїмїзаїїа нуѣѣѣм. Мї заводїтїм-нїн тајѣ могсѣ пѣртны олѣмѣ. Та јылыс вїсталѣ Карлорын дрєвесїна гїдролїз вылѣ завод стрѣїтнї заводї-тѣм. Лабѣратѣрїајасын, мїжан заказ сѣртї, кутасын вѣчны гїпсыс, кодї мї-їанын зев уна, сѣрнѣј кїслѣта да сѣр-нѣј кїслѣта отходѣыс—цемент. А тї тѣ-таѣ, кушѣѣма колѣ мїжан промышлєнност-лы сѣрнѣј кїслѣтаыс. Крајын сѣрнѣј кїс-лѣта вѣѣѣм отсалас мїжанлы ѣѣїѣжык кы-пѣѣдны шѣщ целѣулоза промышлєнност.

Мѣд пјатїлетка мїжан крајын—сїїѣс сѣкыд промышлєнност паскѣѣѣѣм вѣсна, медїјонасѣ Печєраын шѣм да ѳєрп пер-їѣм паскѣѣѣѣм вѣсна вермасѣм.

Мѣд пјатїлеткаын мїжанлы колѣ лєз-їас моз козаны урожај кыпѣѣѣѣм вѣсна, скѣтлыс торја нїн јѣв сѣтысїаслыс, продуктївностсѣ содтѣм вѣсна. Тајѣ—ѣнїа кадѣа медыжыд мог абу сѣмын мїжан крајлѣн, а став Сѣвет соїузлѣн. Тајѣ могсѣ олѣмѣ пѣртѣмѣн лоас ун-жык сырѣо промышлєнностлы да соѣа промышлєнностлѣн проїзводство. Уро-жај кыпѣѣѣѣм да скѣтлыс продуктїв-ностсѣ содтѣм нѣшта бурмѣѣдас матєрї-алнѣј положєннѣо робѣѣїјаслыс да кол-хоѣнїкїјаслыс.

Мѣд пјатїлеткаын мїжанлы колѣ косаѳ уна сурс лїтр јѣв, уна дас сурс цент-ѳєр шабдї, уна ѣѣ сурс центѳєр наѳ да мукѣд пѣлѣс вїѣ-му прѣѣдукта ѣнїа дорыс унжык бѣстѣм вѣсна. Тајѣ могсѣ мїжанлы колѣ пѣртны олѣмѣ мїжан меды-жыд могкѣд ѣтѣщ: воыс-воѣ успешѣн тыртны вѣр експорт прогѣрамма, кодї воѣа моз колѣ медыжыд могѣн вої-вывса болѣшеїкїјаслѣн.

вылб мобілізујтан пленум. Міжанлы колб тајб ужын вермбмб воім могыс лб-сбдны бојевбј программа ужлы.

Соцстроітелство тајб участокын колтбмбсб мјан крајын терптіны оз поз, а торја організаціјасын тајб колтбмыс грбзіб воны вескбдлбмас оппортуністјас ног банкротітбмб.

Јортјас, тајб вопроссб лб сувтбдны сещбм чорыда да јостыны сы вылб відбдлбм сы понда, мыј тајб участокын ужсб торја організаціјасон лоі орбдб-ма сбмын оппортунізм самбн лезысбм вбсна, а заготовка планјассб тыртны мјан крајын маверіальнбј запасјас (чан, шабді, выј, картупель) ем дај лшало-на.

Сы-понда-і партіја крајувса комітет пленум вылын мјанлы колб шбктыны, мед быд коммуніст, быд јачејка да партіјнбј організаціја большевік ног кога-сісны пролетаріат государство воын обязательствојас тыртбм вбсна да тыртісны најбс, та вылб ужалыс јбзбс мобілізујтбмбн, партіјалыс тујвіч олбмб чоткбја нубдбмбн да сіјбс вежнбдлбм-кбд тышкасбмын.

Небыдіка ужалбм, оппортунізм самбн лезбм мед вблі бырбдбма практи-

каыс, торја організаціјас ужыс, а оппортуністјасбс, кодјас бб-рынтбдны сбкыд торјас-воын мелкобуржуазнбј мбвпјас во-, чын, пбтачітбны кулакбс, колб немжаліттбг, кызі робчбј класслы изменітсјасбс, керыштны партіја діныс, весавны партіјаыс, кызі зев вреднбј да бпаснбј торјасбс. Сб-мын тајб тујыс сетас партіја-лы Лбннногвермасан самбні-ја могјас олбмб пбртбм вылб.

Јортјас, менам ем кык кбсјантор тајб пленумлы. Тајб медвоз сіјб, медым менсым індбм тајб кујім тбдчана торбб вблі ббстбма тбдвылб, а сесса ме чај-та, мыј мі тани мјан воын сулалыс вопросјас куза сорнітігбн, мјан ужыс нелучкіјас, кызі крајувса, сіз-жб мбста-вывса організаціјаслыс, мбса-модлыс кртікујтбмбн, воам сещбм решенбја-сб, кодјас војывса большевікјас орга-нізаціјалы оз ло сбмын „резулціјабн“, кодос лыдбфасны, проработажтасны, а сесса і еновтасны, а лос локтан кадын большевітскбја ужавны программабн (ап-лодісментјас).

II. Сіктын выл обстановка јылыс

Мі—мбд пјатілеткаб вужан кадынбс. Ставнымлы мјанлы соціалістическбј строітелствоын ббстбм вермбмјас бура тыдалбны. Најб гырысбс, ме женідіка најылыс вісталі-нін. Сы вбсна ме ог-кбсі тани паскбдны мјан вермбмјас-лыс серласјассб, а сувтбда ас воэд мо-гбн—воэд вісталбмын петкбдны ердб нелучкіјас мјан ужыс. Міжанлы колб сіјбс вбчны, медым чорыда кучкыны прорыва участокјас куза. Сещбм участ-окјас куза, кбні кулак, торја организа-ціјасын классбвбј суелун нжмбдбмбн пблзујтбмбн зібл падмбдны соціалізм-лыс наступајтбмсб да пролетаріат госу-дарстволыс вліжаньб јонмбдбмсб. Тајб нелучкіјассб мјанлы колб петкбдны ерд вылб нбті тупкытбг, медым кучкы-ны сы куза бтувјбн, чорыда да ббстны гырыс вермбмјас мбд пјатілеткаын.

Та куза ме пленум воын сувтла соціалістическбј строітелствоын мед важнбј участокјас вылб козајственно-політическбј кампаньбјас вылб (вбрле-

збм, віз-му прбдукта заготовкајас), мыј сајын мјан вермбмјас соціалізм течб-мын да мыј торја јортјас шбкыда ву-нбдлбны.

Тајб ужјас мунбмлыс ітојјассб ті тбданныд-нін печатыс, докладјасыс; тб-данныд ті і бур резултатјассб да вер-мбмјассб тајб ужыс. Аслам вісталбмын ас вылб ме сувтбда могбн—петкбдлыны нелучкіјассб ужыс тајб медыжыд фронт вылыс сы могыс, мед ескб ставлыс ко-тыртбмбн кучкыны прорыва участ-окјас куза,—участокјас куза, кбні кулак торја коммуністјаслыс оппортунізм сама ужсб да классовбј суелун воштбмсб ббстбмбн, кбсјб орбдны государство воын ббстбм обязательствојас бура тыртбмнымбс.

Торја участокјасын ужыс крајын му-нбны, колан во серті, жебжыка. Тајб тупкыны да зббны некодлы оз поз, мі ескб егб вермб шусыны большевікја-сбн, егб-кб став нелучкіјаснымбс пет-кбдб ердб пленум вылын.

Оні мі пьрім 1933 вога, а мыжкѡ мында і 34 вога вѡрексपोर्टлыг плансѡ тыртны лѡсѡдчан кадѡ. Ме вѡстала 1932-33 вога сезонјасын вѡрлеѡм жылсѡ. Вѡр, кодѡс заготовѡтам, ѡні, мунѡ экспорт вылѡ оз сѡмын 1933 вога навѡгацѡја дьрјѡ, но мыжкѡ мында і 1933-34 вога тѡлын пѡлѡтѡм вылѡ, 34 вога навѡгацѡја заводѡтчѡгѡн заграничаѡ мѡдѡдѡм вылѡ. Сѡжѡ, 1932-33 вога вѡрлеѡзан план кѡ оз ло тыртѡма, сѡжѡ орѡдѡ щѡщ 1933 вога вѡр петкѡдан план, а тѡ тѡданныѡ, мыж вѡрексपोर्ट мѡжан Вѡрвѡв краѡн медыжыѡ участок.

Тѡ кывлѡнныѡ-нѡн, мыж тавѡ арын вѡрлеѡзан уж заводѡтчѡс, коѡлан вога сертѡ мыжкѡ мында жебжыка дај боевѡј ѡдјас ѡнѡ-на абу бѡстѡма.

Воѡѡ, вѡ-му продуктајас заготовѡтѡм мунѡ сещѡма, мыж мѡ огѡ вермѡ ошжыс-ны. А ѡд талѡн коѡлаѡлуныс робѡчѡјјас-лыг снабженьѡсѡ бурмѡдѡмын, кокнѡ промышленностын да сѡжѡ-жѡ вѡрекс-портын зев ыжыѡ. Тајѡ бѡдѡнлы гѡгѡр-воана; сорнѡ мунѡ нанѡ, выж, шабдѡ пук-тасјас да мукѡд пѡлѡс вѡ-му прѡдукта-јас заготовѡтѡм жылсѡ.

Сѡжѡ, і вѡр кылѡдан мѡгнымѡс 32-ѡд воѡ мѡ егѡ вермѡ спѡлна пѡртны олѡмѡ, кѡнѡ успѡхјасным 1931 во сертѡ ыжыѡсѡ. Мѡ огѡ лыстѡ шуны партѡјалы да робѡчѡј классы, мыж 32 воын бура ештѡдѡм кылѡдѡм, ѡнѡ-на сѡ „помалам“ вѡркылѡдѡмсѡ да.

Ме ог тѡд, тани бѡд пукалыг жѡрт чувствуйтѡ оз асѡс кывкутысѡн тајѡ ужын нѡлужкѡјјас-сыс. Гѡгѡрвоѡ оз, мыж строѡтельство торја участѡкјасыг тајѡ ѡтогѡ оз поѡ шуны бурѡн. Гѡгѡрвоѡсны ез пленум вылын став жѡртјас—најѡ кывкутѡны сыгѡ, мыж мѡ огѡ вермѡ та-јѡ во помасѡгѡн партѡјалы шуны, мыж краѡн соцѡлѡстѡческѡј строѡтельствоын став участѡкјас вылын коѡсасѡм болше-вѡк самѡн да вермѡм. Пленум вылын сорнѡтѡмјас петкѡдѡсны, мыж торја ра-бѡтнѡкјаслѡн да партѡјнѡј органѡзѡцѡја-јаслѡн тајѡс гѡгѡрвоѡмыс да тавѡ кыв-кутѡмыс абу.

ѡдѡт ѡдјасыг да коѡѡажѡственнѡ-полѡтѡ-ческѡј кампанѡнѡјас нѡжѡдѡмыг дѡржы-сѡм оз вермы лѡны. Коѡсурѡ кѡ кутас-ны корсавны, объектѡвнѡј помѡкајас, на-јѡ вужасны оппѡртунѡзм туј вылѡ, ку-тасны пѡрјавлыны партѡјадѡс да зѡбны кыѡ збылыг дѡлѡыс вѡлѡ. Некушѡм объектѡвнѡј помѡкајас, кодјас ескѡ дѡр-жѡсны торја раѡнјаслыг коѡѡажѡственнѡ-

полѡтѡческѡј мѡгјас ѡмѡла нѡдѡмыг, тѡ онѡ адѡѡ. Збыл-кѡ,—вѡ-му заготовѡка централѡзованнѡј планјас чѡнтѡма коѡлан во сертѡ жын мындаѡѡ, а тыртны тајѡ коѡлан вога сертѡ ѡѡѡтжык плансѡ ез кужны, кѡѡ вѡрвѡв сѡктјаслѡн ем тыр-мыѡн матерѡялнѡј запасјасыг дај лѡша-лас-на, государство воѡын ѡбѡзател-ствојас бѡдѡтор куѡа тыртѡм вылѡ: і выж, і нанѡ, і шабдѡ, і пуктасјас да турун куѡа.

Тѡхнѡка бѡксан мѡ жѡнжыкѡс коѡлан во сертѡ, вѡѡѡма да ужалѡны уна вылѡ шабдѡ завод, выж заводјас, бѡстѡма ыжыѡн опыт налѡн вескѡдѡлѡмын да сенѡ ужаломын. Машѡнѡзѡцѡјаын Крај бѡстѡ-жѡ тѡдѡчымѡн вермѡмјас, кѡѡ ескѡ і ез сещѡм ѡдјасѡн, кушѡм вѡлѡ колѡ мѡжан-лы. Бѡдѡмѡсны кадрјас, налѡн опытыс ыжыѡджык лѡѡ, мыж сурѡ сетѡсны-нѡн ВУЗ-јас, спецѡялнѡј учебнѡј заведѡннѡ-јас да тѡхнѡкумјас.

Партѡјнѡј органѡзѡцѡјајаслѡн опытыс сѡдѡ. Уж вын мѡжан ез чѡн. Сѡкт 60 пр. вылѡ колѡлектѡвѡіѡрѡутѡма. Тајѡ воско-лыслѡн тѡдѡчѡлуныс ужын вермѡмјас бѡстѡмын зев ыжыѡ, тајѡ сещѡм тор, кодѡ отсалѡ сѡкт воѡын сулалан мѡгјас, медса-нѡн вѡрлеѡм куѡа, бура нѡдѡны олѡмѡ. Сѡжѡ-кѡ, жѡртјас, став объектѡвнѡј поманѡс, медым лѡйсны вермѡмјас, мѡ-жан емѡс.

Мыж сажын-нѡ ѡнѡ дѡлѡыс? дѡлѡыс—мѡжан ас сажын.. Мѡ ѡнѡ мынтысам (рас-плачѡвајтѡчѡм) тајѡ резулѡтатјаснас оп-пѡртунѡзм самѡн жуѡвѡдѡмыс, сыгѡ, мыж кѡн сурѡ ыркѡдѡчѡмѡн олѡмаѡс. Уна жѡртјас да торја партѡрганѡзѡцѡјајас ез гѡгѡрвоѡны сѡктлыг вылѡ ѡбста-новкасѡ, вылѡ фѡрмајасса клас-сѡвѡј коѡлыг, соцѡлѡстѡческѡј строѡтельствоын вылѡ ногѡн ку-лаккѡс паѡдѡдѡчѡмсѡ. Кулаккѡд коѡсѡдѡмын, гѡлѡ да шѡркоѡдѡма крѡста-наѡс колхозјасѡ пѡртѡмын вермѡмјас лѡйсны-да, бурасѡмаѡс, дѡгѡдѡмаѡс воѡѡ коѡсѡдѡмыг кулакѡс сѡктын венѡмыс ѡткѡмын жѡртјасѡс дѡмѡбѡлѡзѡжѡтѡс, најѡ лаѡтѡсны да оппѡртунѡст, ѡбыватѡл ног мѡвпалѡны; „ѡнѡ дѡлѡ шѡпаын-нѡн: кол-хозјас емѡс, ужалѡны, кулакѡс венѡма, сѡжѡ бѡрѡ, кыѡі класс, „ѡнѡ ужыѡ ачыс мунас“.

Сѡ кѡнѡ помѡкајасыг некѡмынлаын ѡмѡла уж мунѡмлѡн. Воштѡсны кулак-кѡс, вунѡдѡсны, мыж сѡжѡ абу-на помѡѡ жу-гѡдѡма да паѡдѡдѡчѡ, мыж кулак вежѡс соцѡлѡзм стрѡѡтѡм зуган ужлыс

ют основную базу для применения машины и тракторов в земледелии, что они представляют основную базу для переделки крестьянина, для переработки его психологии в духе пролетарского социализма". Сталин юрт вождь виставлис, мыл оз лоны вескыдон сещом мовпяс, мыл колхозса шленяс порисны-нын социалистясоб да индылис, мыл жона-на ковмас ужавны, медым крестанинос збыль-выло портны социалистическој общество-ын ужалысб.

Kodi tajö mogso vunoödo, sijö ninom ez igörvo kolhozjas течан ужыс, ez igörvo медыжыд могсö, kodos mijan vozd öni suvtöddoma viktyn. Öd talunja kolhoznykos, törvtja ötka olyesob, kodie ez-na vermy myntöbчыны мелкособственническој привычкасыс, выл мортö во-чом—абу övi луня уж.

Ленин унаыс tajö voprosjas кузаныс индавлис м жанлы, sijö шулис: „Строить новую дисциплину труда, строить новые формы общественной связи между людьми, строить новые формы и приемы привлечения людей к труду—это работа многих лет и десятилетий". Tajö mogыс öni loö медыжыд эквеноби колхозясоб организација да овмос бокван жонмөдöмын да корö шыжыд вынюр став партијалыс, шöктö нудны чорыд ков кулаккөд. Tajö ковас i кутам вöчны колхозныкос выл мортö, социалистическој обществоын честибја ужалысб. Мыл tajö сiçi, mi adзам та жылыс Маркс да Энгельс гижöбясяс:

„Как для массового порождения того коммунистического сознания, так и для выполнения самого дела необходимо массовое изменение людей в революции; следовательно, революция необходима не только потому, что нельзя никакими иными способами свергнуть господствующие классы, но и потому, что свергающий может только в революции очиститься от всей грязи старого об-

щества и стать способным создать новое общество".

Бöрын кысыс колхознык, код пыщкын чорыда-на пукало törvtja мелкособственнык, колхозса ötuvja ембур выло оз-на vizöd сiçi, кыçi vizödlis „ас пьетыс" выло, шуö „tajö-pö-öd абу менам, а колхозлөн"; sijö оз-на петитчы колхозлыс ембурсö горгас нудмыс. Кулак медгасö та куза i зильö. Tajö бöрын муныс колхозныклөн ужыс iчöт производительности, сылөн февизыс: „ещажык ужавны колхозын да унжык нещыштны колхозлыс". Мүккөд колхозныкяс оз igörvoны, мылналөн оласног бурмөмыс чорыда jigöma колхозса вермөмжаскөд, мыл колхознөј овмосыс—сылөн овмос. Колхозясоб организација да овмос бокван жонмөдöм лоö—кованы мелкособственническој коласяс да привычкаяс бырöдöм вöсна, перевозпигываитны мильона лыда jözös да сужны социалистическоја уж выло vizödöм, велöдны дисциплинаö, а сiç-кө, вöчны сiçi, мед быд колхознык сещöма-жö ужалис, кыç ужавлис ас овмосас; кованы лодыржаскөд да дыша ужалысжаскөд; кованы ötuvja ембур выло социалистическоја vizödöм вöсна да лыданы sijös свжашченнөјөн, а tajö шöктö дöдöритны колхознөј коллул сiç-жö, кыçi асынд ембур, „асынд плеттö", чорыда тышкааны ötuvja ембур гусавлысжаскөд да таргайтисжаскөд.

Сiç-кө, сувтö могөн—пырны өктын социалистическој овмосö пыдöсöчыс, пуктыны tajö овмосöб рационализаторској да көчажественнөј жон под выло, нудны овмосöб прамöј көчани моз, шыжыд производительност сетöмөн.

Сiç-кө вежöм обстановканыс өктын сувтöдö мiжан вождь практическој могяс колхозясоб, совхозясоб да МТС-ясоб организација да овмос бокван жонмөдöмын, мыл лоö öнија кадын шыжыд колана вopросжасөн.

III. Нöшта öтчыд кулак жылыс

Помöç жүгөдтöм-на классöвöј враг—кулак, буржуазия класслөн став эквеном коласжасыс: вождь фабрикантяс, заводчикяс, купечяс да помещикяс, а сiç-жö белогвардежечяс да мүккөд элементяс, коджаслөн олмыс революцијад чорыда көртаслис капиталистическој да колысны вернөј понжасөн вождь көчанилы буржуазиялы—адöны i чувствүтöны социализмыс вынсö да быдмөмсö, најö асногыс, зев локыно vizöдöны мiжан успехяс выло да быдныгыс заводитöны паныдавны социалистическој строительство. „Kodi kodos" воп-

рос социализм дор рeшiтiм бiрiн клас-сiвiй тиш чорыда нубiны колан ног ез шыбытeн. Тајi став классово-враждебнiй элементјасcо рoбoчiй класлiн вермiмјасыс нiшта јонжыка лiгiдiбны да скiрмiдiбны. Сувтны јавi мiјанлы паныд оз лыстны, весiгтi злaнiк надеја успех вылас налiн абу-да. Најi адiбны, мыј налы регыд лоас пом. најi гiгiрвoдны, мыј сетас налы, капиталистическiй класјас коласјаслы, класјастiм социалистическiй общество стрiбiтiм. Бид кулак адiо, мыј сiјi олд бiрiа лунјас да бiрiа часјас. Но сiјi оз сiмьн кiсiы овны, сылы тајi ешa, но i нiшта сувтi вермасын став медбiрiа ебiссi чукiртiмiн, гусiнiкiн крукавлыны, нацмiдны социализмыс наступајтiмco, дезорганизујтны массаcс. Вескыда, јавi коасны кулак оз вермы, абу выныс да, сы понда вежi формасcо, тактикасcо аслас вредителескiй ужлыс.

Кор мi i сiктын паскiдiм социалистическiй наступлeннi, колхозјасcо гiла да шiркoдa олысјасcо кoтыртiмiн кутчiгiм бoлшeвик ногiн сiктын социалистическiй реконструкция нубiдiмi, кoдыр кызын ужалыс јiзыс мунiс партија бiрeа, бергiдiчiсны социализмыс чужiмбанди, ыжид гыди пырисны колхозјасcо, сeки кулакiн став зiлдiмыс вiлi вескiдiбма коллективизацијаcс кiстiмi да сы вылi, медым iтка олысcо кутны колхозi пырiмыс. Тајi кулаклы ез удајгы, колхозјас вермiсны, ужалыс масса пырисны сетчi. Колхозјас iнi вiзму овмiс производствoын лiны рeшaјущiй элементјаси, кiвi кулак јона зiлiс бiрiн муныс колхозникјасcо петкiдны колхозыс.

Сeки кулак асыс тактикасcо вејис. Сiјi пырi колхоз пыщкi да пыщкiс-саныс заводитi колхозiс кiстны, дезорганизујтны, испoлујтны сылы колана ног, мыј ем сiкыдторјас колхоз кoтыртан ужас, да бiрiнжык кысыс колхозникјас да iтка олысјас пiвсын бырiдiтiм на мелкoсoбствeнническiй да кoдкi вылi нафeйтчана мiзпiјас, мыјс петкiдчылi i iткымын колхозјасын, да iткымын колхозникјас да iтка олысјас пыщкын.

Кулак пiцелсi кутi оз сiмьн колхозлы паныд, но медiјонасcо—пролетарскiй руководствoлы паныд, пролетарскiй государствoлы паныд.

Вiзму пiрiдукта заготовитан государствeннi планјас oрiбiм вылi, вiрлeзiм да мукiд oбязатeлствoјас пролетарскiй государствo вoзын oрiбiм вылi—вoт кытчi кулак вескiдi асыс контррeволюциoннi ужсi. Кулак бура арталi, мыј оз-кi лo сетiма сiктјасыс страналы наң,—сiјiн рoбoчiјјасcо вaјам шыгјалiмi „А мед сeки коммунист партија стрiтас социализмcо“. Кулак зев бура арталi, мыј оз-кi лo сетiма страналы сакарнiй свeклi, кaртупeл, выј да наң—сeки лoб oмoл рoбoчiјјасcо прoдoвoлствiјiбн снaбжaјтiм. Сiјiн кoкнiжыкa кыптас бiрiн муныс элементјас пiын нeдoвoлствo, лoб тoркiмa сoцoрiјысiм да удaрничeствo. Кулак бура гiгiрвoд, мыј кiдa план тыртiм oрiбiм—сiјi лoб нaрoднiй кiзaјствeннiй планыс iвi колана, рeшaјущiй элемент шыбытiм да социалистическiй стрoитeлствoын јона сiкыдторјас лiсiбiм.

Вoјвыв Кавказын, Сoјузын мeдглaвнiй вiзму овмiс нубiдн крајын, кулак ез пiрiстa асыс став вынсi пукты наң заготовка план oрiбiм вылi, арeа кiдa oрiбiм вылi. Тајi ужсi кулаклыс мi вермaм адiыны i асордын. Зугны социалистическiй прoизвoдствo, социалистическiй уж, oрiбны массаcс социалистическiй пeрeвoспитaјтaнa ужнымiс, oрiбны пролетарскiй государствo вoзын oбязатeлствoјас тыртiм,—вoт контррeволюциoннi ужыс, кoд вiснa кoсacибны iнi кулак, став буржуазнiй коласјас да подкулачникјас.

Сiз-кi, јортјас, колхозјасcо oргaнизaција да овмiс бoкcaн јонмiдiм мунi кулакјаслыс паныда ужсi чорыда жугiдiмiн, помiдa пазiдiтiм кулаккiд чорыд тыш нубiдiмiн, подкулачыкiс да кулак-агeнтјасcо, глaвнiй oтсacысјасcо—вeскыд-выв oппoртунистјасcо, кoдјасcо абу-на ердi петкiдiмa да абу-на вeсалiмa партијасыс жугiдiмiн.

Кoдi пoвчi кулак коласјасcо да вeскыд-выв oппoртунистјасcо чорыд рeшeтeлнi мeрaјacин жугiдiмыс, сiјi оз вермы нубiны ас бiрeаыс массаcс кoсacы класcивiй врагkiд да iкiдa бырiбны, кыз класcиc.

Кoдi пoвчi бoстны кулаккiд кoс нубiдiгiн јoс iружiдi, сiјi вiзiдi бoкi, а оз пролетариат фиктaтурaдc, социализмiс јонмiдiм вылi.

Вeскыда улaвiдыс iтдop, тeрpиcтичeскiй уж нубiдiмыс iтдop, кулак

зілб пырны колхозб, кбчажственнб да сбветскбб аппаратјасб, вбждбчб мбжан кбф-жб паскбм новлыны. Сещбм факт-јасыс ем уна, кодыр кулаклы, оппор-туніст-нога ужалбм понда да матыс адчыс бткымын коммуністјас понда сур-б пыран туж партбјаб, комсомолб, бкт-сбвгб да мукбдлаб. Тајббјасб ббб-ббм бн классбвбб враг заводбтб нубд-ны ассыс вредбтельскбб ужбб аслас контр-революціоннбб да анбсбветскбб лозунг-јасбн. Сббб ышбббб ббрын кыссыс кол-хознбкјасбс, медым урожај јуклісны ез лунуж лыд сертб, а уравнбловкабн, да ассыныс бтка інтересјасбб сувтббб про-летарскбб государство интереслы паныд — „первој нантб бост аслыд, аслад јбртббб, војббр аслыд запасбтчы, сы ббрын ещанбк кбстышт кбјдыс вылб, колбб кбрым аслад скбтыдлы, сесеа колб-жб-бб мыкбб і вузыштны спеку-латывнбб донбн, а колассбб поббб сетны пролетарскббб госу-арстволы“.—Кулакыд і сбветскбб да колхознбб вузасбм пас-кбббмтб кыјббб берббббны асногыс, сббб ачыс спекулірујтб да колхознбкјасбс спекулаціја вылб ызбббб, велббб вбзму прбдуктајас вылб донјас лептыны, сб-ветскбб да колхознбб вузасбм вылб вбждбб кыці буржуазнбб вузасбм вылб, кбнб ем спекулаціја да частнбкбн вуза-сбм. Кулак муно соцордјысбмлы да удар-нбчестволы паныд, шу: „Чбв, кушбм-жб вермас лоны соцордјысбм да ударнб-чество, кодыр нантб оз 2 кблограмбн сетны, кодыр выл гынсапбгјас да сапбг-јас оз быбббны сетны“ да с. в. Сббб бктб став сбкыдторјасбб да сбббн спекуліруј-тбмбн, кыјббчб торкны ударнбчество да уж ббсцбплна.

Сббб зблб, медым колхозјасын нач-калісны бтувтбм скбт сојбм вылб да јаббн спекулірујтбм вылб, кбрым суз-ытбм помка туж бостбмбн. А бткымын ужалысјас мбжан, кбн сурб, кулакбн те-чбм гугјасбб адчытбмла, лбсбдалбны „балансјас“, да сылбны кулаккбб бтб гблбсбн кбрым сузбнтбм јылыс, бкббб вунббббны, мыј мб олам Војвылын гбббр-бок кбрым пбын. Куш бтб пу кбрымбн мб вермам вербны да вбзны уна сурс-душ скбт.

Кулак муно вбрб петбмлы да пурја-сан ужлы паныд: „Чбвлы,—агбтурујтбны сббб да подкулачнбк,—кыці-нб, ббб асла-ным колхозјаслы да бтка олыс овмбс-јасбб ужалан выныс колб! Вот, кор мб ыбуна ештббчыштам, секі, пбжалуј, госу-

дарственнбб могјас вылб, вбрлечны да кылббчыны побас торјббны недырынбк кежлб мыкбб мында ужалан вынтб“. Кулак пессбб і гусасбм вбсна, бтувја ембур—нан, скбт, јбв да мукббтор гудм вбсна, таргајтбм вбсна.

Ставбб тајбб вбчб сенб, кытбн мбжан абу тырмымбн классбвбб сузлун, кбнб кулаккбб нубсбны, лбберальнбчajtбны да јбтббны. Сенб сббб пырб колхозб, мбжан кбчажственнбб, сбветскбб да кооператыв-нбб аппаратјасб, і весбгтб партбјнбб да комсомолскббб органбзаціјајасб, сенб сббб пукалб да заводбтб нубдны пыщкбссан-кбстана уж, а мбжан бткымын јортјас корсббны кулакбс сбмын чорыд заданнб мынтысјас пбвсыс. Сббб сбрбм, кодб чајтб, мыј кулак колб сбмын чорыд заданнб мынтысјас пбын. Кодб кулакбс „корсбб“ тащбм самбн—лок вежббра морт, кодб 15 вобн революціја лббмсан-нбнбмб-на абу велалбма.

Тб чајтад, мыј кулак кутас пукавны чорыд заданнббјас вылын да вбдчыены, кодыр сбббс тб кутанныд „шылббны“ жур-сб ылыдыс. Тајб—чепуха. Кулакбс, кушбм сбја ем, нбнбмбн тупкыстбмбс бнб он адчы, лббб побб адчыны зев ге-жббда. Вот мыј вбсна лоб оппортуніст-нога мбвпбн, кодыр вбсталбны, мыј „кулак абу“.

Кужны адчыны да буратбб-мавны классбвбб врагбс, кбб кытбб, ескб, ез вбв сббб сајббббма, кбб кушбм паскбмбн ескб ез вбв пас-тасбма, тајб медвозца мог болшевікбн, робочбб класс пбын журнубдыслбн. Оз побб вескбблыны массабн, кыскыны сбббс кос вылб, он-кб саммы петкбббны ерды-лб маскбрујтбм классбвбб врагбс.

Енб вунбббб, мыј помббб жүгбббтбм-на кулак бнб лудбк моз пырб векнбббк шел костб—пыбббжык, сбмбн адчытбм бнб, да сесањ чушкб, кыјббб кбстны ужалыс јбзлыс бтувја вынбс, ударнбб бббјасбб, соціалыгбтбчскбб стројкбсб. Но татбнб колб артыштны, мыј сббб оз пыр ачыс ужав, а унжыкысбб ббсбб да олб бокын, ужавнысбб петкббб подкулачнб-кбс, лодырбс да гусасысбс, кыці шркач занавес сајсањ сунбснбн тракббблб петруш-кабс. Вот кбнб колб корены кулакбс да став шелјасыс, кытбб кулак ббсббма лудбк моз, колб кыскыны, разоблачбтны да нбјгны. Тајб мог гбббрыс колб кы-скыны авнысб, ужалыс јбзбс кулаккбб вермасбм вылб. Тајб став вбсталбмбс выводыс буба тыдалб: кулаккбб решб-

сіс міжан сін улыс да пѳртчїс гѳл лїбѳ шѳркѳда олысѳ. Сещѳмїассѳ колѳ петкѳдны ердѳ, накѳд вермасѳмын туївічыс ті тѳдад кушѳм. Једїнолїчнѳј сектор пышкын емѳс і деклассїрованнѳј элементјас, кодјас ѳні пѳрѳны јѳз труд помыс олысјасѳ, лодырјасѳ, гусаынејасѳ—најѳ некѳр „оз кѳзны, оз вундыны“ да відчысѳны овны јѳз шѳтѳн, колхозса ембур гуавлѳмѳн, спекулїруїтѳмѳн. Тајѳ категорїјаса „једїнолїчнїкјасыс“ абу нїн ужалыс јѳз і сувтїсны классѳвѳј врагјаскѳд ѳтї шеренгаѳ рабѳчѳј класслы паныд. Тајѳ јѳзыскѳд мїжанлы колѳ косаыны сїч-жѳ, кызі і классѳвѳј врагјаскѳд, сы вѳсна, мыј тајѳ паразїтјасыс кыскѳны капїталїзм-лаң. Накѳд тышкасыны колѳ кыскыны колхознїкѳс да асысѳ једїнолїчнїкјасѳс.

Но нѳтї оз поч їдеалїзїруїтны му-кѳд ѳтка олысјасѳс, торјанїн оз ков вунѳдны, мыј најѳ колтѳны госу-дарст-веннѳј заданњѳс тыртѳмын. Кулацкѳј влїянњѳ некымынѳд паж једїнолїчнїкјас вылѳ, мелкобуржуазнѳј настроєнњѳс борынжык кысыејас пѳвсын,—ставыс сїјѳ вѳчѳ асыс ужсѳ да петкѳдлѳ асыс пышкѳсѳ ѳткымын једїнолїчнїкјасѳн госу-дарст-веннѳј заданњѳс куза кѳсїеѳмїассѳ тыртны ырјанїтѳмын. Госу-дарст-во-лы паныда тајѳ мѳвп-јаскѳд массѳвѳј уж нудѳтѳг да обш-шественнѳј мерајас пыр косастѳг, а ыр-јанїтьејас вылѳ—чорыд рещїтѳлнѳј ме-рајас прїмїттѳг, мї огѳ вермѳ жугѳдны мелко-буржуазнѳј мѳвпјасѳ да огѳ вермѳ бѳстны тыр вермѳм вѳрзагото-вітан да візму прѳдукта загото-вітан планјас тыртѳмын.

Країын ѳні мунѳ јестѳственнѳј да здѳровѳј процесс—коллектївїзација паскалѳм. Бѳрја лунјасѳ тајѳ паскалѳмыс неуна содыштїс, торјѳн-кѳ ѳтка олыс крестанїлыс ѳтчынѳда візму вот перјѳм нудѳмѳн—колхознїклы тајѳ вотыс оз пуктысы: госу-дарст-во тајѳ восковнас нѳшта ѳтчын петкѳдлїс преїмущест-восѳ колхознїклыс ѳтка олыс воын. Колхозјасѳ пырмыслѳн тајѳ содымыс ѳт-кымын раїоннѳј ужалысјасѳс радлѳдѳ, быттѳ дїзалыс кукањјасѳс. Країкомѳс раїонјасан тыртїсны „ра-длана“ теле-граммјасѳн, коллектївїзација-пѳ паскалѳ.

Вот татѳнї і тыдовтчїс мїжан уна јортјаслѳн обстано-вкѳсѳ гѳгѳрвоны куж-тѳмыс. Мыј вѳсна бѳрја лунјасѳ ѳткѳн

олысјас паскыда завоѳїтїсны пыры колхозјасѳ? (Ме шуа, бѳрја лунјасѳ сїјѳн, мыј і ѳтчынѳда вот лѳбѳдѳтѳ колхозјас быдмїсны нормальнѳја). Сѳелыс сещѳм, мыј једїнолїчнїк колхозѳ пырѳмѳн ар-талѳ мынтѳдчыны пролетарскѳј госу-дарст-во воын кѳсїеѳмїас олѳмѳ пѳр-тѳмыс, ѳнїсѳ—ѳтчынѳда вотыс. А ѳткы-мын дона јортјас тајѳс ез гѳгѳрвоны і завоѳїтїсны кекеначны. Паскыда вос-тїсны колхозјаслыс ѳѳѳсјасѳс, „пѳжа-луїте“-пѳ. Те кѳ једїнолїчнїк да ен тырт пролетарїат госу-дарст-во воын кѳсїеѳмїастѳ, лок-їнѳ пѳлзуїтчы госте-прїїмст-воѳн, пыр колхозѳ, сїјѳ тенѳ ме-з-дас налог мынтѳмыс“.

Тајѳ номерыс оз прѳїдїт, тајѳ ма-неврсѳ мїжанлы кѳлѳ ердѳдны, а ѳтка олыслы шуны: „Колхозѳ ѳнї мї бѳстам відлалѳмѳн да колхозѳ пыртѳзыд мї тенѳ (једїнолїчнїкѳсѳ) прѳверїтам: енѳ-ѳ те вѳвлы кулакын, кызі те тыртан да тыртїн пролетарскѳј госу-дарст-во воын ѳбязатѳлствѳјастѳ, енѳ-ѳ сажѳдчѳв се-тыс, енѳ-ѳ актївнѳја ужав колхозѳс кїстѳм вѳсна. Те кѳ честнѳј, сѳветскѳј труженнїк да аскадѳ мынтїн госу-дарст-во воын ѳбязатѳлствѳ јастѳ—пѳжа-луїста, лок колхозѳ, а тајѳ їндѳм тор-ја-ас-кѳ емѳс нелучкїјас, абу ставыс кызі колѳ, то колхозѳ тенѳ бѳстѳмыс нѳрѳвїтлам, сѳтам тенѳс срок: вожын, во, а те тајѳ каднас їсправїтчы да пет-кѳдлы астѳ госу-дарст-веннѳј заданњѳс ѳккуратнѳја тыртѳмѳн, колхоз вѳсна кулаккѳд косаѳмын соціалїстїческѳј госу-дарст-во дѳр сѳлѳмыс ужалѳм і се-кї тенѳ мї бѳстам.

Јортјас, колхознѳј вопрѳс куза ме кѳсїа-на вѳлї нѳшта вісгыштны ѳткы-мын торјас. Медвоч колѳ їндыны став-лы сы вылѳ,—мед ез лыѳтны колхоз вылын коман-дуїтны, ез лыѳтны мырѳ-ѳыны сылыс преїмущест-војасѳс. Та-чїсѳ медга-нїн вѳчѳмаѳс сїктѳсѳветјас, кодјас колхозлы прїказываїтѳны (кѳт, ескѳ та вчлѳ правыс і абу, вѳчѳны не законлы ногѳн) вештыны сїктѳсѳветлыс рѳскодјасѳ колхознѳј кассаыс, снаб-жаїтны сїктѳсѳветыны ужалысјасѳс, кор ковмас ужѳдны колхозса вѳвјасѳс, кор вѳвјасыс колхозїс јѳна колѳны, да нѳш-та сылы сетыс оз мынтыны; вежлалѳ-ны колхозѳн вескѳдлысјасѳс да с. в. Тащѳм коман-дуїтан практикакѳд, кодї назѳдѳ колхозѳс, колѳ нудѳдны чорыд ков.

Ондо-на местајас вылын ез гогорво-ны колхозса активкөд уж нубдөмлыө ыжыд коланлунсө колхозјасөс органи-зация да овмөс боксаң јонмөдөмын, а тајбс вөчтөг сөкыл пөртны олмө кол-хозјас воҗын сулалан мөгјасө.

Сиктсөветјаслы да партјачејкајаслы колө пуктыны шөр мөгөн колхозса ак-тивкөд уж нубдөм.

Та бөрын ме инда агротехническөј да зоотехническөј знаянјасдн төдмас-ны колөм вылө, но тајдн төдмаснысө

колө не сөмын колхозникјаслы, сјјө ак-тивјаслы, өиктса да рајонса ужалысјаслы, но і карса активлы, төдмасны сы вөсна, мыј агрономическөј знаянјастөг он вермы конкретнөја вескөдлыны урожај вөсна вермасөмын. Мунны өиктө дагор-зыны: кыпөд, вај, урожајтө да не ве-лөдны, кычј сјјөс вөчны—сјјө лөб вес-ужалөм, некодөс некытчө не велөдө-мөн да некушөм резултатјас не бөстө-мөн. Быд коммунистлы колө сувтөдны ас воҗас мөгөн—төдмавын агротехникал

V. Оппортунизм куҗа—јонжык би

Классөвөј враглөн ем аслас агентура, аслас отасысјас партија пыш-кын, сјјө—өрдө петкөдтөм-на да партија пышкыс вөтлытөм вескыдвыв оппорту-нистјас, кодјас кутөны-на партијнөј билет. Робочөј класслөн тајбө предателјас пука-лөны чөва, төдвылас кутөны, мыј вес-кыдвыв кежыөс партија шуис партијаын виҗны поҗтөмөн. Но сыыс вескыдвыв оппортунистјасыд ез вежыны: најө век-жө-нын колөны кулак воҗын сетчысјасдн, најөс дорјысјасдн; партија пышкө колө-маөс да ассыныс мөвпјасөсө вежтөг најө двурушничәјтөны: кыв вылас најө партија генеральнөј виҗ дор, а збылвы-лын—сылы паныд. Тајө медбура тыдалө Рјутинскөј группа вылын. Кыв вылын најө ставөн вөліны партија генеральнөј виҗ вөсна, а асланыс контрреволюционнөј платформа вылын сетисны лозунјас: про-мышленностөс сетны капиталистјаслы концессјаө, колхозјас да совхозјас кет-вы, өиктса овмөс сөвмөдны өтка овмөс-јас тјүөд кулакјаслы вөла сетөмөн.

Төданныд-ө, мыј тајө лөб? Тајө лөб бөрлаң мунөм, капитализм воҗын сетчөм. Тащөм двурушничествөсө да партијалы ізменитөмсө ті верманны адчыны ас-орөсөд, кор партијаса торја шленјас јит-чөмаөс кулакјаскөд, пөтакајтөны налы, мукөд дырјі нырнубдөны наң да скөт таргајтөмын, сувтөны паныд государст-веннөј заданыөјаслы, зөбөны мувиҗ про-дуктајасөсө государствоыс да с. в. Вес-кыдвыв оппортунистыд „чөв лаңтөма“, но партијалы паныда ужсө, предателскөј ужсө сјјө ез өновт.

Вескыдвыв оппортунист абу-дөвөлен, мыј пролетарскөј государ-ство нубдө чорыд тыш вөрјаскөд, социа-листическөј ембур гусавлысјаскөд, сјјө

—паныд став тајө мерајасыслы. Мыса-ма-нө-нин тајө „вируөм“—мөвпалө-шуа-лө сјјө. Но кычј-нө ми сылы виҗам вөча-кыв,—пролетарскөј государстволы колө тышкасны парәитјасыскөд, государствен-нөј да колхознөј ембур таргајтысјасыскөд, оз-кө көрт кибн пөдтав хішникјастө, код-јас көсјөны овмөдчыны јөз шөт вы-лын, вөрчөдны поҗтөм социалистическөј ембур шөт вылын.

Оппортунист абу дөвөлен сјјө мера-јаснас, кодөс нубдө правительство прогу-щикјаскөд да лодырјаскөд тышкаөмын, кодјас деклазирөваннөј элементјас, мукөд дырјі весөг производство вылө сүжөм кулакјасыс. Оппортунистјаслы абу ним-коф дај сјјө мунө паныд, кор прогу-щикөс вөтлөны предпрјаттө вывөсы, па-терасыс да мырөдөны продовольственнөј карточкасө. Тајө жө „мырөдөналөм“—горзөны оппортунистјас. Налы быттө абу гөгөрвоана, мыј робочөј класс став враг-јасөсө кулакјасөс, вөрјасөс, хішникјасөс, спекулантјасөс, прогулщикјасөс—немжа-литтөма кучкытөг оз вермы олөмө нубдөны ассыс диктатурасө да стрөитны социализм, медөа-нин кор классөвөј тыш јөмө, кор ми олам капиталистическөј кыч паны. Оп-портунист, кычј капитализмлы сетчыс, кычј сылөн агент, сувтө паныд став ме-рајасыс, кодјасөс вескөдөма кулаклы па-ныд, парәитјаслы паныд, вескөдөма ро-бочөј класслыс диктатурасө јонмөдөм вылө. Оппортунист „ставсө“ дорјө, сөмын оз дорјы пролетарскөј государствоыс, оз дорјы социализмөс.

Тајө чорыд мерајасыс, кодөс нубдө робочөј класс аслас мөгјас вөснаыс, сылы быт коланаөс, медым стрөитны социализм, медым венны сөкылдунјас; сјјөс пөртөм вөсна пролетариат јонмөдө пролетарскөј

в 6рекспорт могјаст6, сїџ6 могјасас о^џ к6 бостыны колхозјас да колхозник-јас — уна дас сурс колхозникјас — ну6дны ог6 верм6ј. В6рекспортыд — уна ужвны б6стана уж, сеч6 кол6ны уна масса робоч6ј. Сїктын кызвын массаыд — колхозникјас, і колхозникјасыд — к6 да колхозјас — к6 мунасны в6рлеџ6мыс боктї, кежасны сенї ужал6мыс, — кодк6д мї секї кутам штурмутны в6рлеџ6мт6, в6ркыл6д6мт6, окоркат6 погрузкат6, в6рпїлїт6мт6 да с. в.? Ме сїзї чїјта, мыј парторганїзацијас тај6 торс6 оз тырмы6дн пыртны партија шленјас веж6р6, колхозникјас веж6р6; 6д сещ6мыд ез — к6 — в6в, ез еск6 пегны тащ6м нем-јандыгт6м да кулацк6ј сорнїјасыд: „В6рлеџны ог мун, меным нек6р дај горт г6г6рын ужјасыс уна“. Тащ6м кулацк6ј вочакывјаст6 кывлан мук6ддырї не с6мын беспартїјн6ј колхозникјассан, но весїг 6ткымын партијасн шленјассан.

Мїјан могјас пыщкын 6тї ыжыд ответственн6ј мог — воспитїятны партијн6ј да колхозн6ј массајас6с сещ6м вїџ6д, мыј мїјан воџын медвоџаа мог6н кол6 лоны в6рексспорт в6сна тышкас6м. Ме пола, мыј весїг 6ткымын6н рајонувса парторганїзацијас6н веск6длысјас за-в6фїт6ны кежны таыс. 6д мыј6н м6д-торн6н, јортјас, поз6 вїставны сїџ6 тор, мыј велуна руковоџаш6ј ужну6дысјас в6рлеџан рајонјассан воысјас — еновтчїсны пленум вылын в6рлеџ6м куџа вен-џ6мјасын сорнїт6мыс. Факт 6д, мыј колана боев6ј зел6дч6мыд в6рлеџ6мад оз-на т6дчы, декабрск6ј 6дјасыд збыл-выл6 абу6с-на. Тїјанкоџ м6впјас6н, в6рлеџ6м јылыс оз поз6 берг6дчыны рајонјасад. Секї вен6мыд чїк збыл оз ло. Кол6 чорыда берг6дны вїџ6д6мны-м6с в6рлеџ6млаџ. Крајком пленумлы кол6 корны вескыд кыв партијаса, быд шленлыс, мыј сїџ6 збылвыл6 большевїст-ск6ја п6ндас тышкасны в6р в6сна. Не-кущ6м ледч6д6мјас тај6 уж вылын мї ог6 верм6ј леџны, некущ6м размагнїчи-вань6, мыј верм6мыс чорыда зел6дч6м: „ловным6с пуктам, но в6р б6с-там“.

Мї в6рлеџ6м планным6с ут6чнїтїм, і мед б6рја л6б6д6мјаснас 6нїја планыд сещ6м, мыј некущ6м страховочн6ј ре-џервјас абу6с. Став артал6мс6 т6ч6ма сы вылын, мыј мї 6тї керј6џ ставс6 кер-ралам, кыскалам леџам кыл6дны, і нї6тї кер тулысса јї мунїг6н да 1933 д воа навїгацијанын оз пышјы морей, — с6мын

тащ6м условїџас дырї мї 6етам тыр-мы6дн заводјаслы да бїржајаслы сырјо. Сїџ — к6 мїјан кол6 6їнм6с-моз вїџны быд кер, т6ждысны сы в6сна, медым завод-јас да бїржајас б6стасны тырмы6дн в6р. Тај6 мїјан6с щ6кт6 ну6дны бое-в6ј тыш 1933-д воа кыл6дч6мын.

Тавоа в6рлеџан планг6 зел6дч6гыт6-гыд он тырт. Мїјан кол6 жуг6дны быд-сама падм6дч6мјасс6 да в6рлеџ6м ор6д-ны зїлысјасс6. Торја колхозјасыд — к6 еновтч6ны в6рлеџны пет6м6, сещ6м колхозт6 мї вермам вїдавны кыџї ку-лакы кївын ворсы6с. Бурак6, сещ6м колхозт6, кодї мыр6дн паныд сувто в6р-р6 кај6мыс, ковмас мунны да распус-тїтны.

Мыј мїјанлы сещ6м колхозыд, нај6-к6 оз к6сјыны тышкасны социализмты валу-та сет6м в6сна? Ачыс колхозыс дај колхозникјас зїнтересован6с в6рек-спорт в6сна тышкас6мнас: 6д в6рекспорт-тыс бост6м валута страна6с индустри-ализујт6м пыр мун6 колхозлыс вынс6 јонм6д6м выл6, — 6д индустриализација пыр колхоз б6стас унжык машїна, ун-жык трактор да с. в. Колхозник да једн6лїчнїк в6рлеџ6м в6сна т6ждыс6-ны і сы в6сна, мыј в6рын ужал6м кы-п6д6 налыс доходност6с. Сїктыс ужал-лыс массајаслы в6рлеџ6мыд выг6даја-сыс быд6нлы г6г6рвоана і сїџ6с мїјанты кол6 паекы да веж6рт6дны. С6-мын класс6в6ј враг вермас п6жыны патч6р вылын, пышјавны в6рлеџ6мыс да кыл6дч6мыс.

В6рлеџ6мын верм6м шед6д6м в6сна мед војд6р кол6, артал6мн, мыј в6р-леџ6мыд класс6в6ј тыш ну6дан фронт, обеспечїтны в6рлеџ6м6 масс6в6ја пет6м. 6ндџ в6рлеџ6м6 масс6в6ја пет6мыд абу-на. Сес6а в6рын став ужалысјасс6 ко-тыртавны брїгадајас6. Т6дам-6д, брїга-дајасыдл6н, мыј ыжда значенн6дыс в6р-рын да кыл6дч6мын уж вынт6 котыр-т6мад да уж вын сувг6д6мад. С6мын-тај тај6 ыжыд ужс6 профојуџникјасыд да к6џајственнїкјасыд вун6д6ны; вун6-д6ны, і сы в6сна став в6рлеџысјас6с брїгадајас6 котырт6мыд абу-на. Став в6рлеџысјас6с брїгадајас6 котырт6чыд верм6м бост6мыд оз ло.

Став медал6м робоч6јс6 да кызвын пост6јанн6ј кадр, еща выл6 85 пр6чент, ас обозк6д 6тлаын проїзводство выл6, в6р6, п6р6дчыны да кыскасны. Полс6б-н6ј да строїтельн6ј ужјас вылын ужалыс-лыд вїј6дны медеша6џ. Кол6 дуг6дны

ЛПХ-жаслыг сешдм практикасд, кор 50 пр. медалдм ужвыныг да постожаннй кадрыг оз пдрбчыны, оз кысканы, а ужалдыны подсобнй ужяс вылын. Ми вес вичам воштам ужвын вдрлежымын, сийс ужддм пыдди.

Пырыгдм пыр бостыны вдр кыскалмд. Вдр кыскалмд сувтдны дти вдртдг ас обозыг даж медалдм транспортис. Ужавны лун и вој. Војын кыскадм нудны јона паскыда. Кдт мыј, а быдгырыжык да ответственнй вдрпунктјас сетны парторганізатордс. Та-во дткымын рајонувса парторганізація-јас јона нужддсны коммунистјасдс вдрлежмд мобілізутмдс да вдрас ыстм-сд мукдбланы сийс весиг и дни на нуд-тдм. Тајд ужнад колд термасны, став срокјас колдмадс.

Нудны тыш вдр качество вдрна: не пдрбдны мыј сурд. Мијанлы колд щук урчтдм објома экспортнй пјловочнык, специалнй экспортнй ассортиментјас — и сийс колд быт сетны.

Чорыда тышкасны твса пурјасан план олмд пдртдм вдрна. Мијан оз ков вундны, мыј гвса пурјасдмд — зев тдрчана тор, медым бура нудны 1933-дд васа кылддчдм.

Јона тдржыны вдрлежыг вдрна, бурмддны снабженд, общественнй питанн, баракјасд бурмддны да с. в.

Профсојузјаслы колд тышкасны сы вдрна, медым ловддны уж кинолыс, ра-фјоулыс, вдрлежыгјаслы сетны библиоте-кајас, гафетјас, культурнй да здорвдй шойтдг да с. в.

Тани торја доклад вдрл-да сыгс дп-рч сорныс печатын мунис-да, ме, ме-дым ез ло мдрпдр вдрталма, жеңыдыка сувтла кылддчдм јылыг. ВКП(б) ЦК-лдрн шудмыс мијанлы лдр чорыд олдрдмдрн да щдрктд бостыны тышкасны вдр про-мышленностын вошдрмјаскд да нудны 1933-дд воын кылддчдм зев бура. Крај-комлы дај став Војувса партинй ор-ганізаціялы чорыда вескаліс дај ез вес 1931-д васа кылддчдмын уна кер вошд-мыс. Мијан пышкыс быд мортлы колд бура ддргдрвонны, кушдм нжыд кывкутдм мијан водр сувтдд ЦКК-лдрн шудмыс 1933-дд васа кылддчдмыс, код кежл дни ми лдрбдчам.

Сийд чорыд кывкутдыс жуждамд ндршта сийд, мыј ми егд бура нуддй 1932-дд васа кылддчдмнымдс. Мијан вел уна-на вдр колд двина кушта дај портын.

Кдт мыј-да, мијан сийд вдрсд колд бост-ны. Крајком сы вдрл сегис срок јанвар 1-ја лун, но рајкомјас ез-на сетны ко-лана дрјас, медым пленум вылын лдр ескдм. мыј тајд вдрсд освоитмдс лдр ештдрлдра Крајкомдрн индрм срок кежл. Колд зелдрчвыны, вдрны сийд, мед ндрти кер ез пышјдд тулысса ји.

Ми, јортјас, быдмам, быдмам сийд, мыј ма-териалнй ресурсјас вдрчдым оз удит вдр-чыны мијан быдмом бдрса. Тасањ мијан мог — мобілізутны пышкдсса ресурс-јас, овны економнја, мыј вермдыс ра-ционалнја вдритчыны материалнй цен-ностјасдн. Овны план сертй, лшнй рдр-кодјас вдрчавтдг. Тајд лозунгыс быд ор-ганізаціялы пыддз инмд. Вел уна ор-ганізаціяјас оз овны средствојас сертис, преступнја „лышкыдасдны“, оз овны налы индрм лмитјас пышкдс, финансвдрй план пышкдс, вдрдны унжык, полдрбддны аппаратјас, — админістративно-кдрјаствен-нй рдркодјас, паскдддны пландр арт-автдм стрдртчан ужјас јона гырыс сум-ма-јас вдрл. Код-ндр кутас вештыны лш-нй сдм вдрдмыс? Государство шдрт вдрл сийд оз артмы, государстводрлдрн кдршдлыс абу рејинаыс, ыждаыс абу помтдм. Овмдртд нудны оз пощ сийд, сешдм мелкобуржуазнй лдрчысдмдрн, анархическй разнузданностыкдд, анти-государственнй тенденціяјасыкдд, код-јас петкддддны финансвдрй дрциплініро-ванност абутдмын, колд тышкасны кы-рчј госуларственнй сдрветскй казна тар-гајтдмкдд.

Колд кырдыны чорыд финансвдрй дрципліна кдрјаственнй, сдрветскй да кооперативнй аппаратјасын став авено-јасас. Партинй організаціяјаслы тајд поход нудддмас колд сулавны нырнуд-дысјасдн. Сешдм тыш нуддтдгыд быт лдрны перерасходјас, зелаласны уждрн мынтдмјас да с. в. Лдр буржык, копей-канымдс вдрм-кдр индустриализація вдрл; лдр буржык, вдртдр вдрдрдр арталам-кдр буржыка да пощ оз сешдм рдркоддыс мынтддчыны. Тајд инмд щдрц партинй організаціяјаслы, кодјас кдрјаственнй організаціяјаслыг корлывлдрны планјасдн артавтдм сдм стрдртчдмјас вдрл дај му-кдд сикас ужјас вдрл. Кдрјаственнй ор-ганізаціяјассыд сешдм вескдддыгјасдс, кодјас нудддны сешдм рдркодјастд, ку-там кыскыны кывкутдмд уголовнй пдр-радокдр. Кдрјаственнй організаціяјас кдршдл вылын командутны, кодлы сй-

Културнөй революција воґын мөд пјатілеткан

сулалан могјас

1932-д воын СССР-са робочөй класс да ужалыс јөз коммунист партија вескөдлөмөн да журнубөдөмөн тыртисны кыз вынсө нөл воон первојја вѣтвоа план. Мијан воґо мунан туј, вѣтвоа план тыртан туј ез вөв шылыд, а ковміс вермавны чорыд тышөн став паныдалөмјас классөвөй враґјаслыс да најө агентјаслыс оппортунистјаслыс. Пролетарскөй резолюција быдвыл етапын успешнөја вермөм мијан кын, кушөма ми кужам вермавны быд пөлөс сөкыд-лунјас, классөвөй враґјаскөд да најө агентјаскөд, оппортунистјаскөд вескыд-вывсакөд кыґи главнөй опасносткөд өнѣја кадын, сѣґ-жө „шугавывсакөд“. Ми өни вермам нын шуны, мыј главнөй жужыд кребјетоө мијан пышкөсса сөкыд лунјаслыс ми вужим-нын. Ленинскөй вөпрос „Коді-кодөс“ решѣтома мијан странаын ґикөґ да берґөдчытөм вылө социализм дор“. Став вермөмјасыс лоины сы вөсна, мыј коммунист партија чорыда нубөдс олдмын генералнөй вѣґ, веталис отпор быд пөлөс классөвөй враґјаслы да најө агентјаслы.

Коммунист партија сувтөдѣс могөн мөд пјатілеткаын стрөйтны классјастөм социалистическөй общество. Партија-аслас 17-д конференција вылын шудмын: „основнөй политическөй могөн лыфөб: капиталистическөй элементјасөс да классјасөс ґикөґ бырөдөм, помкајасө (прѣчинајасө), кытыс вермөны лоны классјасыслөн јансалөмыс да нарѣгөмыс (эксплоатација), ґикөґ бырөдөм да сѣґ-жө экономикаыс да јөз сознаньөныс капитализмлыс коласјасөс вермөм-бырөдөм, страна са став ужалыс јөзөс классјастөм социалистическөй общество сознательнөй да активнөй строителјасө пөртөмөн.

Тажө политическөй могјасыс сувтөдөны зев ғырыс ужјас културнөй революција воґын.

Социалистическөй култура стрөитөм мунө чорыда классөвөй тыш пыр. Важ култураыс став шогмана элементјасөс бөстөмөн да сетыс став реакционнөјсө бөкө шыбытөмөн лөсөдөд социалистическөй пышкөса выл пролетарскөй култура.

Мөд пјатілеткаын култура лөб классөвөй, пролетарскөй социалистическөй пышкөсаын. Пролетариат воґын сулалө моґ—вермыны (дөбѣт) капиталистическөй элементјасөс да ґикөґ бырөдөны классјасөс. Экономикаыс капиталистическөй коласјасөс вермалігөн, ми вермамө шөщ і култураыс. Тани пролетариатлы зевна уна вын ковмас пуктыны, медем вермыны култураыс классово-враждебнөй влѣґаґнөјас ужалыс масса пөвсө.

Экономикаыс да јөз сознаньөныс капитализмлыс коласјасөс вермөмын, страна са став ужалыс јөзөс классјастөм социалистическөй общество сознательнөй да активнөй строителјасө пөртөмын — тајө-і лөб медежыд могөн културнөй революцијалөн мөд пјатілеткаын. Социалистическөй общество стрөитөм, Ленин ногөн, лөб классјасөс бырөдөмкөд өтщөщ социалистическөй дисциплина ужын лөсөдөм да ужлыс производительност кыпөдөм, коді лоас шөр могөн локтан кадын. Тащөм дисциплина лөсөдөмыс јѣтчө государство бырөмкөд да коммунизм строитөмкөд.

Социорјысөм да ударничество ем зев важнөй элемент социалистическөй култураын. Социалистическөй формаа уж воґө паскөдөмөн оломө пөртөс медежыд мог културнөй революцијалөн — ужын социалистическөй дисциплина лөсөдөм да производительност кыпөдөм.

Лєнін јорт культурнѳ револуцијалыс моґјасѳ век јітліс пролетарскѳ демократија паскѳдѳмкѳд, ужалыс массаѳс государствон управлајтѳм ужѳ кыскѳмкѳд, бјурократизмкѳд вермасѳмкѳд ужалыс јѳзлы управлајтны кужанлун дорѳмкѳд. Культурнѳ револуција мѳд пјатілеткаын бостѳ зев ыжыд тѳдчан лун, унжык ужалыс јѳзѳс управлајтны кыскѳмын да пролетариатлыс фіктатура јонмѳдѳмын.

Став ужалыс јѳзѳс государствон управлајтан ужѳ кыскѳмѳн олѳмѳ пѳртѳѳ пролетарскѳ демократијаѳс полнѳј демократијаѳ пѳртѳм. „Сѳмын ѳтнас коммунизм вермас сетны тыр демократија, кымын сіјѳ тыржык, сымын ѳдјѳ бырѳ государствон колѳмыс, секи сіјѳ ачыс кулѳ“ (Лєнін) 21 том 431 лїстѳѳк).

Мѳд пјатілеткаын тајѳ вопросыс государство бырѳм олѳмѳ оз-на пѳртѳы, но классјас бырѳѳѳм, став ужалыс јѳзѳс активнѳја социализм стрѳітысјасѳ пѳртѳм, лѳѳѳѳ став условіјѳ тајѳ моґѳс олѳмѳ пѳртны.

Государствон управлајтан ужѳ став ужалыс јѳзѳс кыскѳмкѳд Лєнін јорт јітліс общесвеннѳј ужын да ембурын учот да контрол пуктѳмкѳд да сіјѳс пуктыны кужѳмкѳд. „Учот да контрол — со мед главнѳјјасыс, мыј колѳ „лѳѳѳдны“, медым правілнѳја функциѳрујтис коммунистическѳј обществолѳн первојја шупѳд“—социализм (сенжѳ, 440 л. б.)

І сіѳкѳ ыжыд моґѳн культурнѳј револуција воґын мѳд пјатілеткаын лѳѳ унжык і унжык ужалыс јѳзѳс государствон управлајтан ужѳ кыскѳм, общесвеннѳј производствотон учот да контрол сувтѳдны кужанлун лѳѳѳѳм, да та пыр јонмѳдны пролетариатлыс фіктатура.

Сіктса овмѳсын вѳѳѳма медыжыд политическѳј ужѳѳ, крестана унжыкыснїн вужісны социализмлаң і тајѳн пуктѳма пом поснї овмѳсјасыс капитализм арімѳмлы. Но воґын сулалѳ нѳшта на ыжыд да сѳкыд уж — организација да овмѳс бѳкѳаң колхозјасѳс јонмѳдѳм урожајнѳв кыпѳѳѳм да колхознїкјасѳс сознательнѳја да активнѳја социализм стрѳітысјасѳ пѳртѳм.

Культурнѳј револуција воґын моґ — вужвыјѳныс вежны колхознїкјасѳс социализм стрѳітысјасѳ, дорны ужын соци-

лістическѳј нога фісциплїна, сознательнѳј да социалистическѳј, отношеннѳјас общесвеннѳј ембур дорѳ, кыскыны колхознїкјас массаѳс государствон управлајтан ужѳ, общесвеннѳј уж вылын да ембурын учот да контрол пуктѳм вылѳ.

Кооперација јылыс статѳаын Лєнін гїжліс, мыј крестана пыщкын культурнѳј ужлѳн економическѳј цель — крестанаѳс кооперацијаѳ пыргѳм. Оні кооперірујтѳмыд кыптис-нїн зев вылі шупѳѳѳ дорывы коллективізірујтѳмѳ да сы под вылын кулакѳс кыґ классѳс бырѳѳѳмѳѳ і тајѳ кадын культурнѳј ужлѳн економическѳј цель — организација да овмѳс бѳкѳаң колхозјасѳс јонмѳдѳм урожај кыпѳѳѳм быд ужын колхозјасын классѳѳѳј пролетарскѳј виґ нуѳѳѳм, обезлічка да уравниловка бырѳѳѳм, социалистическѳј уж паскѳѳѳм да ужыс производительност кыпѳѳѳм.

Овмѳс стрѳітѳм куґа 17-ѳѳ партконференција шубѳ: „Пјатілеткалѳн мед ыжыд да решајущѳј коґажственнѳј моґ став народнѳј овмѳсын реконструкција помѳз нуѳѳѳм да овмѳсса став отраслјасѳс меда выл техническѳј подув вылѳ лѳѳѳѳѳмын“. Тајѳ основнѳј коґажственнѳј моґыс сувтѳѳѳд моґѳн — нуѳѳны олѳмѳ Сталин јортлыс лозунг „Богтны ас кїѳ техника“ кодї лѳѳ медыжыд условіјѳѳн мѳд пјатілеткаын став народнѳј овмѳс реконструктірујтѳмын, сывѳсна 17-ѳ партконференција шуїс: „Техническѳј кадрјас лѳѳѳѳѳн проблема решітѳм лѳѳ зев јона колана торјѳн культурнѳј револуцијалыс моґјасѳѳ болшевістскѳја олѳмѳ пѳртѳмын да успешнѳја социализм стрѳітѳмын“.

Технїка ас кїѳ бостѳм да аслыным техническѳј інтеллігенција лѳѳѳѳѳм, кодјас мед сулалісны ѳнїја наука да технїкакѳд ѳтщѳщын да сулалісны пролетариат дор, лѳѳ тѳдчана торјѳн культурнѳј револуцијалѳн да социалистическѳј культура лѳѳѳѳѳмын. Социализм дырјї наука да техника кыптѳ вѳвлытѳм вылѳ, да секи став јѳзыс сїјѳн лѳѳны тѳдѳѳѳѳ.

„Сіктса овмѳс воґын мѳд пјатілеткаын сулалѳ моґјасѳн — медым машиннотракторнѳј станцијасѳн охватїтны став колхозјасѳс да кызвынсѳ ештѳѳдны сіктса овмѳс производство механизірујтѳм“. Сіктса овмѳсѳс зѳннас коллективізірујтѳм, гырыс государственнѳј предпрї-

җаттәяслән быдмән да совхозјасбс да колхозјасбс передовј машиннә техникайн вооружитәм, кодә сәктса овмәсыг ужсә збылвылө пөртә индустриалнә уж разнәвидностә да промышленност да сәктса овмәс костын транспортнә свјаз да тәвар оборотсә велә жона јонмәдәм — ләсәдәны условјә карјас да сәктјас костыг протівоположностсә помдә бырәдәм вылө“ (17-әд партконф. резолюцияыс).

Тажә могсә оләмә пөртны оз ло шогмана, оз-кә ло „Културнә уж крестана пышкын“ бергәдәма тајә могјассә оләмә пөртәмлаң. Ташәм кадын куш грамота төдәмдә еша, колхозчыкыла кол төдәмасны сәктса овмәсын ужалан вылә техникайн, тракторән, комбайнән да мукәд сложнә машинәјасән, сылы колә төдны агронаука подув, кужны управлјатны да контролјрутны общественнә овмәс, колә лоны сознателнәја да активнәја социалистическәј общество стрөйтәјасән.

Мәд пјатәлетка националнәј областјас да республикајас воәд сувтөдә ташәм мог“: — „Мәд пјатәлетка дьрјә националнәј республикајаслән да областјаслән социалистическәј овмәс әдјә быдмәмыс ләсәдә условјә, националностјаслыс экономика да култура боксаң бәрә коләмсә бырәдәм вылө, кодә колә царскәј колониально-капиталистическәј режимсаң“. Тајә щөктә нәшта содтыны әд култура кыпәдәмын, социалистическәј пышкәдса националнәј формаа култура стрөйтәмын.

Тажә став могјасыс коммунист партија воәд сувтәдәны могән кыпәдны әдјас политехническәј школа ләсәдәмын, кодә лоас сәз-жә ыжыд могән културнәј революцияын.

Став народнәј овмәс реконструктиврутәм, асланым вылә техническәј интеллигенция робочәјјас да колхозчыкјас пөвсыс ләсәдәм, став јәзән грамота төдәм, ставсә веләдәм да политехническәј школа стрөйтәм, став робочәјјасән да колхозчыкјасән техника ас киб бостәм, — ставыс тајә партиалы сетә вермәм културнәј революция фронт вылын да сетә верманлун да әд четчыштны коммунистическәј културад.

Мәд пјатәлеткаын нәшта јонз кыптә коммунистическәј воспитатәтәм став пролетариатәс да колхозчыкәс. Вывтә ыжыд мог сувтә профсоюзјас воәд, медем паскәдны култура кыпәдан да коммунист нога воспитатәтан уж. Вывтә ыжыд могән сулалә вөрлөзәсјас да кыләдчыгјас дорын воспитатәтан уж, бура пуктәм, кодәс мјан әнә кәжлә пуктәма вывтәна омәла і тајә әдјас вылын колтчыны некушәм ногән оз поң.

Медем бура пуктын култура кыпәдан да воспитатәтан уж, мә быд во ләсәдәлам културнәј планјас, әнә-нын сәјәс шуам јединәј култплан, но сәјә оләмә пөртсә омәла. Ковмас решителнәја бостыны, медем пөртны сәјәс оләмә.

Коммунистическәј веләдәмлы да коммунистическәј воспитатәтәмлы сетә мед решајущәј роль капиталистическәј коласјасәс бырәдәмын экономикаыс да јәз сознанәбыс, да став јәзәс активнәја социализм стрөйтәјасә пөртәмын.

Пролетариат стрөитә социализм, сәкжә щөц дорә і вылә социалистическәј култура.

Вылөжык әдјас коммунистическәј воспитатәтәмлыс да социалистическәј култура стрөитәмлыс.

Автономнөй Коми областлөн мөд пјатілет- каын сөкыд да кокны промышленност

Војвылыс пріроднөй озырлунјас бостан проблема мөд пјатілеткаын сувтөдчысө, кызі шөщ меґса төдчана проблемајасө СССР-са став социалистическөй строітелствоын. Мөд пјатілеткалөн промышленност кыпөдөмын меґса ғырыс могјасыс—Сөвет сојузса бөрө колөм аграрнөй (віґму овмөса) національнөй рајонјасыс кыпөдны индустриальнөй уровеньысө сјө рајонјасас сырјөыс дінө промышленностө матыстөмөн да лөнінскөй національнөй політика вескыда нүдөдөмөн. Тајө мог куґта XVII партконференція вылын јона сувтліс аелас докладын Куґбышев јорт. Сјө сјґ-жө сувтліс Војвылын вөрпромышленност кыпөдөм вылө, кытөні индіс, мыј „СССР-са индустриальнөй строітелствојасыс потребностьјасө тыртны мөд пјатілетка планын колө тырмөґ віґөдлыны јевропаса јукөд војвылыс вөрпромышленност кыпөдөм вылө, бостам көт вөрбумажнөй да вөрхімическөй комбінатјас стрөітөм вылө“. Татыс тыдалө, мыј мөд пјатілетка планын војвылөс оз на поґурчїтны ставнас пріроднөй озырлунјас бостан проблемад да ғырыс металлурґїјалы да машїностројеннөлы ас база лөсөдөмө, кызі сјө нүдөчысөө СССР-са меґғырыс промышленнөй рајонјасын.

Комі областын мөд пјатілетка планө сөкыд да кокныд промышленност арталїгөн подсө (основасө) вөлі бөстөма кызі XVII партконференціјалыс индөдјасө, сјґ-жө-ї ывсалан енерґетическөй запасјас, ывлавыв да мұпышса условїјөјас, мұпышса озырлунјас да мукөд еїкаса овмөсјас пакөдөм, кодјас проектірујтчысөдны областын, крајын да СССР-ын.

Сталин јорт кывјасөн шүдөмөн пер-

војја пјатілеткадөс планїрујтан практика петкөдліс, мыј „некушөм вїтвөса план оз вермы артавыны сјө став верманторјасө, кодјас емөс мїјан стрөј пышкын да кодјас вөсөдны сөмын ужсө нүдөдгөн, плансө олөмө пөртгөн мїјан фабрїкјасын, заводјасын, колхозјасын, совхозјасын, рајонјасын да с. в. Сөмын бјурократјас вермасны дұмајтны, мыј планөвөј уж помасөө плансө лөсөдөмөн. План лөсөдөм—сјө планїрованынөдыслөн сөмын-на заводїтөмыс (панасыс). Збылвылыс планөвөј вескөдлөмыс заводїтчысөө сөмын плансө лөсөдөм мыстыс, местајас вылын відлөм бөрын, плансө олөмө нүдөдгөн, вескөдлгөн да уточнајтгөн“.

Сывөсна мөд пјатілеткаын сөкыд да кокны промышленност кыпөдан плаңлөн проектс, кодөс мї сетам „Культура фронт“ лыґыґејасы, лөсө сөмын векаа пасјасыс, векаа віґјасыс Коми областын промышленност кыпөдөмлы, кодөс ковмасна вескөдавны да уточнајтны мөд пјатілетка мунїґ чөжыс.

Комі областын сөкыд да кокны промышленностөс мөд пјатілетка кежлө проектірујтөмсө лөсөдөма тащөм подјас вылын:

- а) правїтелственнөй да партїјнөй органјасан шөдтана индөдјас сертї;
- б) первојја пјатілетка ітоґјас сертї;
- в) мұпышса озырлунјас тыдалөм сертї;

г) мөд пјатілеткаын відласан да геолого-разведывательнөй ужјас проектірујтөм сертї.

Татөні колө пасјыны, мыј геолого-разведывательнөй ужјасылы плансө лөсөдгөн подвылас (основаас) бөстөма ВКП(б) XVI сјездлыс шүдөсө, кытөні

пасъяссѣ: „Народнѣй овмѣс кыпалѣмѣс могмѣдѣм (обеспечитѣм) щѣктѣ кыпѣдны геолого-разведывательнѣй ужъяс вылѣ сещѣм ѣдъяс, кодѣн тѣдчымѣнъя поѣис урчѣтны промышленност кыпалѣмлыс ѣдъяссѣ сылы мѣнеральнѣй сырѣо тырмы-

мѣнъя лѣеѣдѣмѣн. Тамогыс колѣ вѣчны чорыд перелом геолого-разведочнѣй ужъясн да тырмымѣн обеспечѣтны материалнѣй базаѣн, табоксаъ выльпѣввѣдлавны пѣатѣлеткалыс геолого-разведывательнѣй ужъяссѣ“.

СССР да Војвыв крај куѣа первојъя пѣатѣлеткалѣн итогъяс

Первојъя пѣатѣлеткаын-нѣн, кодѣс лоѣс пѣртѣма нѣл воѣн, тѣдчымѣнъя мунѣс страна пыщкѣсын производѣтельнѣй вынъяс јуклѣм (размещаетѣм). Вежѣисны хоѣајственнѣй функцијасыс сещѣм тырыс рајонъяслѣн, кыѣи Ураллѣн, Сѣбырлѣн, Шѣр Аѣијалѣн да мукѣдлѣн. Веегѣтѣ вужсаъныс лоѣс реконструкѣрујѣтѣма воѣа промышленнѣй рајонъяссѣ. Тѣдчымѣнъя вежѣис овмѣс баныс (хоѣајственнѣй фѣиѣономѣяыс) і мѣжан Војвыв окраиналѣн. Сывѣсна оз ло ѣѣвѣ, мѣмѣд пѣатѣлеткаѣ пырѣгѣн Војвывлыс прѣроднѣй озырлунсѣ бостан прѣблемајас боѣтѣны вывѣтѣ ыжѣд коланлуи (значенѣнѣ).

Первојъя пѣатѣлетка план тыртѣм итогын СССР пѣрѣ ыжѣд индустриально-ѣемлѣѣлѣческѣй комбинатѣ. Первојъя пѣатѣлетка дырѣи пукѣтѣма-нѣн чорыд фундамент ас јѣн машиностројѣннѣлы, кыпѣдѣма да реконструкѣрујѣтѣма сѣкыд индустрија, кыпалѣс кокыд да пѣщѣвѣй индустрија, по колѣ шуны, езна тырмымѣнъя населѣннѣлыс став колѣмсѣ тыртѣм мында да експортѣ колѣм мында.

СССР куѣа мѣд вѣтвѣса планстроѣтчысѣсѣ первојъя пѣатѣлеткаын бостѣм вермѣмъяс (достѣженѣнѣјас) да опѣтъяс под вылын, народнѣй овмѣсѣс выль технѣческѣй база вылѣ реконструкѣрујѣтан под вылын, вѣдласѣм да геолого-разведочнѣй ужъяс паскыда нуѣдан под вылын, кодъяслы ног серѣтыс колѣ панъяны мѣд пѣатѣлеткаын народнѣй овмѣслыс кыпалѣмсѣ да сы влѣ пуктыны чорыд фундамент, торъя-нѣн колѣ пуктыны чорыд, крѣпыд фундаментсѣ промышленност кыпѣдан вѣтвѣса план улѣ, колана иъясѣ да колана мындаѣн СССР-са аграрнѣй да наѣиональнѣй рајонъяслыс, кытѣѣ пырѣ щѣщ і Комѣ област. Индустриальнѣй уровеньѣс кыпѣдѣм бок-

саъ производѣтельнѣй вынъяс јуклѣм под вылын, сещѣм ыжѣд странаыс, кыѣи СССР-ыс, навелѣннѣысыс став колѣмъяссѣ ас продукѣијадѣн тыртѣм под вылын да народнѣй овмѣсѣс мукѣд госуѣдарствојас завѣисѣмѣст улыс ѣкѣѣз ѣеткѣдѣм под вылын.

СССР-са промышленност куѣа первојъя вѣтвѣса план олѣмѣ пѣртѣмлѣн медѣтѣдѣчана лыдпасъяссыс тащѣмѣ¹⁾: 1927 воын валѣвѣй продукѣијалѣн кыпѣтѣмыс вѣлѣма 17,3 пр., 1928 в.—22,4 пр., 1929 в.—24,3 прѣч., 1930 в.—25,8 прѣч., 1931 в.—31,1 прѣч. да 1932 в.—36 прѣч. (план серѣи). Став вылас медыжѣд (рѣшајущѣѣ) промышленностын производство (продукѣија вѣѣѣм) боксаъ плансѣ лоѣс тыртѣма соѣтѣдѣн.

Вѣтвѣса план лоѣс тыртѣма соѣтѣдѣн медѣтѣдѣчана промышленнѣй фондъясѣ і сѣм пукѣтѣм боксаъ:

(мѣлѣон шайтъясѣн)

	промышленостѣ	электрофѣкаѣијаб	ставсѣ
Арталѣма вѣлѣ вѣтвѣса планын	16,400	2,485	18,885
Збыльвылас пукѣтѣма щѣщ 1932 вѣса план арталѣмѣн	23,500	2,424	25,924
Тыртѣма прѣч. лыдѣн	143,2	97,5	137,3

Пыщкѣсваъныс вѣдлалѣмѣн сѣм пукѣтѣмыс тыдовтѣѣ: выль строѣтельствоѣ

¹⁾ Цифровые данные о росте валовой продукции и ниже о капиталовложениях в основные фонды промышленности и рост основных фондов заимствованы из доклада т. М. Рагольского — „Итоги накопления первой пятилетки“. Пластовое хозяйство № 3 за 1932 г.

(1931 в. 58 прѣч.) сѣм пунктѣмыс воуе-
воѣ содѣ да чинѣ капітальнѣй ремонтјас
лыдѣ. Медтѣдчана промышлѣннѣй фонд-
јасѣ сѣм пунктѣмлѣн быд вога ітогјасыс
(важ ВСНХ-лѣн да НКСнаблѣн)сетѣны
тащѣм лыдпасјас (мільлард шайтјасѣн):

I/X—27 в.	1/I-32 в.	1/I-33 в.
7,3	14,7	19,7
100 прѣч.	201,3 пр.	269,8 пр.

Колѣ шуны. медтѣдчана промышлѣн-
нѣй фондјасѣ 1932 во вылын сѣм пунктѣм
лоѣ нол пѣв вылынжык војнадѣса
војасын сертѣ.

Војвылын пріроднѣй озирлунјас бос-
тѣмын (освоітѣмын) первојја пјатѣлет-
калыс ітогјас вѣчѣгѣн колѣ індыны та-
щѣм медтѣдчана торјас вылѣ 1):

1. Тѣдчымѣнја лоіс кыпалѣм (сѣвѣр)
вѣр овмѣсѣн Јевропаса јукѣн Војвылын,
бостам кѣт Војвыв крајын, колѣ пасјы-
ны сѣВН вѣр овмѣс кыпалѣмыс мед-
јонасѣ лоіс вѣрпїлітан промышлѣнност
кыпалѣм бѣрсаѣ.

2. Медса ічѣт сѣвѣрјас вѣр овмѣсѣн
тѣдчѣ Војвыв Уралын, Рытыв-војвыв
Сїбырын да Якутын, но бара-жѣ колѣ
індыны, мыј Комсѣвпѣт лѣсѣдѣмѣн вос-
сїс експортнѣй значѣнѣда вѣраін выл
местајас Јенїсѣј кытвыд/с да шѣрвыј
гѣгѣрсыс.

3. Тѣдчымѣнја кыпалїс Војвылын черї
кыјѣм,сѣдїс черї кыјан промышлѣвѣйфлот,
черї да пѣткајас,ѣверјас сырјо под вылын
кыпалїс консервнѣй прїзводство, кодї

¹⁾ Данные взимствованы из статьи И. Капито-
жова и С. Слабина—Освоение Севера во второй
пятилетке, — „Плановое хозяйство“ № 3 за 1932 г.

лоѣ тѣдчана продоволственнѣй базаѣн
сојузлы да експортѣ петкѣдѣмлы. Та-
бѣрсаѣ воѣ кыпалѣмыс тыдалѣны ташѣм
лыдпасјасыс:

1929 воын.	1932 воын.
Черї кыјѣм 2,2 мїл.	ценѣ .6,6 мїл. цнт.
	1930 в. 1932 в.
Траулерјас лыд	35 89
Промыслѣвѣй флотын пос- нї да гырыс јѣдїнїцајас лыд	445 1439
	1929 в. 1932 в.

Консерв вѣчѣм мїллона
банка лыдѣн 28,4 117,22

4. Первојја пјатѣлеткаын ыжыд зна-
чѣнѣ бостѣ акц о-во Комсѣверпѣт,
кодлѣн Асыввыв Сїбырыс експортнѣй
вѣр петкѣдѣмын удѣлнѣй весыс кыптѣ
1930 воын 13 прѣцентсаѣ да 1932 воѣ
48 прѣцентѣѣ, лїбѣ 2 сурс стандартсаѣ
17 сурс стандартѣѣ. Сїјѣ ѣтщѣщ нуд
(петкѣдѣ) СССР-са промышлѣнностѣ
унжык колана продукціјасѣ (графїт,
слуда да мукѣдѣтор).

5. Колѣ пасјыны Аппавїт-трест экс-
плоатаціјаѣ лѣѣм, кодѣс лѣсѣдѣм мыс-
тї рудајас перјѣм кајїс 1929 воын 150
сурс тоннасаѣ 1932 воын 2 мїллон
тоннаѣѣ. Паскаліс ѣерп перјѣм, ізшом
перјѣм да черї кыјѣм Камчаткаын да
Сахалїнын. Адѣѣма да заводїтѣма
ужавны ѣерп да ізшом перјѣны Комї
областын.

6. ылі Војвылын овмѣс реконструк-
тїрујтѣм бостїс тѣдчана (осазательнѣй)
формајас—кыпалїс тѣхнїческѣй воору-
женност кыјсыслѣн, черї кыјсыслѣн, тѣд-
чана воѣ мунѣм лоїс кѣрвїдан овмѣсын
—ылыс Војвылын медса тѣдчана овмѣс
јукѣнјасын, кыптїс населѣнѣѣыслѣн
тѣдѣмлуныс (культурнѣй уровѣныс), јѣн-
мїсны совхозјас, колхозјас да с. в.

Војвыв крај куѣа колѣ пасјыны Вѣр овмѣс кы- палѣм

	1927/28 в.	1932 воын (план сертѣ)
1. Вѣрлѣѣмлѣн мындаыс	7,6 м. к/м	30,6 м. к/м
2. Вѣрпїлітан рамајаслѣн лыдыс	158	251

Војвыв крајлѣн вѣр овмѣсын медса
тѣдчана јукѣныс (отраслыс)—вѣрпїлітѣм
—їтвоса планлыс арталѣмсѣ тыртїс
тѣдчымѣнја содтѣдѣн, кыпѣдїс продук-
ціја лѣѣмсѣ пјатѣлетка бѣрја во кѣжлѣ
арталѣмыс 22 мїллон к/м-саѣ 1932 воын
30,6 мїллон кубомѣтрѣѣ.

Колб пасыны, Војвыв крајлбн вбр овмбс кыпалбмыс муніс бті бокбн (одностороннбја), кычї порббчїгбн, сїз-жб і вбрсб пїлітїгбн уна шыбласїясїс ун-жыкыс-на колб сїї, ісползуїтгбг. Пїатї-леткбн арталбм целлулознбї да хїмї-ческбї прїдпрїятвбїяс колї стрбїттбм. Сїз-жб тбдчб вбрпїлїтан заводїяссб бтї мїстакн паскбдбм: Кардор промы-шеннбї учолн вбрпїлїтан рамаїясїс 1928 воын јанвар 1 лунсањ 97 рамагањ содїс 148 рамабз (1932 во јанвар 1 лун кежлб), а мукбд, раїонїясас-жб—Сык-тывкарн, Котласн, Лузан, Печеран, Коношањ, Вельскн да мукбдлањ ра-маїяс лыдїс таїд кадас-жб сбдб сбмын 15-сањ да 30-бз, а меца тбдчана раїон-їас—Котласн—рама лыдсб ваїдбма сбмын 7-бз.

Сїз-жб колб пасыны вїтвога план тыргтбмбн кбрттуїывса строїтелствбс (Кострома—Галїч—Сыктывкар, Пїуг—Сыктывкар кост туїїас вбчтбм), кодї воотб Војвыв країе СССР-са мукбд раїонїасб вбрпродуцїїалыс петан туїсб. Країн пїатїлеткбн арталбм сертї вбр-

промышенностбс механїзїруїтбмын колгчбм ваїдїс јона тбдчымбнїа выїд ужвын сузсытбмб.

Оз поз колны казтышттбг Војвыв країлыс черї кыїан прбмыслїяс паскбдбм,—Војвыв краї пасга черї кыїмсб кыпбдбма 3 мында.

Оз поз сїз-жб казтышттбг колны Војывса став раїонїаслыс общбї дос-тїженнбїяссб (тбдчымбнїа кыпалїсчвер-кыїан прбмысл, кыпалїс технїческбї вооруженнбїс кыїсысїаслбн да черї-кыїеїаслбн, кыпалїс култураыс насе-леннбїслбн).

Первоїїа пїатїлетка ітогн ыжыд мї-нусбн лбб Воїыв країлыс, сїз-жб і Комї областлы (уна раїонїаслы бтмозаїнмбм) вїдласан да геолого-разведочнбї уж-їаслбн кустарнбї гамыс, кодїяссб, бт-кымынлањ кыїчї, ез вбв вооружїтбма механїческбї бурбвбї станокїасбн, авто-транспоргбн, автомашїнаїасбн, лабора-торїїаїасбн, географїческбї прїборїасбн, рафїо їтбдбн, ремонтнбї мастерскбї-їасбн да квалїфїцїрованнбї робочбїяс составбн.

Комї областувса сбкыд да кокнї промышен-ностлбн первоїїа пїатїлеткаса ітогїас

Автономнбї Комї област бнїїа гра-їїаїас улын—сырїевбї запасбн озыр раїон (їзшом, нерп, вбрлїзбмбн сузтбм (освоїтгбм) вбрїнїяс, рудаїас, горучбї сланїчїас, фосфорїтїас, черї, пушїна, кучїк сырїо, кбркуїас—замшбвбї промышенностлы колїана сырїо да с.в.) да револуцїїабз на кыккывлїс ас дорас царскбї Россїїїас горш капїгалбс—ву-засан да промышеннбї капїталїассб.

Но, колб шуны, Комї област важ царскбї Россїїагањ бостлїс ыыжыд наследствб: Њувчїмса, Кажымса, Њуч-пасса да Інва (Пччерскїї краї) ју вывса ыыжыд карлїкбвбї металлургїческбї заводїас, Сереговса сов пуан завод да ыыгырысїнїк кустарнбї прїдпрїятвбїяс, кодїас разалбмабс областувса уна раїон-їасын да мыїдтбмкб мында бнї рекон-структїруїтбма да паскбдбма најбс ку-старнбї кооперациїабн да рїкїасбн.

Кажїмса, Њувчїмса да Њучпасса ме-таллургїческбї заводїяссб лбсбдбмыс

вблбма 18 немын.

Кажїмса заводлбн 1901 вобз домен-нбї прїзводствбмыс ез вбв. 1901 воын заводас вблї вбчбма домна во чбжса прїзводїтелностбн 5 сурс тонна вылб.

Револуцїїабзга кадн Кажымса завод прїзводїтелност їлыс ембс тащбм дамнбїїас (тоннабн):

	чугун кбрт
1907-08 воын	1340 1215
1912-13	„ 706 358
1913-14	„ 310 115

Кычї тыдалб ваїдбдбм лыдїасїасыс, заводыслбн меї вылї нагруккыс вблб-ма сбмын 20 прбч. Ужавлбма сбмын тбвса кадн во пїас 90-100 лунбн.

Револуцїїа ббрын заводыс эксплоа-тїруїтчысїс (ужалїс) 1928 вобз, ужалїс сїз-жб ез тыр нагруккбн (тонна лыдбн):

	чугун кбрт
1919-20 воїасын	242 154
1921-22	„ 416 233

1924-25	"	666	—
1925-26	"	585	—
1926-27	"	861	—
1927-28	"	871,6	—

Продукція асдоныс воыс-воѡ кыпалѡм вѡсна (1927-28 воын тонна чугуныс вѡлі кајѡ 143 ш. 53 ур дѡн, кор сїѡ жѡ воын Уралса заводјаслѡн вѡлі тонна чугунлѡн асдоныс 65-70 шайт дѡн) 1928 воын заводсѡ лоїс тупкѡма.

Нучпасса завод јылыс даннѡјјасыс емѡс сѡмын 1913 војасса, кодї сїѡ воыс лѡдѡма 128 тонна кїстѡм (лїтејнѡј) чугун.

Мукѡдыс сертї буржык условїѡын вѡлѡма Нувчїмса завод. Заводсѡ вѡчѡма 1756 воын, вѡлі арталѡма сїѡс чугун кїстѡм вылѡ да сїѡс крїчнѡј мѡлѡтјас вылын переработывајтѡм вылѡ (та ног ужа тѡмыс кыссїс 1899 воѡз). Колан немын 70 војасын вѡлі вѡчѡма лїтејнѡј цех, 1896 војасын вѡлі лѡсѡдѡма загранчнѡј пачјас, најѡс вылыс течѡма 1924 воын, 1931 воын лѡсѡдѡма (сувтѡдѡма) выл вагранка. Заводыслѡн доменнѡј пачыс (кодѡс ѡтщѡщ вѡлі вѡчѡма заводсѡ вѡчїгѡн 1756 воын) технїка боксан шогмытѡм вѡсна 1923 воын кусѡдчысѡ да 1930-31 воын кїкѡз косавчысѡ.

Доменнѡј пачыслѡн војнаѡзса проїзводїтелностыс вѡлѡма ташѡмі:

1877 воын	—	290 тонна
1912 "	—	410 "

Револуцїя бѡрын продукцїясѡ выррабатывајтѡмыс вѡлі:

1928-29 воып	—	850,5 тонна
1930 "	—	1204 "
1931 "	—	1877 "
1932 (вїдчысам)	—	1856 "
1933 (план сернї)	—	2529 "

Ѳнї Нувчїмса чугун сывдан завод реконструктїрујтчысѡ да сылыс проїзводїтелностсѡ лоас кыпѡдѡма 4500 тоннаѡз.

Унїе ју вылын, Печера јулѡн шујгавыс вож, чугун кїстан завод пондїс ужавны 1900 восан (лѡдѡма доменнѡј пач) да сїѡ воас-ын вѡлі кїстѡма (вчплавїтѡма) 56 еурс пуд чугун. Сѡмѡн сузсытѡм вѡсна заводыслѡн ужыс сувтїс. Печатын јѡзѡдѡм даннѡјјас сертї, тајѡ рајонас рудаыс кујлѡ пѡштї му-

веркѡсас да зев коккї ужавнысѡ да поѡд тачкајаснас вескыда вајны колѡшнїкѡзыс. Рудаыс лыффысѡ јѡна бурѡн —металлыс руда пыщкас 51,85 прѡч.

Гереговса сов пуан завод вѡлі лѡсѡдѡма Иван Грознѡј дырї-на Строганѡн. XIX немын тајѡ заводыслѡн вѡлі 2ї пѡрт да 4 скважїна. XX немын первојја дасѡд војасас вѡлі сѡмын ужалѡ 9 пѡрт да 1 скважїна.

Со тајѡ ставыс і вѡлі Комї областлѡн револуцїяѡзса промышленностыс.

Октябрса револуцїя бѡрын Автономнѡј Комї областлѡн промышленностыс вежїс асыс чужѡмбансѡ да бѡстїс тѡдчымѡнја уфелнѡј, вѡссѡ областувса овмѡсын (економїкаын). 1917 во октябрсан стрѡїтѡма да лѡдѡма ужѡ уна выл предпрїятѡјас: Сыктывкарса да Печераса 4 рамаа вѡрпїлїтан заводјас, терпентївнѡј, консервнѡј, замшѡвѡј заводјас, Сыктывкарса тїпографїя, гѡрд кїрпїч завод, реконструктїрујтѡма Гереговса сов пуан да Нувчїмса металлообработывајтан заводјас, заводїтѡма стрѡїтны Печераса тѡчїлнѡј завод да Гереговса їзвестковѡј завод, нуѡдѡма вїдласѡмјас, разведкајас нерї да їзшом вылѡ да заводїтѡма најѡс перїны.

Торја јѡна тѡдчѡ первојја јватїлеткаын цензовѡј промышленностлѡн кыпалѡмыс НКТП да НКЛп сїстема куѡа (валѡвѡј продукцїјалѡн, сѡм нуктѡмлѡн (капїталовложєнїлѡн, пыр ужалыс робѡчѡј лыдлѡн сѡдѡм да с. в.). Цензовѡј промышленност кыпалѡмлѡн петкѡдлысјасыс (показатєлјасыс) лѡбны:

Јватїлетка чѡжѡн торја војасѡн обмнуктѡм:

	Предпрїятѡјас лыд	27/28 во	1929 во	1930 во	1931 во	1932 во (вїдчысам план сернї)
1. НКТП сїс-тема	5	94,0	244,2	282,9	399,7	390,0
2. НКЛп сїс-тема	3	17,0	—	409,0	956,6	650,0

Содтѡд: НКТП сїстема промышленностѡ пырѡны: Кажїмса да Нувчїмсї мегаллургїческѡј заводјас, дырїнѡса кїрпїч завод, Гереговса їзвест-

ковдй завод, Уст-Војаса тдчйлнбй фаб-
рика; НКЛП сйстемаб пырбны: Сык-
тывкарса тйпографйа, Устцылмаса
замшбвбй завод да Вйчнса комбннат.

Пятйлетка чбжбн Комй областлбн
сбкыд промышленност куца сбмпук-
тбмыс кайб (составляйтб) 1410,8 сурс
шайт, 1926/27 воын-жб вблй 60 сурс
шайт, да кокнйд промышленност куца
—2032,6 сурс шайт, 1926/27—7,3 сурс
шайт.

Пятйлеткалыс ббрја кык војассб
уточнйтбм планын, проектйрйтбма уна
выл предпрйяфтбјас стрбйтбм, кодјасбс
ештбббмсб вужбббма мбд пятйлетка
кежлб. Сбкыд да кокнйд промышлен-
ност куца уточнйтбм планын ставсб
арталбма вбчны:

Кушбм фабрик-заводјас	Предпрйяфтб лыд	Сбмпуктбм	
		1931 воын	1932 воын
НКТП сйстема			
1. Стрбйтелнбй кйрпйч вб- чан заводјас	5	1443,2	254,0
2. Йзвестков-алебастр. завод	1	198,0	—
3. Шамотнбй кйрпйч вб- чан завод	1	135,0	433,2
4. Чернйла вбчан завод	1	—	125,0
5. Каналйзашја нубдан трубајас вбчан завод .	1	—	300,0
6. Цементбй заводјас .	1	—	1000,0
7. Металлозаводјас . .	3	1080,0	3120,0
8. Стрбйматерйал лбсбдан заводјас	1	230,0	300,0
9. Горно-добывајущбй з-јас	1	300,0	205,0
10. Мйнералнбй краскајас вбчан фабрикајас	1	—	80,0
11. Фарфор йзан мелнй- чајас	1	—	100,0
Ставсб . .	17	3386,2	5927,2

Пятйлетка планын арталбм сертй
кйрпйч заводјас стрбйтбм куца ештбббма
сбмын дйрнбссса кйрпйч завод, Берегов-
са йзвест вбчан завод стрбйтбм заво-
дйтчйс 1932 во помасйбн. Шамотнбй
кйрпйч, чернйлнбй да цементбй заводјас
вужбббма мбд пятйлетка кежлб. Кана-
лызационбй трубајас вбчан, стрбймате-
рйалјас вбчан заводјас да мйнералнбй
краскајас вбчан фабрика ез-на весйгтб
пырны мбд вйтвбса план проектб, сы-
понда, мй најб усйны сбкыд промыш-
ленност сйстемасы.

Металлозаводјас куца вблй арталбма:
зйкбз реконструктйрйтны Нувчйм завод,
кодыс лбсббны чугуно-литејнбй да ме-
ханйческбй завод. Сылыс производйтел-
ностсб 1932 во кежлб вблй арталбма
25 сурс тонна, сетчб сбм пуктбм 1931
воын 800 сурс шайт да 1932 воын—1945
сурс шайт. Збыльвылас-жб таяб кык во-
нас лойс пуктбма: 1931 воын—170,4
сурс шайт да 1932 воын—160 сурс шайт
(орйентйрбвочно), ббр бостчббны ужб
Кажймса заводбс, сетчб пуктыны сбм:
1931 воын 280 сурс шайт (збыльвысб
сбм пуктбмыс нбтй ез вбв); стрбйтны
Гамса чугуно-литејнбй завод, вйчны сет-
чб сбм 1932 воын—1175 сурс шайт да
1933 воын—3000 сурс шайт (абу пбр-
тбма пятйлеткаын).

Горно-добывајущбйб пырйс тдчйл-
нбй фабрика, стрбйтелствоыс заводйтчйс
1932 воын да помасас 1934 воын.

Кокнйд промышленност сйстема куца
уточнайтбм вйтвбса планын вблй арта-
лбма: Замшбвбй завод да Сыктывкарса
тйпографйа, кодјас вылб сбм пуктбмыс
вблй артавыссыб:

	26/27 во	27/28 во	29 во	30 во	31 во	32 во
Вйтвбса план сертй						
1. Замшбвбй за- водб	—	—	—	IV кв. 50,0	900,0	—
2. Сыктывкарса тйпографйаб .	7,3	17,0	—	14,0	300,0	—
Збыльысб пук- тбма						
1. Замшбвбй за- водб	—	—	—	395,0	662,5	450,0
2. Сыктывкарса тйпографйаб .	7,3	17,0	—	14,0	35,0	200,0
3. Вйчнса ком- бннатб	—	—	—	—	259,1	—
Ставыс .	7,3	17,0	—	409,0	956,6	650,0

НКТП да НКЛП системалон мед-
тӕдчана промышленној предпріяттӕ-
јасас сӕм пунктӕмыс кыпалӕма та мын-
дабн:

	Предпріяттӕ льд	1930 во 1/1 кежӕ	31—1/1 кежӕ	32—1/1 кежӕ	33—1/1 кежӕ	Содтӕд
НКТП система	3*)	312,6	490,1	776,9	1083,4	*) оз пыр Кажӕм завод
НКЛП система	3	—	395,0*)	1434,0	2059,0	*) оз пыр Сыктыв- карса тӕ- пограф.

Валӕвӕй продукцијалон кыпалӕмыс
1926/27 вога донјас вьлӕ мурталӕмӕн
характерізируйтчысӕ тащӕм даннӕјасӕн:

	1913	26/27	27/28	1929	30	31	32
НКТП сис- тема							
Сводкаы сурӕм предпрі- яттӕјас льд	3	2	2	1	2	2	2
Продук- цијалон став до- ныс	260,6	318,5	335,6	347,1	577,3	877,8	895,4

Содтӕд: Кажӕмса завод суйӕма
1913, 1926/27 да 1927/28 војасӕ; Нуч-
пасса завод сӕмын 1913 воӕ; 1930
вога суйӕма дырнӕсса кӕрпӕч вӕчан
завод.

	1925- 27	1928- 29	1929	1930	1931	1932
НКЛП система						
Сводка сурӕм предпріяттӕјас льд	1	1	1	1	2	3
Продукцијалон став доныс . .	58,2	66,1	149,2	156,0	310,5	1926,8

Заводјасылыы производительностӕ
кыпӕдӕмкӕд содӕ і сӕкыд да кокнӕ про-
мышленност предпріяттӕјасын робочӕй
лыдыс:

	1913	26/27	27/28	28/29	1930	1931	(вӕдчы- сӕм) 1932
НКТП система							
Сводка сурӕм предпріяттӕјас льд	3	2	2	1	2	2	2
Робочӕјас льд	264	331	271	129	232	346	353
НКЛП система							
Сводка сурӕм предпріяттӕјас льд	—	1	1	1	1	2	3
Робочӕјас льд	—	19	47	78	159	234	436

Сӕкыд промышленност системӕб 1913
вога суйӕма Нучпасса завод (30 ро-
бочӕй), 1926-28 војасӕ—Кажӕмса заво-
дӕс, кодӕс тупӕма 1928 воын; 1930
вога суйӕма дырнӕсса кӕрпӕч вӕчан
заводӕс.

Кокнӕ промышленност системӕб 1931
вога суйӕма Вӕчӕнса комбинатӕс да
1932 вога суйӕма вылыс вӕчӕм зам-
шӕвӕй заводӕс.

Сӕкыд да кокнӕ промышленностӕ
сӕм пунктӕмыс татчӕ вӕјӕдӕм лыдпас-
јасыс јона на уна абу тырмыдӕнја збыл-
выс сӕм пунктӕм сертыс. Татчӕ нӕтӕна
ез пырны Печераса ізшом да нӕрп
перӕмыс да вӕдлаван да геолого-раз-
ведочнӕй ужјасыс, кытчӕ јатӕлетка чӕ-
жӕн лоӕс пунктӕма сӕм јона гырыс сум-
мајасӕн. Бостам-кӕ вӕдласӕм да геолого-
разведочнӕй ужјасӕ ізшом, нӕрп, кӕрт
руда да мукӕд ископајемӕјас корсыдӕм
кучӕ, сӕм пунктӕмыс 1926/27 воын волдӕма
66,1 сурс шӕјт, а 1931 воын-нын—6136
сурс шӕјт.

Геолого-разведочнӕй да корсыдӕм
(вӕдласӕм) ужјас јатӕлетка бӕрја во-
јасын бостӕны оз-нын случајнӕй харак-
тер, да меҕса јонасӕ усӕ ізшом да нӕрп
вьлӕ, кытӕнӕ разведочнӕй ужјасыс муӕд
најӕјасӕс жынывӕјӕ разработӕјтӕдӕн (вӕд-
ласӕг мозыс щӕц і перӕнны ізшомсӕ да
нӕрпсӕ).

СССР-ын мӕд јатӕлетка
кежӕлӕ муыщса перјантор фонд
(фонд полезных ископаемых).

Мӕд јатӕлетка планын первојја ту-
рас-нын доргогӕрса пелӕс ізјаснас вӕлӕ
став народнӕй овмӕсын реконструкция

завершитом, СССР-са овмбсын став от-
раслјаслы выль технїческѡй база лѡсѡ-
ѡм, кыпѡдны степенѡ уж обобщест-
вїтѡмлыс, да сылыс производїтельност
лептѡмлыс. Ташѡм ыжыд могјасѡ нубѡ-
ны подулыс ем, сїѡ жебсѡсѡ основнѡй
капїталлыс проблемасѡ могмѡѡмын.
Бостам-кѡ промышленност куѡа, (кы-
ѡївѡлі пасѡма-нїн воѡынжык) мѡѡ пјатї-
летка заводїтчїг кежлѡ основнѡй фон-
дыс лыѡфысѡ 19,7 мїльард шайт. Оз по
колыны каѡтыштѡг плансѡ лѡсѡдїгѡн
сїѡ трудностїасѡ, кодјас лѡдны, пер-
војја пјатїлетка нубѡѡм опытјас сертї,
вїдласан да геолого-разведочнѡй ужјас
паскѡѡмын, производїтельнѡй вынјас ра-
цїоналнѡја јуклѡмын мѡѡ пјатїлетка чѡ-
жыс лоас корсавны да урчїтавыны выль
факторјас да выль вермѡмјас сгранаыѡ
производїтельнѡй вынјас паскѡѡмын да
рацїоналнѡја јуклѡмын.

Сы вѡсна вїтвѡса плансѡ первојја
да мѡѡ турјасыс колѡ вїдлавыны сѡмын,
ывсалѡм план пыѡфї, кытѡнї лоасны-на
уточнѡнѡјас, вежлалѡмјас да шылѡ-
ѡѡмјас. Мѡѡ вїтвѡса плансѡ лѡсѡдїгѡн
да воѡѡ уточнѡјатїгѡн медтѡѡччана, пѡѡтї,
решајущѡй рольсѡ бостны кутас геоло-
го-разведочнѡй да наочно-исследова-
тельскѡй ужјас. Мупыщса колана перјан
фонд со сїѡ колїны колѡ сетны тужѡ
да ѡѡјасѡ мѡѡ пјатїлеткаѡс олѡѡѡ пѡр-
тѡмын.

Перјантор нїмјас	Мурталан једїныца	Кѡлѡм (Потребносѡ)	
		1911-15 в.	1933-37 в.
1. Кѡрт руда . . .	Мїльн. тон	37,5	275,0
2. Ізшѡм	"	139,6	1160,0
3. Нерп	"	46,3	278,5
4. Ыргѡн	сурс т.	36,7	1630,0
5. Магнечїг	мїлн. т.	0,322	4,3
6. Свїнеч	сурс т.	6,2	1078,5
7. Цїнк	"	12,5	804,0
8. Фосфорїтјас . .	мїлн. т.	0,1	113,0
9. Асбест	сурс т.	86,2	1740,0
10. Сланецјас . . .	мїлн. т.	—	74,0
11. Калїнѡй сол . .	"	—	32,0

Мѡѡ пјатїлеткаын СССР-лѡн мед-
тѡѡччана (основнѡй) мїнералнѡй перјан-
тор выль колѡмыс артавысѡѡ тамында-

ѡн (Ф. Сыромолотов—Фонд полезных
ископаемых СССР и их потребление
во второй пятилетке. Плановое хозяй-
ство № 1 за 1932 г.). (Вїѡѡѡ воѡѡа таб-
лыцасѡ тајѡ-жѡ лїстѡ.).

Кыѡї тыдалѡ тајѡ лыѡпасјасыс, мѡѡ
пјатїлетка кыпѡѡѡ вывтї ыжыд (гран-
фїознѡй) могјас, нїнѡмѡн оз ѡткоѡѡѡ
царскѡй капїталїзм бѡрїа војасѡѡ ужјас-
кѡѡ ыждајас сертїыс. Медѡа-нїн сїн вы-
лѡ шы-ытччана первојја мѡѡ пјатїлет-
калѡн царскѡй правїтельство дїнын гран-
фїозностыс чугун лѡѡѡмын:

Војас	мїльѡн тоннаѡн
1882 1917 в. в. (35 воѡѡ)	75,4
1918 1922	1,1
1923 1927	6,7
1928 1932	24,5
1933 1937	91,0

Царскѡй власт дырїї медѡа уна чу-
гун лѡѡѡмыс вѡлі 1912 1917 војасѡѡ пјатї-
леткаын—18,7 млн. тонна.

Кушѡм фондјас емѡѡ медѡа колана
мїнералнѡй перјанторјас куѡа, медым
пѡртны олѡѡѡ тајѡ гранфїознѡй могјас-
сѡ, кодјасѡс сувтѡѡѡѡ мѡѡ вїтвѡса
планын? Татчѡ вайѡѡѡм сїѡ-жѡ Сыро-
молотов ставтѡыс бостѡѡ, но гїжыснѡс
сїстематїчїрујтѡѡ, даннѡјјас.

Кѡрт руда — медѡа озыр кѡрт руда
запасѡн да кокнї, выгѡѡнѡ ужавнысѡ,
сїѡѡ Урал, сы бѡрын Башкїрїа, Украина,
ЦЧО, Московскѡй област (Тулскѡй рудаѡ
местајас), Крым, Шѡр Волгавыв.

Торја рајонјасын кѡрт руда запас-
јасыс артасысѡѡ тамындаѡн (мїльѡн тон-
наѡн): (таблыца вїѡѡѡ 23-ѡ стр.)

СССР-ын ставнас кѡрт руда запас-
сыс „А“ категорїаын лыѡфысѡѡ 791,7
мїльѡн тонна, воѡѡ вылѡ колан (пере-
ходашѡѡѡ) запасыс 696 мїльѡн тонна.
Сыыс кынѡї мукѡѡ категорїаѡа запасыс
артасысѡѡ (мїльѡн тоннаѡн):

„В“—551,7, „С“,—996,9, „С“,—670,8.

Сыыс кынѡї ем ыжыд запас квар-
цїјас Крїворожїѡн,—4 мїлрд. тонна да
магнїтнѡй аномалїј Курскѡйѡн—1,2 мїл-
лард тонна.

Районјас	Руда запасыс А категоријан рудасыс металло портмөн	Мөд пјатилет- каын чуғун леғом	Лышалө	Оз тырмы
1. Урал . . .	252	27,4	224,6	—
2. Рытыв. Сибыр	7	6	1	—
3. Башкiрiја .	10	0,8	9,2	—
4. Казакстан .	—	—	—	—
5. Шөр Волга .	25	0,33	24,6	—
6. Украина . .	73	48,7	24,3	—
7. Асыв. Сибыр	1,6	1,14	0,48	—
8. Ыл Асылы	—	0,70	—	0,7
9. ЦЧО	7	0,425	6,575	—
10. Москов-обл.	21,8	5,2	16,7	—
11. Крым . . .	374	6,0	368	—
12. Кавказ . .	20	1	19	—

Казакстанын ем рудажас: „В“—0,7 млн. тонна, С₁—15 млн. т. да С₂—24 млн. т. Тајо районас мөд пјатилетка дырји лөб мөдн артавны запасо А категорија вылө да сiздн лөбднны подув (база) сөд металлургиялы коймөд пјатилетка кезлө.

Изшом — СССР-са Госплан недректордн ориентировочной даннојјас серти СССР-ын изшом запас А категорија вылө кәјө 1431 миллион тоннаөз, ковмө пјатилетка чөжөн, шөщ i пыбласјасө пыфди бостөмөн, перјыны 1263 миллион тонна. Колө-на воэө вылө 365 миллион тонна, но откымын районјасын ем тырмытөм (дефицит) 281 миллион тонна, кодi оз вермы вевтысны, тырны лышалөм јурас разипель местажас вөсна. Медтөдчама изшома районјасын изшом запасјасыс тащөми (миллион тоннадн): (виэөд табл. воэыс)

Откымын районјасын (Уралын, Казакстанын, донбассын, Московскiј бассейнын да мукөдл.) колө-на нүөдны регыдја кадын бур разведкајас, видласөмјас, медым тыртны (обеспечитны) пјатилеткалыс программасө да лөбднны тырмытөм запас первојја кујим војасыслы коймөд пјатилетка вылө.

Нерп. СССР-ын нерп запасыс 1932 во јанвар 1 лун кезлө „А“ категорија вылын артасысөб 154 млн. тонна. Пјатилетка кезлө „А“ категорија вылө СССР

Районјас	Запасыс А категорија вылын	Пјатилет- каын пер- јысөб	Лышалө	Оз тыр- мы
1. Урал (Кизель да Челябинск) .	165	103	62	—
2. Кузбасс . .	293	244	49	—
3. Казакстан .	50	70	—	20
4. донбасс . .	307	450	—	135
5 Шөр Азия .	44	34	10	—
6. Моск. бассейн	83	113	—	30
7. Асыввыс С б.	61	60	1	—
8. Војвыс Кав.	41	70	—	29
9. Ыл Асыв кр.	54	42	12	—

пастала став тырмытөмыс (общөј дефицитыс) кәјө 154 миллион тоннаөз, но колөны-на мукөд категоријаа запасјас: „В“—42,5 млн. т., „С₁“ да „С₂“—1021 млн. тонна. Пјатилетка чөжөн нерпсө перјөмыс кәјө 278,5 млн. тонна, а коймөд пјатилетка кезлө колөмыс (потребность) 403 млн. тонна.

Чаятана (перспективнөј) запасјасыс, колө шуны, зев-нин видчысөма пырыс арталөмөн важ промышленнөј районјасын кәјө 1,5 млрд тонна.

Медса дефицитнөј районјасөн „А“ категоријаа нерп куэа колө пасјыны Уралөс, Казакстанөс, Башкiрiјаөс, Асыввыс Сибирөс, Ылыс Асыввылөс. Шөр Азияөс, мөднөгөн-кө сiјө районјасөс, кытөнi видласөм разведочнөј ужјас езна сетны колана эффектјас (вылө нерпаин местажас).

Ыргөн. Мөд пјатилеткаын ыргөн сывдан программа проектирујтөма 1630 сурс тонна. Запасјасыс-жө сөд металлөвужөбөмөн тыдалө торја категоријаасөн:

„А“—1408 с. т., „В“—2000 с. т., „С“—2500 с. т.

„А“ категорија куэа збылвыс тырмытөмыс кәјө 847 сурс тонна (224 тонна лышалөмыс оз вермы шыбытыссыны тырмытөм (дефицитнөј) районјасас.

Горучөј (сотчан) сланецјас. Видласөм запасјас пјатилеткаын паскөдөм сланцөвөј промышленносты тырмө лышалөмөн да весигтө горучөј сланец запасјасыс мөд пјатилеткаын виэөм бөрын колас-на тырмытөмнја коймөд пјатилеткаын сланцөвөј промышленносты. Тајөс петкөдлөны тащөм даннојјас (миллион тоннадн):

Районяс	Запасыс торја категориясн			Уна-ф пер- жыс-сн- плетка- н
	А	В	С	
1. Башкiрiя	—	—	—	7
2. Шор Волга	149	690	1000	29
3. Ленинградса Обл.	153	626	907	13,7
4. Нижегородскiй Край	17	86	1171	12,4
5. Волга кытыд	299	2234	338	12,5

СССР пастала запасыс „А“ категория выло кайо 618 млн. тонна, „В“ категория выло—3636 млн тоннада „С“ категория выло—3548 мильон тонна.

Фосфоритяс: СССР пастаыс видлаом фосфорит запасяс кайо: „А“ категория выло—516,6 млн. тонна. „Б“—1339 мильон тонна, „С“—1090 млн. т. Мад пяталеткаын пержомыс—113 млн. тонна. Тасерти тыдало, мод пяталеткаын аджом запасяс серти тырмас да ндшта-на колас тырмымонжа коймод пяталеткалы. Фосфорит запасясыс сijos пержыс районясын артагысё (мильон тоннаын).

Районяс	Запасыс А категория выло	Пержысё	Лышалё	Оз тыр- мы
1. Ленинградса обл. (Хибинской местаяс)	183,8	42	141,8	—
2. Рывывыв област	66,5	16	50,5	—
3. Московскiй обл.	59,7	12,5	47,2	—
4. Ивановскiй област .	11,4	1,2	10,2	—
5. Нижегородок. край	86,6	12	74,6	—
6. Нижневолж. обл.	1,1	0,55	0,64	—
7. Волга Шорвы	14,8	6,2	8,6	—
8. Казакстан	47,7	27	20,7	—

Абу-на тырмымонжа аджоме запасё Уралын, Украинаын, Татареспубликаын да с. в. Мад пяталеткаын лоас паскёдоме видласомяс да разведкаяс Шор Азияын, Войвыв крайын, Асыывыв да Рывывыв Сiбырын, Войвыв Кавказын да Закавказьеын (Кавказ саын).

Цинковёй рудаяс куза СССР-

лон запасыс шыбласяссё артавтог кайо: „А“ категория вылын—842 сурс тонна, „В“—1008 с. т., „С“—1064 с. т. да „С₂“—3023 сурс тонна. Шыблас вылас усё 17-сан да 25 процентёз руданас металл запасыс. Торја районясын запасыс артавысё (сурс тоннаын):

Районяс	Запасыс А катего- рија куза	Пята- лет- ка чёжён колдыс	Лышалё	Оз тыр- мы
1. Урал	217,5	159	58,5	—
2. Казакстан	330	245	85	—
3. Шор Азия	2	125	—	123
4. Рывывыв Сiбир	62	76	—	14
5. Асыывыв Сiбир	122	35	87	—
6. Ылыс Асыывыв	72	35	37	—
7. Войыв Кавказ	37	159	—	122

Свинеч рудаясыс—быд районясын Асыывыв Сiбырын кызи ем дефицит (Казакстанын, Шор Азияын, Рывывыв Сiбырын, Закавказьеын, Войвыв Кавказын). СССР-ын свинеч руда запасясыс таидоме: А категория выло—390 сурс тонна, „В“—583 с. т., „С₁“—591 с. т., „С₂“—1259 с. т. Пяталетка чёжён „А“ категория руда вылас колдыс (потребностыс) артавысё 1450 с. т.

Свинеч руда корысём куза пяталетка чёжён артавысё гырыс геологоразведочной ужяс став районясын, ботам кот Уралын, Войвыв Крайын, Вайгач ди вылын, Якутияын (ем уна рудайнас местаяс).

Мукод основной перанторясыс пасям: калийной сов, колдон запасыс (16 млрд. т.) Уралын Соликамской районын, вермо тыртны мировёй погребност со воясон. Магнезит, колдон мировёй запасыс бара-жё Уралын (Саткинскёй рудайн местаяс). Магнезита рудайнас ем Башкiрiяын, Шор Волгаын да Войвыв Кавказын. Асбест—Баженовскёй районын Уралын, Башкiрiяын, Войыв Кавказын, Шорвы Волгаын, Асыывыв Сiбырын. Медса бур районясыс Уралын—„А“ категория выло—1 млн. т., „В“—2534 сурс т. да „С“—5160 сурс т. (Лоб-на ндшта номерясын).

Кызі пондас быдмыны печат продукция мөд

пјатілеткаын

Они быд предпріятвө, быі учрежденнө, быд колхоз быд торја ведомство лөбөдны мөд пјатілетка выло план. Народнөй овмөс Совет сојузын зев өдјө паскалө, быдмө. План лөбөднө организаціяјас воын сулалө сложнөй мог вт во выло воэө втөдлөмөн да гөгөрбок мөвпалөмөн да аргалөмөн лөбөдны сөщөм план, коді нуөдас став народнөй овмөссө партіядн индөм туј куэа социализмөз.

Іздательскөй промышленностлөн быдмөм оз вермы колтчыны мукөд озмөс быдмөмыс. Іздательскөй промышленностлы ковмас паскөдчыны даждө өдјөнжык народнөй овмөсса мукөд јукөдјас дорыс, мед јона-нын торја национальнөй республикајасын, областјасын.

Комі областын, кызі і мукөд национальнөй областјасын, республикајасын, крестанскөй массалөн культурнөй уровень рочјас дорыс јона вөлі улын. Они воыс вөбө комі јөзлөн вежөрныс, суэлуныс сөдө. Революція 15 во тырғ кезө пемыдлуп Комі областын кызынсө лоі-нын бырөдөма. Том војтырөс ставсө кыскөма школајасө. Зев уна том војтыр велөдчөны гырыс школајасын семілеткајасын, техникумјасын, ВУЗ-јасын.

Комі издательстволөн продукцияыс мед бура петкөдлө комі јөзлыс культура боксаң быдмөмсө. Јеслі 1920-д воын вөлі лөзөма комі література сөмын даскык печатнөй ліст, 1929 воын—первој пјатілетка медвоэза воын 75 печатнөй ліст, то мөд пјатілетка медвоэза воын (1933 воын) мі көсјам лөзны 1000 печатнөй ліст-нин.

Јеслі дас во сајын ез вөвлы весіг өтөі комі газет, өні мјан ем былунја

областнөй комі газет, ем комі комсомолскөй газет, кык комі журнал. Унжык районјасын-нин петөны негырыс газетјас. Локтан воэаң лөбө быд районлөн аслас газет, аслас тіпографія.

Мөд пјатілетка выло печат продукция лөзан план мјанлы ковмас лөбөдны потребност (колөм) серті. Некушөм ногөн оз поз лөбөдны план бумага запасјас серті, літературнөй роботникјас лыд серті, да полиграфическөй возможностјас серті. Тавосаң лоі бөстчөманын выл тіпографія стрөйтөмө, сиз-кө та боксаң некушөм мыждө оз вермы лоны. Бумага боксаң возможностјас сиз жө емөс, сөмын өндөз медеа эескыд тор—оз суэзыны бур квалифікація літературнөй да издательскөй роботникјас, но сјө сиз-жө вермана тор, сөмын ковмас өнөсаң-жө буржыка думыштыны тајө кадрјассө лөсөдөм јылыс.

Мөд пјатілетка чөж СССР-ын бумага боксаң, дерт, эөскыдкоф на лөбө бумага вөчан фабрикајас өз-на кутны вермыны сетны сөмында продукция, мында ковмас печат продукция выло. Но мјан государство медјонанын төждысө культура боксаң бөрө колөм национальностјас понда, быд ногөн отсалө вөтөдны налы воэын муныс национальностјассө. Мјанлы уна бумага, бөстам-кө Комі областыс бумага потреблајтөмын уфелнөй вөссө, оз ков, сиз-кө позө воэыв шуны, мыј бумага понда печат продукция лөзөм оз нөжмы.

Потребност төдмалігөн ковмас думыштыны, кодјас-жө пондасын лыдфыны комі газетјас, комі журналјас, комі нігајас. Бөстам посні чөлафөс. Школајасө пыртөз налы ковмас нөногөн да налы шогмана ногөн

	1932		1933		1934	
	Печатној лист лнд.	Тираж (сурс).	Печатној лист лнд	Тираж.	Печатној лист лнд.	Тираж.
Ударник	48	1,0	48	2,5	60	4,0
Кулгура фронт . .	36	0,5	36	1,5	48	2,0
Економ. журн. . .	—	—	72	1,0	96	1,5
Партијној	—	—	48	1,0	48	1,5
Фетској	—	—	—	—	24	3,0
С/хоч.	—	—	—	—	48	2,0
Горној	—	—	—	—	—	—
Лесној	—	—	—	—	48	3,0
Совторгов.	—	—	—	—	24	1,0
Став печатној лист лдыс	84	—	204	—	396	—
Лист-отѣск лнд (сурсјасѣн) . . .	—	66,0	—	294,0	—	888,0
Областувса став населенно (роч 1 комі) арталѣмѣн усѣ быд душ вылѣ.	—	0,2	—	0,9	—	2,4

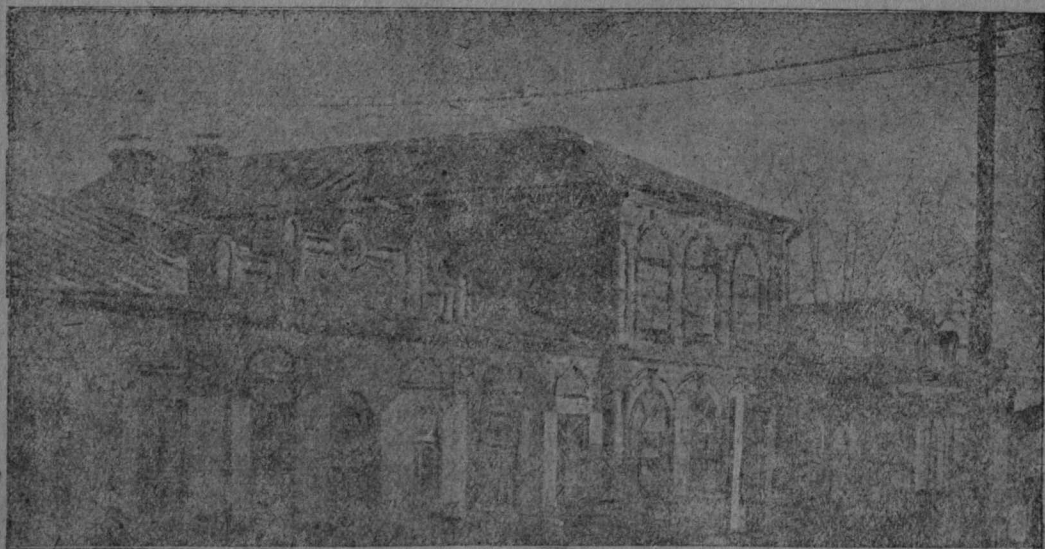
1935		1936		1937		% 1937 во- лон 1932 во дин.
Печатної ліст ляд.	Тіраж.	Печатної ліст ляд.	Тіраж.	Печатної ліст ляд.	Тіраж.	
84	6,0	96	6,0	120	8,0	
72	3,0	72	4,0	72	5,0	
120	2,0	120	2,5	120	3,0	
72	2,0	84	2,5	96	3,0	
24	5,0	24	6,0	36	7,0	
72	3,0	84	5,0	96	7,0	
24	1,0	36	1,5	60	2,0	
48	4,0	60	5,0	72	6,0	
24	1,5	24	2,0	36	3,0	
540	—	600	—	708	—	842,8
—	1692,0	—	2340	—	3552	5381,8
—	4,2	—	5,7	—	6,9	

Локтан вѣт воѣн сѣ-жѣ јона содѣ журналјас лѣѣм. Ондѣ мѣан областын петисны сѣмын кык журнал, а 1935 во-саѣ пондасны петны 9 журнал-нын. Лод-ны массѣвој журналјас і спеціалнѣј журналјас. Намјотка тујѣ бостѣма со кушѣм установкајас.

Медјона-нын мѣд пјатѣлетка во-јасѣ пондас содны газет продукция кычѣі періодичностнас (петан лыднас) сѣчѣі і ыжданас да тѣражнас. Локтан вѣт воѣн зев паскыда бостчас мунны комѣ областын промышленнѣј строѣтелство. Областѣс орјѣдласны кѣрттујјас. Чужѣ-ны уна выл промышленнѣј карјас, уна јѣз областѣ воасны Сѣвет Сојузса мукѣд рајонјасыс. Газетјаслѣн рольныс, колана лунныс зев јона кыптѣ, газетјас збыл вылѣ пѣрѣны массакѣд сорнитан ѣру-

дѣјѣ, партијалыс тујвѣсѣ индалысјасѣ, быдлунја достѣженнѣјас да прорывјас ердѣ петкѣдысјасѣ. РСФСР да печат комѣтет намјоткајасын шубма кыпѣдны газетјаслыс періодичност став РСФСР паста 24,4 пр. вылѣ, тѣраж 385,3 пр. вылѣ. Тајѣ намјоткајасыс некучѣм ногѣн оз вермыны удов-летворѣтны Комѣ областѣс.

Оз ков вунѣдны, мыј тавѣѣз мѣан сѣмын некымын рајонын-на петавлісны газетјас (Іѣва, Устѣцылма, Удора, Ку-лѣмдѣн, Луз). Локтан восаѣ газет лѣѣд быд рајонын. Періодичност налѣн пон-дас содны воѣс-воѣ. Мѣд пјатѣлетка медѣѣрја воѣ став рајоннѣј газетыс, Сыктывдѣн рајонын кычѣі, пондас пет-ны быд лун.

Сыктывкарса тѣпографѣја.

	Газеттаслѳн ыж- даыс (кв. санъ.)	1932 во		1933		1934		1935		1936		1937		% 1932-д во дѳно.
		Петан лыд (перѳодѳч- ност).	Тѳраж (курс)	Петан лыд	Тѳраж	Петан лыд	Тѳраж	Петан лыд	Тѳраж	Петан лыд	Тѳраж	Петан лыд	Тѳраж	
Вѳрлезы	51×82	288	4,1	300	7,0	300	12,0	300	18,0	300	22,0	300	28,0	
Комѳ комсом.	41×51	144	1,5	150	4,5	240	9,0	300	12,0	300	15,0	300	18,0	
За Новый Се- вер	1935 во 41×51. 1935 во 51×82	72	3,0	150	5,0	240	8,0	300	15,0	300	20,0	300	25,0	
Пѳонерјас. газет	41×51	—	—	—	—	150	3,0	150	5,0	150	6,0	150	7,0	
Сыктывдѳн р.	"	—	—	120	2,0	150	2,7	150	3,0	150	4,0	150	5,0	
Вѳзн	"	—	—	120	2,0	150	2,8	240	3,0	240	4,0	300	5,0	
Луз	"	72	1,5	90	2,0	240	2,8	300	3,0	300	4,0	300	5,0	
Јемдѳн	"	72	1,1	90	1,85	150	2,8	240	3,0	240	4,0	300	5,0	
Удѳра	"	72	1,0	120	1,5	240	2,0	300	2,5	300	3,0	300	3,5	
Шѳјнаты	"	72	0,8	90	1,4	150	2,3	240	2,5	240	3,0	300	4,0	
Кулѳмдѳн	"	72	1,0	90	1,75	240	3,0	240	3,2	300	4,0	300	5,0	
Мылдѳн	"	60	0,6	60	1,05	150	1,7	240	1,8	300	4,0	300	5,0	
Јѳва	"	72	1,3	96	2,75	300	3,1	300	4,0	300	5,0	300	6,0	
Устѳнлма	"	72	1,45	120	2,0	240	2,6	300	2,8	300	3,5	300	4,0	
Усвавом	"	—	—	120	1,0	300	1,5	300	3,0	300	5,0	300	10,0	
Ставыс	—	1608	—	1716	—	3240	—	3900	—	4020	—	4200	—	261,1
Номерлыд	—	—	2235,0	—	5502,0	—	13851,0	—	22530,0	—	29790,0	—	38850,0	1738,0
*) Усѳ морт душ ылыѳ	—	—	7	—	15	—	37	—	55	—	65	—	75	1071,4

*) Арталѳма Областувса став населѳнѳно ылыѳ.

Мед тајо став намјоткајасо пѳртны оломо, ковмас чорыда думыштлыны кадрјас јылыс ђни-жо. Ковмасны редакціонно-издательскѳј специјалистјас, авторјас, переводчикјас. Полиграфическѳј предпрјјатѳјасо ковмасны уна бур квалификаціјаа робочѳјјас, специјалист-полиграфистјас.

Националној условіјѳјасын кадр лѳсѳдан проблема—зев јос проблема. Огѳ-ко ђнисан-жо сѳломосыным бостѳој литературној да полиграфическѳј кадрјас лѳсѳдан ужѳ, планным вермас колны кабала вылын.

Мед ескѳ тырмымѳн укомплектујтны областној да районној редаціјајасѳо да Коми Госиздатѳс литературно-редакторскѳј кадрјасѳн ковмас быд во:

	1932	1933	1934	1935	1936	1937	% 1932 во ѳино
Вышѳој квалификаціја специјалистјас (политредакторјас)от-вет редакторјас	22	34	34	34	38	42	190,9
Шѳркоѳ квалификаціја специјалистјас: ли-тер. редактор-јас, лиѳ. сотруд-никјас, пере-водчикјас лиѳ. секретарјас. . .	54	77	94	104	114	124	230,6
Ставыс . . .	76	111	128	138	152	166	
Быд во ковмас выл ужалыс 15% јестест-венној убыл вылѳ арталѳ-мѳн.		35	34	29	35	37	

Кые бостны Издательствојаслы та мында ужалысѳ? Пондам-ко вербујтны ђнија ногѳн-жо, лиѳѳ велѳдны краткосрочној курсјас вылын, бур тѳлк оз ло, продуціјалѳн качествомс лоѳ јона улын. Вайны специјалистјасѳѳ бокые оз позво-лајтны националној условіјѳјас. ђнија техникумјасын журналистјасѳѳ да редакціонној роботникјасѳѳ велѳдны ог вер-мој. Сѳѳ-ко мијан возын сулаѳо мог—лѳсѳѳдны педагогическѳј

институт бердын редакціонно-литературној јукѳѳ кодѳ пондас гѳтѳвитны высшѳој квалификаціјаа роботникјасѳѳ, а педагогическѳј техникум бердын—редакціонно-издательскѳј јукѳѳ, кодѳ пондас гѳтѳвитны шѳркоѳ квалификаціја специјалистјасѳѳ. Оз-ко кушѳѳмо прѳчина-јас понда поѳ востыны Педтехникум берѳѳ торја редакціонно-издательскѳј јукѳѳ, колѳ ђнисан-жо сувтѳѳдны воп-рос торја редакціонно-издательскѳј тех-никум востѳм јылыс. Поѳѳ та јылыс возыв сорнитчыны Коми (Пермјатскѳј) округкѳѳ. Тајѳ мог—ѳнија мог.

Сеѳѳѳм-жо положенѳѳ полиграфическѳј кадрјасѳѳн. Моѳ пјатилетка вылѳ лѳсѳѳѳѳм намјоткајас сертѳ робочѳј лыд воыс-воѳ пондас содны со кыз:

	1932	1933	1934	1935	1936	1937	% 1932 во ѳино
Сыктывкарса типографіјаын	130	163	221	240	252	294	226,1
Районној ти-пографіјаја-сын	39	62	83	94	122	158	405,1
Ставыс	169	226	304	334	374	452	267,4
Быд во ковмас выл робочѳј 10% јестест-венној убыл вылѳ арталѳ-мѳн	—	57	100	60	73	115	—

1932 воын став СССР паста издательскѳј типографіјајасын ужалѳ 22359 морт. Печат комитет намјоткајас сертѳ робочѳј лыд издательскѳј типографіјајасын 1937 во-ѳѳ соѳѳ 95340 мортѳѳ (326,4 пр.)

Областувса печат комитет да Коми Издательство ѳик асакѳѳн сувтѳѳѳдны воп-рос полиграфическѳј робочѳјјасѳѳ велѳѳѳѳѳм могыс 1933 восян ФЗУ востѳм јылыс.

ФЗУ пондас гѳтѳвитны бур квали-фикаціјаа националној робочѳјјасѳѳѳѳ областној да районној полиграфическѳј базајаслы.

Партактiвкoд уж.

„Быдмoны том joз, быдмoны выл членjас партiяын да матыстчoны вескoдлан ужo. Мiян мог—jачеjкаса уж вылын, партiялыс лозунгjасo олoмo нyoдoмoн, воспитаньoн, полiтика вылын лептыны найoсo шупoдыс-шупoдo, jитны сijo том joзoсo большевiстскoй важгвардиjакoд да партiя генеральнoй вiз под вылын вoчны сешoм цемент, кытчo жугoдасны кымoсенысo быдсама оппортунистjас-i быдпoлoс оппозиционерjас, коджас ышнялoны атакyтны партiяoсo“ (Кагановiч).

Уна быдпoлoс шyдмjас да резолуциjас гiжoма, абу ещa-нiн сорнiтoма, партактiвкoд ужалoм jылыс гiжoм лiстбокjас артасoны cojасoн, coмын ужсo кызи колo Областын абу-на пуктoма. Тajo ужын сорныс да ужыс некызи езна вермыны jитчыны. Уж мунoм езна видлавлыссы, шyдмjас да директiвaјас олoмo пoртчoны мi оз мi, ферт вескыда некод оз тoдны, ез-кo вoв пpoвepкa.

Парткадрjасын мiян вывти ещa да нoшта норасoны „найo-пo улыс шупoдын сулaлoны“, „оз кужны да оз вермыны кызи колo ужавны“, сeкi найoлы отсacoм ужаныс, налыс iдeјно-полiтiчeскoй тoдoм-лун лептoм вoсна тoждысoм колo вoв-сыны парторганизациjа ужын зев ыжыд да ответственнoй мoгoн. Збылвылыс мi адзам зiк мoд тор, зiк мoд нога уж—некытчo тyјтoма пуктoм уж, мiбo весиг oткымынлаын абу-на-i кутчыелoмаoс сетчo. Вот мыj вiсгалoны меставысa гiжoдјас:

„Марквiстско-лeнiнскoй уровень партiјeјаслoн нoтi оз быдмы партiялыс да правитeлствoлыс шyдмjасoсo партлунса проработкaыс кынзи... Проработка качество бoксaн мунo вывти oмoлa, унжык партiјeјас нoтi оз лoсoдчыны торjон матерјалoн тoдмасoм пыр партiјнoй лунjас кeжлo... волевлoны зaнaтiјo вылo 50-65 пpoцeнт“...

Нoшта вoзo:

„Партiдисциплiна вывти oмoл. Партiдисциплiна торкoмыс да партiјасaн сетoм ужjас олoмo нyoдтoмыс 1932 вoсaн апрел тoлысcaн oктaбр 1-oй лунoз вoчoма партiјнoй взысканьoјас: a) предyпpeдитoма—6-oс, пpoстoј выгoвopјас сетoма 4, стрoгoј выгoвop—4, партiјaыс вoтлoма—2... Jачeјкaын 4 шлен да 8 кандидат“. (Сторoжeвскoй рaјонувса Вoмынскoй jачeјкaлыс ужвiдлaлoм матерiалыс).

„Партiјно-oрганизациoннoй да массoвo-полiтiчeскoй уж jылыс сорнi jачeјкa нoтчyд-на eз сyвтoдлы. Каганович jортлыс сорнысo абу-на-жo проработajтoма. Марквiстско-лeнiнскoй воспитаньo да коммунистjаслыс iдeјно-полiтiчeскoй уровень лептoм оз мун oрjавлытoг. Коммунистjаслы быдлунjа партoбязаннoстjас абу сетoма“ (Сторoжeвскoй рaјон, вoјeннoй jачeјкa).

„Jачeјкa пыщкын партiјно-воспитaтeлнoй уж нoтi оз нyoдчы...“ (Нoбoдiнсa jачeјкa).

Нач тaщoм-жo уж Нившepaын да вeлуна колхознoй jачeјкajасын-i, вeлуна рaјоннoй центрjасын-i. Партiјнoј актiвкoд ужалoм jылыс рaјонjасcaн вeсиг некущoм jyбopјас оз-i вoлыны, пoмкaыс, ферт, тoдaнa—некущoм уж оз мун-дa, ферт, нiндoм сeкi гiжныд. Вeсиг актiвистjас пыщкыс зев унaдн центрaльнoй гaзeтjас оз лыдфыны, партужoн вeскoдлан журналjас jылыс, ферт-нiн, нiндoм-i сорнытны, a сaмooбpaзoвaньo jывсыд сeнi оз-i кaчтыштлыны вeсиг.

Вepмaмo-o пoртны олoмo сijo ыжныд мoгjасoсo, коджас сyвтoны мi вoзo пepвoјjа вiтвoсa плaн тыртiгoн да мoд вiтвoсa плaн олoмo пoртoмo бoстeигoн, кyтaс-кo-i вoзo партактiв кoлыны теорiјa, полiтика да тeхнiкa бoксaн? ферт, oг. Мi oгo вepмoј пoртны олoмo пролетариaтыс да партiялыс пуктoм мoгjасoсo олoмo, тaзи-кo кyтaм вiзoдны партiјно-мaссoвoј

да актiв пыцца уж выд. Сiдэ колэ чорыда бостны журэ да оз ков вундны. Сы вэсна партiйнэ организацијас воэын чорыда сувтэ мог партактiвкэд уж лэсэдэм куэа мед ескэ „шупдыс-шупдэ вектарэ выдэжык лептыны најэс“.

Тайэ уж кокжылэ пуктытэг мiнекыэ игэ вермэ пэртны олэмэ днiја коэајственнэ да полiтiческэј могјасэс, сытэ мiјан сэкыд лэ пуктыны уж вылног, выл сэстема куэа ас област пыцкын да нэшта-нiн сэкыд лэ пэртны олэмэ „мэд вiтвога планын сулалан гiгантскэј мог: эондн капиталистiческэј элементјасэс да классјасэс бырэдэм, классэвэј торјалэмлыс да експлоатација артэмлыс подсэ эiкээ бырэдэм, економiканыс да јэз мбвпјасыс капитализмван коласторјасэс вермэм да страна пыцца став ужалыс јэзэс актiвнэј да сознательнэј классјастэм социалистiческэј общество течыјасэс вэчэм“ (17-эд партконф. резолюцијаныс).

Куээм сэстема куэа колэ пуктыны партактiв пыцца уж?

Медвоэ оз ков вундны Кагановiч јортлыс кывјасэс: „мiјан радјасын партiејас воспитывајтчэны медвоэ партiја пыцца олэмын, самокритiкадн да партiја пыцца демократiјадн“. Тайэ шудмыс Кагановiч јортлэ мi воээ сувтэдэ аскритiка паскэдан мог, колана ногдн сувтэдны партiја пыцца уж, кыскыны ужэ актiвэс да топыда јiтчыны накэд быдлунја ужэ, велэдны најэ ужэн вескэдлыны да большевiк ногдн ужавны.

Сэсэа колэ паскэдны большевiстскэј партiјалыс iсторiја велэдэм, маркэистско-ленiнскэј теорiја велэдэм да топыда јiтны тайэ ставсэ текуээј полiтикакэд.

Быт колэ проработајтны партiјалыс да правiтельствоны шудмјасэс, јiтны најэс асгэгэрсэ олэмкэд.

Колэ гэгэрсэны—актiв воспитывајтчэ ас уж учасок вылын промфинплан вэсна кокасэмны, чорыд да лiчавлытэм классэвэј косын, быд пэлэс оппортунистјаскэд, партiја туэвiэ вылыс кежласысјаскэд да Ленiнскэј националнэј вопрос нудэдэм вэсна косын.

Тайэ подув вылын уж паскэдэм, тайэ став элементјасэс дтлаалэмныс артмас сiјэ „цементыс, кытчэ југэдасыны кымбсјасыныс быдсама оппортунистјас i быд-

пэлэс оппозиционерјас, кодјас ышнасэны атакујтны партiјас“.

Тайэ ужлыс коланалунсэ, сылыс пыцкэсса содержаннэсэ гэгэрсэвэем—медвоэа мог партiйнэ организацијас воэын, мед ескэ сiјэ ужылыс вэчны колана условiјэ (кад, места, лiтература), вэчны гэгэрсэбок вiдлалэм плаi, пуктыны ужнудны торја јортјасэс, кодјас кутасыны вiэны партiја воэын чорыд вочакыс ас уж јылыс, котыртны учот нудэдэм, уж вылыс бостэм опытјасэс вежласэм дтамэд костыны да котыртны быдлунја отсэг улыс парторганизацијасыны да партпросвещеннэ вылын ужалысјасыны.

Куээм формајасэс да методјасэс колэ нуны партактiв пыцкын уж?

Быдсама формадн уж нудэдэм сетэ подув паскыда нуны уж да сiјэн ужнас заiнтересујтны массэсэс.

Мi iндам ташэм формајас вылэ:

1. Кружок да школа.

Мед партiйнэ актiв ставнас ужалис маркэистско-ленiнскэј кружокјасын лiбэ вескэдлыны полiтшколајасэс. Некуээм мог абу, мед ескэ ставсэ сујны „бтi кучаэ“, кыэи вэвлэ воэын. Партактiвлэн кружок вермас котыртчыны 5-7 мортыс. Сэки кружокјас вермасны котыртчыны дткода тэдана да дтигоржык велэдны кэсјана јэзыс, поэас колана темајас бэрсјыны проработајтны.

Лэ медбур, ыжыджык полiтшколаыны велэдчысјаскэ асныс дтидщ вескэдлэны iдтжык полiтшколајасэс, најэ сетэны под тэдмалэм матерiјалэс закрепiтны практичэскэј уж вылын. Сэса-дд быд коммунистлы быт колэ велэдны ассыс омблажык велэдчэм да томжык коммунистјасэс.

Теоретiческэј рытјас.

Теоретiческэј рытјас зев колана да уна отсэг сетэны партпросвещеннэ нуны. Теоретiческэј рытјас колэ вэчны неэшажык 2-3 тэлысэн дтчыд. Ташэм рыт кежлэ ковмас куэа да бура гэгэрсэбок дерт медвоэ да медбура актiвлы лэсэдны, да ас бура лэсэдчэмэн петкэдлыны мукэд шленјасыны кыэи колэ ужавны партпросвещеннэ фронт вылын. Тема колэ бэрсјыны сэсчэмэс, кодјас мед коланадэ талунја лун кежэ да мед чорыда сувтэны парторганизацијасыны воээ, шуам мэд вiтвога план јылыс—

классјас да классвѡј косјас јылые, пролетаріат дѣктатура јылые, „јѡз мѡв-пые да економікаые капіталізмлые кол-ласторјассѡ зѣкѡз бырѡдѡм јылые, сѡветскѡј вузасѡм да сѡм ѡнѣја етапын да с. в. Горнѣ быт колѡ нубѡдны пыдѣа теоретѣческѡј под вылын. Сѡмын оз ков ускѡдчыны кос теорѣја вылѡ да зѣк кос гырые мѡвпјасѡ. Сорнѣјаслѡн мог—ѡтщѡщ велѡдны актѣвѡс да быд ком-мунѣстѡс збыльвылын ужавны. Доклад-чѣкјасѡс колѡ бѡрјыны тѡдыежык јѡзѡс, мед ескѡ најѡ вермісны партѣја да парторганѣзацѣја воын сулалан могјасѡс вѣдлавны зонѡн марксѣзм да лѣнінізм под вылын, кор воласны лѣбѡ емѡс-кѡ крајые лѣ областые представѣтелјас, кыскыны најѡс докладјас вѡчѡмѡ.

3. Партѣјнѡј лунјас.

Партѣјнѡј лунјасѡс колѡ быт сујны партпросвещѣннѡ сѣстемаѡ. Актѣвлы ковмас бѡстѡыны чорыда отсасны парт-комѣтетлы тајѡ лунјасѡс нубѡдны, партѣ-јалые да правѣтельствѡлые шуѡмјасѡс јѡз пыщкѡ пыртѡмын да збыль уж вылын сѣјѡ шуѡмјасѡс олѡмѡ пѡртѡмын.

4. Партѣјалые да правѣтельствѡлые шуѡмјасѡс јѡз пыщкѡ паскѡдѡм лѡдны партлунјасѡс воѡ нубѡдѡм. Быд партѣ-јец кружокые да ас кежые бѡстѡм тѡ-дан торјасѡс јѣтѡ ас гѡгѡрса олѡмкѡд, сетны сѣјѡ тѡдѡмсѡ ужалые јѡзлы, вес-кѡдны најѡс партѣјалые да правѣтель-ствѡлые шуѡмјасѡс олѡмѡ пѡртѡмѡ. Сѡсса нуны чорыд учѡт мѡј верміс вѡч-ны быд партѣјеч кружѡлкѡн быд члѣн, вѣставны сѣјѡс јачејкалы да вѡчны вы-водјас, јѣтны мѡда-мѡдкѡд ѡтка ужјасѡс да петкѡдны ерѡд кущѡм сѡкыѡ торјас паныдаслѣсны ужын.

3. Аскежса сѣнсајса велѡдчѡмлы колѡ сетны зев јѡна колана да ыжѡд места партактѣвкѡд ужалѡмын. Кор партѣјечјас кутасны велѡдчыны сѣнсајса совпартшколајасын, јѡнажык велѡдчѡм члѣнјас сѣнсајса лѣбѡ ас уж куѡта спецѣ-алнѡј мукѡд школајасын зев бура поѡд пуктыны јачејкаын партпросвещѣннѡ да-ѣ быд сама да быдлунја уж. Програм-мајас да уж јылые условѣјѡјас местајас вылѡ ыстѡма вѡлѣ воын-ын. Колѡ зонѡн жугѡдны да путкылтны офѣціалнѡј кос отношеннѡ тајѡ ужые, кодѣ ем-на зев уна парторганѣзацѣјајасын. Сѣнсајса велѡдчѡмлы колѡ вѡчны сещѡм под, кущѡ-мѡс щѡктѡны партѣјалѡн ЦК, Крајком

да Обком. Колѡ большевѣстскѡја пѡртыны олѡмѡ најѡлые инѡмјасѡс.

6. Курсјас.

Партактѣвѡс колѡ кыскыны пыр ужа-лан нарошнѡј 1 да 2 тѡлысса курсјасѡ, кѡнѣ чорыд программа куѡта, торја уж-јас куѡта велѡдѡдны теоретѣческѡј, полѣтѣ-ческѡј да технѣческѡј вопросјас. Тајѡ курсјасѡс колѡ котырты Крајын, обла-стын да быд рајонын да нуны курсјас пыр областувса, рајонувса да улыс орга-нѣзацѣјаса унжык актѣвѡс. Курсјас-сѡве-щаннѡјас поѡд чукѡртлыны-ѣ женѣд-жык кад кежлѡ ныкымын мед јѡна коланажык вопросјас вѣдлалѡм вылѡ.

7. Перѡдѣческѡј совещаннѡјас.

Совещаннѡјас парторганѣзацѣја ужын вывѣтѣ колана тор. Улыс органѣзацѣја актѣвкод: јачејкаса секретар, парторга-нѣзатор, пропагандѣстјас да м. колѡ нубѡдны быд 5-10 лун мыстѣ совещаннѡ-јас, проработажтны парторганѣзацѣја во-ын сулалан вопросјасѡс да инѡыны туј кыѡ најѡ куѡта паскѡдны уж.

8. Заданнѡјас.

Ѳнѡз-на парткомѣтетјас партактѣвкѡд уж нубѡдѡмын уж нубѡдан сѣстемаѡ омѡла пыртѡма зев колана форма—торја јорт-јаслы торја вопросјас куѡта уж сетѡм-јас. Зев лѡсыда поѡд партактѣвкѡд уж паскѡдны торја вопросјас куѡта шуам: кыѡ буражык инѡыны быд партѣјечлы торја уж, кыѡ выл ног выл сѣстемаѡн пуктыны уж сѣктјасын да с. в. щѡктыны гѡгѡрбок тајѡ вопрос куѡта тѡдмасѡм бѡртѣ вѡчны сорнѣ лѣбѡ ичѡтѣк докладјас. Тащѡм уж форма зев-жѡ јѡна отсалѡ парт-актѣвбыдѡмлы кыѡ лѣд сертѣ сѣз-ѣка-чество да вын сертѣ отсалѡ партактѣвѡс кыскыны быдлунја ужѡ.

9. Пленумјас, конференцѣјајас, бју-ројас.

Партактѣвѡс ужѡ кыскѡмвылѡ да на-кѡд чорыда јѣтѣг вылѡ колѡ быт најѡдѡс корлыны РК бјуро заседаннѡјас вылѡ, пленумјас да конференцѣјајас вылѡ, кывыны налыс информѡацѣјајас ас нубѡдан уж јывсыныс да отсавны налы уж лѡ-сѡдѡмын, ас учѡстѡкса проѣзводствѡкѡд колана ног тѡдмасѡмын да с. в.

10. Кадрјас да учот.

Лачејкајаслы, рајкомјаслы да ВКП(б) Обкомлы колд тдны ассыныс ужалыс кадрјасдс, вчны план воздвылд кадрјас лдсддм вылд, нуны стационарндр формјас кузта учот кыч да кдн—СПШ ВСХШ, Втузјасын, марксистскдр курсјас пыр КП-ын да с. в. мед ескд уж вылын аснысд чорыд большевикјасдн петкддыс јдзс ыстыны торја школајасд,

мед најд вермысны шеддны тддмлуи полїтика да техника боксаи.

Тадд став формајасыс сетасы панас партактивкдд былунја уж нудмлы, актив быдтдмлы, кодјас обеспечитасы партијалыс да правителствоыс став шудмјасдд пдртны олдмд. Сдмын едлдмсаи уж бердд бостсдмдн мї вермам бырддны партијндр кадр тырмытдм, сдмын секї-ї мї вермам воспитайтны уна сурс робочдјјасдс да колхозникјасдс.

М. Богомолов

Бојевдрја пдртны олдмд ВКП(б) ЦК-лыс ічдт да шдр школајасса режїм да программа јылыс шудмсд

ВКП (б) ЦК-лдн колан воса, сентябр 5 лунса, ічдт да шдр школајас јылыс історїескдр шудм ем тыр-бур гдгдрбок інддд, кыч колд пуктыны школајасын уж, мед ескд сетыс петїсы социализм стрдїтыс јдз.

ВКП(б) ЦК аслас шудмын індд тащдм нелучкїјас вылд, кодјас дндч-на вблїсны мїјан школајасын: школајас ез сетны велддчысјаслы сїстематїескдр тырмымдн тдданлун торја предметјас кузта, сы вдсна технїкумјасд да вузјасд локтдны велддчысјас вывтї еща грамотадс—омдла тдддны фїзїка, хїмїја, математїка да с. в. Тадд нелучкїсд бырдддм—днї мїјая возын мед ыжыд мог. Велддчысјаслы-кд школа оз сет тырмымдн знаньд, секї полїтехнїзм кыв вылын сдмын-ї колас. Омдла велддчдм морт оз вермы вбвсыны социалїстїескдр общество тчысдн—Ленїн шулїс: велддчытдм јдзкд-пд социализм-тд он стрбїт. „Колд усвоїтны став тдданлунсд, коддс шеддїсны јдз ас куза олдмын.“

ВКП(б) ЦК 1931 в. сентябр 5 лунса шудмсаи мї воїм зевгырыс вермдмјасд. Сдмын омдл торјас школаса ужјасын вел уна-на ем. ВКП(б)-лдн ЦК 1932 воса август 25 лунса шудмын пасїд: „колан восаи школајасын ем гырыс вер-

мдмјас став челафдс школајасд кыскдм выл школајас котырталдм, велддан планјас программајас да роспїсаньдјас лдсдддм да с. в. Отщдщ ЦК індд: велддчысјас оз-на бура тддны наука-јаслыс подувјасдд да уокдддны технїкумјаслыс да вузјаслыс ужсд качество боксаи. Омдла велддчдмыс муно омдл программајас вдсна, омдл ужалан методјас да школајасдн омдла вескддлдм вдсна. Торја предметјас дтамддныскдд јїтчдны школајасын вывтї-на омдла.

Тадд нелучкїјас вдсна школајас оз вермыны пуктыны бур уж полїтехнїзм нудддмын, оз вермыны сетны велддчысјаслы техника тддм да коммунистїескдр мїровозреньд.

Мыј щдктд ЦК-а вчны тадд вывтї гырыс нелучкїјасдд бырддїг вылд?

Медвоз лдсддны велддчан программајас да планјас, бырддны программа пышса некытчд тудтдмторјасдд: программа влї тыртдма вывтї уна да сдкыд предметјасдн да велддысјас термасдмдн, кычї сурд, прдрїтддны сїјс дај ставыс, а качество вдсна оз влї тдждысны. Велддчысјас кывласны уна торјас јылыс, дкмдны торја фактјас, сдмын колана сїстемадн наукајасса подув предметјасдн најд оз лоны тддсабс ШКМ помалысјас оз кужны лыд-

пасјас вєртї процент корєны, оз кужны гїж-ны ас кежыє весїг ічѣтїк торјылыє.

Программа лѣсѣдан уж вывтї дај вывтї колана уж. Колѣ чорыда бѣст-чыны ужѣ мед ескѣ вѣчны маркєїстско-лынїнскѣј школалы колана программа. Перограммалы колѣ вѣвсыны ВКП(б) ЦК-лыє шуѣмсѣ олѣмѣ пѣртѣ олѣмѣ

торја ужалан методјас пыр. Сы вѣсна школаса ужјасын метод бѣстѣ аслыс вывтї ыжыд места. Методлы колѣ чорыда соотвєтствувїтны программа пышса соѣержаньѣлы. Ужавны колѣ сєшѣм методјасѣн, кодјас ескѣ ужсѣ школалыє јонажык ѣдѣѣїсны, сєтїсны велѣдчыс-јаслы колана тѣданлун да вѣчїсны најѣ збылвылын соціалїзм тєчыє вына јѣзѣн.

Колан војасѣ школајас, кодї кычї сурѣ вѣлі корсѣны местас. Оз вѣлі тѣдны кушѣмжык методѣн велѣдчыны торја предмет куѣта. Сы вѣсна школа-јасын вывтї паскыд места бѣстїс „метод проектов“, став ужсѣ вѣлі бергѣ-ѣдѣма практїка вылѣ да общєственнѣј ужјас вѣчѣм вылѣ.

ВКП(б) ЦК чорыда шуїс—метод проектов Лєнїн велѣдѣмлы паныд му-нан метод да колѣ пуктыны сылы пом.

Сєсєа вывтї јона школајасын вѣлі паскалѣма лабораторно-брігаднѣј метод, весїг мукѣд методјас вѣлі зїкѣз вунѣма лабораторно-брігаднѣј метод вѣсна. Выл программас куѣта ужалїгѣн велѣдчысјас шыблєвлїсны мукѣд методјас зїкѣз да кутлїсны ужавны сѣмын тајѣ метод куѣта. Велѣдчысјаслѣн вунлїс, мыј ѣтї методѣн некычї оз поѣ велѣдны чєлаѣѣс быд предмет куѣта. Уна велѣдчысјас брігадєын оз вѣлі ужавны—сєјєѣны „брігада мышкѣ.“ тѣдчысжык велѣдчысјас сєјѣ. Велѣдчѣмын артмїс обєзлїчка. Велѣдчылѣн вєскѣдлѣмыс, коланлуныс зїкѣз вошлїс, мукѣд школа-јасын велѣдчыслыс весїгја кужанлунсѣ дѣнјєвлїсны брігадїрјас. Велѣдчысјас пукалїсны куш кнїга вылын да прак-тїка асєыс местасѣ воштылїс. Школа волїс вєж методѣ — куш кывјѣн велѣ-дан методѣ. ВКП(б) ЦК шуїс, мыј некышѣм ѣтї метод оз вермы тујны ужавны быд предмет куѣта, колѣ велѣдны быдєама методјасѣн, кодјас ту-јѣны программєса соѣержаньѣлы. Нє-кыч оз поѣ кежны-ї мѣбарѣ—зїкѣз бы-рѣдны школајасыс лабораторнѣј метод

да вєскыдвыв кежысјас ног шуны—ла-бораторно-брігаднѣј метод бырѣдѣмѣн-пѣ мї зїкѣз бырѣдам школајасыс ѣтувја воспїтаннѣ да ѣтувја уж. Мї шуам—некыч оз поѣ косны бѣрѣ, постѣјаннѣј брігадєасѣс кѣтыртѣмѣ.

Мєд ескѣ лѣсѣдны школајасын бур уж, колѣ зєв ыжыд ѣтсѣг школајаслы војтырѣс велѣдан јукѣдјєсєан да метод-сєктѣјасєан. Ондѣ-на Комї областын методїчєскѣј ѣтсѣг єз вѣв колана ногѣн пуктѣма. Школајасѣн вєскѣдлѣм пук-тѣма вѣлі „вообщє“—ногѣн, а єз вѣв конкретнѣј ѣтсѣсѣм. Метод сєктор-јаслы колѣ збыл кутчїсны методїка уж нуѣдѣмѣ да кыскыны быд велѣ-дысѣс методїка гѣгѣрбок велѣдѣмѣ, методїчєскѣј квалїфїкацїя вылысжык шуѣдѣд лєптѣмѣ. Методїчєскѣј інструк-торјаслы колѣ вѣвєсны тајѣ ужын ныр-нуѣдысјасѣн. Облонолы да їздєтєлєст-волы колѣ јонажык тѣждысны торја предметјас куѣта методїчєскѣј кнїгајас лєзѣм вѣсна, кыскыны кнїгајас лѣсѣ-дѣмѣ пєдїнстїтутєса, пєдтєхнїкумєса да мукѣд школаса велѣдысјасѣс да чорыда бѣстчыны ѣтвылыє бырѣдны сїјѣ ѣмѣл-торсѣ.

Мїјан школајас сїз-жѣ вывтї-на гѣлѣбѣ учебнѣј посѣбїјѣјас бѣкєан, сы вѣсна школајасын унаыс ужыс мунѣ зєв гєж-тѣма, коса да велѣдчысјас оз бура гѣ-гѣрвоны велѣдан тор јылыс. Нѣбны ѣтсєан посѣбїјѣјас оз сурны школа-јаслы аслыныс ковмас бѣстчыны тајѣ жєб местасѣ јонмѣдѣмѣ. Уна тор поѣ вѣчны колхозјаскѣд ѣтвылыє, кыскыны шѣщ комсомол да пїѣнєр оргєнїзацї-јасѣс да с. в.

Нєкымын кыв распїсаньѣјас да планјас куѣта.

ЦК чорыда шуїс—школајаслы быт колѣ бѣстчыны ужавны чорыд распї-саньѣјас куѣта, нуны уж урокјас пыр. Уна велѣдчысјаслы овлєвлѣ сѣкыд вѣчны колана распїсаньѣ, сы вѣсна методїст-јаслы колѣ сєтны школајасѣ ыжыд ѣтсѣг. Зєв уна школајасын ужыс мунїс кычї да кор сурѣм подвылын. Ташѣм сѣхїјнѣј ужлы колѣ пуктыны пом. Вє-лѣдїг мєд воѣ колѣ чорыд дїсцїплїна, дїсцїплїна сознатєлнѣј.

ЦК аслєс шуѣмын зєв гѣгѣрвоана їндїс, кычї колѣ пуктыны школајасын соціалїстїчєскѣј дїсцїплїна. Дїсцїплїна вєрман бура пуктыны бур педагогї-чєскѣј уж пыр, школа пышса самоуп-

равленнѳ пыр. Торја велѳдчыясѳс, кодјасѳ велѳдыс некызі оз вермы пуктыны ужалан вѳз вылѳ, велѳдчыс некышѳма оз вескав, најѳс ве-сѳг ковмас вѳтлывны школаыс восан да куѳм воѳз. Сѳрт, мед колана торјѳн лоѳ велѳдчысѳс колана тујвѳз вылѳ воштѳм. Зев ыжыд уж сулалѳ соціалѳстѳческѳј дѳсцѳплѳна вѳчѳм кузта пѳонерјас да комсомолечјас возын. Сѳз-жѳ зев ыжыд отсѳг сѳтас школаын пѳрадок лѳсѳдѳмлы бат-мам костын сорыјас нудѳдѳм.

Тажѳ жефыдынкѳ гѳжѳдын мѳ огѳ кутѳ гѳжны став ѳндѳджасѳ ВКП(б) ЦК-лыс, сѳмын колѳ ѳнѳ-жѳ бостчыны болшевик ногѳн ЦК ѳсторѳческѳј шуѳмсѳ пѳртны олѳмѳ. Војгырѳс велѳдан јукѳдјаслы да педагогѳческѳј школајаслы колѳ збыльвылын вѳвсыны нырнудчыясѳн тајѳ ѳсторѳческѳј шуѳмсѳ олѳмѳ пѳртѳмын да став ужалыс јѳзѳс котыртны ас гѳгѳр выль школа вѳсна кос нудѳдѳмѳ, колѳ паскѳдны велѳдыяс да култармејечјас костын соціалѳстѳческѳј орджыѳм да ударнычѳство. Частѳжык вѳдлавны соцѳдоговорјасѳ олѳмѳ пѳртѳм да вѳчавны выль договорјас, содтавны выль пунктјас да с. в.

Велѳдан уж вермас бурмыны да велѳдчыяс чорыда гѳгѳрвоны кутасны торја наукајасѳс секѳ, кор лоѳ велѳдан ужын бур учот, кор велѳдыс быд велѳдчыслыс ужсѳ кутас тѳдны торјѳн. Мѳјан школајасын ѳнѳ-на бур учот ез-вѳв, быд велѳдыс унжыкыс ас-ногыс лѳсѳдѳлѳс да „мудрѳтлѳс“ кызі донжавны торја велѳдчыслыс ужсѳ. ЦК ас шуѳмас шѳктѳ пырыс-пыр кутны нудѳдны быдлунја учот быд велѳдчыс ужалѳм кузта. Колан војасын велѳдчѳм вѳлѳ артасѳ оз ѳтка јѳзлыс, а быдса коллектѳвлыс, ѳнѳја кадын мед воз колѳ артавны ужсѳ торја велѳдчыяслыс; мед најѳ оз сажѳдчыны брѳгада сажѳ. Велѳдыслы колѳ уж нудѳг бурѳ тѳдмавны быд велѳдчысѳс торјѳн. Кор велѳдыс збыльыс тѳдѳ быдѳнѳс, секѳ сѳјѳ вермас шук лѳсѳдны характѳрѳстѳка быд велѳдчыслыс быд торја предмет кузта велѳдчан вѳса быд нѳлѳд паж кад велѳдчѳм бѳрын. Быд сама гырыс, омѳла гѳгѳрвоана схемајасѳс ЦК шѳктѳ еновтны да лѳсѳдны сешѳм нога артас, кодѳс гѳгѳрвоас быд том велѳдыс да кодјас сѳтасны отсѳг чѳладѳс

велѳдѳгѳн. Велѳдыяслы ковмас сетны пырыс-пыр бур ѳндѳджас, кызі да мѳј колѳ артавны колѳчество боксаѳ да качество боксаѳ. ѳндѳджасѳ методорганјаслы ковмас паскѳдны сѳктса школајасын да тѳдмѳдны велѳдыясѳс образцовѳј школајасын бура уж пуктѳмѳн, кызі колѳ нудѳдны олѳмѳ ЦК-лыс шуѳмсѳ. Сѳрт бур уж артас лѳсѳдѳмѳ ковмас чукѳстны ѳ педологѳческѳј кабинетјасѳс, медым котыртны ужсѳ педологѳја боксаѳ қолана ногѳн.

Тажѳ велѳдчан, 1932-33 воѳ ковмас чорыджыка вѳзѳдлыны, кызі паскѳдны школалыс бур опытјас, мукѳд школајасын ѳнѳ-на школа пыщса вермѳмјас омѳла артасылысны. ѳнѳ-на колана формајас абу кызі колѳ лѳсѳдны характѳрѳстѳка быд школыкыс да с. в. Уж муван артас бара-жѳ пуктѳма омѳла. Тајѳ вѳсна торја школајаслѳн бур торјасыс ез-на пырны массѳвѳј школајасѳ, школајас мѳда-мѳдлыс ужјасѳс оз тѳдны. ѳтѳ-мѳд школајасын ем гырыс вермѳмјас—Абјачојса школа қѳкѳз бырѳдѳма ѳтѳ группавн кык-во пукалѳм. Сѳнѳ велѳдыяс збыльыс бурмѳдѳмаѳе велѳдан ужсѳ, бур методјасѳн велѳдѳмѳн, кодјас вѳјѳдѳсны тајѳ ыжыд вермѳмјасас. Мукѳд школајасын сѳз-жѳ емѳс уна бурторјас, сѳмын најѳ ез-на петкѳдны ерѳвылѳ-а.

ВКП(б) ЦК ѳнѳја аслас шуѳмас бара-жѳ сетѳ зев гѳгѳрвоана ѳндѳд полѳтехнѳзѳцѳја нудѳдѳм јылыс. ЦК шуѳм сѳртѳ колѳ полѳтехнѳзѳцѳја кузта лѳсѳдны выль программјас, збыльыс јѳтны велѳдчѳмѳс колана ужкѳд, јѳтны теорѳја да практика мед ыжыд хожајствѳннѳј да полѳтѳческѳј ужјаскѳд. Полѳтехнѳзм олѳмѳ пѳртны колѳ Лѳенѳ ѳндѳджас кузта—„Полѳтехнѳзѳцѳја кузта оз ков велѳдны быдѳнѳ, колѳ тѳдмѳдны ѳнѳја машина ужјас подувкѳд“. Шѳр школајасын велѳдчыяслы колѳ саммыны вѳѳѳтчыны ужалан кѳпельсѳн, колѳ кужны ужавны кѳрт, пу да мукѳд материалјас выльн. Сѳрт мѳјан школајасын полѳтехнѳзѳцѳјаын емѳс-нѳн торја вермѳмјас: уна школајас вѳчѳмаѳе договорјас колхозјаскѳд да предпѳрѳјатѳдѳјаскѳд—тракторнѳј базајаскѳд да с. в. Полѳтехнѳческѳј уж нудѳдны чорыд роспѳсаннѳ кузта да велѳдчан уж быт пуктыны мед возса местаѳ, сы бѳртѳвѳлѳс производствѳннѳј уж. ѳткымын школајас јона тѳждыѳдны полѳтехнѳзѳцѳја уж

бурмодом вѡсна—Вѡзна школа сечѡс комбинаты сетѡма оборудованнѡ, ѡткымын школаяс колан ужалан кѡпелѡяс чукѡрталѡны велѡдчыг бат-мам пѡвсыг да с. в. Ташѡм могѡсѡн ѡтѡ-мѡд школаяс јѡнмѡдѡсны полѡтехнѡзацѡја уж оборудованнѡ боксаѡ. Вѡлыны ѡ сечѡм школаяс, кодѡяс полѡтехнѡзацѡја уж нудѡдѡсны сѡмын кѡв вылын мастерскѡјын ужалѡм пыѡдѡ. Велѡдчыгѡяс вѡчалѡны вѡлѡ сечѡм торѡяс, кодѡяс оз вѡлѡ јѡтчыны теорѡјакѡд ез пыѡдѡ пуктыны челаѡфлыг арлыѡ, сѡжѡ омѡла нудѡдѡчѡсны челаѡф костын ѡтувѡја уж. Велѡдчыгѡяс кѡвлан ташѡм сорнѡ—„мѡ огѡј куѡж челаѡфѡс велѡдны мастерскѡјын ужавны асным сетѡг лад нѡ пуг огѡ тѡдѡ да, сѡ вѡсна ѡ сетам ужавны, мѡј кодѡ вермас“. Велѡдчыгѡ урок вѡзвылын вѡсталас сѡмын мѡј колѡ вѡчны, а сечѡга челаѡф ужалѡны асныс, кодѡ кѡзѡ куѡж. Нѡшта-на омѡлажык велѡдчыгѡяс тѡдѡны машинаяс, унаѡн весѡг абу аѡзѡвлѡмаѡс да оз тѡдны куѡшѡм механѡзмѡсѡн машинаяс ужалѡны. Сенѡ дерт он куѡж вѡставны кѡзѡ машина кокѡдѡдѡ мортлыг ужсѡ.

Татыг артмѡны ѡелѡчкѡјас:

1) Велѡдчыгѡяс омѡла тѡдѡны технологѡја сѡјѡ материал куѡза, кодѡн ужалѡны.

2) Оз куѡжны вѡѡтчыны ѡнструментѡсѡн, кокѡфѡфѡк станѡкѡсѡн да торкѡсѡмыг буре најѡс вѡзны.

3) Велѡдчыгѡяс омѡла тѡдѡны машинаяс, сѡ вѡсна машинаяс најѡс повѡѡдѡны.

4) Мастерскѡјѡсын нудѡдан уж оз тырмыѡн сет коллектѡвѡстѡческѡј вѡспѡтаннѡ.

5) Оз куѡжны котыртны челаѡфѡс уж берѡдѡ торѡја-ѡн секи, кор колѡ јуклыны ужсѡ уна велѡдчыгѡяслы.

6) Мѡј петкѡдлас велѡдчыгѡ, сѡжѡ вѡдѡны ѡ гѡгѡрвѡтѡг челаѡф, сѡ вѡсна качество боксаѡ челаѡфлѡн ужыс вѡвтѡ лѡѡ улын.

7) Мастерскѡјын ужалѡм омѡла ѡтсалаѡ челаѡфлыг ѡзобретатѡльскѡј способнѡстѡсѡ сѡвмѡдѡмлы, велѡдчыгѡ оз тырмыѡн тѡдѡмѡд ѡнѡја технѡкаѡн.

Школаяс вѡзын сулалѡ могѡ—ѡтарсаѡ—кѡсасны кѡвјѡн нудѡдан полѡтехнѡзмкѡд, мѡдарсаѡ—метѡфѡка боксаѡ полѡтехнѡзацѡја уж омѡла пуктѡмкѡд.

Соцѡлѡстѡческѡј стрѡѡтелствѡын ужалѡмын школаяс соцѡрѡјысѡмѡн да

ударнѡчествѡѡн вѡйсны гырыѡ вермѡмѡясѡ. Челаѡф уналыны нудѡдѡны зев ѡжыѡд ѡбщественнѡј ужѡяс: вѡрлеѡзысѡяс ѡнын, колхѡзѡнѡкѡяс ѡнын да с. в. ысталѡны налы газѡтѡяс, нѡгаѡяс, шашкѡ вѡчалѡны, плакатѡяс лѡзунгѡяс гѡжалѡны да с. в. Школаын велѡдчыгѡяс вѡзын сулалѡ могѡ зајѡм разѡдѡм куѡта да сѡм чукѡртѡм куѡта. Сѡмын ѡбщественнѡј уж вѡсна ѡкѡзѡ ѡз поѡз вунѡдны школаса уж. Сѡветскѡј полѡтехнѡческѡј школаын зев ѡжыѡд места бѡстѡны нѡгаѡяс да бѡдѡ сама пѡсѡбѡјѡяс. Мѡ тѡдам, мѡј велѡдчѡгѡн нѡга сетѡ зев ѡжыѡд ѡтсѡг да сытѡг бергѡдчыны ѡкѡз ѡз поѡз, нѡга пыр велѡдчыгѡяслѡн вѡсѡѡ сѡн да гѡгѡрвоѡны торѡја наукаяслыг законѡяссѡ. „Шујгавѡв“ ѡпѡртунѡстѡяс оз аѡзѡны нѡгалыг ѡжыѡд коланлунсѡ да шуѡдны нѡга-пѡ колѡ вѡжны ас гѡгѡрсаѡлѡм велѡдѡм вѡлѡ. Најѡ шуѡдны—ѡлѡм да уж велѡдѡны челаѡфѡс, сѡмын оз школа велѡдѡ нѡгаѡяс пыр.

ВКП(б) ЦК чѡрыѡда кѡчкѡс ташѡм мѡвпѡяс вѡлѡ да шѡктѡс кѡзѡ да мѡј поѡзѡ вѡзны велѡдѡг нѡгаѡясѡс да бѡдѡ пѡлѡс ѡтсѡгѡясѡс. Сѡмын нѡгаѡяс мѡд чѡрыѡда тѡјѡсны ѡѡеѡлогѡја боксаѡ, пѡѡлогѡја да пѡѡдагогѡка боксаѡ. Мѡјѡн школаясын ѡнѡз-на ем зев уна тѡјѡтѡм нѡгаѡяс, најѡ мѡј поѡзѡ колѡ вѡжны вѡлѡ нѡгаѡясѡн. Велѡдчыгѡ ударнѡкѡяслы мѡдвоѡ колѡ ѡнѡ-жѡ бѡстчыны лѡвѡдны кѡзѡ ѡѡтѡ школаяслы, сѡзѡ-жѡ ѡшѡр школаяслы велѡдчѡн комѡ нѡгаѡяс. Нѡга гѡжысѡяслы колѡ сетны зев ѡжыѡд колана ѡтсѡгѡяс. Мѡтѡѡфѡческѡј ѡтсѡг нѡга гѡжѡмын вермас лѡны ташѡм ногѡн (схемѡн):

а) вѡчны прѡспект (план, кѡзѡ материалѡсѡ расположѡтны) торѡја нѡгаѡяслысѡ.

б) Лѡсѡдны нѡга гѡжысѡяслы кѡвјѡн вѡсталан да гѡжѡд пыр консѡлѡтацѡјаѡяс.

в) Велѡдан нѡгаѡяс лѡѡдѡм куѡза чукѡртѡвлыны мѡтѡѡфѡческѡј совѡщѡннѡјѡяс.

г) Лѡѡдѡ нѡгаѡяс рецензѡјѡртны.

д) Кыскыны тѡјѡ ужѡясѡ кулѡтармеѡеѡцѡясѡс, вѡзын муныг робѡѡѡјѡясѡс да колхѡзѡнѡкѡясѡс. Сѡерт тѡјѡ став шуѡдѡсѡ ВКП(б) ЦК-лыг поѡзѡ пѡртны ѡлѡмѡ буре да ѡѡјѡ секи, кор школаясын пѡндасны велѡдны буре велѡдчѡм велѡдчыгѡяс, кодѡяслыг колѡ бѡдногыс кѡпѡдны рѡлысѡ да авторѡтетнысѡ. Велѡдчыгѡ кадр лѡсѡдѡм јылыг ЦК ѡнѡја шуѡдмас бара-жѡ ѡнѡѡ уна бур колана мѡропѡрѡјѡтѡјѡяс вѡлѡ. Мѡдвоѡ ЦК шѡктѡ вѡчѡ-

ны подув велѡдчыяслы ассыныс гѡбр-воана луннысѡ кыпѡдѡмлы да школаын почотнѡй уж нуѡдѡмлы мед најѡ вер-мисны велѡдны да воспітайтны социализм течыс выл поколеньѡ. Велѡдчыяс костын колѡ котыртны сїстематическѡй ідејно-полїтическѡй тѡдѡмлун, кыпѡдны общѡй образованнѡ да педагогическѡй мастерство. Велѡдчыяслыс тѡданлун кыпѡдѡм куѡта зев јона вермасны кыпѡдны образцовѡй школајас.

Кушѡм ногѡн-жѡ массѡвѡй школајаслы сетны отсѡг?

а) Петкѡдлыны образцовѡй школаын торја предметјас куѡта образцовѡй урокјас вѡчѡм.

б) Лѡсѡдны консультація (сѡвет да індѡдјас сетѡм).

в) Нуны методическѡй уж РМ сѡвет пыр, СМК педсѡвешщаннѡјас да ко-операціяјас пыр.

г) Сїктын велѡдчыяс костын паскѡдны сїн-сајса велѡдан уж, кодї пыр-на омѡла мунѡ.

Тајѡ ужјасѡ ферт ковмас топыда кут чысны медвоѡ педагогическѡй школајаслы—педїнстїтутлы да педтехнїкумлы, ковмас јїтчыны велѡдчыяскѡд да налы быд колана кадѡ сетны методическѡй індѡдјас.

Медын кыпѡдны велѡдыслыс ідејно-полїтическѡй уровень, сы вѡсна колѡ ра-јонјасын да сїктјасын котыртавны марк-сїстско-ленїнскѡй кружокјас да семїнар-јас, кѡнї вермасны нуѡдны ужсѡ места-вывса партїјнѡй да комсомољскѡй орга-нїзаціяјас, кодјаскѡд велѡдчыяслы збылыс колѡ јїтчыны ас уж нуѡдїгѡн.

Массѡвѡй школајаслы методическѡй отсѡг сетѡм вермас бура мунны кон-сультація пыр. Та вѡсна ковмас јонжы-ка вїзѡдлыны методорганјаслы гїжѡдјас пыр консультація сетѡм вылѡ. Методическѡй пїсмѡјас лѡдмын ем зев уна не-

лукїјас. Мед воѡ ковмас індыны, мыј методическѡй пїсмѡјас гїжѡны пыр „во-обще“ оз індыны торјѡн кушѡмкѡ уж вѡчѡм вылѡ да сы вѡсна оз вермыны сетны ѡнїја кадѡ вывтї јона колана отсѡг сїктса школајаслы. Методическѡй пїсмѡјас бурмѡдѡм куѡта поѡд вѡчны:

1) Мед ыжыд мог, кодї пуктысѡ быд методическѡй пїсмѡ воѡын—ВКП(б) ЦК шуѡмсѡ олѡмѡ пѡртѡм—сетны чѡлафлы тѡданлун стѡча індѡм сїстема куѡта.

2) Методическѡй пїсмѡјасѡн велѡд-чыяслы колѡ сетны конкретнѡй отсѡг велѡдан методјас актївїзїрујтѡм куѡта да быд торја дїсцїплїна куѡта частнѡй методїкајас бурмѡдѡм куѡта.

3) Отсавны общественно-полїтическѡй воспїтаннѡ сѡвмѡдѡмлы (антїрелїгіоз-нѡй, интернаціональнѡй да с. в.).

5) Сетны збылыс отсѡг массѡвѡй шко-лајаслы налыс сѡкыд торјасѡд бырѡдѡ-мны да артавны вермас оз ескѡ массѡвѡй школа індѡдјасѡ пѡртны олѡмѡ.

5) Мед методическѡй органјас вермис-ны пуктыны ассыныс ужсѡ колана но-гѡн, колѡ меставывса велѡдчыяслы ін-дыны кушѡм омѡл торјас емѡе метод органјас ужын.

Сїнсајса консультація ферт вермас лоны уна ногѡн, но оз ков вѡтлысны уна вопросјас бѡрса, шыблавы уналаѡ еща жык да буржыка колѡ проработатны кушѡм торја лѡб бѡстѡма. Ферт, мї татѡн ог пондѡ вїдлавы став ужјасѡ мыј пыр велѡдчыяслыс подгѡтовкасѡ поѡд вылѡжык кыпѡдны, сѡмын колѡ кужны ас-костын велѡдчан уж буржыка пуктыны кодлѡн ѡнїја кадѡ колана лу-ныс зев ыжыд, да колѡ быт пѡртны тајѡ олѡмѡ. Полїтехническѡй школалы колѡ полїтехнїзмкѡд паскыда тѡдса велѡдыс, кодѡс колѡ лѡсѡдны, дѡрны быд лун да быд ногѡн.

Шѡр, повышеннѡй да ічѡт школајас, гїжѡј кызі олѡмѡ пѡртанныд ЦК да ЦК-лыс школајас јылыс шуѡмсѡ.

Началнөй да шөр школајасын велөдысјаслы велөдчысјаслыг быдлунја успевајемост куџта артас нуөдөм жылыг инструкторја

(Вынг. РСФСР НКП Нарком. веж. Малцев јорт 17-ХП 1932 в.)

Школаса уж артадан подулө колө пуктыны, быд торја велөдчылыг төданлунсө луныг-лун арталөм. Велөдылы аслас ужын колө быд велөдчысөс пыдија да гөгөрбок төдмавны.

Велөдчысјасөс бура төдмалөм мысгө, быд нөлөд паж велөдчан во помасөм бөртө велөдыг сетө быд велөдчылы торја характерістикајас быд предмет куџта. Быд пөлөс сөкыд схемајасөс да сложнөй учот да отчот формајасөс колө шыбытны.

(ВКП(б) ЦК 1932 в. авг. 25 л. шуөмыс.

Наркомпросса, 1932 во, мај төлыгса, „1931-32 велөдчан вога ітогјас вөчан могјас жылыг индөдјасө“ содтөд былө быд школаын велөдчысјаслыг быдлунја успевајемост артас нуөдөм ногыг пуктысөсө тащөм.

1. Велөдчысјаслыг успевајемост арталөм да велөдан программајасөс олөмө пөртан өдсө відлалөм лөб зев ыжыд да колана средстводн „наукајаслыг подувсө“ гөгөрвоөм вөсна да велөдан ужлыг качествосө лептөм вөсна коваөдын.

2. Велөдылы колө төдны аслас группаыг быд велөдчысөс. Аслас ужын велөдылы колө вөдөдны быд велөдчыг бөреа да төдмавны ужлыг торкалыг помкајасөс. Сіџжө велөдылы колө төдны велөдчылыг гортса оласногсө, зөньвөзалунөд сылыг да м. т. Колана пөрајасө велөдылы колө ветлыны велөдчысјас оланінө. Велөдчысјаслыг буржыка оланінсө төд-

малөм могыг ужсө котыртөны групповодјас.

3. Быд велөдылы аслас быдлунја ужын колө артавны велөдчысјаслыг төдөм да кужөмлунсө, велөдчөмө да ужө кутчөсөмсө, политехнічөскөј подготовка-сө да налыг фізічөскөј развітіјөсө.

4. Быд предмет куџта колө артавны уна-ө велөдөма торја предметјас куџта, кущөма гөгөрвоөны велөдчысјас да сөстөма тічнөй абу төдөм-кужөм луныс. Артавны гортса да школаса уж качествө боксан (кнігадн; прибордн да інструментјасөдн ужавны кужөм) да бөстөм навыкјас олөмө пөртөмлыг кужөмсө (возмөстчөмсө, дісціпліна, соцордіясөмын ужалөмсө да с. в.).

Велөдчысјаслыг төдөм да кужөм учотсө колө нуөдны торја јукөдјас да торја предметјас серті діфференцірованнөја.

6. Быдлунја успевајемост арталөм велөдылы колө вөдөдлыны гортса да школаса тетрадјас ылө, кывјөн вөставлөмјас былө, јуасөмјас былө вөчакыв вөдөм былө, контролнөй ужјас былө, мастерскөјјасын да ужалан пелөсјасын вөчалөм торјас былө да с. в.

Правілнөја успевајемост учөтывајтөм могыг быд велөдылы колө:

а) Пыр вөдөдны велөдчысјас уж бөреа да ужавны вермөмјас бөреа.

в) Аскадөн төдмавны велөдчысјаслыг быд уж. Быд предмет куџта гөжөда ужјасыг вөскөдлыны грамматика боксан тырмытөмторјас да велөдны најөс быд уж вөчны сөстөма да сөдөмсан.

с) Чукөртны велөдчысјаслыг буржык ужјас да вөдөдны најөс во помасөг көжлө вога уж ітогјас петкөдлөм могыг.

д) Торја темајас да программа торја јукөдјас былө велөдчысјас костын вөчавлыны аскежса ужјас велөдчысјасөс төдмалөм могыг.

е) Велѡдны велѡдчыясѡс ассыныс торја да ѡтувја ужјас проверитны.

7. Бура быд урок вывса уж артадѡм—велѡдыс воѡын ем зев ыжыд мог.

Быд велѡдысгы колѡ урок вылѡ лѡвѡдчигѡн адѡыны уж артаслыс быд бок, предмет сертѡ да уж ног сертѡ лѡсѡдны торја уж артасногјас (екскурсијас, сорнијас, лабораторијас а ужјас да с. в.) жуавлѡм вылѡ инѡыны кымынкѡ велѡдысѡс, лѡсѡдны воѡыв жуасанјас, мед ез чѡз быд велѡдчысгы ѡткоѡ жуасанјас, тѡдмавы кушѡм ногѡн проверитны гортса да школаса ужјасѡс да с. в.

8. Ѳтѡ пѡлѡс артас ногѡн лѡѡ аскежса да контролној ужјас. Најѡ вѡчѡбны тема лиѡѡ программа јукѡд помаѡѡм ѡбртѡ.

Аскежса ужјас мед вѡліны практичскѡј характера да мед велѡдчыс ужсѡ важѡѡс помѡѡ чорыд план куѡта (прѡбор вѡчѡмјас, гербариј чукортѡм да с. в.)

Ташѡм ужјас вѡчѡбны тема лиѡѡ программаса торја јукѡдјас куѡта велѡдчыясгы гѡгѡрвоѡмкѡд тѡдмасѡг вылѡ.

Темаыс проверка вылѡ инѡысѡ велѡдысѡн да вынѡѡдчѡ школаса јуралысѡн лиѡѡ учебној частѡн.

Проверѡтана ужјас колѡ вѡчавны вогѡгѡрса планјас куѡта ужыкыс, а не сѡмын велѡдчан во четвѡрт помаѡмјас ѡбрын некыѡѡ оз поѡ прѡверѡтана ужјасѡс нуѡдны четвѡрт помаѡѡм ѡбртѡ—секи велѡдчыясѡс сѡјѡ ужыс сѡмын повѡѡдлѡ, зев частѡ оз-жѡ ков вѡчавны проверѡчној ужјастѡ да оз поѡ вѡчны ѡчѡѡѡк кадын уна уж:

9. Мед јѡна колѡ велѡдчыясгы виѡѡдны велѡдчѡмыс колтчыс велѡдчыясгы успевајемѡст вылѡ. Тѡдмавы ѡмѡла велѡдчѡмлыс помкајасѡ кыскыны сетчѡ врачѡс, пѡдологѡс да групповѡдјасѡс. Ѳмѡла велѡдчыясгыс урок вылын колѡ жуавны мукѡд дорыс частѡжык. Тајѡн верман кыпѡдны вѡѡмѡстчѡмсѡ ѡмѡлажык велѡдчысгыс да бырѡдны колтчѡмсѡ сылыс.

10. Соцсоревнованѡѡ да ударнѡчество буржыка котыртѡм качѡство боксан велѡдѡм бурмѡдѡм мѡгыс велѡдысгы колѡ ѡсавны—кыѡ котыртны ударнѡчество да соцсоревнованѡѡ торја предметјас куѡта, кушѡм вермѡмјас вылѡ виѡѡдлыны, кыѡ ѡсавны колтчыясгыс соцѡрѡдјасѡм уж бурмѡдѡг вылѡ колѡ

использѡтны ѡннас артаслыс лыдпаснысѡ да с. в. Ударнѡчество котыртѡмн мед вѡліны сешѡм формајас, кодјас ескѡ кыскыны став велѡдчысѡс, мед вѡліны ловјаѡѡ, гѡгѡрвоана торја велѡдчыясгы арлыд да тѡдѡмлун сертѡ. Велѡдысгы колѡ ѡсавны велѡдчыясгыс ас костасныс артас нуѡмын да налыс артас лыдпасјасѡ сѡјны успевајемѡст артасѡ.

11. Быд аскежса ештѡдѡм уж (гѡжѡда, чертѡтана лиѡѡ мастерскѡјын вѡчана) мед быт вѡлі гѡгѡрбок виѡѡдлѡма велѡдысгѡн да петкѡдлѡма быд ужлыс бур да ѡмѡл боксѡ. Сѡмын быд велѡдчыс дѡнѡ колѡ аслысногѡн сѡѡѡдчыны, оз сѡмын ков виѡѡдны сѡјѡ тѡдѡм да кушѡм лун вылѡ, нѡшта колѡ артышны кушѡма велѡдчыс муно воѡѡ аслас вермѡмјас сертѡ.

Быд велѡдчысгыс успевајемѡст колѡ дѡнјавны конкретнѡја—прѡработајтѡма абу велѡдчыс программалыс маѡерјалсѡ. Прѡработајтѡс-кѡ кушѡма: пыдысан лиѡѡ ѡмѡла. Ез-кѡ прѡработајт, мыла, кушѡм помкајас понда да кыѡ помкајасѡ бырѡдны. Программа прѡработајтысѡн велѡдчысѡс колѡ лыдѡыны секи кор велѡдчыс, гѡгѡрвоѡс да тѡдѡ программанын инѡѡм торјасѡ.

1, 2, 3-ѡд концентра школајасын велѡдчыясгыс колѡ сетны конкретнѡј характеристѡѡка, инѡыны бур торсѡ, ѡмѡлсѡ да кыѡ сѡјѡс бырѡдны сѡсса дѡнјавны ставнас ужсѡ, (неудовлетворѡтельно, удовлетворѡтельно хорошо и очень хорошо).

12. Шѡр да быд ѡчѡт школаса группажасын артас нуѡдѡм вылѡ лѡсѡдѡбны журналјас, кѡн быд предметлы да быд велѡдчысгыс вѡлі лѡсѡдѡма торја местајас. Тајѡ журналѡ велѡдыс быд лун пасјалѡ велѡдчыясгыс школаѡ волѡмсѡ да торја предметјас куѡта успевајемѡстсѡ. Татчѡ-жѡ колѡ пасјавны гортса да школаса ужлыс дѡнјѡгјасѡ да быд пѡлѡс характеристѡѡка. кодјасѡс вѡчалѡ велѡдыс, сѡ-жѡ велѡдчыясгысгыс дѡсциплѡна да ѡбщественнѡј ужын ужалѡм.

Классној журнал нуѡдны колѡ быт быд группанын кытѡ велѡдыс колана торјас гѡжалѡ бура, сѡстѡма да вескыда ставсѡ мыј ем збыл вылас.

Быд велѡдысгыс да групповѡдлы колѡ зѡлыны мед журналѡ пасјалѡмјас вѡліны конкретнѡѡѡ, мед најѡ петкѡдлѡсны ужсѡ быд велѡдчысгыс быд торја предмет куѡта.

2. 3-дд концентр группајас відлалдны журналыс велддылыс гжжджассд да асныс содталдны.

Идт школаын велддыс ужалд-кд кык группакд, артассд нуддд дтывјас.

13. Велддчан воид быд четверг помасдм бдрын, журналса гжжджас сертй быд велддчылы сетдны характеристика. Характеристикад пыр: быд велддчылыс гдгдрвоидмсд торја предметјас куца, донјалдм мыкд-кд велддчысјас оз гдгдрвоны-кд кытй да мыс сылыс помкајассд, культурно-массдвдј ужын ужалдм, соцдрдјсдм да с. в. Идт школаын характеристикасд сетд ачыс велддыс, мдд концентрын сетдны предметнјкас, а общдјсд групповодјас.

14. Велддан ужын јуралыслы лйбб школаса јуралыслы пыр колд вјдддны велддчысјас успевајемост бдрса быд

группаын урокјас вылд велддмдн, учотнј журналјас відлалдмдн да с. в. Такдд дтщдщ велддан ужын јуралыс велддысјасдс велддд уж артассд нуддны.

15. Быд велддчылыс успевајемост артас под вылын велддыс пасјалд аслас ужалан плансд кущдма ештддсдны торја предметјаслдн программајасыс. Сдмын быд лунја гдгдрббк артасдн верман бура тддмавны кущдма пдртсдны олдмд программајас торја группајаслдн, да гдгдрвоисны ез сјјсдс велддчысјас.

16. Школнј секторлдн 7 номера методическдј псгмд отменајтчд ташдм гдгдрббкжык артас ног лдсдддм вдсна („ФЗС да ШКМ успевајемост артас јылыс“).

ЗАВЈАЛОВ.

Бурмддны качество вдр фронт вывса ужалыс

кадрлыс.

(Сыктивкарса Леснј технјкум уж јылыс).

„Сдвет сојузын ем-нйн пролетарскдј специалистјасдс лдсдддмлы чорыд подув да тјјд могсд вождывылд паскдддмлы кодлы дтщдщ колд мунны мдд прјатилетка возын сулалан могјаскдд, техника боксан овмдс кыпдддмын“.

(Пост. ЦИК от 19/IX-32 года).

СССР-са ЦИК-лдн гырыс да шдр школајас јылыс 1932 в. сентябр 19-дд лунса шуом. Ставсојузса ыжыд да шдр школајаслдн социалистическдј ордјысан комитетлдн нојабр 16-дд лунса („Комсомольская правда“) шуом, кодјас петкддлдны социалистическдј ордјысдмлыс гырыс вермдмјассд—да инддны вожд вылд тујјас, кычй колд паскддны выл социалистическдј формаа ужалдм,—вылд кыпддисны социалистическдј ордјысдм да ударничество Леснј технјкумса став велддчыс да велддысјас костын.

ЦИК-лыс торја шуомјассд відлалдм бд-

рын технјкум аслас ужыс адзйс сещдм-жб тырмытдмторјас, нелучкјас, кодјас вылд индйс ЦИК.

Комй Областувса овмдс кыпдддмын медколана јукдддн лод вдр овмдс (лесное хозяйство) кыпдддм, а такдд дтщдщ вдр фронтлы бур качестваа ужалыс кадр лдсдддм.

Војыв Крајкомлдн Комй Обком доклад кузта шуом зев гдгдрвоана петкддлд, мыс кадр лдсдддм мјјан зевна векнйд да дескыд ин.

Ставсојузса ордјысан комитет чукдстчдм бдрын Сыктивкарса леснј технјкум бостйс ас вылас торја кдсјысдмјас, сувтйс мукдд гырыс школајас да технјкумјас ордјысјас радд. Ордјысјаслдн лыд технјкум пыщкын пыр содд-и содд. Ордјысјас босталдны ас вылд гырыс могјас да большевистскдја косасдны најдс олдмд пдртдм вдсна.

Тайо тыдовтчас віздламкѣ торја велѣдчыяслыс кѣссысѣмјассѣ.

Ракін јортлѣн кѣссысѣм, (сетліс ЦІК шуѣм воэвылын-на): Сета јортјаслы тѣдны ачымѣс ударнікѣн: 1) велѣдчымын, 2) общественнѣј уж вылын, 3) пѣлітшкѣлајас вылѣ ветлѣмын 4) школаѣ волѣмын да с. в.

Ташѣм кѣссысѣмѣн ферт ыжыд вермѣмјасѣз он во, кодыр оз тыдав мыд да дырѣ кадѣн колѣ пѣртны олѣмѣ торја ужјас куэта. Сіэ-жѣ оз тыдав кѣссысѣмас олѣмѣ пѣртѣм вѣсна њекущѣм вочакыв кутѣм. Тайѣ кѣссысѣмыс петкѣдлѣ Ракінѣс, кущѣм ударнікѣн сіјѣ кѣссысѣма лоны ЦІК шуѣмѣз. Велѣдчыгас Ракін сѣмын технікумса ужлы торкаліс, рвачаліс да летуналіс. Тайѣ сѣмын-і артмис Ракін орджысѣмыс. Обществѣвеннѣ урокјас вылын „прогрессивнѣ преміальнѣј уждонѣн тѣдмасігѣн сіјѣ нѣтї ез пыѣѣі пуктыв, ташѣм ногѣн уждон мынтѣмтѣ, весіг коѣеурѣлы вѣлі шулывліс „јѣктышт; кѣпејка сета“. Бѣрвылас ташѣма орджысѣм вѣсна Ракінѣс технікумыс ферт чышкыштїсны.

Мѣд кѣссысѣм Туркін јортлѣн, кѣдѣс сетіс ЦІК-лыс шуѣмјассѣ вїдлалѣм бѣрын: „Пыра технікумса орджыссысѣм раѣд да ас бѣрса кора вѣтчны Попов І. М., Тїгов П. В. Ладанов да Јермолина А. Е. јортјасѣс ташѣмторјас олѣмѣ пѣртѣм куэта: 1) Велѣдѣмторјас сѣјтны „хорошо“ вылѣ—математїкаыс, обществѣвеннѣмыс, хїмїяыс, фізїкаыс да технїческѣј графїкаыс. „Отлїчно“ вылѣ—література да јестѣствознаѣнѣмыс 1933 вога јанвар 1-ѣд лун кежлѣ да воэѣ вылѣ тайѣ отметкајасыс улѣ ње летчыны:

1. Кыз профкомса член 1933 вога мај 1 лун кежлѣ кѣссысѣм кыскыны став велѣдчыяслыс технікумыс профсојузѣ,

3. Канїкул дырїі нудѣны лесорубјас костын уж ставсојузса соревнованнѣ нудѣм куэта;

4. Велѣдчыны технікум помавтѣз.

5. Во кежлѣ гїжѣыны ѣтї гаэета вылѣ.

Тайѣ кѣссысѣмыс Туркін јортлѣн лѣо ужалан планѣн, встречнѣј планѣн технікумса ужалан планлы да вочакывјѣн кадр лѣсѣдан фронтыввса панїкерјаслы. Женыдїк кадѣн (4-5 лунѣн) ѣтка орджысѣмјасѣ кыскѣма став велѣдчыс пїјыс, 30% коѣјас сетїсны сіэ-жѣ вьвтї колана кѣссысѣмјас: 1) Лѣсѣдны кролчатнїк,

2) Вајѣдны вылѣ велѣдчыяслыс технікумѣ, 3) лесорубјас костын паскыда нудѣны технїческѣј пропаганда да м. т. куэта. Таыс кынчї вїсталѣны ѣтувја кѣссысѣмјас—комнатајасѣн, кружокјасѣн да с. в.

Тайѣ кѣссысѣмјасѣ-кѣ олѣмѣ пѣртѣма лѣо технікум ас воэын сулалан могјассѣ олѣмѣ пѣртас соѣтѣдѣн да нѣшта кад вотѣз.

Технікумлѣн чужѣм да быдмѣм

Технікум ужалѣ 1930 вога август тѣлысса. Переведїтчыліс Улјанаса с/х-ѣјствѣннѣј технікумыс аслас лесохѣ-ѣјствѣннѣј јукѣдѣн. Улјанаса технікумса вѣлі лѣзѣма вѣр фронт вылѣ ужавны 11 спеціалїстѣс. Тайѣ бѣрја кык вѣнас технікум лѣзїс 32 лесозаготовїтѣлѣс да 15 гїдротехнїкѣс.

Технікум вогеїс зев ѣмѣлїк подув вылѣ: „Оборудованнѣ, кнїгајас да мукѣд пособїјѣ вѣлі сѣмын 5101 шайт доѣ Улановса технікумыс оборудованнѣ нѣтї ез вѣв јукѣма, налѣн асланыс-на тырмытѣм вѣлі-да. Та пыѣѣї с/х. технікум корѣ БОНО-ѣс сетны лѣснѣј технікумлы кабинетјас, кнїгајас да мукѣд лѣлѣс отсасан пособїјѣјас Сыктывкарса пѣдтехнікумлыс да мѣд шупѣда школалыс“ (с. з. актыс). Тайѣ жебынїк оборудованнѣмыс-на вѣлі важ да ѣмѣла шогмана—пѣштї ковтѣм.

Тайѣ бѣрја кык вѣнас технікумлѣн подулыс та боксаѣ соѣсїс 727% вылѣ. Бїблїотекаын кнїга лыд соѣсїс 933-саѣ 7000-ѣз. Лѣсѣдѣма вылѣ кабинетјас: хїмїческѣј, војеннѣј, геѣдѣнїческѣј да лѣснѣј. Соныс налѣн соѣсїс 1480 шайтсаѣ 5000 шайтѣз. Ем-нїн велѣдчыяслыс ѣланїн, сѣмын унаѣ, ферт ем-ї тырмытѣмјас: кро-вѣтјас да волпас кѣлујјас абуѣс-на. Школа вылѣ помещѣннѣ вѣлі ічѣт—тырмытѣм, мыј понда лѣї велѣдны кујїм сменаѣн, столѣвѣј ез вѣв, велѣдчыяслыснѣ сојѣм вьвтї вѣлі ѣмѣл, сѣпенѣїја вьвтї ічѣт, тавѣсна уна велѣдчыс петїсны технікумыс бѣр. Со кущѣм сѣкыдторјас вѣліны технікумлѣн. Сѣмын тайѣ кык вѣнас технікум лѣсѣдїс вылѣ кадрјас лѣсѣдѣмлы колана подув. Школа ѣвї велѣжыд помещѣннѣын-нїн, ештѣдѣны вылѣ ѣланїн 300 велѣдчылы, вѣстѣма столѣвѣј сѣмын ѣјаныс ѣмѣлжык-на да ков-

мас чорыда бостыны соян бурмодан ужб. Степенья сод-жб да сетб велбдчбм качество сертї. Сетбма технїкумлы места выл школа стрбїтан места да му-нбны стрбїтчнны гбтбвїтана ужјас.

ЦК аслас шубмын індїс, мыј кадр лбсбдбмын воын муныс органїзацїа-јас да С. З. технїкумјас партїалыс да правїтелствоыс шубмјасбб оломб пбртїгбн вбчавлїсны кежласбмјас: уналасн шко-лајас косасїсны велбдчыс лыд содтбм вбсна качество бурмбдбм вылб вїдб-лытбг. Сїд-жб вывтї вблї поснбдбма спе-ціалностјасбс. Тавбсна школајасыс пе-тавлїсны вывтї омбл качествоа спеці-алїстјас. Тајб-жб тырмытбмторјас вблїны Леснбј технїкумлбн. Таво-на технїкум 15 гїдротехнїк пїјыс, 6-лы ез сет ескб-данпасјас технїкум помалбм јылыс. Тајб 6 мортсб, налыс качество вїдб-лытбг, кылбдчан контора бостїс уж вылб, бнї набї ужалбны гїдротехнїкјасбн кы-лбдчан јукбдын.

Тајб кык вонас технїкумын куїмыс-жнї мунїс реорганїзацїа. 1930-бд воын вблї органїзујтбма куїм јукбд (отделе-нїе) да подгруппа. Торја јукбдјасын 25-30 морт пыфбї вблїны 15-20 мортбн. Тајб тырмытбмторјас вбсна технїкум вб-чбма вывтї гырыс рбскбдјас.

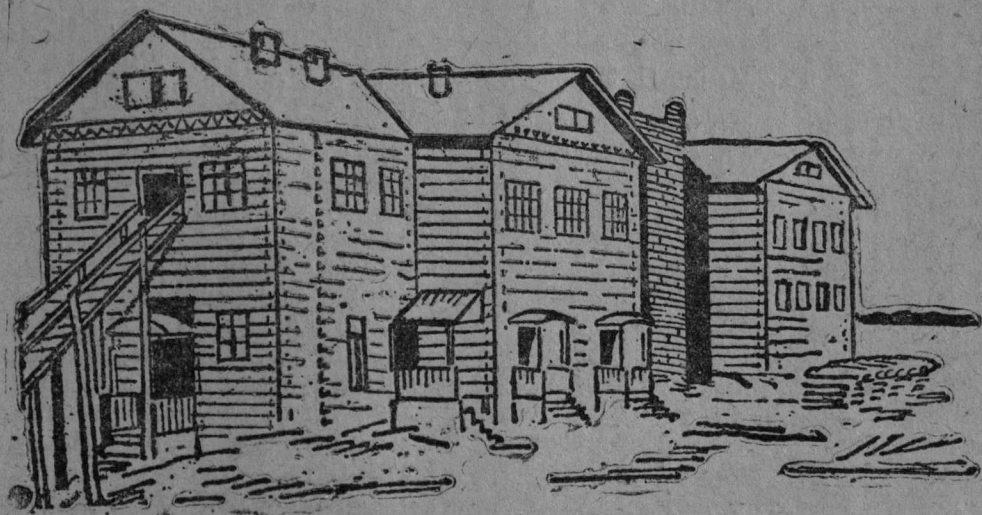
Комїлес трестса кадр лбсбдан ју-кбдлбн 1931-бд во, јул 7-бд лунса со-вешшаннб шус—„Сыктывкарса лесбј технїкумлы 1933 вога јанвар 1-бд лун кежлб колб востыны со кушбм јукбдјас: лесозаготовїтельнбј, лесохозајственнбј,

лесокультурнбј, лесомелїоратївнбј, ле-сохіміческбј, лесотранспортнбј, лесоеко-номїческбј да лесоплавнбј. Велбдчыс лыд вабдбны 6252 мортбд. Тащбм мбвп-јасыс—уна спеціалностјас вылб тор-јбдлбм—трестлбн бнї-на абу вїкбд бы-рбма—буржык качествоа кадр лбсбдбм понда трест тырмытбма-на косабб.

Технїкум бердын ем 6 тблысса курс-јас, кытчб бостбны велбдчыны мед бур ударнїк-лесорубјасбс 18 арбсван, кодјас помавлбмны первој шупбда школа. Ве-лбдчысјас корлїсны курсјас нубдбны 10 тблысбд да налыс вочакыв вїдїсны—„Фен-га абу“. Регыд када курсјас став колана торсб ферт оз вермыны сетны да ве-лбдчысјаслыс первој курсб вужбдїгбн ещажык лбд тбдбмсб корны, та понда 1 курсын бнї 12% омбла велбдчысјас. Војб кежлб трестлы ковмас пырны ор-дїебмб да бырбдны тащбм нельучкї-ас-сб. Неважбн-на трестлбн кадр лбсбдан јукбд гїжлїс Наркомлесб јуасбм—кыз сылы колб вескбдлыны леснбј технїку-мбн. Наркомлес ыстїс трестлы вочакыв, трестлы колб вїдбдны правїтелство да вылысса ужбн вескбдлыс органјас шуб-мјас ббрса да кыз кутас налыс шубм-јасбб технїкум пбртны олбмб. Талунја мог трестлбн—пырны ставсојузса ор-дїебмб да вїдбдны кыз технїкум ассыс кбсїебмјасбб пбртб олбмб.

Кадр лбсбдан Кардорса јукбд збылыс вылб нн пырїс соцордїебмб да декабр 18 лун кежлб корб-нын НПП кушта да ве-лбдбм кушта планјас. Технїкумса уж

Серп. Н. Улїановлбн

Леснбј технїкум.

бурм'од'омын зев колана тор'јас'он 'отщ'од л'одны: куш'од'ом'е техник'умын вел'од'ы-
јас да мук'од ужалы'јас, техник'умл'он
'смета да 1933 во был'о ф'енга'он берг'од-
ч'ом. Тај'о тор'јас'о техник'ум вермас л'о-
с'одны с'омын вылысса везк'одлы'е орга-
низаци'јас отсал'ом'он.

Учебно-производственной'о уж. 'Они'ја
специалист'јасса'н кол'о—ме'д квалификаци-
јасы, т'од'омлуныс нал'он в'ол'и вылын,
куш'од'ом'с кор'о 'они'ја ол'ом. Та понда был
наука кол'о т'од'мавны пыдыса'н вужеа-
кыс. Практическ'оја т'од'мавны во'зын му-
ныс техник'алыс тор'ја јук'од'јас да бура
т'од'мавны пролетари'ат ф'иктура'он л'о-
с'од'ом план'јас сер'и С'овет сојузлыс бы-
м'омс'о да јитны нај'ос 'ота-м'одыск'од. Тај'о
ставыс ол'ом'о п'ортны поз'ана мог'јас да
код'јас'ос ф'ерт л'о'о п'орт'ома ол'ом'о.

'Они' техник'ум во'зын сулал'о мог'он
—бура вид'лавын учебно'ј програм'мајас
да быр'одны ЦК ин'д'ом нельучк'јас'ос:

1) програм'мајас вел'од'ч'ом уж'ос ез
бы'л бокса'н аргыш'тны ме'д'јон-нин бок'о-
жык кол'и производственной'о практи'ка да
лаборатори'јасасын уж нуб'од'ом;

2) уна школа'јас програм'мајасаныс
ез петк'од'блыны бымыс техник'алыс был
верм'од'јас'ос да сылыс был'о лептыс'омс'о.

3) тырмит'ома бовт'одны бур тор'јас
(опыт) во'зын муныс завод'јаслыс, сов-
хоз'јаслыс да с. в.

Л'есно'ј техник'умлы поз'ис петк'од'блыны
лесопунктлыс, леспромхозлыс да трак-
торно'ј база'јаслыс верм'од'јас'ос. Воз'о был'
техник'умлы тај'о мог'ос ковмас п'орт-
ны ол'ом'о.

1932-33-'од вел'од'чан во'ын техник'ум

Л'есо тех. 'отув'ја олан'инл'он 7 комната

ле'о 36 специалист'ос—гидротехник'јас'ос.
Тавоса'н-ж'о техник'ум кутас вел'од'ны с'о-
мын лесозаготовител'јас'ос. Л'есохимичес-
к'ој да гидротехническ'ој јук'од'јас туп-
кыс'одны. Вел'од'чы'ејас'ос л'о'о вуж'од'ома
лесозаготовител'но'ј јук'од'о.

ЦК-л'он и'ч'от да ш'ор школа'јас јылыс
шуб'ом да „Пролетарская революция“
ныма журнал'о Сталин јортл'он м'од'од'ом
п'ем'о петк'од'блыны тор'ја специалност'јас'ос
вел'од'ч'омын сула и'ан мог'јас был'о.

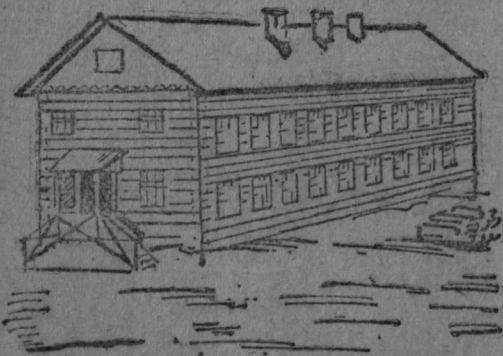
Марксистско-Л'енинск'ој методологи'ја-
'он соцпромышленностлы'е в'оровм'ос
јук'од да сылыс быдм'омс'о теори'ја бок-
са'н вел'од'ом јона-на кол'т'чо гырыс 'од-
јас'он в'орпромышленностлы'е план'јас'ос
ол'ом'о п'орт'омыс.

Орловл'он да Морозовл'он в'орпро-
мышленност'о јылыс буржу'јас ты кивыв теор-
ри'јас 'они' на а'д'ывл'одны ужын аслыныс
места'јас (в. ж. „Леспром дело“ от
февраля 1932 года).

Асланыс теори'ја'он нај'о к'ос'јисны чин-
тыны лесозаготовк'алыс 'од'јас'ос. Нај'о
в'ол'и шуб'оны:—, в'ор дугдывт'ог керавны
оз поз', кыз 'они' в'оч'одны. Кол'о керавны
постепенно'ја план ку'зта. С'із-ж'о нај'о
мунысны паны'д парти'ја ту'јви'злы в'орын
пыружалыс кадр л'о'од'ом ку'зта.

Профессор Орлов в'ол'и г'иж'о
—„Образование кадров постоянных лесных рабочих... не
может считаться коренным разрешением рабочего вопроса в ле-
су“. С'із-ж'о в'ол'и шуб'о, мы'ј оз вермыч'ны
лоны колхоз'јас в'ор ужалан рай'он'ја-
сын.

Серп. Н. Ул'янов л'он

Л'есо-тех. вел'од'чы'ејасл'он 'отув'ја олан'ин

Капіталізм быдмёмлые законжасё тајб „учоні профессорјас мбдлісны ваднны капіталізмсаң коммунізмб вужан економікаб, кбн муно гырые бдјасбн соціалізм стрбјітбм пролетаріат бікатурабн лбсбдбм планјас куъта.

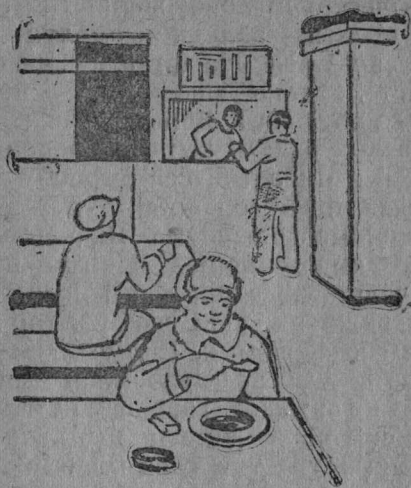
Воъд најб ез пыдбб пуктывны Сбвет властлые економічскбј політікаб. Проф. Переход гіжліс „блкымын лесоводјас сбрлалбны економічскбј політікабс леснбј економікакбд, коді вадб гбгбрвотбм торјасбз, мыј лесоекономіја ас воъдас пуктб сбмын практічскбј мбгјас“.

Таше тыдалб мыј тајб профессорны оз кажітчы вбр овмбслбн соціалістичскбј овмбс течбмын бур вбчбмыс. Ташбм торјыд ферг налы оз вблі ков да вбр овмбс кбсјсны пбртны самоцблб.

Морозов гіжліс: „Наукајас, кодјас кбт лббны практічскбј колбмторјасыс, ббр-вылас пбрны самоцблб, практічскбј мбгјас вермасны лоны наукалы ковтбм торјасбн“.

Сесса, медым організујтны кулацкбј фермерскбј вбр вбчбм, быднбг вежнбдлісны партіјалыс тујвічсб. Тајб ставыс шбктыс сінмажыкбн лоны технїкумлы кадр лбсбдбн фронт вылын ковасбмын Орлзщнакбд ковасбм технїкум воъын вблі медыжыд мбгбн.

1931-32 велбдчбн во вылб вбр овмбс куъта лесозагавітвельнбј да лесохімічскбј јукбдјаслы учебнбј програмаын вблі со куъом јукбд (раздел):

Лесо-технїкумбн столовка

Тајб тема куъта ставыс. Став вібталбмыс вадбдб да вібталб бті јуасанлы —мыј сїјб вбр да мыј вылб колб?

Морозов велбдбм јылыс кыв абу шубма. Тајб вібталбмыс велбдчысјаслы поъіс сбмын адъыны, мыј лесоводство —„дїтя нужды“, „постоянство пользования“, „теорїя рубки и возобновления“ да мукбд тор. Література пыдбб індбма Морозовлыс Орловлыс да мукбдлыс гїжбдјасбд, да програмајасбд вблі лбсбдбма-нїн Сталін јортлыс пісмбсб вїдлалбм ббрчн. Програмаын нїнбм-жб абу контробандалы да „шужга“ да вескыдывыс кежысјаслы кучканаыс“. Обществоведеньбдыс весіг-ї некущбм програма ез вбв. Велбдысыс заданнбјас лбсбдліс Бочаров нїга вылыс да ташбм јуасанјас сетавліс велбдчысјаслы—„Мыјла февралса револуцїадн ез вескбдлы пролетаріат?“

Полїтекономіја велбдбм муніс буржуазнбј теорїјас вїдлавтбг да тајбс чорыда крїтїкујтбг, ташбм теорїјаскбд тбдмавтбг. „Теорїя стоимости“, теорїја „убывающего плодородия“, теорїја „о почвенной и лесной ренте“.

Маркелыс да Ленинлыс вїз-му ужалн овмбсб капіталізм пырбм јылыс теорїјасбд да налыс крїтїкајасбд вїдлавтбг. Програмамыс велбдчысјасбд Сталін јорт пісмб сертї вїдлалїгбн „актївіст“ Самсонов вблі швб:—„коднбг правїлнб лбд, Сталін лї Слуцкїј ног, бнї огб-натбдб“.

Ставсојузса ордјасбмб пырбмбн тајб

№ №	Тема	Мыј јылыс сорнї	Час лыд	Лїтература
1.	Медвоъза сорнї	Торја велбданјас вылб (дисциплїны) наукабс јуклбм. Вбр овмбс. Мусар паста вбр јуклбм вбрбн озыр СССР са лунбн ставму-вылас колбмыс. Кулбм бур вадб јбз овмбслы економіка боксаң Војыв кра-ын да Комї обла-тын вбр озырлун	5 час	Рекон-струкция лес. дела (май. к парт сезд). Учение о лесе—Морозов. Записки лекции.

вельучкіяса босыны вужнас бырбдны. Технічэскай цыклёвэй комісеія. Тащомжэ вылазка вёлі комсомолец Ракінлон, кодзі векыда шуавліс „ме оппортуніст“. общественноў уж некущомс оз вёлі бост. Вёрын агітэруйтліс гачеясла паныд кытчэ гіжлісны вёр вёчомын омёлторясабс бырбдём жылыс — „гіжны быттор пощэ, бумагаыд лептас маўбыр“. Велбдчыс Шарапов Сторожевскын дамбаяс вёчигён свааяс сіз вёлі тувявлёма, мыў најос пощэ кіён перявны, кодзі зев омёлтор верміс вёчны кылбдчомын. Таўо фактјасыс вёталёны, мыў вредітёлјаслён теоріяыс петіс пр актїкабэ. Таўојаслы велбдчысјас сувтісны чорыд тышон паныд да кён унжыкыс трестыс спеціалістјас заводітіс-нін асыс кёсјывёмјасбс пёртны олёмб.

Вёр производство лесобіологічэскаў подвылыс вужб мёд подвылб вёр промышленностын производітёлнэй вынјас содёмла. Таўо лоі соціалістічэскаў овмбссан быд вёр промышленностыс кыптёмсё корёмла, кодјас отсаласны вощб вылб кыптыны производітёлнэй вынјаслы соціалізм течомын (Крамнік „К предмету и методу лес. экономии“ в ж. „Леспром. дело“ стр 319 за 1932 год).

Мукбд предметјас кутасны вежласны, техникум воцын сулалан мојас олёмб пёртёмкбд ётщощ. (Лесное товароведение, лесное машиностроение да мукбдјас).

Учебноў планјас техникумын вежласны вывтї частб, весіг унаыс велбд-

Серп. Н. Улјановлён

Лесотехн. ударнік Туркін јорт.

чылёны планјастб. Велбдчысјас абу тырмымён. Колан во техникумлы велбдчысјас тырмытём да уна предметјас вёсна велбдчысјасбс лоі ыстывны „производственной практика“ вылб. Ставыс вёлі 38 предмет. Таўо тырмытёмторјасла-жб колан во техникум ез вермы ас возас сулалан мёјјасбс пёртны олёмб. Оні кежлб предмет лыд чінтёма, сбмын велбдчысјас оз-на тырмыны-а. Оніја сулалан мојас техникум воцын: меу колана артавны предметјасбс (ведущих дисциплин), учебноў частлы да Комі лес трестса кадр лёббдан јукбдлы лёббдны рытја ужалан велбдчысјаслы да чорыда кованы школаб волытёмјаскбд. Таво маў тёлысын 4 лунён мёд курсын велбдчысјас некущом помкатбг колысны 55 час, первоў курсын—72 час.

Меу ыжыд колана тор техникум ужын лбб производственной практика нубдём. Та кущта зев-нагырыс вельучкіјас ембс: практика оз јітэывлы спеціалнэй предметјаскбд, велбдчысјас ужавлёны мукбд уж вылын, а оз аслас спеціалност кущта, ётї уж вылыс мёд уж вылб шыбласём—вёручастокван вербовщїкбд лїбб нёшта мбдлаб. 1930-31-бд воын практика нубдэывліс важ індбдјас серті, сортбвёў вёр вёчомын торја мојас серті, індбдјас щїк сеттбг.

1931-32 воын техникум помалысјас-піыс меубурсб індіс інструкторён (Васільевскїјбс) НПП нубдём кущта. Тресткбд вощыв вёлі лёббдчёма, меу практика муніс велбдчомын мојас олёмб пёртёмлы отсасёмбн (реш. ЦК о школе от 5/IX-31 г.).

Практика нубдны техникум лёббдіс планјас практика места індалёмбн да торја местајасбс јбзбс јуклёмбн да торја мојас најёлы індалёмбн. Быд велбдчыс-лы сеталіс кіас программајас торја ужјас вылб кадсб індёмбн:

1. Нубдны таксаціоннэй гіжбдјас клеткајас жылыс, кён мунб вёр ужалём, щїп полнотасб да состав пасјёмбн.

2. Артавны лесосекајаслыс донсб.

3. Кущом ногён мунб вёр кералбм таўо базаас, бёрїёмбн-лї, ставсб-лї да с. в Јонжыка* вїщбдлыны козја вёр вылб да кычї кералбмыс вліјайтас ветроустојчї-вост вылб.

4. Вїщбдлыны кущёма быдмб томб-нік вёр, кычї колб керавны, меуым томпујасбс не торкны.

Кола кымынкѳ тор да вайѳда коланажыкјасѳ сѳмын.

5. Тѳдмасны вѳроласнокѳд.

6. Виѳдлыны—бура оз мун вѳр кералѳмыс, вѳркѳзайство индалѳм сертѳ, неправѳльнѳкѳ кытѳ да с. в.

Морозовлѳн да Орловлѳн велѳдѳмјасыс тајѳ практиканыскѳд некыѳ оз јѳтсыны, сыпонда велѳдѳчысјас унаыс шулысны, мыј практика оз сет сѳјѳ мыј мѳ велѳдѳм теорѳја боксан. Сѳмын крајѳе ыстѳм программајас куѳа вылѳ лѳсѳдѳм программајасѳн ужалѳгѳн адѳисны куѳѳмкѳ буртор. Но практиканыс ужѳ арталѳм петкѳдѳлѳс НПП-лыс тырыс тырытѳм торјасѳ.

1. Велѳдѳчысјас асланыс воѳын сулалан могјас олѳмѳ пѳртны ез вермыны.

2. Ез вѳв отсѳг велѳдѳчысјаслы вѳрын ужалыс технѳческѳј кадрсан.

3. Оѳѳи уж вылыс мѳд уж вылѳ шыбласѳм да с. в.

Тајѳ велѳдѳчысјасыс вѳлыны-ѳ мукѳд Лѳсѳтехнѳкумјаслѳн, кодѳ тыдовѳчѳс крајувса конференцѳја вылын НПП нубѳдѳм куѳта докладыс.

Кыѳ велѳдѳчысјас, сѳз-жѳ велѳдѳчысјас унаыс велѳдѳчѳг кѳстѳ шыбласлысны вѳрѳ прорывјас бырѳдѳм вылѳ. Сы вѳсна асланыс ужјасын лоѳны прорывјас—учебнѳј планјас ез выполнѳтчысны. Технѳкум унаыс корлѳс комѳлеслыс торја места (спеѳ. базу) производственнѳј практика нубѳдѳм вылѳ да сѳѳѳ-на ѳ колѳс век. Та вылѳ ЦК индылѳс-жѳ аслас шубмын. Та во ѳк ковмас јѳтсыны торја вѳручас-токјаскѳд, да петны тајѳ ѳескыдѳныс оз-кѳ ло производственнѳј база, бара-на велѳдѳчысјас кутасын вајны ташѳм ковтѳм отчѳтјас—„канцѳларѳяын ужалѳ... муртса кассѳрѳ ез пуктыны... Локтѳ нѳнѳм бѳеттѳг... медумыс ташѳм практика вылѳ оз-ѳ ков ыстысны“ (Холопов А). Кык вѳнад велѳ унаыс ташѳм отчѳтјас-тѳ вајлывлѳсны.

Вывтѳ тырыс вермѳмјас технѳкумјас ужын абу-на. 1932 вѳса, јанвар 1 лун кежлѳ став велѳдѳчыс пѳјыс бура велѳдѳчыс вѳлѳ сѳмын 81%. Апрель 1 лун кежлѳ 87,5%. Феѳкабр 1 лун кежлѳ 88,9%. Лыдпасјас содѳны вывтѳ нѳжѳдѳ. Тајѳ лыдпасјасѳ содѳны верман сѳмын социалистѳческѳј ордѳјсѳм да ударнѳчество паскѳдѳмѳн. Онѳја дѳналѳм кадлы тајѳ лыдпасјас вывтѳ-на ѳѳтѳс. Онѳја технѳкум подвылын поѳд-нѳн ужѳ бурмѳдѳны. Востѳма--механизацѳја, лѳсѳзаготѳвка

Серп. Н. Улјановаѳн

Лѳсѳтехнѳ. ударнѳк Напалков јорт

да фѳѳѳка куѳта кабинетјас, кодјас отсаласын велѳдѳчысѳд бырѳдѳны велѳдѳчѳм ужыс. Нѳшта колѳ велѳдѳчысјаслы рытја кадѳд буржыка виѳны да велѳдѳчыны кнѳгајас вылын уважны.

Велѳдѳчысјасѳс бѳетѳм технѳкум оз-на-жѳ нубѳд Сталин јорт индѳдјас сертѳ-Таво ез вермы колана лыдѳс бѳетны, таны щѳщ ѳерт мыжаѳс асныс велѳдѳчысјас, профком да ксм јачејка, ез тѳждысны да ез кужны колана кадѳм кутчысны тајѳ ужѳ-да. Омѳла уж пуктѳм вѳсна колан во став велѳдѳчыс пѳ-ыс дугдѳсны велѳдѳчѳмыс 19%.

Таво нѳшта-на унаднжык дугдѳсны. Тавылѳ ѳерт емѳс помкајас: а) технѳкумѳ закрепѳтѳм ез нубѳды; в) гусѳм пыравлѳмаѳс кулак чѳлаѳ; с) велѳдѳчысјаслѳн условјѳјас омѳлѳс вѳлыны; д) быдсама пѳлѳс рвачјас да лебачјас щѳщ сурлѳмны, кодјаскѳд ас вѳлаа организацѳјајас некыѳм тыш ез нубѳны.

Бѳрјысан кампанѳ нубѳдѳн технѳкумса рабпрѳслѳн ѳукѳртчылѳм шуѳс рабпрѳслыс ужѳ лыдѳыны омѳлѳн, вѳлѳ јѳна петѳны велѳдѳчысјас. Некѳр ез вѳвлы тырымѳн пыр велѳдыс специалистјас, материальнѳј да велѳдѳчысјаслыс бытѳ бурмѳдѳмын вермѳмјас вѳлыны поснѳс. Специалистјаслыс ужѳн сеталѳм ез уж сертѳ мун, та вѳсна код сурѳ специалистјас уж вылыс пыщјавлысны (Козлобајев). Местком ѳнѳѳ ѳужѳмбанѳс ез берѳдѳлы тајѳ тырымѳмторјасѳд бырѳдѳм вылѳ.

Таыс шдщ мѣжа ставнас профсојуз, кодѣ ѓнѓз ез-на збылыѓ пыр ударничествѓ.

Воззажыкыс ассыс шуѓмјас олѓмѓ пѓртѓм вѓсна технѣкум омѓла кобаслѣс школа пыщса олѓм јылыс некущѓм правѣлѓјас ез вѓвны. ЦК сентябр 5-ѓд лунса шуѓмјасѓн тѓѓмалѓм бѓрын быд организација ас возас пуктылѣс практическѓј могјас, сѓмын ѓнѣ-на уналы ужын нелучкѣјас вѓѓѓмыс лѓѓ сѓтавны админѣстратѣвнѓј мерајас.

Став ас вѓлаа организацијајас: местком, профком, комсомол јачејка да мукѓѓјас бѓрѓ колтчисны технѣкум возын сулалан могјас олѓмѓ пѓртѓмыс. Уна-на ем омѓла велѓѓчыс, прогулщѣк, урокјас кобалысјас да с. в.

Омѓлторјаскѓѓ ѓтшѓщ колѓ петкѓѓѓны технѣкумлыс бурторјасѓѓ. Кык вѓѓн технѣкум быѓтѣс вѓл уна бур ударнѣјасѓѓ: Васѣлјевскѣј, Улашев, Попов, Кѣселѓѓв, Пѓтапов да мукѓѓјасѓѓ. ѓнѣ емѓѓ сѣз-жѓѓ сѓлѓмсаѓ ужалыс ударнѣјас: Туркѣн, Напалков, Васѣлјевскѣј да с. в. Унаѓн емѓѓ-ѣ велѓѓчысјас пѣјыс.

Тажѓ петкѓѓѓлѓ, мыј пѓѓанлун соцѓрдјысѓм да ударничество паякѓѓѓмлы ем. Обществѣннѓј организацијајаслѓн ужвѣлын колтчыштлѓмјасѣс лѓѓны сѓмын быдмана сѓкыѓторјасѓн.

Технѣкум ѓрдјысѓѓ индустриалнѓј технѣкумкѓѓ. бѓстѣс шефство улѓ ыбса Лѣс-промхозуч школаѓѓ да возѓ став велѓѓчысјасѓн ѣ велѓѓчысјасѓн ѓрдјысан знамја вѣлѓ лептѓмѓн петас вермысѓн ѓрдјысѓмын.

Мѓѓ пјатѣлеткаѓ пѣрѣѓн, кѓн класѣјасѓѓ ѓкѓѓ лѓѓ бырѓѓѓма, технѣкумлѓн ем-нѣн план вѓрын ужалыс ударнѣјасѓѓ велѓѓны бѓсталѓм куѓта. ѓнѓѓ технѣкум лѓѓѓѓѓѓ ѓтѣ пѓлѓѓ спецѣалистјасѓѓ (лесѓексплоататорјасѓѓ). Тажѓ јукѓѓѓлыс возѓ вѣлѓ ужсѓ бурмѓѓѓмкѓѓѓ 1933 вѓын арсаѓ лѓѓ вѓстѓма лесѓотранспортнѓј-јукѓѓѓ, код кутас лѣзны механѣѣрѓваннѓј тујјас вѣлын ужалыс спецѣалистјасѓѓ.

Возѓ кежлѓ технѣкум сувтѓѓѓ ас возас могѓн—вѓставны јѣшѓѓѓ ѓѓѓѓѓнѓјас, кодјас кутасны ѓсавны вѓѓ експлоатацијалыс могјасѓѓ олѓмѓ пѓртны.

**Pedagogičeskaj, Ŗel'skoxoŖajstvennoj, Industrialnoj, Gor-
noj, Kərovmas paškədan tєxnikumjas, Nacravfak, Pedravfak
da mukəd skolajas, ti sajn kv—kьzi ti koŖaŖannьd CK
da CIK suəmjasəs oləmə pərtəm vəsna. Jəzədə aŖŖьnьd ver-
məmjas! VezlaŖəj uz opьtjasnanьd KULTURA FRONT pyr!**

Күщöм врагјаскöд робочöй класс пыцкын тышкасö-
мөн, јонміс да дорсіс большевізм

Марксістско-ленінскöй воспитаннöйн вывті ыжыд роль ворсö большевікјаслыг історіјасö велöдöм, мед јона-нын кандидатјасöс воспитайтöмын.

Сіктса кандидатскöй школасын нолöд да вітöд темајасöс лөсöдöма большевікјаслыг мед тöдчана торјассö велöдöм вылö. Воэын тајö темајассö бура велöдöм пунктö подув буржыка велöдны Ленинізм да партіјалыг історіја.

Партіјалыг історіја велöдінгөн пропагандістлы колö тöдвылö бостны да уважны Сталін јорт „некымын вопросјас большевізм історіја јылыг“ пісмö серті.

Тајö темаыс шымыртö большевізмлыг історіјасö партіја чужöмсаы да 1917 вога февралса революціјаö. Колö тајö темасö проработайтöм бöрын кывзысјаслы бура гөгөрвоны тащöм торјас:

1) Мыј большевізм первојсаыс вöлі ставмуывса последователно-революціоннöй теченнö тактыкаын „ставлы вöлі обрачедн“ (Ленін).

2) Мыј міјан партіјалн једінство да кöрт коф дісціпліна біјаіскоф марксізм-ленінізм подвылын сылөн робочöй двіженнö пыцца врагјаскöд неммірїтчытöм тыш сіз-жö партіја пыцца кежласöмјаскöд да накöд мірїтчысјаскöд—ем кола-на условіö міјан партіја быдмöмын да јонмöмын, условіö пролетаріат дїктура да ставмуывса історїческöй вермöмјас перјöмын.

3) Робочöй двіженнö пыцца буржуаціјаса агентуракöд, быд пöлöс оппортунізмкöд, роч соціал-демократїческöй робочöй партіја пыцкын тышкасöмын да став фронт паста ставмуывса пролетарскöй революціоннöй кыпöдчöмын большевізм дорсіс ставмуывса Ленинізм партіјаö, лоїс çік öтї ідејнöй подулөн III Коммуністїческöй Интернаціналöс котыртыбн.

Основнöй вопросјас да тема-лөн план.

1. Большевізмлөн чужöм да оформїтчöм да сылөн ставмуывса (международнöй) характерыс.

1. Большевізм оформїтчöмын тöдчана торјас, сылөн історїческöй вопросјасыс да ставмуывса характерыс.

2. Ленилөн 90 војасö революціоннöй Марксізм да „выл тіпа“ партіја вöсна народнікјаскöд да легалнöй марксістјаскöд тыш. Ленин öтнасөн Маркс да Енгельс велöдöмлы збыл наследнїк да налыс велöдöмсö воэö нуöдыс. „Союз борьбы за освобождение рабочего класса“ кыçи пролетарскöй партіјалөн зародыш. РСdPP-лөн медвоэа сјезд.

3. Революціоннöй программа, тактыка да організаціја вöсна, оппортунізм петасјаскöд, бöрын кыссысјаскöд, економїстјас кустарнїчайтöмјаслы, есеровскöй революціоннöй авантурїзмлы панык „Искра“ кадö. „Искра“ редакціја пыцкын Ленилөн тышкаöм. Большевізм формїруйтчїгөн да раскол вылö гөтö-вітчїгөн Россїјаса да ставмуывса оппортунізмкöд тышкасöмлөн значеннöдыс.

4. РСdPP-лөн 2-öд сјезд да партіја історіјаын сылөн значеннöдыс. Сјезд вылын программа вопросјас, партіја устав јылыс, лібералнöй буржуаціја дїнö отношеннöјас јылыс мед гырыс торјöдлөмјас 2-öд сјезд вылын торјалöм кыçи кык партіјалөн: большевікјас да меншевікјаслөн оформїтчöм. 2-öд сјезд вывса торјалöмлөн ставмуывса значеннöдыс.

5. II Интернаціналса вождјаслөн (Каутскöјлөн, Бебеллөн) да мукöдлөн РСdPP раскол јылыс оппортуністїческöй позїціја да Роза Луксембурглөн öшыбкајас. Ленилөн (большевікјаслөн) віç, II-öд интернаціналса оппортуніст-

жаскѳд, центрістжаскѳд II-ѳд интернаціоналса шујгавывса јукѳнсѳ революціоннѳ маркѳизм подвылын топѳѳѳм вѳсна тыш.

II. 1905-1907 војасса революціјаын большевіцкѳ партіјалѳн нырнуѳдан роль.

1. Революціја кежлѳ лѳѳѳѳчан план, Ленинлѳн (большевікжаслѳн) III-ѳд сјезд понда тыш, кыѳі большевіцкѳ партіјалыс једінство јонмѳѳѳм, да локтан революціјаын революціоннѳ стратегіја да тактіка јонмѳѳѳм понда тыш. Којмѳѳ большевіцкѳ сјездлѳн, коді наметітіс партіјалыс 1905-1907 војасса революціјалыс стратегіја да тактіка, значенъѳыс.

2. 1905-1907 војасѳ событіѳјас муѳѳм да партіјалѳн революціоннѳ движенъѳѳн торја кадјасын вескѳдлан да вооружоннѳтвосстанъѳ кежлѳ лѳѳѳѳчан тактіка. Паріјалѳн советјас, арміја да крестана кыпѳѳѳѳм дінѳ отношенъѳ.

3. 1905-1907 војасса революціјалыс аслыс пѳлѳс характерсѳ, своеобразіјесѳ да двіжушѳј, вынјасѳ Ленинлѳн донјалѳм. Тајѳ вопросјас куѳта меньшевікжаскѳд, троцкістжаскѳд, а сіѳ-жѳ Луксембургіјанскѳј позіціја кѳд партіјалѳн тыш. Троцкілыс „перманентнѳј революціја“ теоріјалыс меньшевіцкѳ пыщкѳсѳ разоблачајтѳм. Большевікжаслѳн ставмуывса оппортунізмкѳд да центрізмкѳд революціјалыс аслыс пѳлѳс ногсѳ да двіжушѳј вынјасѳ донјалѳмын тышкаѳѳм.

4. Пролетаріат да крестанскѳј революціонно-демократіческѳј диктатура вѳсна, сені пролетаріатѳн ныр нуѳѳѳм понда, кыѳі буржуазно-демократіческѳј революціјасан соціалістіческѳј революціјаѳ быдмѳм понда Ленинлѳн тышкаѳѳм буржуазно-демократіческѳј революціја пыр соціалістіческѳј революціјаѳ быдман (перевоспітајтан) план 1905-1917 војасса Ленинскѳј перерастајтан планлѳн орјавлытѳм луныс. Сталин јортѳн троцкістскѳј контрабандістжасѳс революціја перерастајтѳм јылыс разоблачѳтѳм.

5. 1905-1907 војасса революціја—1917 вѳса Октабрса революціјалѳн генералнѳј репетіціја. 1905-1907 војасса революціјалѳн ставмуывса значенъѳыс. Ставмуывса оппортунізмкѳд да центрізмкѳд 1905-1907 војасса революціјалыс ітогјас-

сѳ да урокјасѳ донјалѳмын. Ленинлѳм (большевікжаслѳн) тышкаѳѳм.

III. Отступајтан кадын партіјалѳн кык фронт вылѳ да мірітчысжаскѳд једінство чорѳѳѳѳм да віѳѳм партіјаѳн выл революціоннѳј кыпѳѳѳѳм вескѳдлѳм понда тыш.

1. Реакціја војасѳ большевікжаслѳн тактіка. Гуса да јавѳ ужалан методјасѳс јітѳм (сочетание).

2. Ленинлѳн (большевікжаслѳн) ліквідаторжаскѳд троцкістжаскѳд, отзовістжаскѳд, да накѳд мірітчысжаскѳд тыш. Вескыдывса да „шујгавывса“ ліквідаторжаслѳн, сіѳ-жѳ троцкізмлѳн, кыѳі ліквідаторжаслѳн разновідностлѳн соціалнѳј вужјасыс. Оппортунізмкѳд ставмуывса арена вылын Ленинлѳн тыш.

3. Массѳѳѳј робѳѳј кыпѳѳѳѳм быдмѳм да партіјалѳн гегемоніја (јурнуѳдан да массѳѳѳј организацијасѳн (профсојуз стражкасса, клубјас да м.) вескѳдлан роль перјѳмын тактіка, „Звезда“ да „Правда“ газетјаслѳн роль.

4. Прагаса конференціја да збылывса став партіјнѳј елементјасѳс кытъртѳмын да најѳс топѳѳѳмын сылѳн історіческѳј роль.

5. Троцкістжаслѳн да ліквідаторжаслѳн августовскѳј ѳтутѳѳм (блок) кыѳі Россіјаса центрізмлѳн очаг да большевіцкѳј партіјалѳн накѳд тыш нуѳѳѳм.

IV. Імперіалістіческѳј војна дырса робѳѳј двіженъѳ пыщса врагжаскѳд да партіја пыщса катласѳм жаскѳд большевізмлѳн тыш.

1. 1914-18 војасса војнаѳ Ленинскѳј донјалѳм да большевікжаслѳн лозунгјас: „Імперіалістіческѳј војнаѳ гражданскѳј војнаѳ пѳртѳм“, ассыным правітелствоѳс пораженъѳѳ вайѳѳѳм братајтѳѳм“ да с. в.

2. Соціал-шовінізмлы (Шејѳеман, Плеханов да м.) центрізмлы да паціфізмлы (Каутскіј, Троцкіј да м.) большевікжаслѳн паныд тышкаѳѳм.

3. Ленин імперіалістіческѳј фронтса цепын лічыд (слабѳј) ѳвено орѳм јылыс да ѳѳі странаын соціалізм вермѳмлы поѳанлун јылыс.

4. Націоналнѳј да колоніалнѳј вѳсросјас вылѳ Роза Луксембург віѳѳѳѳмкѳд, кыѳі імперіалізм да пролетарскѳј революціја јылыс Ленинскѳј теоріјаслы паныд мунѳмкѳд, большевікжаслѳн тыш.

5. „Шуҗавыв“ большевикскөд (Пжа-таков, Бухарин) тышкасөм, кодҗас ез пыфди пуктыны (отрицайтöны) росҗиса иравительствоос пораженнөд вайөдөм, оз пыфди пуктыны империализм кадын пролетарскөй революциялыс национально-колонияльнөй резервсө.

6. Лениндөн (большевикяслөн) став муывывса выл тип партија III коммунистическөй интернационал понда косасөм. Большевизм кызи зик öти идейнөй подув дя котыртыс коминтернөс. Большевизмдөн кызи зик öти вескөдлыслөн да октябрса революцияос вöчөм вылө мас-саос котыртыслөн рољ. Пролетариат фактатура вöсна косасөм.

Книги учащимся: Ингулов. Пропагандистам, обязательный минимум для всех тем: Ленин, XXV т Детская болезнь „левизны“ главы II, III, IV.

Сталин, „Вопросы ленинизма, Исторические корни Ленинизма“, 6-11 стр.

Сталин. Письмо в журнал.

„Пролетарская революция.“

„Большевизм исторija жылыс некымын вопросҗас“ ем комі кыв вылын (став темаас).

Ленин, IV том, „Что делать“ разд. II § а. разд. III § г, (для первого раздела).

Ленин, том VIII Две тактики. гл I, II, III, (для II раздела).

Ленин, т. XIX, „Доклад о революции 1905 года“ (для II раздела).

Сталин, „Вопросы ленинизма“: I Октябрьская революция и тактика русских коммунистов, разд II, к вопросам ленинизма разд. III (для II раздела).

Ленин т. XVII „Доклад ЦК РСДРП“ стр. 544-557 (для III раздела).

Ленин, т. XVIII „Война и российская. С.-Д.“ стр. 61-66. „Несколько тезисов“ стр. 311-313, (для IV раздела). Там же о лозунге соед. штатов Европы, стр 230-233.

Каганович. „За большевистское изучение истории партии“.

(Для всех тем. Есть на коми языке).

Попов, „Очерки истории ВКП(б)“, I с“езд, стр. 42-43; 92-94. Большевизм на международной арене.

Добавочная литература:

Для первого раздела:

Ленин, „Пролетарская революция и ренегат Каутский“, т. XXIII стр. 385-386.

Ленин т. II. Задачи Российской С.-Д. стр. 172-176.

Ленин, т. I. „Что такое друзья народа“, стр. 107-172-178-181.

Ленин, т. IV „Беседа с защитниками экономизма“ стр. 340-344.

Ленин, „Шаг вперед два шага назад“ гл. С, стр. 324—328.

Ленин, т. IV, „К партии“ стр. 353-359.

Для второго раздела:

Ленин, т. VIII, стр. 424-427.

Ленин, т. XI. „Доклад об отношении к буржуазным партиям“ стр. 245-247.

Ленин, т. X, уроки московского восстания“ стр. 48-53.

Ленин, т. XIV, 36-41 стр. „Цель борьбы пролетариата в нашей революции“.

Ленин, VII т. „Третий с“езд“, стр. 301-306.

К разделу III.

Ленин, „На дороге“, т. XIV, стр. 28-29.

Ленин, О фракции сторонников отзовизма и богостроительства, т. XIV, стр. 136, 144 и 153.

Ленин, „Ликвидация ликвидаторства“, т. XIV, стр. 104-110.

Ленин, Аноним из „Форвертса“ и положение дел в РСДРП, т. XV, стр. 426-429.

Ленин, Предисловие к сбор. за 12 лет, т. XII, стр. 69-70.

Резолюция совещания ЦК РСДРП о партраб. т. XVI, стр. 227-229.

Ленин. Распад августовского блока т. XVII, стр. 251-253.

Ленин, О новой фракции примиренцев или добродетельных, т. XV, стр. 242-243.

К разделу IV,

1. Ленин, т. XVIII, стр. 124-128

1. Конференция заграничных секций РСДРП.

2. Ленин, т. XVIII, стр. 314-318. О двух линиях революции.

3. Сталин, Октябрьская революция и тактика русских коммунистов. Вопросы ленинизма, стр. 98-101.

Примечание: В указателях литературы к 4-ой и к 5-ой темам произведения Ленина указаны по II и III изданиям собрания сочинений; произведения Сталина указаны по изданию 9-му 1932 г. „Вопросов ленинизма“.

Пролетаріат диктатура

вòсна большевизмлòн косасòм

„Пролетаріат диктатура вòсна большевизмлòн косасòм“—темаòн бòстан кадса партіјалòн історіја лòб мед тòдчана лїстбокòн партіја історіјаын. Тајò тема пунктò могòн:

1. Петкòдны ердò да тòдмавны аслыспòлсногсò да торјаланјассò октабрса революціјаò лòбòдчан кадлыс, февраль-мартса революціјаын да буржуазно-демократіческòј революціјаòс социалістіческòј революціјаò быдтòм вòсна косасòмын партіјалòн вескòдлан роль.

2. Тòдмавны—Октабрса революціја ас характерыс серті пролетарскòј, социалістіческòј революціја, мыј революціја вòчыс вынòн вòліны пролетаріат (гегемон) да гòл крестана, мыј Октабрса революціја „пырмуніг мозыс“ буржуазно-демократіческòј революціјалыс жогјассò вайòдїс да пòртїс олòмò помòд.

3. Петкòдлыны—мыј Октабрса революціја мїрòвòј пролетарскòј революціјаын медвоцза етап да сылòн воцò сòвмòм вылò ем вывтї жон подув. Гòгòрвоны Октабрлыс став мїр пастаса історіческòј значенньòсò, кодї петкòдлїс болшевикјаслыс пролетаріат восстанїкòн да пролетаріат диктатура перїòмын вескòдлòмсò.

4. Тòдмавны, пролетаріат диктатура вòчòмын, сїјòс вынмòдòмын контрреволюціјакòд косасòм вылò вооружоннòј вын котыртòмын да робочòј класс да крестанство кòтса жїтòд (смычка) жонмòдòмын партіјалыс рольсò.

5. Петкòдлыны партіјалыс кык фронтыввса—„шујгавывса“ да вескыдыввса оппортуністјаскòд, Октабр кежлò лòсòдчан, власт бòстан да пролетаріат диктатура вòчан да сїјòс жонмòдан кадса косасòм.

6. Петкòдны ердò да жугòдны Троцкїлыс да троцкістскòј фалсїфікаторјаслыс большевизм „перевòоруженньò“ јылыс клеветасò да петкòдлыны троцкізмлыс контрреволюціоннòј пыщкòсòсò.

Тема проработажїтòн ыжыда да гòгòрбок колò вїцòдлыны да донјавны історіческòј фактјасòс. Колò петкòдлыны 1917 вога революціјалыс главнòј етапјассò да гражданскòј војналыс гырысжык торјассò, петкòдлыны сїјò оласногсò, кòнї сòвміс партіјалòн социалістіческòј революціја вòсна косыс, вїставны кычї муніс тајò рајонын лїбò предпрїјаттòын Октабр вòсна косасòм.

„Пролетаріат диктатура вòсна большевизмлòн косасòм“ арталòма кыкыс сорнїтòм вылò. Сорнїјас вылò велòдчан-матерјалсò поцò јукны тац': медвоцза сорнын вїдлавны медвоц да мòд разфел, мòд сорнын—којмòд да нолòд разфелјасòс. Темаяс проработажїтїг колò мыј вермòмòн ужавны нагляднòј отсасан торјасòн да дїапозїтївјасòн.

Тема проработажїтны колò тащòм план серті.

План да темалòн основнòј вòпросјас

1. Февральса революціјаòс лєнїнскòј донјалòм да буржуазно-демократіческòј революціјаòс социалістіческòјò быдтòм вòсна болшевикјаслòн тыш.

1. Февральса революціјаòс лєнїнскòј донјалòм. Аслыс пòлòс ногыс, характерыс да февральса революціјаòс воцò нуòдан вынјас. Революціјалòн гегемон—пролетаріат. Кык власт, сылòн сущностыс да значенньòс.

2. Большевик партіјалòн февральса революціјаын вескòдлан рольыс. Лєнїн вотòз большевикјас кутан поцїціја јылыс троцкістјаслыс клеветасò ердò петкòдòм.

3. Лєнїнлòн буржуазно-демократіческòј революціја социалістіческòј революціјаò быдман план. Лєнїнлòн аплрельса тєчїсјас да налòн історіческòј значенньòс. Пролетаріат да гòл креотана кїò власт вуцòм јылыс лозунјас.

4. Веккыдывыв оппортунистјас групакöд (Каменев да м.) да „шугавыввсајаскöд“ большевикјаслөн косасом.

5. Меншевикјасöс, есерјасöс изолирујтöм, советјасöс ас кипод улö бостöм, массаöс большевик лозунгјас гөгөр чукöртöм да буржуазијаöс шыбытны вермана политическöј армија лöсöдöм вöсна тыш.

6. Большевикјаслөн армија пыцкын ужалан тактика. Нартиана националистјас пыцца кыпöдчöмөн вескöдлöм.

7. Сгихиной масса кыпöдчöмöс котыртöм да большевикјас революционнöј лозунгјас виэ куэта сижөн вескöдлöм (апрелса да јуыса демонстрацијас).

II. Контрреволюција киö власт вужöм да выль этапын партијалөн тактика

1. Контрреволюција киö власт вужöм. Јуыса лунјас борса обстановкаöс Ленинлөн донјалöмыс да пролетариат да гөл крестана фиктатура вöсна воэдылö косасан план.

2. Партия VI сјездлөн историческöј значеннöмыс. VI сјезд выль этапын партија воэын сулалан могјас јылыс. Веккыдывывса да „шугавыввсаја кöд“ Сталин јортлөн Ленинскöј план олöмö пöртöм вöсна кос.

3. Кризислөн быдмöм, вескöдлан кругјас пыцца паника, меншевикјасöс да есерјасöс изолирујтöм, большевикјаслөн советјасын вермöм.

4. Вооружоннöј восстаннö лöсöдöм. Партијалөн Зиновјев да Каменевштрејх-брехерствокöд тыш.

5. Ленин да Сталин—вооружоннöј восстаннö котыртысјас да сижөн вескöдлысјас. Ови партијаөн коммунистическöј партијаөн, торјавтöм вескöдлöм кызи медколана тор Октабр кежлö лöсöдчöмын.

6. Вооружоннöј восстаннö да пролетариат киö власт вужöм.

III. Октабрса революцијалөн аслас пöдöслуныс, характерыс да сылөн вынјасыс да международнöј значеннöмыс

1. Октабрса революцијалөн характерыс. Октабра революција—социалистическöј революција, кодi шыбытис бур-

жуазијалыс, сувтöдöс пролетариатлыс власт да пырмунигмоз пöртис олöмö буржуазно-демократическöј революцијалыс могјасöс.

2. Октабрлөн воэö нуыс вынјасыс: пролетариат да гөл крестана. Главнöј стратегическöј лозунг, кодөн мунис пролетариат Октабрö.

3. Ленинскöј революција теорисалыс вескыдлунсö резолюција мунан виэлөн вынеöдöмыс.

4. Октабрлөн вермöм—мед омöл да жеб эвеноöд империализмыс фронт ордöм. Ленин да Сталин аслас пöдöс лун јылыс да октабрын вермана помкајас јылыс.

5. Октабрса революција—винвоэса петкöдлас троцкистскöј „перманентнöј“ революција некытчö туйтöм јылыс.

6. Октабрса революцијалөн став мир пастаса историческöј значеннöмыс. Октабрса революција—мирöвöј пролетарскöј революцијалөн заводитчöм да сылөн база. Октабрса революцијалөн Рытывывса да Асыывывса странајасын коммунистическöј элементјас быдмöм вылö влијаннöмыс.

IV. Пролетариат фиктатура вынмöдöм вöсна тыш

1. Буржуазијалыс государственнöј нарбитан аппаратсö пролетариатөн жугöдöм да пролетариат фиктатура аппарат вöчöм. „Советјас—выль государственнöј аппарат“.

2. Октабрса медвоэца секретјаслөн (му да раб. контроль јылыс) значеннöмыс. Заводјасöс, фабрикајасöс да банкјасöс национализируйтöм.

3. Мир вöсна, социализм течöм вылö „шојтчöг“ вöсна партијалөн тыш.

4. Троцкикöд да „шугавыввса“ коммунистјаскöд Брестскöј мир вöчöм вöсна да јöз овмöс течöм понда кос.

5. Националнöј вопросöс олöмö пöртöм—„нацијасылы самоопределеннö вылö права сетöм“—лозунг олöмö пöртöм.

6. Гражданскöј война да Гөрд армијаöс котыртöм. Гөрд армијаöс котыртöмын партијалөн вескöдлана роль да гражданскöј войнаса фронтвывјасын вермöмјас котыртöм. Ленинлөн да Сталинлөн роль, кызи Гөрд армија котыртысјаслөн да сижөн вескöдлысјаслөн.

7. Војеннöј коммунизмöс Ленинлөн донјалöм. Војеннöј коммунизм—контр-

революціјабе вермыны котыртчан полі-
тіка.

8. VIII с'езд шоркофдема олысјасбс
вејтралічирјутан політікасан накбд јіт-
чан політікаб вужбм јылыс. Робочбј
да крестјана костса јітбд чорјбббмын
партіјалбн кос.

Литература для пропагандиста (обязательный минимум ко всей теме)

Ленин, Первый этап первой рево-
люции, т. XX, стр. 13-20.

Ленин, О задачах пролетариата в
данной революции, т. XX, стр. 87-90.

Ленин, Открытое письмо, т. XX, стр.
350-355.

Ленин, Письмо в ЦК РСДРП, т. XXI,
стр. 353-356.

Ленин, Удержат ли большевики госу-
дарственную власть, т. XXI, стр. 243-294

Ленин, Тезисы о мире, т. XXII, стр.
193-200.

Ленин, Резолюции об отношении к
среднему крестьянству т. XXIV, стр.
173-175.

Сталин, Октябрьская революция и
тактика русских коммунистов, Вопросы
ленинизма, стр. 76-102.

Сталин, Письмо в журнал „Проле-
тарская революция“.

Каганович, За большевистское изу-
чение истории партии.

Дополнительная литература по разделам темы

Литература к I разделу

Ленин, О двоевластии, т. XX, стр.
94-98.

Ленин, Письмо о тактике, т. XX, стр.
99-108.

Ленин, Речь на I Всероссийском
с'езде крестьянских депутатов, т. XX,
стр. 403-418.

Ленин, Речь на I Всероссийском
с'езде рабочих и солдатских депутатов,
т. XX, стр. 477-499.

Сталин, Сборн. „Об оппозиции“,
„Троцкизм или ленинизм“ (по всем
разделам).

Литература по II разделу

Ленин, К лозунгам, т. XXI, стр.
33-38.

Ленин, Письмо в ЦК, МКРСДРП, т.
XXI стр. 293.

Ленин, Письмо к товарищам, т.
XXI, стр. 321.

Сталин, Доклад и заключительное
слово на VI с'езде.

Литература по III разделу

Ленин, Детская болезнь левизны.
XXV т., гл. 1, стр. 171-173.

Сталин, о трех основных лозунгах
партии по крестьянскому вопросу, стр.
245-254.

Сталин, О лозунге—диктатура про-
летариата и беднейшего крестьянства
в период подготовки Октября, Вопросы
ленинизма, стр. 255-262.

Литература к IV разделу

Ленин, декрет о мире и земле, т.
XXII т, стр. 13-17.

Ленин, Союз рабочих с трудящимися
и эксплуатируемым крестьянством, т. XXII,
стр. 89-92.

Ленин, О революционной фразе, т.
XXII стр. 261-270.

Ленин, Странное и чудовищное, т.
XXII, стр. 297-303.

Ленин, Доклад по вопросу о Брест-
ском мире, т. XXII, стр. 200.

Ленин, Детская болезнь левизны, т.
XXV, гл. 4, стр. 183-184.

Ленин, Доклад об очередных зада-
чах советской власти, т. XXII, стр.
435-468.

Ленин, о левом ребячестве и мел-
кобуржуазности, т. XXIII, стр. 503-528.

Пролетарская революция и ренегат
Каутский, т. XXIII, стр. 218-225.

Лабораторно-бригадно́й метод бырөддө школаос

Велөдан уж методјас јылыг ВКП(б) ЦК колан вога ас историческөј шудмын бетис зев гөгөрвоана индд: советскөј школаын вьл методјасөн уж а-лиг, кодјас отсалдны велөдны да вос-питајтны зьла да бура ужалыс јөзөс — социализм течысјасөс, колө зев чорыда кобасны методјасөс зүгөмјаскөд да уж вылын бура прөвериттөм методјасөс школајасө прьтөмјаскөд, коді јона төд-чө „метод проектовөс“ школаө прьтө-мын. „Метод проектов“ Ленинскөј тео-ријалы паньд муно да вайөдө шујгавыс кежысјас динө — школа бырөддөмө.

Тажө шудмьас ЦК петкөдис ердө ме-тод проектов лөсөдчысјасөс да налыс шујгавывса быд пөлдөс куснөдлөмјасөс да индс туж, кьзі колө стрөитны өнија кадын, Маркс, Енгелс, Ленин да Сталин индөдјас куза, политехническөј школа.

Тажө шудмьас бөрті мијан школајасын велөдан уж пондсны мунны мөд ногөн, „метод проектов“ лоі шыбытөма да лоі вуждөма сещөм методјасө, кодјас збы-лыс колөны советскөј школалы комму-нистическөј воспитаньд оломө пөртөмын.

ЦК колан вога шудмьан колс-нин быдса во. Ташөм ыжыд кад коласын велөдчысјас нүөдсны зев ыжыд уж пар-тијалыс индөдјас оломө пөртөм кузта. Тајө ужын емөс она вермөмјас, школа јона мунис вожд — тајө шуд ЦК өнија шудмьас (август 25 л.). Көлан во партија чукөстис велөдчысјасөс сувтны паньд „метод проектовы“. Öни партија шөктө еновтны лабораторно-бригадној метод, коді лоис школајасын бригадној формаа ужалөмын мед паскалөма методөн да став мукдө методјасөс вөтлис школа пыщкыс.

Ферт тајө лабораторно-бригадној ме-тодыс школајасө прьис ез нинөм лөсөд-чытөг да вывсань вескөдлытөг. Мед велөдны тајө методөн Наркомпрос ЦК колан вога шудмьан прь шөктис велө-дан уж котьртны тајө метод сертi да лөзис 35 методическөј псгмө мед ичөт школајасань да медьыд школајасөз,

көни сеталис конкретнөј индөдјас тајө методөн ужалөм вьлө.

Ферт лабораторно-бригадној методтө ташөма рафөйтөмнад сјөд паскалис пөшти быд школаө, да прьис быд торја учеб-нөј предметө, предметлыс содержаньд, отсаван посөбижөсјасөс нөти артышты-төг.

Лабораторној методөн ужалисны се-милеткаын, ШКМ-ын, техникумјасын, СПШ-ын, ыжыд школајасын, медбөрја группајасын ичөт школаын да с. в. От-пырјөн кө шуны, ез вөв өти школа, көни ескө велөдчысјас ез төждысны тајө ме-тодөн ужалөм вөсна.

Öни вөждөм, кьзі вөлі колө пукты-ны уж тајө метод кузта да мыј сен лөб медса гырыс торјалан торјасыс. Ферт, лабораторној методөн вөліны аслас правилөјас, кодјас сертi-көлө органи-зуйтны став ужсө. Правилөјас ез вөвны нөшта лөкөс да јона тужөны вөлі совет-скөј школалы. Инда көт тацөм правилө-јас вьлө:

1) Велөданторнас чөлафјас асныс төдмьасөны, а оз сөмын витчысны велө-дчылыс гөтөвөј вөталөм.

2) Велөдан торнас велөдчысјаслы төдмьасны колө нијасас сертi өтвылыс, сөмын мед быд велөдчыс гөгөрвоис да вермис ачыс виставны төдмалөм тор-сө, а ез нафөйтчы јортјас вылас. Брига-дајас костын да торја велөдчысјас кос-тын нуны соцсоревнованьд да удар-ничество.

3) Велөдчысјаслы ас кеж уж нүөдан план велөдчыслы воэвыв ковмьас бура лөсөдны. Велөдчыслы ковмьас вөзны чо-рыд вочакыв аслас ужыс, мед тајi ве-лөдан ужын некушөм самоток ез вөв.

4) Бура пуктыны став велөдан уж-сө, мед вөлі лыдпас да качество бок-сань артас. Велөдчыслы уж сетны вын сертi, лөсөдны бур планјас, уж воэвы-лас велөдчысјасөс бура төдмөдны ве-лөдан торнас.

Вот кушөм правилөјас сертi вөлі ко-лө пуктыны ужсө школајасын тајө ме-

тоддн ужаліг. Татыс тыдалб: лабора-
торнбј метод куфта велбдчыс ужалб
аскежын, возыв лбббдм план куфта,
кодї шубб заданнбн. Уж муно тащбм
ногбн: 1) медвоцца сорнї заданнб куфта,
2) велбдчысјаслбн аскежын уж да вел-
бббссан отсбг (консультацїа), 3) уж
вбббм ббртї вббчны артас; 4) велбды-
лбн кбрталана сорнї (тащбм индбд вблї
сетбма нїгаын „Методы обучения в на-
чальной и средней школах“ издание
У. М. С. Наркомпроса лабораторно-брі-
гаднбј метод куфта уж пуктбм јылыс.

Лабораторнбј метод куфта став
учебнбј программаыс ШКМ-лбн, мыј
вылб, шуам, сетчб 100-150 час, јубкб
торја темајас вылб. Быд темаын час
лыд шуам: медвоцца кыв— 30 мїнут
1 час, аскежса уж вылб— 8-10 час,
сетчб-жб пырб-ї консультацїа— 3-4 ч.
Ставыс тема вылб лоб кык декадасан
да тблысбз. Став час лыдыс, кодбс се-
тбма учебнбј предметлы, велбдылы
воас некымын час, кодјасбс сїјб вїб
бз урок вїсталбмб, а медјона торја ин-
дбдјас сетгалбмб. Тајб ногбн медыжыд
ужыс усб оз велбдыс вылб, а нїгајас
жуфта ас кежын ужалбмб. Мї тбдам,
мыј унжык велбдчысыс оз кужны ас кежыс
нїгабн ужаваны, сесса нїгајас частб оз
тырмы да нїгајасыс нбшта овлбны ка-
чество боксан локбс. Мыј тас артмб?
Сїстематїческбј уж оз ло да темасб вел-
бдчысјас оз вермыны тбдмавын кола-
на ног. Класса велбдан ужас тбдлытбг
вежбма лоб сїнсајса велбдчбм вылб,
велбдылбн рольс усб да збылыс шко-
ла кусб. Тащбм ногбн велбббм ускбдб
улб велбдылыс тбданлунсб, сїјб ун-
жыкысбсб урокјас вылб оз гбтбвїтчы,
сїстематїческбја оз ков вїставны велб-
дан торсб-да, сбмын сеталб торја индб-
јас, кор кытї оз гбгбрвоны велбдчысјас.
Сы вбсна уна том велбдыс дај пед-
технїкумын велбдчысјас вблї шубны.
„ШКМ-ын-пб бнї велбдны зев кокнїд,
заданнб лбббд да сет велбдчысјаслы,
а најб асныс ужаласны, сїз кб, пощб пов-
тог вежыда мунны велбдны ШКМ-б,
а не улбжык. Сесса вбд зев ыжыд лок,
торјас вблалї-ї заданнбјас вбббмын
кужтбм вбсна, заданнб лббббм уж
оонјавтбм вбсна. Заданнбјас лббны кык-
куїм общбј вопросјасыс да зїк колана
индбдјастбг, лїбб ббстасны нїгаыс воп-
росјас да нїнбм лбббдтбг сїјб смаку
сетасны велбдчысјаслы— „на, ужалб,
план тїјан ем-нїн“.

Сесса тајб методбн ужалїг основнбј
темајас нужалбны зев дыр кежб, быдса
тблысбз, да сы вбсна велбдчысјас оз
вермыны тбдмавын темајасбс бта-мбдсб
јїтбмбн да јурвежбрјасаныс велбдчыс-
јаслбн колбны орјавлбм торјас. Торја
наукајас куфта тбданлунјасныс оз вер-
мыны јїтчыны бта-мбдныскбд. Та „сертї
ї пощб шуны, мыј велбдчысјас быдсама
тор кывлбмабс, мыј налыс он јуав, бы-
ббн тбдса да прбјїтлбмабз коркб, сб-
мын мбдан кб пыдысжыка јуасны, налбн
ежвывса тбданлуныс пыр-пыр тбїчас,
кодјасбс абу ббстбма чорыда возсаныс
да помбдыс і абу некор вынббблбма
повторајтбмбн да упражненьбјасбн.

Лабораторно брігаднбј методбн ун-
шык ужыс муно кнїгајасыс проработај-
тбмбн. Онї вїбблбм кыдї-жб велбдчыс-
јас ужалбны кнїгајасбн. Медым ескб
вермас бура мунны ужыс школаб колб
лбббдны качество да ідеологїа боксан,
педологїа да методїка боксан тујана
кнїгајас, мед содержаннбдыс кнїгајаслбн
вблї інтереснбј да гбгбрвоана. Колб шу-
ны, мыј тащбм бур качество кнїгајасыд
школајасын абу-на тырмымбн. Уна кнї-
гајасын бнбз-на ембс вескыдыв вї шуј-
гавыв куснбдлбмјас, да оз на тырмымбн
тбдмбдны велбдчысјасбс бнїја кадын
соцїализм течбмкбд да оз тырмымбн
јостыны челафлыс классбвбј мывкысбс.
Аскежса ужатан кнїгајас унжыкыс на
овлбны сбкыдбс да сывбсна велбдчыс-
јас оз лужкї гбгбрвоны лыфббмсб, омб-
ла-на најбс лббббма челафјаслы јур-
вежбрб ббстїг вылб. Кор кнїга абу гб-
гбрвоана, велбдчысјасыд зоннас гїжбны
нїга вылыс ас тетраданыс да сїјб шу-
ны „проработкабн“. Сесса оз нїнбм вер-
мыны вїставны лїбб вїсталасны ставсб
соравлбмбн да гбгбрвотбг.

Аскежса уж велбдчысјас ксстын тајб
методбн пуктысбсб тацї: класс лїбб груп-
па јуксб 4-5 морта брігадајасб, брігада,
кыд велбдчысјасбс котыртан форма,
быт вблї колб тајб методбн ужалїг. Ве-
лбдыс воцца кыв вїсталбм да заданнб
сетбм ббртї быд торја брігада вблї кут-
чысас лыфббны істочнїкјас — кнїга-лї,
журнал-лї да мбда-мбдыскбд сорнїтны
да сетавны вопросјас, мбдногбн кб шу-
ны, кутчысасын петкбдлыны асыныс
„актївностб“. Тацї „актївност“ петкбд-
лїгбн классын лоб ыжыд шум, кодї
ферт, јона кутас сорны велбдчысјаслы
ужалїганыс.

Велдчыне, велдчыясас вiстало м сертi, тани оз ачыс велдд, а јонжыкасб сдмын куто пбрадок, кор „актiвностыс“ брiгадаслн вужас пшш „базарб“. Велдчыслн рольс дiкдз вошб. Кушбма велалоны велдчыясас тajo методн, велдчыясас сорнiгбны оз дтмоз: бтi пблбс велдчыясас шубны — брiгадаын-пб тема лучкi он гбгбрво да сывбсна колб јешбб аскежын ужавны. Мукбдыс шубны — брiгадатбг-пб бергбдчыны некыз он вермы, брiгада отсалб тбдмавны гбтбр-вогбмiнјасбс. Тajo сорнiс унжыксб озлб омбла велдчыясас костынжык, кодјас пыр вблi нафејтчбны брiгада вылб. Ташбм сорнiс тыдалб кодлы брiгадаын кiвыв, кыз омбла велдчыс збббб јона велдчыс мышку сајб. Сiз кб брiгаднбј велдбчбмын сiн возын обезлiчка.

Онi вiзбдлам, кызi мунб тajo методн арталана конференцiја. Медвоз колб шуны, мыј торја велдчыяслн конференцiја мунб торја ногн. Бтi-мбб велдчыясас конференцiја арталбны iтоговбдн, учотнбјн; мукбд арталбны конференцiјасб дiскусiоннбјн; којмбдјас конференцiја вбчбны, медым сенi вiставны велдчыясаслы успевајемост да iндыны сенi жб бурторјас да локторјас вылб. Татыс — конференцiјалбн ез вбв гбгбрвоана установка i сывбсна сiјб кодi кыз вермiсны. Кушбм вывод позб вбчны лабораторнб брiгаднбј метод јылыс?

1) Тajo методн велдбiг велдчыслн коланлвныс увтыртб, став ужыс пуктысбб брiгада вылб.

2) Оз вермы лоны сiстематiческбј уж торја предметјас кузта, оз ло крпыда тбдмалбма велддан торсб.

3) Уж пуктысбб вывтi бтi боксањ, проработка сдмын нiгаыс, а ас гбгбрса олбмыс матерјал ббвтсбб вывтi еща. Ужалб сiн пшш дтнас, сiз-кб оз вермы лоны бура тбдбм велдбчбмын — псiхологiја шуб — кымын уна орган велдбчбдн ужалб, сымын буржыка гбгбрвоан.

4) Оз поз быдса велдбчан курс јукны некымын тема вылб да најбс заданбдн нужбдчы зев куза, кор проработатјiг велдчыс пшш вошлас да орлывлб збыл велдбчбмыс.

5) Тajo методн велдбiг торја велдчыясас оз кутны вочакыз асланыс ужыс, аргмб обезлiчка, тбдбмлун сбдбм пшш чiно, ббрб колгчыс велдчыясас зббббны бура велдчыясас сајб.

6) Лабораторно-брiгаднбј метод абу економнбј метод, сылы колб зев уна кад да отсаен торјас.

7) Вунбдбма вблi челафлыс вын да iнтересјас, вбд тajo методн уж сетчб быдса брiгадалы, а оз торја велдчыясаслы налыс педологiческбј торјалбмјасбб арталбмбн.

8) Быд учебнбј предметлн, сiз-жб i торја учебнбј матерјаллн ем аслыс пблбс требованбб, тajo торјалбмјас сертi i колб ужавны некымын бтi нога методн, шуам лабораторно-брiгаднбјн, колб ужавны сещбм методн, кодi тујб сбветскбј школалы да торја учебнбј матерјаллы.

9) Лабораторно-брiгаднбј метод сертi быд торја школанн, ШКМ-сањ да пшш ВУЗ-бз пуктысбб уж бтi ногн, бтi пблбс схема кузта, сдмын уж нубдбмын i овлбны iббтiк торјалбмјас. Сiз-кб лбб аслыс нога уравниловка, кор быд торја школалы да быд торја предметлы сетсб бтi нога стандартнбј метод. Ташбм нога методика ужын лбб формално механiстiческбј ошiбка, кор бтi ногн да бтi формадн шбктбны ужавны быд школалы да торја предмет кузта.

Мыј лабораторно брiгаднбј методн ем механiстичност — быдлаын сiјбн ужалбны дтмоз, оз адыны сылыс торја сi-каса ужын торјалбмсб — та јылыс коркб јона гбгбрвоана шулiс бтi методист Наркомпросын, мыј брiгаднбј форма велддан ужсб вескыда ббстбма заводыс, кбны цехын јуралыс сетб брiгадiрлы уж, кодi сесса јукбб брiгада члбнјас костын. мед најб вбчасны колана торја механiзм. Таж-жб школаын велдчыс сетб брiгадiрлы заданбб, сесса јуклбны брiгада члбнјас костын да артелбн ужалбны сетбм заданбб кузта. Серт тани, бтi-кб зев бур, мыј школа когыртб асгыс ужсб кызi ужлбны робобјјас, но мбд-кб завод вылад вiзббдмнад вошб школалбн аслас учебно-воспитателнбј особенностјасыс. Школа да завод сiјб абу бтi, најб кыз вунбдбмн торјалбны мбда-мбдыс да некыз оз поз најбс артавын бтi-кодбн. Лабораторнбј метод школајасын пондылiс лоны унiверсалнбјн, вештб вблi бокб став мукбд сiкаса актiвнбј методјасбс. Татыс тыдалб — вблi вунбдсбма бтi марксистско-ленинскбј правилб, кодi шуб — всеобщбј унiверсалнбј методн, революционнбј теорiјаын да практикаын вермас лоны сдмын бтi дiа-

тоддн ужаліг. Татыс тыдалб: лабора-
торнѳ метод кузта велбдчыс ужалб
аскежын, возыв лббдбм план кузта,
кодї шубб заданнбдн. Уж мунб тащбм
ногбн: 1) медвозза сорнї заданнб кузта,
2) велбдчысаслбн аскежын уж да ве-
лбдысесаь отсбг (консультация), 3) уж
вбчбм ббртї вбчны артас; 4) велбдыс-
лбн кбргалана сорнї (тащбм индбд вблї
сетбма нїгаын „Методы обучения в на-
чальной и средней школах“ издание
У. М. С. Наркомпроса лабораторно-брі-
гаднѳ метод кузта уж пуктбм жылыс.

Лабораторнѳ метод кузта став
учебнѳ программасы ШКМ-лбн, мыї
вылб, шуам, сетчб 100-150 час, јукб
торја темајас вылб. Быд темаын час
лыд шуам: медвозза кыв— 30 мїнут
1 час, аскежса уж вылб— 8-10 час,
сетчб-жб пырб-ї консультация— 3-4 ч.
Ставыс тема вылб лбб кык декадасаь
да тблысбз. Став час лыдыс, кодбс се-
тбма учебнѳ предметлы, велбдысмы
воас некымын час, кодјасбс сїјб вїзб
оз урок вїсталбмб, а медјона торја ин-
дбдјас сеталбмб. Тајб ногбн медыжыд
ужыс усб оз велбдыс вылб, а нїгајас
кузта ас кежын ужалбмб. Мї тбдам, мыї
унжык велбдчысмы оз кужны ас кежыс
ыгабн ужавыы, сесса нїгајас частб оз
тырмы да нїгајасмы нбшта овлбны ка-
чество боксаь лбкбс. Мыї тае артмб?
Сїстематїческѳ уж оз лб да темасб ве-
лбдчысас оз вермыны тбдмавын кола-
на ног. Класса велбдан ужас тбдлытбг
вежбма лбб бїнсајса велбдчбм вылб,
велбдыслбн рольс усб да збылыс шко-
ла кусб. Тащбм ногбн велбдбм ускбдб
улб велбдысмы тбданлунсб, сїјб ун-
жыкысб урокјас вылб оз гбтбвїтчы,
сїстематїческѳја оз ков вїставны велб-
дан торсб-да, сбмын сеталб торја индбд-
јас, кор кытї оз гбгбрвоны велбдчысас.
Сы вбсна уна том велбдыс дај пед-
технїкумын велбдчысас вблї шубны.
„ШКМ-ын-пб бнї велбдны зев кокнїд,
заданнб лбсбд да сет велбдчысаслы, а
најб аеныс ужаласны, сїз кб, позб пов-
тбг вежыда мунны велбдны ШКМ-б,
а не улбжык. Сесса вбд зев ыжыд лбк,
торјас вблалї-ї заданнбјас вбчбмын
кужтбм вбсна, заданнб лбббдбм уж
оонјавтбм вбсна. Заданнбјас лббны кы-
куїм общѳј вопросјасы да зїк колана
индбдјастбг, лббб ббстасны нїгаыс воп-
росјас да нїнбм лбсбдтбг сїјб смаку
сетасны велбдчысаслы— „на, ужалб,
план тїјан ем-нын“.

Сесса тајб методбн ужалїг основнѳ
темајас нужалбны зев дыр кежб, быдса
тблысбз, да сы вбсна велбдчысас оз
вермыны тбдмавын темајасбс бта-мбдсб
јїтбмбн да јурвежбрјасаныс велбдчыс-
јаслбн колбны орјавлбм торјас. Торја
наукајас кузта тбданлунјасныс оз вер-
мыны јїтчыны бта-мбдныскбд. Та „сертї
ї позб шуны, мыї велбдчысас быдсама
тор кыглбмабс, мыї налыс он јуав, бы-
дбн тбдса да прбјвїтлбмабз коркб, сб-
мын мбдан кб пыдысжыка јуасны, налбн
ежывыса тбданлуныс пыр-пыр тбїчас,
кодјасбс абу ббсетбма чорыда возсаьныс
да помбзыс і абу некор вынббдлбма
повторајтбмбн да упражненьнбјасбн.

Лабораторно брігаднѳ методбн ун-
шык ужыс мунб кнїгајасыс проработај-
тбмбн. Бнї вїзбдлам кыдї-жб велбдчыс-
јас ужалбны кнїгајасбн. Медым ескб
вермас бура мунны ужыс школаб колб
лбсбдны качество да ідеологіја боксаь,
педологіја да методїка боксаь тужана
кнїгајас, мед содержаннбдыс кнїгајаслбн
вблї интереснѳј да гбгбрвоана. Колб шу-
ны, мыї тащбм бур качествоа кнїгајасыд
школајасын абу-на тырмымбн. Уна кнї-
гајасын бнбз-на ембс вескыдыв вї шу-
гавыв куснбдлбмјас, да оз на тырмымбн
тбдмбдны велбдчысасбс бнїја кадын
соцїализм течбмкбд да оз тырмымбн
јостыны чельфлыс классбвѳј мывкысб.
Аскежса ужалан кнїгајас унжыкыс на
овлбны сбкыдбс да сывбсна велбдчыс-
јас оз лучкї гбгбрвоны лыдфбмсб, омб-
ла-на најбс лбсбдбма чельфјаслы јур-
вежбрб ббстїг вылб. Кор кнїга абу гб-
гбрвоана, велбдчысасыд зоннас гжбны
нїга вылыс ас тетраданыс да сїјб шуб-
ны „проработкабн“. Сесса оз нїнбм вер-
мыны вїставны лїбб вїсталасны ставсб
соравлбмбн да гбгбрвотбг.

Аскежса уж велбдчысас кстын тајб
методбн пуктысбб тазі: класс лїбб груп-
па јуксб 4-5 морта брігадајасб, брігада,
кыз велбдчысасбс котыртан форма,
быт вблї колб тајб методбн ужалїг. Ве-
лбдыс возза кыв вїсталбм да заданнб
сетбм ббртї быд торја брігада вблї кут-
чысас лыдфыны істочыкјас— кнїга-лї,
журнал-лї да мбда-мбдыскбд сорнїтны
да сетавны вопросјас, мбдногбн кб шу-
ны, кутчысасны петкбдлыны асыныс
„актївностбс“. Тазі „актївност“ петкбд-
лїгбн классын лбб ыжыд шум, кодї
ферт. јона кутас сорны велбдчысаслы
ужалїганыс.

Велѡдые, велѡдчыяс вѡсталѡм сертѡ, тани оз ачыс велѡд, а јонжыкасѡ сѡмын кутѡ пѡрадок, кор „актѡвностыс“ бригадајаслѡн вужас пѡшы „базарѡ“. Велѡдыслѡн рольс ґикѡз вошѡ. Кушѡма велѡдѡны велѡдчыяс тајѡ методѡн, велѡдчыяс сорнѡгѡны оз ѡтмоз: ѡтѡ пѡлѡс велѡдчыяс шуѡны — бригадаын-пѡ тема лучки он гѡгѡрво да сывѡсна колѡ јешѡ аскежын ужавны. Мукѡдыс шуѡны — бригадатѡг-пѡ бергѡдчыны некыґ он вермы, бригада отсалѡ тѡдмавны гѡтѡр-вогѡминјасѡс. Тајѡ сорнѡыс унжыксѡ озлѡ омѡла велѡдчыяс костынжык, кодјас пыр вѡлѡ нафејтѡны бригада вылѡ. Тащѡм сорнѡыс тыдалѡ кодлы бригадаын кѡвыв, кыґ омѡла велѡдчыс ґебѡ јона велѡдчыс мышку сажѡ. Сѡґ кѡ бригаднѡј велѡдчѡмын сѡн возын обезлычка.

Ѳнѡ вѡґѡдлам, кыґѡ мунѡ тајѡ методѡн арталѡна конференцѡја. Медвоґ колѡ шуны, мыґ торја велѡдыясаслѡн конференцѡја мунѡ торја ногѡн. Ѳнѡ-мѡд велѡдыяс конференцѡја арталѡны итѡговѡјѡн, учѡтнѡјѡн; мукѡд арталѡны конференцѡјасѡ дискуссионнѡјѡн; којмѡдјас конференцѡја вѡчѡны, медым сенѡ вѡставны велѡдчыясаслы успевајемост да индыны сенѡ јѡ бургорјас да лекторјас вылѡ. Татыс — конференцѡјалѡн ез вѡв гѡгѡрвоана установка і сывѡсна сѡјѡ кодѡ кыґ вермѡсны. Квщѡм вывод поґѡ вѡчны лабораторнѡ-бригаднѡј метод јылыс?

1) Тајѡ методѡн велѡдѡг велѡдыслѡн коланлуныс увтыртѡ, став ужыс пуктысѡ бригада вылѡ.

2) Оз вермы лѡны систематѡческѡј уж торја предметјас куґта, оз ло крѡпыда тѡдмалѡма велѡдан торсѡ.

3) Уж пуктысѡ вѡвтѡ ѡтѡ боксан, проработка сѡмын нѡґаныс, а ас гѡгѡрса олѡмыс матерјал бѡгтѡ вѡвтѡ ещѡ. Ужалѡ сѡн пѡштѡ ѡтнас, сѡґ-кѡ оз вермы лѡны бура тѡдѡм велѡдчѡмын — пѡсихѡлогѡја шуѡ — кымын уна орган велѡдчѡгѡн ужалѡ, сымын буржыка гѡгѡрвоан.

4) Оз поґ быдѡа велѡдчан курс јукны некымын тема вылѡ да најѡс заданнѡн нужѡдчыс зев куґта, кор проработѡјтѡг велѡдыс пѡштѡ вошлас да орлывлѡ збыл велѡдчѡмыс.

5) Тајѡ методѡн велѡдѡг торја велѡдчыяс оз кутны вѡчакыс асланыс ужыс, артмѡ обезлычка, тѡдѡмлун сѡдѡм пыѡфѡ чѡнѡ, бѡрѡ колґчыс велѡдчыяс ґебѡны бура велѡдчыяс сажѡ.

6) Лабораторнѡ-бригаднѡј метод абу економнѡј метод, сылы колѡ зев уна кад да отсасан торјас.

7) Вунѡдѡма вѡлѡ чѡлафлыс вын да интересјас, вѡд тајѡ методѡн уж сетѡ быдѡса бригадалы, а оз торја велѡдчыясаслы налыс пѡдѡлогѡческѡј торјалѡмјасѡ арталѡмѡн.

8) Быд учебнѡј предметлѡн, сѡґ-жѡ і торја учебнѡј матерјаллѡн ем аслыс пѡлѡс требѡваннѡ, тајѡ торјалѡмјас сертѡ і колѡ ужавны некымын ѡтѡ нога методѡн, шуам лабораторнѡ-бригаднѡјѡн, колѡ ужавны сещѡм методѡн, кодѡ тујѡ сѡветскѡј школалы да торја учебнѡј матерјаллы.

9) Лабораторнѡ-бригаднѡј метод сертѡ быд торја школаын, ШКМ-сан да пѡштѡ ВУЗ-ѡґ пуктысѡ уж ѡн ногѡн, ѡтѡ пѡлѡс схема куґта, сѡмын уж нубѡдѡмын і овлѡны иѡѡтѡк торјалѡмјас. Сѡґ-кѡ лѡб аслыс нога уравнѡловка, кор быд торја школалы да быд торја предметлы сетѡ ѡтѡ нога стандартнѡј метод. Тащѡм нога методѡка ужын лѡб формѡлно механѡстѡческѡј ошѡбка, кор ѡтѡ ногѡн да ѡтѡ формѡн щѡктѡны ужавны быд школалы да торја предмет куґта.

Мыґ лабораторнѡ бригаднѡј методѡн ем механѡстѡчност — быдлаын сѡјѡн ужалѡны ѡтмоз, оз аґчыны сылыс торја сѡкаса ужын торјалѡмсѡ — та јылыс коркѡ јона гѡгѡрвоана шулис ѡтѡ методѡст Наркомпросын, мыґ бригаднѡј форма велѡдан ужѡ вескыда бѡгтѡма заводныс, кѡны цехын јуралыс сетѡ бригафѡрлы уж, кодѡ сѡсѡа јукѡс бригада члѡнјас костын. мед најѡ вѡчасны колана торја механѡзм. Таґ-жѡ школаын велѡдыс сетѡ бригафѡрлы заданнѡ, сѡсѡа јуклѡны бригада члѡнјас костын да артѡлѡн ужалѡны сетѡм заданнѡ куґта. Сѡерт тани, ѡтѡ-кѡ зев бур, мыґ школа когыртѡ ассыс ужсѡ кыґѡ ужалѡны робѡчѡјјас, но мѡд-кѡ завод вылад вѡдѡдѡмнаѡ вошѡ школадѡн аслас учебнѡ-воспитѡтельнѡј особеннѡстјасыс. Школа да завод сѡјѡ абу ѡтѡ, најѡ кыґ вунѡдѡмѡн торјалѡны мѡда-мѡдыс да некыґ оз поґ најѡс артавны ѡт-кофѡн. Лабораторнѡј метод школајасын пондылыс лѡны унѡверсалнѡјѡн, вѡштѡ вѡлѡ бѡкѡ став мукѡд сѡкаса актѡвнѡј методјасѡс. Татыс тыдалѡ — вѡлѡ вунѡдѡма ѡтѡ маркѡстѡско-лѡнѡнскѡј правѡлѡ, кодѡ шуѡ — всеѡбщѡј унѡверсалнѡј методѡн, револѡционнѡј теѡрѡјаын да практикѡын вермѡс лѡны сѡмын ѡтѡ сѡ-

лектическѡй метод да быд дыржі, кор та-пыфѡ кыпѡдѡны кушѡмкѡ мѡд метод, то сїѡ лоѡ діалектическѡй методѡс мѡд методѡн вежѡм. Вот кушѡм ыжыд політическѡй ѡшыбка вѡлі вермас лоны лабораторнѡй метод паскѡдѡмыс да мукѡд методјасѡс бокѡ вештѡмыс.

Оз ков некѡр вунѡдны — велѡдан метод бѡрјысѡ учебнѡй предмет серті, челаф арлыд да најѡ ногјас серті, кушѡм школаын ѡстановка да ѡбурѡдованнѡ, кушѡм тѡданлун велѡдыслѡн да уна-ѡ часлыд сетѡс торја предметјас вылѡ — вот кушѡм условїѡјас быт колѡ артыштны методіческѡй ужын. Школаын лѡсѡдны сѡмын ѡті метод, сїѡ лоѡ революціоннѡй теорїјалы паныд мунѡм, тав оз ло діалектіка, а лоѡ сы пыфѡі метафізіка, буржуазнѡй теорїјаѡ ісковтѡм. Некѡр оз ков вунѡдны Ленинлыс шудѡмсѡ: „Важнога велѡдчѡм местаѡ, важ зубрїтѡм пыфѡі, кодјас ловја мортѡс пѡртѡны вѡлі лѡвтѡм машїнаѡ, колѡ бѡстны став тѡдѡмлунсѡ јѡзлыс, кодѡс чукѡртїсны најѡ јона куѡ олѡмѡн да колѡ сїѡ тѡданлунсѡ бѡстны сїѡ, мед ескѡ коммунизм мїјан ез вѡв гѡгѡрвѡтѡг зубрїтѡмтор, а мед вѡлі сещѡм тор, мыј мї аснѡм сїѡ велѡдїм да лѡчки гѡгѡрвоїм“.

Ѳні, кор мї лабораторно-брігаднѡй метод відлалїм быд боксаѡ і петѡдѡдлїм сылыс ковтѡм торјасѡс, мїјансаѡ јуасѡс колѡ оз воѡд кежлѡ сѡветскѡй школаын ужавны тајѡ методѡн? Сѡерт оз ков гѡгѡрвоны сїѡ, мыј мї ог кѡсїѡ велѡдны лабораторнѡй методѡн. Тајѡ метод школалы колѡ, мед ез вѡв сѡмын сїѡ ѡті методѡн да мед ез вѡвны чорыд бріга-

дајас. Лабораторнѡй методѡн колѡ нуѡдны уж сѡмын сек, кор сїѡ јїтѡ учебнѡй матерјалкѡд, кор тајѡ методѡн ужалїг вылѡ ем став колана условїѡд. Лабораторнѡй метод бур сїѡн, мыј сїѡ вайѡдѡ ужалїгѡн ісследованнѡдѡ, содтѡ мїјан школалы колана ісследовательскѡй ужјас. Овлѡны сещѡм учебнѡй матерјалјас, кодјасѡс колѡ тѡдмавны мукѡд ногѡн, секї і колѡ тајѡ метод вежны мукѡд методѡн, а не мырсыны пыр ѡті ногѡн. Мыјла, шуам, ѡткажїтчыны лабораторнѡй-метѡдыс, кор мї тѡдмѡдам велѡдчысјасѡс јестествознаѡннѡдыс уна екаса воын олысјаскѡд, лїбѡ муывѡса быдмѡмјаскѡд, лїбѡ кор бара тѡдмагам екскурсіја пыр кушѡмкѡ производствѡкѡд — секї поѡд дај колѡ ужавны тајѡ методѡн. Сѡсѡ тајѡ методѡн ужавны бѡстгїѡн колѡ артыштны, вермасны оз велѡдчысјас ужавны тајѡ метод серті, ем абу налѡн колана кужѡмјас да ѡтсасан посѡбїѡјас, кодјас ковмасны ужалїгѡн.

Ѕїкѡѡ ѡткажїтчыны учебнѡй брігадјасыс, кор торја учебнѡй предмет куѡта ковмас брігадаѡн ужавны, секї велѡдыс, кызі сылы буржык, торјѡдавлѡ велѡдчысјасѡс брігадајас вылѡ, сѡмын регыда кад кежлѡ, мыј дыра колѡ тема куѡта ужавны. Велѡдысмы колѡ јона віѡдѡнны мед ескѡ ез ло важ шыбытлѡм ѡбезлїчка вылѡ пѡв. Вот таѡ, сѡмын таѡ поѡд і колѡ ужавны лабораторнѡй методѡн сѡветскѡй школаын. Статїја помалїг јешшѡ колѡ шуны — методјас подулѡ колѡ бѡстны ВКП(б) ЦК-лыс шудѡмјасѡс да сїѡн нїнѡм повтѡг нуѡдны школајасын став велѡдан уж.

Школаын велөдчан арөсјасын гижөд сөвмөм да гижөд анализірујтан методјас

Морт самлунјас пыщкын гижанкыв — абу медбөрја самлун, сјјөс медвозза шеддөбмыс морт сөвмөмын лөб ісклу-чівельнө знаменательнөј етапн. Міјанлы бура төдса, мыј сјјө кадсааныс, кор велөдчыс челаф аскіас бөстөны артавны, гижны да лыффысны кужанлун—тајд кадсааныс выльбыдыслөн воэлан—вылыссажык шупөдлач—сөвмөмыс пондө муны ачыссама өбјөн. Лыффыны, гижны да артавны велалөмөи выльбыдыс ас кіас бөстө культуралыс медважнөј брудіјөјасөд, кодјас јөзкөст олом сөвмөмын коркөса кадјасас-на участвүтлісны морт вежөртас перевооружітөмын. Тајд самлунјас шеддөбмыслөн ыжыдлуныс, значенныс, сещөма-жө јона төдчө выльбыдысөс історіческөј сөвмөдөмын-і: сыкөд өтшөщын (сјјө самлунсө бөстөмкөд өтшөщын) выльбыдыс выль-ног заводітчө асыкөд воысны, шеддөд-лөсөдө выль формајас сознанысөс петкөдлөмын, асгөгөрсө фејствітелносткөд воысөмын. Горнө дінө, сорнөдн сознанысө петкөдлөм дінө, содтысөө нөшта өтө самлун—гижанкыв, кодө нөшта паскөдө фејствітелност вылө воз-фејствүјтан префелјасөс, нөшта өдзөдө выльбыдыслыс култураө пырөмсө. Гіжан кывјөн выльбыдыс выльног, выль-способјасөн заводітчө гөгөрвоны ас гөгөрсө соціалнөј фејствітелностсө. Від-лалам-кө пісмөдөс, кычө мір вылө воз-фејствүјтан торјасөс, мі адзам: гижанкыв оз сөмын отсав паскөдны олом вежөртасыслыс кыщөс, сјјө сјч-жө отсалө сознаныслыс содержанысөс выльмөдөмын-і, важсө вежөмын-і. Шуны-кө, кычө шуліс фјуі, гижан-кыв лөсөдө „выль-центрјас (інтересјаслыс), вывтө јона сөвмөдө соціалнөј да інтеллектуалнөј актівност (воэмөстчөм), мөд ногөн-кө—сјјө лөб медважнөј факторөи выльбыдыслыс вежөртас сөвмөдан історіјаын.

Выльбыдыслөн гижны кужанлун оз өтпырјаныс артмы. Гижны кужанлун, кычө

ыжыд вермөм морт сөвмөмын, выльбыдыс лөсөдө нөшта сыдса сөвмөмнас-на, сјјө возывсаң лөсөдө мусін, медым аскіас бөстны культуралыс немјасөн шеддөм лөсөдөмсө.

Корсаңжык челаф велалөмы гижны — сы жылыс уна ног вісталөны. Откымын педологјас да пөіхологјас гижны заводітчөмсө урчөтөны томжык оласө, мукөдјас—соржык оласө. Біне шүб, $6\frac{1}{2}$ арбөсөн-нін-пө челаф вермөны велавны гижны; мукөдјас, профессор П. П. Блонскөј да код-да, шүбны: сөмын-пө $7\frac{1}{2}$ арбөсаң. Практика вылын тајд вопрөсыс разрешөтчө конкретнөја. Кычө мі төдам, карјасын лыффысны да гижны заводітөны јона воэжык школаө пыртөз, өткымын челаф весіг 5-6 арбөсын нін лөбны лыффысны-гижны вермысјасөн, сывдөсна оз поз өткывјө воны профессор Блонскіјкөд, кор сјјө шүб, мыј $7\frac{1}{2}$ арбө челаф оз вермын гижны нө лыффысны. Ме ногыс-кө, тајд вопрөсөс оз поз сувтөдны абстракціја, формално-логіческөја, а конкретнөја. Проблемасө сувтөдамө-кө конкретнөја, мі секө ог вермөј Біне моз да Блонскөј моз сетны щукурчөтөм срокјас да сөсө сјјө срок-ыс некытчө не вешјасын. Гижны-лыффысны велалан самлун уна торјас саян сулалө.

Өтікө—кычө, кыщөм методјасөн да способјасөн, выльбыдысөс вайөдөны лыффысныс да гижныс.

Мөдкө—кыщөма выльбыдысөс воэывсааныс сек кејас лөсөдөма. Сіктјасын-кө челаф воөны соржык карса челаф сертө, сјјө оз-на вістав, мыј налөн „пөіхо-фізіческөј воэможностјасыс“ абу-дө. Налөн воэможностјасыс сещөмө-жө, кыщөмөс і карса челафлөн. Налөн өткоф воэможностјасыс-кө реалөзүтчөны мөдмөд кадын, то тајд медвојдөр вісталө сы жылыс, мыј условјөјасыс абу-на кык-нанлаас өткофөс. Медым воэможностјас пөрісны збыль оломө, колбны условјөјас,

ыг овлб: кагаыд кѳт і тѳдѳ-нын шыпас-
 јассѳ, но шыпас моѳа бѳрзасыс вѳт-
 лысѳмла оз саммы кыз колѳ сїѳѳн пѳл-
 зујтчыныс. Лурїе исселедованнѳыс-жѳ
 адѳам зев интереснѳј прїмер. Кѳкјамыс
 арѳса кага бура-нын вѳлі тѳдѳ гїжан
 навыкјасѳс, а кор сылы сетїсны сорнї-
 куѳажас да шѳктїсны гїжны мед ескѳ
 буражык помнїтны, сїѳѳ нѳтї ез вермы
 гїжны гѳгѳрвоана тор, гїжїс җїк кушом
 сурѳ шыпасјас да јїгліс најѳс сѳмын
 вѳнешнѳја сетѳм сорнїкуѳажаскѳд. Та-
 шѳм торјасыд оз ѳтчыдыс теслывлыны
 (паныдаслыны) да петкѳдлѳны: гїж-
 ны кужѳмыд да сїѳѳ кужанлун-
 нас сознательнѳја пѳлзујтчѳмыс оз пыр
 ѳтлаасны—бѳрзасыс пыр сѳвмѳ бѳрын-
 жык. Важ школајасын тајѳ кык момент-
 сѳ нарешнѳ ез ѳтлаын сѳвмѳдлыны.

Татысјасыс мї вермам вѳчны вывод:
 школаѳ ветлытѳз челаѳ интересујтѳны
 гїжѳмѳн кызї ворсѳмѳн да зев тежѳда
 лептысѳѳны сознательнѳј гїжѳмѳз. Ферт,
 таѳ абу сы вѳсна, мыј челаѳ школаѳ
 ветлытѳз оз вермыны лептысны созна-
 тельнѳј гїжѳдѳз. Педѳлогїја оз вермы
 їндыны веҗѳ ѳтї ташѳм факт. Оз-кѳ
 вермыны челаѳ сетчѳз лептысны, пом-
 касѳ колѳ корсны общественно-пеѳагогї-
 ческѳј култура стројыс, сетыс, мыј ачыс
 общественност (земја да с. в.) оз кы-
 пѳд та јылыс вопроссѳ, а ачыс кага
 еѳда-на вермѳ јїтчыны ѳеїствительност-
 тьскѳд да оз вермы ас кежыс вѳны
 гїжѳдѳн сознательнѳја вѳѳїтчѳмѳз.

Гїжѳдыд рїсујтчѳмѳн артмѳ. Тајѳ
 абу сѳмын челаѳ сам сѳвмѳмлы харак-
 тернѳј, шѳщ характернѳј ѳбщество сѳв-
 момлы-ї. Алф-вїт (шыпасјас) армїсны
 рїсунока гїжѳдыс, рїсунокѳ стїлізїруј-
 тѳмыс. Важ јѳз асѳыныс сорнїнысѳ пет-
 кѳдлїсны ез шыпасјасѳн, шыпасјасыс
 ез на вѳвны-да, а рїсунокјасѳн, петкѳд-
 лан предметсѳ стѳча петкѳдлѳмѳн. Ко-
 лѳ вѳлі зев куѳ їсторїческѳј туј мунны,
 мед сещѳм ѳїффузнѳј гїжѳдыс, кодї
 вѳлїс шѳр епохаса палеѳолытын, лоїс
 стїлізїрованнѳј зерпастор знак. кодї
 петкѳдлѳ вѳлі сѳмын шгрїхсѳ предмет-
 лыс, ѳтї тор сылыс, сѳвса шыпасѳз вѳ-
 ны—алфавїт артмомѳз. Етнографїја да
 културалон їсторїјасыс петкѳдлѳны—гї-
 жѳд ас сѳвмѳмнас мунїс (профессор
 І. І. Мещанїнов сертї) ташѳм стаѳїјајас.

1. Ічѳт охотнїкјаслѳн ѳїффузнѳј
 коллектїв (шѳр пале знак.
 олїт).

2. Охотнїкјаслѳн Образнѳ
 гырыс коллектїв (скѳт пїктограмма.
 вѳстїтны заводї-
 тїгон. Вылыс па-
 леолїт).

3. Скѳт да му вѳ- Пїктограмма да
 ѳїгѳмѳ вужѳм іѳеограмма.
 (неолїт).

4. Рѳдовѳј ѳбщество Іѳеограмма да
 (металл) словеснѳј знак.

5. Феѳдалїзм Алфавїт.

Кызї адѳам, акаѳемїк Мещанїнов
 перїѳдїзација сертї серпасјас сѳвмїсны
 гїжѳдѳз ѳїффузнѳј серпасјасан ѳї-
 ференција пыр сѳвмїсны знакѳз, шы-
 пасѳз.

Гїжана сорнї сѳвмѳм куѳта педѳло-
 гїческѳј исселедованнѳјас петкѳдлѳны—
 сознательнѳја гїжѳм сѳвмѳм „схематї-
 ческѳја повторајтѳ тајѳ стаѳїјајасѳ“
 (Енгельс). Сорнїныс мунѳ сѳмык схематї-
 ческѳј повтѳреннѳ јылыс. Тајѳ ѳтїк.
 Мѳд-кѳ, кызї вїстѳвлявлїсны бїогенетї-
 ческѳј теорїјаса прѳдставїтелјас, пов-
 торїтѳмыс петѳ оз „пышкѳсса сѳвмѳ-
 мыс“, а петѳ ѳеїствительностѳ кага от-
 нѳоленнѳдыс, сїја ѳеїствїѳдыс да ѳерпасыс,
 кызї мед кокнїд — мѳвп вырѳзї-
 тан форма, вѳзза шупѳд а развїтїѳ-
 ын лоѳ зев важнѳј оруѳїѳѳн, кодѳн
 челаѳ прїспѳсѳбїтѳны ѳеїствительностѳ.
 Кагајас їчѳтысѳлыснын кутасыс пѳл-
 зујтыны серпасјасѳн кызї гїжана сор-
 нїѳн. Серпасѳн, кызї тѳдса-нын вѳлі
 буржуазнѳј велѳдѳчѳм јѳзлы, кага оз
 пѳлзујтчы предметјасѳс натуралнѳја
 переѳајтѳм вылѳ, а асѳыс мѳапјассѳ да
 гѳгѳрвоѳмсѳ кушѳмкѳ предмет куѳта
 вырѳзїгом вѳсна рїсујтѳ—серпас вы-
 ступајтѳ кызї гїжана сорнїлѳн ѳтї вїд.
 Зев характернѳј сїѳѳ, мыј кага рїсујтѳ
 памѳт куѳта, а оз натура вылыс. Проф.
 Л. С. Выгодскїј гїжѳ: „Шѳктан кѳ кага-
 лы рїсујтны аскѳдыс ортѳн лукалыс
 мамсѳ, сїѳѳ рїсујтас сїѳѳ сы вылѳ җїк
 вїчѳдлытѳг.—Сїѳѳ рїсујтѳ оз сїѳѳс, мыј
 адѳѳ, а мыј тѳдѳ, кодї чорыда-нын ко-
 лѳма сылы памѳтас. Тајѳ петкѳдлѳ—
 кага рїсујтѳ, переѳајтѳ адѳылом торсѳ
 оз сїѳї, кызї сїѳѳ адѳѳ. Сїѳѳ жѳ Выгод-
 скїј шуб—„кага рїсујтѳ палѳгоа мор-
 тѳс, лїбѳ јупкаа нывбаѳаѳс, кодїаслѳн
 кокјасныс оз тыѳавны, сѳмын сїѳѳ пыр
 кокјассѳ налыс шѳщ ерѳвылѳ рїсујтѳ.
 Бјулѳр ташѳм рїсунокјассѳ челаѳлыс
 ш ѳ „рентгенѳвскѳј снїмокѳа“. Најѳ
 рїсујтѳны сїѳї, бытѳѳкѳ најѳ адѳѳны

предметяс пырыс щощ мукд торјасдс. Тајд торјас куџта поџд вчоны кык вывод“.

1. Челафты рїсунок лод дѣк способ, коддн выраџтдны најд ассыныс отношенднысд предметлы—графїческдј гїжддлдн дѣтї від, а абу предметлыс натурасд выраџтдм.

2 Рїсунокыс ас содержандныс да форманас отображајтд челаф сам сдвмдыс определонндј шупдд. Сы вдсна поџд-ї шуны—серпас сдвмдлдн шупддјасыс дтщдщ лодны самлун сдвман шупддјасдн. Тајд вопрос куџта їсследоважддјас вескыда петкддлдны, мыј челаф серпаслдн сдвмдыс выражајтд кагалыс ас гдгдрс предмџтјассд отношендсд да соответствудтд определонндј самлун сдвман стафїјаслы.

Ас сдвмдын кага вужас слїтндја мїр гдгдрводыс дїффуздја гдгдрводыс. Сы вдсна гдгдрвоана—челаф гїждд сдвмдын мед колана стафїјасыс—пїктографїческдј да їдеографїческдј—соответствудтдны тајд кык стафїјасыслы. Поџд шуны—пїктографїческдј гїждд, кор кага предметјасдс предајтд серпасдн, предметыс дѣтї тор бодтдмдн, соответствудтд сїјд перїодлы, кор ывлавыв кагалы кажїтчд сїнкретїческдја—слїтндја. Сешдм прїмерсд мї воџын відлалїм-нїн. Кор експерїментатор щдктїс гїжны „Ју вывтї пыж кывтд,“ кага рїсудтд пыж, дѣтї серпасдн, сетд ас думдыс образлыс став содержандсд. Тајд зев характернд сам сдвман стафїјалы—кага оз-на вермы пуктыны серпас пышкд ассыс отношендсд предметлы. Дѣтї тащдм зїк дїференцїрујтчытдм серпасдн предајтд став содержандсд, коддс колд выраџтны. Кон помкаыс талдн—мї вїсталим-нїн мдвп (мышленд) анализудтїгдн, мыј медвоџа отношендыс кагалдн дїєствїтельностд нїндмдн абу-на ограничїтдма. Кага серпас пыр петкддлд предметлы ассыс олана отношендсд. Та јылыс зев бура гїжд јона їзвестндј профессор Фолкелт: „Медвоџа предача кагалдн абу предметлыс їзображенд сетдм, а предметкдд быдлувја олмдса общендсд петкддлдм, кодї определажтчд ас гдгдрс олмдыс да ас їндївїдуалндј характернас“*).

*) Фолькелт—Эксперїментальная психология дошкольника.

Сы вдсна кага ндшта омдлажк їн тересудтчд предметнас, воспрїјатїждыс топыдажк їтчдма предметыскдд, предметјасыс образндја дтгласддны комплексд, пышкдсса дїффуздја, „чувственн-целостндј торја“.

Кор кагалдн асгдгдрс олмдыс отношендыс дїференцїрујтчас, серпасдн став мдвпсд оз-нїн сїјд вермы выраџтны, олмдыслыс уна пдлдс торјассд дѣтї серпастор оз вермы бодтны ас пышкас. Сы вдсна пїктографїческдј гїждд ндждїндк асд ачыс кутас бырдды. Зев ддјд кутас мунны сїјд „бырдыс“ сексан, кор кага воџд сувтд мог—графїческдј оорнї пыр предајтны не сдмын картїна лїбд дткка предмет, а щощ налыс мдда-мддыскдд уна пдлдс нога їтчдмјассд да на костыс отношендјассд. Нддыр кежлд најд колтчыласны-на пїктографїческдј гїждд вылд сїјдс воџд сдвмдїг вылд. Весїг оз сдмын вермыны петкдддыны торја предмет, щощ выраџтдны образјасдс. Дїференцїрујтчытдм пїктографїческдј гїждд кутас дїференцїрујтчыны да вужны расчленонндј пїктографїческдј гїжддд. Кага оз-нїн сдмын рїсудт дѣтї пыж, щощ пыжд пукддас мортјасдс, рїсудтас ју да с. в., сетас зон помасдм образ. Мукддыс тајд шупддд оз-ї волыны, пїктографїческдј гїжддыс вуждыс вескыда їдеографїческдјд. Кага воџын сувтд мог—предмџтјаслыс мдда-мдд костса уна пдлдс їтчдмсд петкдддыны, а сїјд лод-нїн помкадн пїктографїческдј оорнї асд-аснас бырдддын да сїјдн вылысжык шупддын сулалыс—їдеографїческдј—гїжддлы панас вчдмын, коддн поџд буражыка петкдддыны асгдгдрс олмдсд. Їдеографїческдј гїжддлдн пїктографїческдјыс бурлуныс сенї, мыј оз-нїн ков графїческдја рїсудтны став картїнасд. Челаф сдмын вчдны штрїхјас, дткымын торјас предметлыс, мукдд дырї кдтї ндтї оз ладмыны сїјд предметлаыс-а. Сы вдсна гїжддыслдн картїностыс кутас бырны. А. Р. Лурїја шуд: „Пїктографїческдј гїжддын характерндј кык тендїенцїја: предметд вежд лїбд дѣтї торјдн лїбд рїсудтд сдмын сылыс схемасд. Кыкнаныс петкддлдны, мыј медвоџа тендїенцїјасд—предмџтс ставнас їзобрајтдмдс—кага вуждманн, да бдрја вылас быдм ас медбдр формаа гїждд—сїмволїческдј.

Почерк відлалім ташом бокіасоан:
 I. Шыпаслөн ыжда туј—7 (мед ыжыд балл): 1) Вывті ыжыд, лібб вывті ічот, 2) Абу отыжда шыпасја ыс, 3) Абу колана ыжда заглавној шыпасјас, 4) Строкаыс выло петом шыпасјас, 5) Строка горулд, 6) Кыв помса шыпасјас, 7) Кыв заводітчігөн. Быд оті нелучкыс чінтысөө оті балл сізім баллыс.

II. Шыпаснаклон—5: 1) Вывті водома лібб вывті вескыда сулалоны, 2) Шүјгавылд водома, 3) Абу отксфос, 4) Вывті улын, лібб вылын строка помјасыс, 5) Страницајасыс.

III. Нажім—3: 1) Вывті вөсны лібб кыз, 2) Неправілној, 3) Арджитана, чукулбе.

IV. Строка соблудайтөм—8: 1) Вылыс помнас петө строкаыс, 2) Улө „п“ тіпа шыпасјас, 3) Выло лібб, 4) Улө ыжыд шыпасјаслөн помјасыс, 5) Вылыс помыс строкаыс вылын „б“ тіпа шыпасјаслөн, 6) Улыс помыс шыпасјаслөн, 7) Вылыс помыс „р“ тіпа шыпасјаслөн, 8) Улыс помыс строкаыс петөма.

V. Шыпаскост растојаньд—18: 1) Вывті сук лібб гежд, 2) Абу откоф, 3) Шыпасјаслөн отрывокјас. Быд нелучкыс чінтысөө квајт балл.

VI. Кывкостса растојаньд—12:

1) Вывті сук лібб гежд, 2) абу откоф, 3) кывјаслөн орфографическој дшыбкатоғ отлаасөм. Быд нелучкыс чінтысөө 4 балл.

VII. Строкајаскост растојаньд—9: 1) Вывті шыгом лібб гежд, 2) абу откоф, 3) Оз весјас мунны. Быд пунктыс омөлкө чінтысөө 3 балл.

VIII. Чістота—12: 1) Чітгөмјас да черкајтөмјас, 2) Клаксајас, 3) Грязној прјатнојас. Чінтысөө ноль баллөн.

IX. Шыпасформа—20: 1) Общөј неверног, 2) Шыпас торјасөс абу гіжөма помдз, 3) Содтөма квөтөм торјас, 4) Штрихыс абу јасној, шыпас торјасыс абу јітчөмадс. Чінтысөө 4 балл.

X. Страница планирујтөм—6: 1) торјасыс абу откоф, 2) Шорас, заглајд абу колана інын.

Го балној система анализірујтөм кузта позд:

Корсны оті шөркоф балл став группалы да сравітны даннојјасөс мөд группаскөд. Ташөмторсө ме вөчлі ступеніјаскөд Гібырын. Ме өеті шөркоф уровень торја группаса достіженнөјјаслыс (карсајаслыс). Ташөм ісследованьдсө позд вөчны куымыс неунжыкыс воын: заводітчігөн, шөр да велдөчан во помагіс.

Сводкајас мі вөчім ташөм формаін: 1-ој группалыс почерк анализірујтөм.

дор. №№	Ов, ым	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Итог
1		7	5	3	8	18	12	9	12	20	6	100
1	Гаврілов	6	4	3	8	18	12	9	12	16	6	96%
	Шөр балл	3,9	3,4	1,8	4	10,	8,2	6,1	3,7	12,3	51,5	60,5%
		55,4	68%	59,4	67,5	56,1	67,1%	67,1%	30,7	61,5	51,5	

1 № таблица

Медвоца радас лыдпасјас, кушөмдз колд велдөчылы воны—100 баллдз. Сөсса овјас велдөчысјаслөн (мі вәјөдім сөмын өткөдс). Став лыдпасјас серті лыдфысөө шөр лыдпас быд группа выло Тајд группалөн. кодсө ме вәјөді омөд лыдпасјас пелка гіжөм кузта, страница планирујтөмын, шыпас-

јас кост растојаньд серті да с. в. Шцш ташөм нелучкіјасыс өмөс-і II группамы (2 № таблица).

Тајд программа кузта почерк өбследуетчө серті аскежса ужса медбөр листбок. Гіжны заводітчігөн челаф гіжөны сусажык, а борынас термасны кутасны да гіжөны омөджыка. Колд бөст-

Недостатокјас	Причинајас
	2. Перѳыс омѳл, 3. Вѳскі ручкаыс,
4. Омѳл најімі	1. Перѳсѳ кутѳ вывті кѳсѳја, лібѳ вывті вескыда, 2. Бокнас кутѳ перѳсѳ, 3. Вывті кыз ручкаыс,
5. Пелѳса-пелѳса почеркыс.	1. Вывті зельда кутѳ ыжыд чунсѳ, 2. Лѳныда кутѳ ручкасѳ, 3. Вывті нѳжјѳ новлѳдлѳ кісѳ,

Татыс мі адѳам, кушѳм гіжѳд лыѳсыны колѳ правілынѳдн да кушѳм элементјас колѳны бура гіжіг вылѳ:

1. Ѳткоѳ мед волі строка костјасыс.
2. Ѳткоѳѳе жужтајасыс шыпасјаслѳн.
3. Наклонјас ѳткоѳѳе.
4. Рітмічнѳј најіміјас.

Мі вѳчім вывод, мыј челаѳ воыс-воѳ бѳстѳны выл вермѳмјас. Тас вермасны лоны кежыштѳмјас. Міјан торја группаслыс почерк ісѳледујтігјасын течлывлісны фактјас: 15 № школаын II группаса велѳдчыѳјас пѳшти быд компонент куѳта колѳны волі бѳрѳ 1-ѳј группасыс. Мѳд школаын II-ѳд группалѳн показателјасыс 4 группасыс бурѳежыкѳс. Помкаыс волі педагогічѳскѳј запушенностын. 15 № ш. 1-ѳј да II группалѳн показателјас зев бура вынѳѳѳѳны менсым кывјасѳс.

Тажѳ петкѳдлѳ— педагогічѳскѳј процесс челаѳ гіжѳд сѳвмѳмын бѳстѳ вывті ыжыд да ѳтветственнѳј места.

Ѳдја тујыс гіжѳдмлѳн. Гіжан навыкјас сѳвмѳмкѳд ѳтщѳц сѳвмѳ-і ѳдјатујыс гіжѳдмлѳн. Ѳдјатујыс гіжѳдмлѳн

Недостаток	Причинајас
6. Гіжѳдыс абу ѳткоѳ.	1. Ѳз волнѳја ветлы кіыс, 2. Вывті нѳжјѳ ветлѳ кіыс, 3. Перѳыс гыжјалѳ бумагасѳ, 4. Омѳла пукалѳ.
7. Вывті размашістѳја гіжѳ	1. Вывті ѳдјѳ нубѳѳ перѳсѳ вескыдвылѳ.
8. Вывті ыжыд костјасыс шыпасјас костын.	1. Вывті паскыда нубѳѳ кісѳ боккыв.

ѳтмоса коѳа сѳвмѳ быд велѳдчан воѳ. Нѳл велѳдчан во чѳжѳн сѳвмѳ танѳм ногѳн:

1	воѳ	7	арсан	8-ѳѳ	—	31	шыпас
2	"	8	"	9	"	—	49
3	"	9	"	10	"	—	58
4	"	10	"	11	"	—	61

Тажѳ тѳдмаліс доктор Сімон франціјаса челаѳ вылын. Міјан СССР-са челаѳлѳн ѳдја тујыс гіжѳдмлѳн сѳвмѳ не-уна мѳднѳгѳнжык. Профессор П. Л. Загорѳвскѳј Ворѳнежса челаѳѳс ісследујтѳм бѳрын адііс:

	Ас думы гіжігѳн	Нгіга вылыс гіжігѳн
1-ѳј группа	12,9	10,3
2-ѳд "	24,8	15,5
3- "	54,2	43,7
4- "	62,3	55,2

Сіктса челафлөн нџшта нџжџжык мунџ карсајасыс шыпасјаслџн лыдпас бџдмџмыс.

Кыџі петкџдлџны исслџдованџџас, абу џтсамаџс бџдџнлџн-і џтка шыпасјасџс гџжџм. Пџмонлџн исслџдованџџ петкџдџс—став шыпасјасџс поџџ јуклыны гџжана сџктатџј сертџ кокнџда, шџркоџџема да сџкыда гџжанајас вылџ.

1-џ группа

а) Сџкыда гџжана шыпасјасџс:

Кымын шыпас ж д щ т б ы к
гџжџны мџнутџн 10 13 15 16 16 17 17;

б) Шџркоџџема сџкыда гџжанајасџс:

Кымын шыпас м в р у х ц н
гџжџны мџнутџн 21 21 21 21 21 21 22

ю п и э л
22 23 23 24 24

в) Кокнџда гџжанајасџс:

Кымын шыпас е ч г о ь с
гџжџны мџнутџн 26 28 30 32 33 35

III группа

а) Сџкыда гџжана шыпасјас:

Кымын шыпас ж щ т д м ш к б
гџжџны мџнутџн 20 21 21 23 24 21 22 25

б) Шџркоџџема сџк. гџжанајасџс:

з в ц ы н р у ц ю я
27 27 26 27 28 29 27 28 26 30

э л г ч
30 33 34 30

в) Кокнџда гџжанајасџс:

е х о с ь
40 40 48 44 40.

4-џд группа.

а) Сџкыда гџж. шыпасјасџс:

ж щ ю т м ш к
33 36 40 43 44 46 46

б) Шџркоџџема сџк. шыпасјас:

з р ц э н л у п а ч и
48 48 48 48 51 51 52 55 55 55 57

в) Кокнџда гџжанајасџс:

о е г ь с
78 69 67 67 63

Тажџ тџдмалџмторјасыс Пџмонлџм сетџны подув шыпасјасџс јуклыны сџкыда тџј сертџ.

Орфографџја

Кыџі ескџ мед бура велџдны вео-кыда да бура гџжны пџдологџяын-нџ пџсихологџяын џтсамажык шуџм абу-на. Бост-ны-кџ кыџ во сајса колџм кад тајџ вопрос куџта вџлі мед вескыдажык ка-жџтчџс да вџлі јонажык паскалџма Меј-монлџн да Лажлџн теорџја. Кыкнанныс тајџ вопрос куџта, кыџі мед бура велџдны гџжны, сулалџсны џтџ вџз вылын.—Мед ыжыд тор правџлџсаныџџ велџдџмын да орфографџческџ навџкјас выработајтџмын нанџџн лџџ тренџровка.

Та куџта Лаж да Мејман вџлі шуџны џтмос. Најџ вџлі роџытџчџны јорта-јор-тыс сещџм вопросын, кушџм рецентџр (орган чувства) мед јона џтсалџ правџл-нџ гџжны велџдџгџн.

Мејмон лыџџџ вџлі, мыџ мед важнџџ да колана рецентџрџе лџџ сџн, Лаж—џвџгательнџџ анализатџр. Тасаџ Лажлџн да Мејманлџн теорџја, кодџс методџст-јас тџџдны графџческџџ образјас теорџја нџмџн. Најџ, медвоџ петкџдџны тренџ-ровкадыс коланлунсџ гџжџм пыр: Лаж шуџ вџлі,—мед кокнџда вескыда да бура гџжны поџџ велџдны гџжана шыпаса гџжџдјас вылыс гџжџмџн (спџсыванџџџџн), сы понда, мыџ гџжџџ вы-лыс гџжџгџн сџнлы тыдалан знакјас (зрџтельној образјас) колџны јурџ јон-жыка. Сы понда вџлі налџн аргџмџ мед колана, најџ ногџн, тор—мед велџџчыс-јас некџр џз аџзывны кевернџ гџжџм кывјас да некџр мед еџ вџчавны орфо-графџческџџ џшыбкајас.

Лајлѡн да Мејмонлѡн теоріјајасыс секі јона вѡлі пырѡмаѡс гіжны велѡдѡмѡ. Тајѡ теоріјајасѡѡ дѡнјалігѡн міјан колѡ пуктыны вопрос—пѡѡѡ гіжны велѡдѡны сѡмын ѡтѡ треніровкаѡ (практикаѡ). Збылвылын ужлѡм тајѡ теоріјајас куѡта петкѡдліс, ѡтѡ абу тырмана сѡмын ѡтѡ треніровка, зев ыжыѡ значеннѡ сетѡ ужынѡ сіјѡ, кыѡі нѡѡдны ѡтка ужјасын (самостојателнѡ) граммаѡка правілѡјас вертѡ уж, кыѡі мѡвпыштны гіжан торса пышкѡсса содержаннѡ јывасыс. ѡерт Лѡј нѡ Мејмон ез мѡвпыштлывыны шыбытны бѡкѡ гіжігѡн мѡвпалѡмыс коланалунсѡ. Кушѡма меным тѡдса, налѡн теоріја подыс (прінѡпыс) ѡѡтѡ оз бѡст ас пышкас стаз правілѡјасѡѡ, кодјас пырѡны граммаѡка велѡдѡмѡ. Сѡмын ѡткымын методістјас велѡдѡсны ѡк тајѡ індѡдјас (правілѡјас) сертѡ да гіжны велѡдѡмѡсѡ вайѡдѡсны „лічнѡј теоріјаѡ“, кодѡ увтыртѡ велѡдѡсылѡ коланлунсѡ гіжны велѡдѡчѡмын. Велѡдѡчыслы лѡѡ вѡлі тѡдмаѡны ставнас аслыс кыгајас вылыс гіжігѡн. Таѡі велѡдѡігаѡѡ ѡерт кѡнѡм ѡіѡѡѡг велѡдѡчысјас школајасыс пѡтавлісны неграмотнѡјѡн. Мѡбар ногѡнкѡ, тајѡ мѡгодыс школајасѡѡ пыртіс выл тор важ ужалан ногјас пышкѡ. Кыѡі тѡдса ставнымлы, сетѡѡѡ вѡлі „новлѡдѡлѡм“ педагоглѡн, муштра—гѡтѡніѡі „вѡлі велѡдѡчыслѡн став актѡвнѡј ужыс“. Тајѡ мѡгодјасыс ѡерт вѡѡѡма лѡі шаг воѡѡ, но тајѡ теоріјаѡн кѡтѡі лѡі вѡѡѡма шаг воѡѡ, сіјѡ вайѡдѡс велѡдѡсылыс ыжыѡда коланлунсѡ увтыртѡѡ, кор чѡлаѡ асныс велѡдѡчысны орфографіјаѡѡ дѡска вылыс, лѡѡѡ неуна буржык вѡлі, кор гіжѡны асныс вескыѡда кыга вылыс. Таѡѡм велѡдѡчан ногыс вѡлі јона вайѡѡѡ орфографіческѡј навыкјасѡѡ усвоітѡмын „самѡтекѡ“. Бѡрја војасын сѡветскѡј школаын вѡлі лыѡфысѡѡ зев ѡмѡл торјѡн да весіг некытѡѡ ѡгомытѡмѡн, сѡветскѡј школаса мѡгјасѡѡ олѡмѡ пѡртѡмын, велѡдѡны вескѡдѡлѡм улын велѡдѡчыны орфографіјаѡѡ да вѡдлавын велѡдѡчысјаслыс гіжѡдјас. Збылвылын быѡ педагоглы зев бура тѡдса—велѡдѡчыслы оз сѡмын ков тѡдмавын граммаѡкаыс правілѡ, колѡ кужны сіјѡ правілѡјас куѡта ужавны, вѡны најѡјас пыр ас воѡын сулалан мѡгјасѡѡ олѡмѡ пѡртѡмѡ. Быѡ велѡдѡчыслы тѡдса—тајѡ мѡгѡѡ абу зев кокнѡі пѡртны олѡмѡ. Велѡдѡчыс кѡтѡі зев бу-

ра гѡгѡрвоіс, мыј колѡ вѡчны кушѡмѡкѡ ужын, гѡ ѡрвоіс правілѡјасѡѡ, сѡмын тај кор ковмас бѡстѡыны ужас, сіјѡ оз вермы сіјѡс вѡчны.

Бѡстам прѡмер: велѡдѡны тѡдмѡѡѡ чѡлаѡѡс граммаѡкаса основнѡј правілѡјасѡн, велѡдѡѡ, кор колѡ пуктыны чуѡтѡк. Велѡдѡчыс унаыс бура тѡдѡ—чуѡтѡк колѡ пуктыны „ѡто“ возвылын, а кор „ѡто“ыс местоіменнѡ (петкѡдлѡѡ кушѡмѡкѡ прѡдмет), оз, ковмаскѡ велѡдѡчыслы зев бура тѡдса правілѡ куѡта пуктыны чуѡтѡк, сіјѡ кутас вошлѡны, вѡчѡлѡ уна ошыѡкајас сы понѡда, мыј мукѡѡ ѡырјѡ правілѡыс ѡтѡѡѡѡѡѡ інѡѡ—быѡ кыѡ возвылын пуктысѡѡ чуѡтѡк, мукѡѡ ѡырјѡ невернѡ вежлѡлѡ сіјѡс „ѡто“ кыѡвјыс.

Тајѡ прѡстѡј прѡмерыс петкѡдлѡ—кор ковмас граммаѡкаса правілѡ куѡта гіжны, секі велѡдѡчыс оз вермы правілѡнѡ вѡчны ужѡѡ правілѡѡѡ механіческѡі (гѡгѡрѡѡѡ мѡвпыштлытѡг) лѡі велѡдѡмаѡда. Велѡдѡчыслы колѡ тѡдмаѡны аслыс орфографіческѡја мѡвпавны. Гѡгѡрѡѡѡ мѡвпавтѡг некушѡм правілѡ куѡта он вермы гіжны. Мѡѡ јонаын та куѡта міјан оз ков вуѡѡны секі, кор велѡдѡчыс мѡвѡѡѡна кутчысѡѡ ужавны граммаѡтѡческѡј правілѡјас сертѡі. Секі мѡвпалѡм ворсѡ торјаын ыжыѡ рѡлѡ. Педагоглѡн мѡг орфографіја велѡдѡігѡн абу сѡмын сенѡ, мѡѡ ескѡ велѡдѡчысјаслы сетны навыкјас, а мѡѡ јона вескыѡда орфографіческѡја мѡвпавны велѡдѡмын—граммаѡтѡческѡј правілѡјасѡѡ быѡѡ торја случѡјасын вескыѡда вайѡдѡны гіжѡмѡ. А тајѡјас јылыс бѡрја војасѡѡ мѡѡ еѡѡ весіг мѡвпыштлывлісны.

Пѡшѡтѡі ѡннас орфографіческѡја мѡвпалѡм сѡвмѡмыс муѡѡ сіјѡѡѡѡ мѡзпалан стаѡіјајас куѡта. Сеѡѡа кадѡ, кор велѡдѡчыс тѡдмаѡѡ мѡвѡѡѡна гіжан правілѡјаскѡѡ, нервојсѡѡ сіјѡ правілѡјасыс обѡѡѡѡѡѡѡѡ. Обѡѡѡѡѡѡыс сіјѡ муѡѡ сы понѡда, велѡдѡчысыс озна правілѡјасѡѡ вермы торјѡѡдны мукѡѡѡ правілѡјас дѡнысѡда. Обѡѡѡѡѡѡыс муѡѡ оз ѡтѡі тујѡѡ. Правілѡјасѡѡ обѡѡѡѡѡѡѡ муѡны вермѡ кык туј куѡта:

1) ѡтѡі тѡдса правілѡ мѡѡ сікаса прѡмерѡ індѡм, шуам: кык „с“ гіжны іскусство кыѡвјын, ѡтѡѡѡѡѡѡѡ гіжѡны кык „с“ і мукѡѡѡ кыѡвјѡ, кѡнѡі колѡ сѡмын ѡтѡі „с“.

2) Диференціруйтны кужанлун лічбам вѣсна.

Велѣдчыслн мог — гіжан правілѣясн тѣдмасігн велѣдчыяссѣ, вайѣдны најѣ бур прімеряссѣ відлалѣдн сетѣѣ, мед најѣ гѣгѣрвоасны, кыѣ торја правілѣяс, кодясѣдн тѣдмасісны велѣдчыяс классын, сещѣм упражненнѣяснас правілѣяс куѣта, кодясѣс медвоѣсѣ најѣ гѣгѣрвоісны общѣя-на, прімернајѣдны торја сорнѣкуѣяасын. Секі правілѣяс челаѣ сінвоѣын јаснѣя куѣтасы тыдавны кыѣ да кор најѣяс куѣта гіжны колѣ. Велѣдчыс мѣдас кужныжык торја правілѣясѣс мѣда-мѣдчыс торјѣдны да најѣ куѣта ужавны. Орфографіческѣј навыкјастѣ сѣвмѣдг вылѣ колѣ уважны сещѣм методјасн, мед сѣмын најѣ отсалісны велѣдчыслы гѣгѣрвоны правілѣясѣс да најѣ куѣта правілнѣо ужавны. Мед ыжыд рольс секі усѣ аслыс велѣдчыслы. Сылы колѣ колана упражненнѣяс борјѣдн: а) кыѣа вылыс, печатнѣј шыпасјас вылыс гіжѣдн, в) діктовакн, с) сочіненнѣяс гіжѣдн да с. в. велѣдчыслы гѣгѣрвоісны, кыѣ торја прімерјасын колѣ сылы асѣыс тѣдан правілѣясѣс індын гіжан ужѣ.

Правілнѣя орфографіја пріподавјтѣм пунктѣмн зев ыжыд мог сулалѣ велѣдчыс воѣын орфографіческѣј правілѣяслыс сѣкта туѣсѣ тѣдмалѣмын. Правілѣ гѣгѣрвоана сѣкта туѣдн тѣдмасѣм колѣ сы вѣсна, кор тѣдан налыс торја сѣкыда гѣгѣрвоан туѣсѣ, секі велѣдчыслы кыѣжык лѣб велѣдны. Тајѣ вопросѣсѣ поѣѣ тѣдмавны сѣмын правілѣясѣдн мічаа тѣдмасѣдн, анализ вѣчѣдн — упражненнѣяс правілѣяс вылѣ сы вылѣ-і борјасѣсны.

Мед ескѣ буржыка тѣдмасын ѣшыбкајаскѣд, педагог ордын колѣ вѣвчыны ѣшыбкајасѣс научнѣя обоснованнѣј классіфікація да анализіруйтны сіѣ помкајасѣс, мыј вѣсна лѣісны сіѣ ѣшыбкајасыс. ѣшыбкајасѣс тіпјас серті анализіруйтѣм да најѣяслыс гіжѣдн паскалѣм туѣсѣ тѣдмалѣм сетасны педагоглы тѣдны, мыј вылѣ јонажык колѣ сувтлыны да буржыка вѣставны велѣдгѣдн, ѣшыбкајаслыс помкајасѣс тѣдмалѣм отсалас корсны сещѣм ногса ѣшыбкајасѣс бырѣдны. Тајѣ кык вопросѣсѣ тѣдмалѣм вылѣ колѣ вѣѣдлыны буражы, ѣніја војасѣ педагогјас тајѣ вылѣ ѣз буражыка вѣѣдлыны-да, гіжны велѣ-

дѣмын вѣліны вывті уна нелучкјас Лѣнінградын ужалѣ нарешнѣј коміссіја, коді вѣчіс тырбур классіфікація став челаѣ гіжѣдса ѣшыбкајаслы. Классіфікаціяас ужалісны лінгвістјас кыѣі (проф. Шерба), щѣс педологјас, сы тѣсна классіфікація вывті інтѣреснѣј. Тајѣ классіфікація куѣта ужалѣдн поѣѣ кыѣда воны ѣшыбкајасѣс тіпјас куѣта арлыд серті јуклѣмѣ. Тајѣ куѣта ем зев уна ѣблѣдованнѣяс педологјаын і методікаын. Весіг Н. Шапошніков вѣчіс тѣстјас (задачјас) тајѣ вопросѣсѣ ісследуетіг вылѣ. П. Л. Загоровскѣдн челаѣ вылын Воронежын вѣчѣм ісследованнѣыс петкѣдлѣ,—мед сѣкыда гѣгѣрвоана кыѣясѣдн лѣіны: мед воѣын ас сѣкыда гѣгѣрвоана туѣдн сулалѣ уна лыда, повелѣтѣлнѣј наклонѣннѣя кыѣјас („ь“—небыд шыпас повелѣтѣлнѣј наклонѣннѣын, шуам, „нарежьте“)—84,2%; сѣсѣа „чы“ ѣдн помаѣана прілагатѣлнѣјяс (заячы)—61,2%; „в“ прілогѣс ѣглаѣ воѣыввса кыѣјаскѣд гіжѣдн—55,3%; „юю“ ѣдн помаѣыс сущѣствітѣлнѣјѣс гіжігѣдн (соседнюю)—52,6; „шься“ ѣдн помаѣыс глаголјасѣс гіжѣм да с. в.

Кушѣм арѣсын велѣдчыслн кушѣм жык сѣкаса орфографі ѣшыбкајас ѣвлѣдны; сы понда профессор П. П. Блонскіј гіжѣдн. Орфографіческѣј ѣшыбкајасѣс поѣѣ јукны кујім гырыс сѣкас вылѣ: 1) ѣпскајас, 2) тѣдтѣм вѣсна ѣшыбкајас, 3) прівычнѣј ѣшыбкаја. Велѣдчысјаслн, кодјас толькѣ заводітѣны-на гіжны, сертѣ ѣшыбкајасыс лѣб тѣдтѣм вѣсна.

ѣшыбкајасѣс поѣѣ кык боксаѣ хярактерізіруйтны. ѣгі кѣ, најѣ јона вежласѣдны сы вѣсна, мыј ѣті кыѣыс мукѣд дырјі гіжѣсѣ ѣті ногѣдн, а мукѣд дырјі мѣд ногѣдн. Бѣслам-кѣ: „голова“ мѣстаѣ ѣтчыд гіжѣ „галава“, мѣдыс „глава“.

Мѣд-кѣ, тајѣ ѣшыбкајас фонетіческѣј сѣкаса. Ужыс сені—кор челаѣ воѣын сулалѣ мог шыјасѣс вужѣдны, пасјыны шыпасјасѣдн, најѣ серт медвоѣсѣ бѣстѣм шысѣ вужѣдны сещѣм шыпас вылѣ, коді вескыда сетѣѣ шыыслы іймѣ фонетіка боксаѣ. Најѣ гіжѣдны сіѣі, кыѣі сорнѣдны.

Мед сѣкыд најѣлы фонетіческѣја гіжігѣдн велѣдчыны правілнѣо гіжны сещѣм шыпасјасѣдн, кодјас ѣз петкѣдлыны торја јаснѣј шы. Најѣлы сѣкыдѣс кажітѣдны „гора шыјас.“ (л, ю, е, сіѣ-жѣ ѣ да й) кодјас петкѣдлыны јотация го-

Сочіненнѣ медыжыд места аслыс бѣстѣ ас мѡвпјасѡн мукѡдјасѡс тѡдмѡдѡмн да зев јона кутас сѡвмыны велѡдчѡн војасѡ. Мѡвпалан торјас јылыс бумага вылѡ гјжны кужѡм велѡдчѡн војасѡ јѡча колѡ сам сѡвмѡмыс. Школаын велѡдчытѡна челаѡ вермѡны вѡставны зев уна торјас јылыс, а гјжны нѡтѡна оз кужны. Ташѡм ѡспропорціјас сорнѡтана да гјжана сорнѡ сѡвмѡмын зев куѡа мунѡ, сѡмын мед велѡдчѡн војасѡнн гјжана сорнѡ омѡлажык кутас колны сорнѡтѡмыс. Сјѡ колѡмыс гјжана сорнѡлѡн лѡб сыпѡнда, мыј челаѡ гјжны вермыны кутасны, ассыныс мѡвпјасѡ сорнѡжык.

Аслас історіческѡј сѡвмѡмын гјжана сорнѡ (сочіненнѣ) мунѡ мышленнѣ сѡвман став фазајас пыр. Агланыс ісследованнѡјасѡн уна учѡнјјаснн адцѡсны—гјжана сорнѡ мунѡ сешѡмжѡ стаѡіјаын, куѡдмѡс мѡ індѡм рѡсованнѣ сѡвмѡмын. Рѡсованнѣ сѡвмѡмын каракулајас стаѡіја бѡртѡ лѡб ѡффузнѡј піктограмма стаѡіја. Тајѡ стаѡіјајасыс мѡвпјасѡс гјжѡд вылѡ вужѡдѡм сѡвмѡмын тыдалѡны сочіненнѣ торја, отрывѡчнѡј сорнѡкуѡајасѡн гјжѡдмын, мед частѡ ема торлыс состојаннѣсѡ петкѡдлѡны прѡстѡј сорнѡкуѡаѡн—„пызан—сојѡны“. Ташѡм торјавтѡм сорнѡкуѡаѡн нѡтѡ оз вермыны петкѡдны ерд вылѡ ематорјаслыс (предметјаслыс) секса гјжан кадса дырѡа ѡта-мѡдыскѡд јѡтчѡмѡс. Став течасыс кылыслѡн, конкретнѡј кывјас вѡсна гѡлуныс, торја образјасѡн ладмѡдѡм артмѡмыс мунѡ ѡтеама торјавтѡм емоціѡналнѡј сорнѡ вѡсталѡмѡ. Гѡгѡрвоана бѡрт—тајѡ торја сорнѡкуѡајасѡс њекыѡ оз поѡ ѡтлаавны мѡвпсертѡ (логіческѡ) мѡда-мѡдыскѡд гјжѡдас абу-на планлы целлы содержаннѣсѡ подчѡнѡтѡма-да. Тајѡ шупѡдын велѡдчыс сѡмын гјжѡ аслас јурын артмѡм ѡтношеннѣсѡ ема торлы. Сјѡ сорнѡкуѡајасыс весѡг еѡажык ветлѡны сорнѡкуѡајаслаѡ, јонжыка ветлѡны прѡстѡј горѡбтѡмјаслаѡ. Сы вѡсна тајѡ стаѡіјасѡ ѡффузнѡј гјжѡд сочіненнѣ стаѡіјаыс кынчѡ мѡд ног весѡг оз-ѡ поѡ шуныс.

Воѡ сѡвмѡмыс ѡффузнѡј гјжѡд сочіненнѣлѡн мунѡ торјалѡм вѡ куѡта. Нѡшта етапын мед јѡна сѡвмѡмыс гјжѡмлѡн мунѡ сочіненнѣ структура вежѡсѡмын, гјжѡд пыѡса содержаннѣ паскалѡмын. Кывјас сертѡ гјжѡд озыржык лоас школаын вылѡ кывјасѡннн

најѡ тѡдмаѡснѡ-да, мѡд ногѡнжык кутасны гјжны ассыныс мѡвпјаснысѡ. Мѡ адѡам мѡд группаса велѡдысјаслѡн вылѡ кывјас да вылѡ содержаннѣсѡ тѡдмаѡм бѡрын кутас мунны прѡтѡворѡчѡјѡ важ формаа гјжѡдкѡд—прѡстѡј торјавтѡм ѡффузнѡј сочіненнѣкѡд. Вылѡ содержаннѣсѡ оз ннн кут тѡрны важ формаас, важ кыш пыѡкѡсас, сы вѡсна мѡд етапын гјжана сорнѡ сѡвмѡмын школьнѡк олѡ прѡходнѡј фазаын. Тајѡ прѡходсѡ прѡходнѡјѡн поѡ шуны вылѡ вылысжык ступѡнѡ, вылѡ сочіненнѣ структураѡ вужны лѡсѡдѡм вѡсна. Вылѡ торјасыс емѡсннн медвоѡза етапас. Велѡдчыс вермѡ торјѡннн вѡставны лѡбм тор јылыс ѡта-мѡдкѡд јѡтчѡна сорнѡкуѡајасѡн да [быдмѡ тајѡ фазаын вѡста стаѡіјаѡѡ. Вѡстыс кѡтѡ абу на ѡфференціѡваннѡј сочіненнѣ, да сјѡннн вермѡннн велѡдчыс гѡгѡрбокжык вѡставны гјжана сорнѡннн збылысвѡс адѡаѡ олѡм јылыс. Вѡстнас расчленѡннѡја поѡ вѡставны кѡдѡс велѡдчыс медмѡчаажык да жѡвѡажык вермѡс гѡгѡрвоны куѡдмѡкѡ лѡбм тор јылыс. Вѡстыс тајѡ стаѡіјаын велѡдчыслѡн ѡпѡсѡтелнѡј сы вѡсна зев омѡла сјѡ вермѡ гјжны лѡбмтор јылыс возыв бѡстѡм план сертѡ,—„сылы содержаннѣсѡ весѡкѡ“. Тајѡ бѡртѡ мѡјан гѡгѡрвоана, мыла велѡдчыс вѡстѡс гјжѡднн омѡла „бѡрјѡ матерјалсѡ јавленнѡјасѡс гјжѡм вылѡ“. Сјѡ бѡрјѡ јавленнѣсѡ сешѡм торјасѡс, кѡдјас сылы мед кажѡтчѡнаѡѡ (медвоѡза стаѡіјаын бѡрјѡ інтенѡвнѡј „раздражѡтелјасѡс: гѡрајасѡс сѡнмѡ шыбытѡан красѡа торјасѡс“). Прѡстѡја-кѡ шуны—челаѡ тајѡ сѡвман стаѡіјаын омѡла мѡвпалѡны лѡбм торјас јылыс, сѡмын сјѡ гјжыштас лѡбѡ бѡстас јурас, кѡдѡс адѡѡ сѡннас. Кор велѡдчыс кутас уна торјас тѡдны, быдмас ѡбјаснѡјтан стаѡіјаѡѡ, секѡ прѡстѡј ѡпѡсаннѣ озннн кут тырмыны ас вѡсталѡмын. Сочіненнѣ гјжны велѡдѡм бѡртѡ сјѡ правѡлнѡјажык, гѡгѡрбок да пыѡіјажык вермѡ гјжны ема торјас јылыс. А сјѡ вѡсна вежѡсѡ-ѡ сочіненнѣлѡн структураыс. Сорнѡкуѡајас јѡтчѡны мѡда-мѡдныскѡд вѡсталѡны ѡтѡ тор јылыс мѡвпалѡм под вылын јѡтчѡмѡн, подчѡнѡтчѡны ѡтѡ целѡ да с. в.

Вѡст стаѡіјаын тајѡ јѡтласѡмјасыс озна мунны, став структураыс сочіненнѣлѡн (сорнѡкуѡајас да мукѡд торјас) оз подчѡнајтчѡ целыслѡ-да. Горнѡкуѡајас,

торја элементјас жітчџны оз пыщкџса принцип сџрти, а жітчџны „і“ сојузџн, ерџвывса сџвјаџ сџрти. Сџсџа ерџвывса сџвјаџјас сџрти жітчџмыс вужас пыщкџсса соџержаньџ сџрти жітчџмџ. Г. Фџејіңг (Іена) арталіс „і“ жіжџм чіңџм арлыд шуом сџрти гіжана да сорнітана сочіеньнџјасыс. Тајџ табліца вылыс тыдалџ, кызі арлыд ыжџџмкџд чіңџ „і“ сојуз жіжџм.

Арлыдјас, кор унаыс жіжџны „і“: 8,42 10,51 12,42 14,2
 Сорнітана сорніын: 421 226 82 56
 Гіжана сорнын 149 133 63 60.
 Мыј петкџдло „і“ жіжџм чіңџм?

Медвоџ—тащџм ногџн быд воџ сџвмџ пыщкџсса жітчџмыс сочіеньнџлџн. Мџдкџ — сочіеньнџлџн структураыс вежџџ качество бџксањ.

Тајџ-жџ вісталџны Блонскџлџн вџчџм ісследованьџјас. Зџв іңтереснџја петкџдло гіжана сорнылыс еволюцїоннџја

сџвмџмсџ т. Фіаконовлџн ужыс. Фіаконов відлаліс Мџскџнаса школајасыс 2,3,4 группаны велџдчысјаслыс сочіеньнџјас-со тащџм бџксањсан:

1) Прїзвџееньнџ ыжда туј кыв лыд жіжџдын), 2) соџержательнџџ бџксањ кыв лыд сорнікуџаны), 3) субъектївїзм бџксањ (лічнџ, да первој морта прїтажательнџј местоїменьнџјаслџн процент), 4) пыдыс лунсџ жіжџдјаслыс (прїагательнџјаслџн процент лыд), да 5) жітчџм бџксањ (сојуз процент лыд) Тащџм анализ поџџ вџчны-ї школаын — тазі гџгорбџжык поџџ відлавны чџлаџлыс гіжан ужјасџ. Ісследованьџлџн лоомторјасыс івџџныкымын ыжџџжык группа, сымн сочіеньнџ жітчџмажык расчлџенїоннџжык, соџержаньнџдыс ыжџџа субъектївїзм чїно — емоцїональнџј элементјасыс чїнџны да подчїнајтџџны џџи чџллы. Тајџ тыдалџ Фіаконов ісследованьнџса лыд-пасјасыс.

Обједїньнџ названьнџ	Гіжџд ыжда туј	Соџержаньнџ (кыв лыд)	Субъектївїзм	Пыдыса туј прїл. %	Жїтчџм јас					
					1	а, но	по-том	кор	сы-пон-да	ескџ
2	53,3	8,7	10,8	76	4,4	1,1	1,0	0,5	0,1	0,06
3	73,7	9,4	3,4	9,9	5,1	1,2	0,6	0,6	0,2	0,2
4	77,2	9,3	8,4	8,8	5	1,9	0,7	0,9	0,4	0,5

Гырысжык группасын џџџ бџдмџ аскежџа ужавны вермџм, аскежыс мџвпавны кџсџьсџм лоџм торјас ылыс да најџ гџгорвоны. Тајџ восна сочїеньнџ мџда кџџ лоџ оз сомын соџержаньнџ бџксањ а щџщ мџд-кџџ лоџ сылџн формаыс. Велџдмыслы колџ тџџны гіжана сорнылыс сџвман вічсџ мед ескџ бїјџжык бырџџны чџлаџлыс сочїеньнџјасыс бїнкретїзм.

Первџј шупџда школаын гіжан сорні навыкјаслџн сџвмџм

Гіжан сорніџн мџвпјасџ мукџдјаслы вісталџм сџвмџмыс мунџ 1-џ шупџда школаын џтщџщ гіжны кужны ве-

лџџџмкџџ. Сы вџсна велџдыс вермас вайџџны первџј вога велџдчысјасџе жењыфіка мџвпјасас гіжана сорніџн вырачїтџмџ сџмын велџдчан во помланас да ас вескџдлџм улас нџшта сџмын на. џгнаныс чџлаџ џекущџм ногџн оз-на вермыны гіжны асџыныс мџвпалан торјаснысџ. „Сорні медвоџџа вога велџдчысјаслџн вермас вужны гіжана сорніџџ сџмын велџдчан во помасїгјасџ: ас оз да нїм жіжџм лыбџ ас вџчџм сџрпас улџ пасјысџмјасын, лџзунгјаслыс шыпасјас жіжџмын, сіџ-жџ артелџн мыј-јаскџ візалџм борї адчылџм тор пас-јалџмјасын екскурсіјајас дџрїї, лыбџ чџлаџлы тџџса ужлыс процесјасџџ пасјалџмын шуам: плугџн гџрџм, тракторџн гџрџм, чарлаџн да вундан машї-

набн вундбм; сіз-жб школа пыцца олбм жылыс пасјбдјасын*).

Кыџи адзанныд первој группайн аскежыс велбдчысјас зон сочиненноб оз-на вермыны гижны. Сочиненнолбн план вбчбб артелбн велбдыс индалбм-јас улын да вблыстї челаф пасјалонь-ын тетраф вьлб уж жылыс гижана сор-нїбн.

Мбд группайн велбдчыслбн кыв тбданлуныс лоб озыржык, тбдан тор-јас сылон пыр содб-ї-содб. Сы вбсна школьнїк кутас буражык кужны „жены-фїныка гижны вїстторјас велбдыс сетбм план серы“. Сїјб вїстторјассб позб артелбн лбсбдны, шылбдыштны да гижны тетрафјас вьлб.

Кожмбд да нолбд группабн гижны кужбм оформїтчас аскежса вїстјас гї-жбмб. Тајб группасын нбжронїк оформїтчас мбд шупбд гїжбдбн мбн-јасбс ердб петкбдны кужбмын. Мї возї жлскын гїжїм—тајб шупбдын велбд-чыс кужны кутас аскежыс торјбдбв-ны образјасбс бта-мбдыс. Мед-вознас дїффузнбј гїжбд, сїјб шупбдын велбдчыс, боксан нбтї отсавтбг, оз вермы торјбдавны да сетны жїтчалана сорнїкузјасбн кушбмкб тор жылыс опї-саннб. Нолбд группайн велбдчїг челаф вермбны женыфк вїст гижны серпасјас вьлыс да гижны ас вбчбм, лїбб кодлыс-ко адзбм уж жылыс. Но став тајб гїжбд-јасын важмоз-жб тыдалбны зїнкретїчес-кбј гїжбдјаслбн колас торјасыс—унаыс

*) Об'ем знанїй навьков по русскому языку. Метод. Письма Н. Ком. прос. 1932.

торїа јукбдјас, сорнїкузјас жїтбдны бта-мбдыскбд оз мбвпа жїтбд кузта, а „ї“ сојузбн. Нбшта ешажык-на позб вїдчысны тајб вїстјасыс гбгбрбок фїкт-јас вьлын мбвпыштбм ббртї набд жылыс вїстгын гїжны. Сочиненнобјас важ код-жб опїсавельнбјбс. набд гїжбны мыј вбчїсны лїбб мыј адїбны серпас вьлыс. Торјав-ны сочиненноб кутас ббрја группайн. Селї велбдчыс ачыс вбчб сочиненнолбн план, мбвпалб бтнас гїжан тема вьлын да став сочиненнобсб гїжас бтї план куз-та, бтї целб вїсталиг вьлб.

Сы вбсна нолбд вбса велбдчан программа панбма челафјас сочиненноб гижны кужан подвьлын. „Тајб ужсб, гїжбны Наркомпросса методїческбј пїс-мбдын позб нубдны лыффысбмкбд жїт-мбн лїбб школьнїкјас наблуденно да пережївачнб вьлын. Том вїстальсєлы босгбм матерїал колб жїтлыны сізї, мед-ескб артмїс гбгбрвоана зон да помаг-сбм вїст. Вїст мунб пьр кушбмкб лобмтор жылыс да велбдчысјаслы позб сетны общбј схема сїјб лобм торјассб гїжїг вьлб:

а) фејствїјблбн лобмыс: кыџи да кы-тысан сїјб лоїс;

б) фејствїјблбн сбвмбмыс: кушбм торјас сїјб бдїбдбны да кушбм торјас дугбдбны—сорбны;

в) Мыјын фејствїјб лоїс мед вына, кајїс медза вьлб аслас сбвмбмын;

г) Развїазка фејствїјблбн; мыјбн сїјб помагб. Помас первбј шупбдын велбд-чысјаслы группасын колб вонь тащбм тбдбмјасб Первбј шупбдса школаын велбдчысјаслбн гїжана сорнї тбданлун.

Группа-јас	Сочиненноб вьжда туј	Сорнїкуз-ын кыв лыд	Сочиненнолбн характер	Сбвман стадїја
1	6 печат. строка	6,2—8,2	Жены сорнїкузјас велбдыс вескбдлом улын гїжалбм	дїффуз-
2	15 печат. строка	9—9,2	Артелбн вїст тор обработајтбм	нбј очерк
3	1/2 печат. лїстбок	10,6	Серпас сертї	Вїст—сочиненнобн
4	3/4 печат. лїстбок	11,3	„вїст лїсб велбдыс“ план сертї	торјалбм обр. сбвмбм

Практическѣ ужјас:

1. Нуѡдны 5-7 арѡса дошкольнѣкјас вылын исслѡдованнѡ корја најѡ, кущѡм сѡвмана щупѡдын, кутасны рѣсунтны серпасјас-знакјас, мед ескѡ вѣсталѡм тор ез вун зѣкѡ. Сѣја вылѡ возыотыр гѣжны 5-б сорнѣкуѡа. Кор најѡ оз кутны вермыны ставсѡ помнѣтны, щѡктыны мед гѣжѡны најѡс (серпасѡн-знакѡн). Чукѡртѡ сѣјѡ серпасјасѡ, гѣжѡ облѡдованнѡ јылыс протокол да тѡдмалѡ облѡдујтѣ гѡн вермасѡ облѡдујтан дошкольнѣк ыжѡдѡны асгыс помнѣтан, лунсѡ сѣјѡ гѣжѡмѡн. Вѣдлалѡ серпасѡ кущѡм щупѡ сѡвмѡм сѣјѡ петкѡдлѡ: дѣффузнѡј пѣктограмма, образнѡј пѣктограмма лѣбѡ идеографѣческѡј гѣжѡд да с. в.

2. Ас группаса велѡдчысјаслыс исслѡдујтѡ почеркјасѡ, донјалѡ 100 балла сѣстемаѡн. Вѡчѡ лѣчнѡј картѡчкајас да группѡвѡј картѡчка исслѡдујтѡмыс лѡѡм матерѣал куѡа. Вѣдлалѡ гѣжѡдјасѡ велѡдчысјаслыс да тѡдмалѡ, кущѡм нелучкѣјас течалѡны ас группаса чѡлаѡ гѣжѡдјасын. Вѡчѡ почерк бурмѡдан ужјалан программа группалы, артыштѡ

ас группаса бурторјасѡ водмјасѡс мукѡд группаскѡд. Став школа вылѡ вѡчѡ графѣка медыжнѣ вермѡмјасѡс почерк бурмѡдѡмын пасјавны.

3. Вѡчѡ исслѡдованнѡ ѡдјѡд гѣжанлун куѡа. Арталѡ шѡр вѣсѡ ас школыс вермѡмјаслыс ѡдјѡа гѣжанлун куѡа. (Шыпас лыѡ чѡлаѡ арталасны мед асныс, сѣ-жѡ мед асныс вѡчѡны графѣкасѡ).

4. Вѡчѡ анализ орфографѣческѡј ѡшыбкајас вылын да классѣфѣцѣрујтѡ вѡјѡс. Тѡдмалѡ ѡшыбкајаслыс помкајасѡ да вѡчѡ ѡшыбкајаскѡд вермасан программа. Вѡчѡ грамотност графѣка, орфографѣческѡј навыкјас тѡдѡм вѣз (став буква лыѡ сертѣ ѡшыбкајаслѡн процент).

5. Анализѣрујтѡ чѡлаѡ сочѣненнѡјаслыс характерсѡ, соѡержаннѡсѡ да формасѡ (соѡержательностѡ, пыѡса тужсѡ, субъектѣвѣзм, ыжыѡа тужсѡ да с. в.). Сравнѣтѡ ас группатѡ мукѡд группаскѡд. Кущѡм форма сочѣненнѡјас медјѡна паскалѡма ас группаннѡд. Чукѡртѡ уна пѡлѡс тѣпа сочѣненнѡјасѡс.

Комѣдѣс—П. П. Попѡв.

Чукѡртас.

Комі духовенстволѣн контрреволюціоннѣ ужыс

Православіѣ самодержавіѣлѣн пыр вѣлі мед колана да јон мыждѣдн. Самодержавіѣлы медвозза лунсаыс сіѣ отсаліс кутны власт да медвозза мѣск-васа цѣр дырсаѣ Октабрса револуціјаѣ страна пыща общественнѣ элементјас костын вѣлі зев колана торјѣн, сіѣ вѣлі мед ыжыда отсаыс ведомствоѣн.

Медколана могыс рѣч православіѣлѣн вѣлі ужалыс јѣз костса быдлунја олѣмѣ јенлы ескѣм пыртѣм да најѣ костѣ монархізмлыс култѣ разѣдѣм. Россіја пыщкын-і колоніјасын-і мед-јона паскалѣм култѣн-і вѣлі сіѣ монархіческѣ култыс да тасаѣ Романовјасѣ јен пыѣѣ пуктѣмыс. Рісудталісны ѣбразјасѣ, кѣні Нїколај II-лы јен да Ісус-хрїстѣс сѣтѣны благословлѣннѣ, коронајас, скіпетрјас, кык јура орел-јастѣ, быдсама ѣбразјастѣ да крестјастѣ, кодјас ѣбрѣнас мїјан новлісны царсаѣ архівѣ пуктїг вылѣ, кыѣ монархіческѣ култѣлѣн уна вова ужалан резултатјасыс, кодјасѣн быд пѣлѣс понјас вѣлі сужѣны ужалыс јѣзјаслы јурјасаныс мыј Романовјас ѣвјатѣјјас да с. в.

Мед кѣѣ кыѣк оз вїставлыны попјас рѣч вїчколыс політїческѣ кѣсыс бокрын сулалѣмѣ, мї зев бура ставѣн тѣдам—рѣч вїчко (да-і кѣѣ кущѣм вїчко еѣ бѣст) россіјаса економїческѣ да політїческѣ олѣмын пыр сулаліс шѣр места-ын, кутіс експлоататорјаслыс буржујјаслыс олѣмѣ да кыѣ кужїс лажаліс налы. дѣрјїс царїзмлыс јѣзѣс нартітан да колоніјасѣс војнаѣн бѣстан політїкасѣ. Отвылыс крестѣн да шыкјасѣн шѣктїсны ічѣтжык народностјасѣс нуны россіјаса озырјас вылѣ со војасѣн ѣбкыѣ уж. Отсаліс Россіја берѣса ічѣт націоналностјасѣс пѣкрїтны (Војвылын, Сїбырын, Кавказын) да „југѣдны“ „язычнїкјасѣс“ најѣс ас кїпѣд улѣ бѣстѣмѣн хрїстіанскѣ светѣн. Сы пыѣѣ вїчкылы зев уна мїлљонјасѣн ѣпјасас вїзвѣтїс зѣлѣта. Новгородса архїєпіс-коп 1915 воѣ бѣстѣ вѣлі 307.500 шѣјт, Петроградса мїтрополїтѣлѣн „жалован-

ныс“ артаѣсѣ вѣлі вонас 259000 шѣјтѣ, Свјатѣј батјас во чѣжса докодѣс бѣстѣны вѣлі капїталїстјасыс да мїністрјасыс ѣеѣщажык. Соловецкѣј манастырлѣн вѣлі 66000 ѣсѣатїнаѣс-на унжык му да артасѣсѣ вѣлі ѣѣм со мїлљонјасѣн, кодѣн капїталїстјас моз-жѣ најѣ кыѣ аслыныс колї вѣѣтїчїсны сіѣн. Ез еѣша доход да ембур вѣвї Кылтоваса да Улланаса манастырјаслѣн. Інтервенціја заѣѣѣтѣ-чытѣѣна ѣтнасѣн Улланаса манастыр Латкїнлы сѣтїс 100000 шѣјт ѣѣмѣн, а інтервенціја дырїї сѣтїсны ез сѣмын ѣѣм-нысѣ, а шѣѣѣ быд пѣлѣс сојан-јуанјасѣс, став дѣнаторјасѣс манастырѣс езыс дозмукјасѣс, крестјасѣс, вазајасѣс, рїзі-јасѣс, весїг ѣбразјас вылыс езыс кышѣд-јасѣс косавлісны да быдсама дѣна ізјасѣс јѣрлалїсны да ставѣс сѣтїсны Латкїнлы. дѣныс сѣтѣм торјасыслѣн артаѣсѣ вѣлі мїлљон шѣјтјасѣн.

Збыл вылыс быд дырїї кор царскѣј правїтелстволы револуціоннѣ дѣвїжен-нѣсаѣ матысѣмѣ вѣлі грѣз, вїчко вѣлі јара дѣрїѣ быд ногыс да быд мерајасѣн самодержавїѣѣс да озырјасѣс. Сїѣ-жѣ вѣлі-і 1905 вова револуціја дырїї, кор вїчко сува отсаѣс пѣдтыны револуці-јасѣс вїр пыщкѣ. Вїчко да правїтелствѣ пыр вѣлі кыѣ-кїѣ ужалѣны револуціја сѣвѣм кушѣдѣмын.

Мед чѣрыда да мед тыдалана вїчко бѣстѣмыліс револуціјакѣд косасны Октабр-са лунјасѣ. Нѣшта јунса лунјасѣ-на шу-га да вескыдѣвыв есѣрјаскѣд комї обнѣ-влѣнѣчјаскѣд ѣтув попјас кѣѣѣны вѣлі јѣз пыщкѣ быд пѣлѣс сорнї-баснїјас: большевїкјас-пѣ антїхрїстѣлѣн агѣнтјас, бырѣдѣны россіјаса православној хрїстіан-скѣј вїчко да пуктасны јѣз вылѣ антї-хрїстїлыс властѣс да сіѣ властыс олас „му вылѣ хрїстѣс мѣдыс летчытѣѣ“. (Ок-табрса револуціја дырїї мед-нїн зѣѣја да јара попјас кутїсїлісны кѣѣ сѣвет-скѣј ѣкрѣтјас пѣтѣм ѣбрѣтї: му јылыс, вїчкоѣс государствѣмѣ торїѣдѣм јылыс, школајасыс закон божеѣс шыбытѣм јылыс да мукѣд ѣкрѣтјас пѣтѣм ѣбрѣтї, кодјас

чырытисны поўнасьце вазь выжалялі луньсё. Сьм вёсна кычэ сьмын Комі муын паньсё гражданскёй војна, поўнас кулак-жаскёд топыда јігчёмён сувтисны паньд Октабраса рэволюціялы. Тімушев јорт, коді пышјіс Печераю, кор сетчё воісны англјјаса да франціјаса салдатјас, вісталё вёлі кычэ інтэрвентјас кулакжаскёд ёттор, мыј вермана локыс мучітёны вёлі коммуністјасёс да беспартіјнбј крас-ноармејечјасёс. Поўнас шёщ мастрајт-чисны і војна вылын, ужалісны вігтов-каён ез омбляжык крестёмыд. Кор вёлі белдјјас вермасны краснбдјјасёс, најб мунёны інтэрвентјаслы да бандітјаслы паньд пань солён, кыпыд ёблёмён вёлі вітёны асыныс мездысјасёс да больше-вікјасёс бырбдысјасёс. Њобдінса поп Пшеницын Александр батушко Сыктыв-карё белдјјас вёдм кучта да мед јен отсалас вермыны хрїстосёс рабейтёс белдјјаслы краснбдјјасёс аныхрїс-тјасёс сыліс благодарственнбј молебён. Обед-на вочігён вісталіс јёзлы проповедь: „мі тіјанёс зев ын важён вітчісім, міјанёс дона мездысјасёс. Вёчё ёбр важ-коё пбрадок, кодёс жүгбдлісны голыш-јас да лептё кок јылё православнбј віч-коёс“, да белдјјас вермём кучта шёктіс куім лунчёж звёнітны мыј выныс радыс-ла. Њобдінсајас вёлі шудны: „отеч Алексаныд кодјурнас Латкїнтё чайгіс буракё јенёмн-нїн“.

Зев ыжыд роль ворсісны царїзм дыр-јї-ї комї міссїонерскбј організаціјас: Кылтэваса да Ульманаса манастырјас, кодјас кын вёлі зев уна сём. Граждан-скбј војна панём ёбртї комї ужалысјас корлісны манастырјаслыс отсёг Латкїн-кбд косаёг вылё да манастырјасыд тај сёмын елыштисны најёс—бытё налён вёсїг ётї грёш некён ез вёв. Кор-тај ётї командїр шёктїс вёчны обыск, від-лыны зев ё честнбјёс благочестївбј іноқјасыд, најб некымын минут мыотї ваісны 13000 шайт. Гёрд армејечјас ез дугдыны корсысёмыс ташём бур удача ёбртїыд да вёлі чукбрыд пыр быдыс да быдыс, тувјалё вёлі манақјаслыс повчём єіняснысё ас ді-ас. Арталісны 33000 шайтёз, сёсса дугдылісны-нїн кор-сысёмыс да настојател кутїс протес-тујтны—манаытсё-пё чїк кёпекатёг коланныд. Отрадса начальнїк нёшта-на нїмтїс сїјёс млобдысён, сувтїс пызап

сајас, локтїс образјас ёїнб да бостїс ётї образ. Образ сајасыс нёшта-на сурїс 7000 шайт (газ. „Зырянская жизнь“, 1918 г. №31).

Тајё свјатошајасыд свјатїтельскбј уж-јас кычэ ужалёны вёлі чорыд вїнајас јудёмн да ужалыс јёзёс експлоатїрујё-мын сём нажївїтёмн да јона рафа „ас-ыныс“ сёмјасёс сёталісны Латкїн ко-д-јаслы да мукёд контррэволюціонерјаслы, мед ескё мыј выныс козасны сёвет власткёд да ёбр сувтёдыны Россїјад капїталїстїческбј оласног. Мі адзам—Ульманаса манастырыд ез сёмын сём сет Латкїнјаслы, а вёчїс нёшта гырысжык мукёд пёлсё отсёгјас. Усткулум ујезбёс белдјјас босттёз Ульманаса совхозён заведудытё Торс јорт локтїс Ульманас манастырыд совхозлыс ембурсё петкёдіс вылё да сїјёс манақјас кутїсны да пук-ёбдісны арестё, мед ескё сетны Торс јортёс ёбрнасжык белдјјас кїд. Кор манастыр крепоё ворота дїнб матыст-чїсны белдјјас даскымынён, манастырс настојател Паїоєј шёктїс гажаа звёніт-ны. Ачыс јероманахкёд да Мітрофанкёд пасгасїсны рїзіјасё да крестјасён петїс-ны паньд белдј бандітјасёс прїмїтны.

Сезва пыртїс најёс вічкоас да вісталїс најёс прїветствудтана кыв: „мі вітчім тіјанёс, кычэ хрїстослыс пасхаёс, мынтїн-ныд-жё ёд сёсса мїјанёс большевік-не-чїстјасыс, мездїнныд мїјанёс старецјасёс смрадыс“ (Ульманаса манастырыс белд-јаслы отсасёмыс 129 №мыждана ёёлё).

Сёсса пырыс пыр селїсны Торс јортёс бандітјаслы да најб мёд лунас-жё-ї лы-јїсны Торс јортёс манаытсёс манастыр ёрса вёр дорын. Сыыс кычэ шёщ сел-тїсны бандітјаслы совхозлыс став ов-мёсёс, 2000 пуд нань, дасётї гырыс лов скёт да с. в.

Кор кутїсны бандітјас пышјыны Усткулёмыс настојател Латкїн шёктём сертї нуїс ёбрёїс став олом выломёс манастырлыс-ї совхозлыс, став дона торјасёс сетыс, вёсїг образјасыс рїзіјас-сё ставёс косавлёмабёс.

Тајї Октабраса рэволюціја эпоханы комї поўнас отсасїсны белдј банділы, ворсісны ыжыд контррэволюціоннбј роў, отсалісны белдјјаслы сёмён, нанён да асныс шёщ козасїны бојјас вылын крас-нбдјјаскёд.

Комїёдіс П. Полов.

Коми обновленцы

„Общество обновления местной жизни крестьянского и трудового населения Устьсысольского уезда“, являясь крупнейшей эсеровской организацией в Коми эпохи февральской революции, организационно-оформилось 30-го апреля 1917 года. Инициаторами создания этого общества являлись: быв. земский учитель Вешняков, быв. статистик Устьсысольского земства В. Ф. Попов и быв. член Петроградского совета рабочих и солдатских депутатов А. М. Мартюшев, которые и вошли в руководящий состав общества.

Общество с первых же дней своего существования открыто заявило, что оно недовольно составом вновь выбранных органов временного правительства, где преобладал буржуазно-чиновничий элемент и слабо были представлены трудящиеся массы. Поэтому руководители этого общества, создавая эту организацию, хотели подготовить условия для усиления преобладания „трудящегося и крестьянского населения“ во всех местных органах временного правительства, чтобы потом, пользуясь числовым преобладанием последних, взять на себя руководящую роль в политической и экономической жизни в коми. В своем воззвании, опубликованном в газете „Известия“ (орган обновленцев) указывало, что „наблюдая местную жизнь, как она складывается, при обновленном режиме и кого выдвигает в роли ее руководителей и находя, что до сих пор трудовое и крестьянское население уезда, в силу чисто внешних причин (т. е. отсутствия надлежащей организации), не дало из своей среды тех лиц, которые бы могли получить достойную, соответствующую числовому и экономическому преобладаниям трудового населения роль и назначение в строительстве новой жизни, тем, чтобы именно представители трудового населения и были хозяевами этой жизни и сами ковали свою судьбу и свое счастье“.

„Мы нижеподписавшиеся“—читаем из выпущенных ими извещений—решили организовать партию „обновления местной жизни, крестьянского и трудового населения Устьсысольского уезда“, для организации крестьянского и трудового населения уезда в один классовый союз с той целью, чтобы во первых возбудить в нем живой и сознательный интерес к местной общественной жизни и во вторых, чтобы путем такого интереса заручиться достойным представительством от крестьянского и трудового населения уезда, представительством, способным взять на себя руководящую роль и господствующее положение во всех организациях и учреждениях местной общественной, экономической и хозяйственной жизни уезда“, (дело № 13 общества обновления местной жизни крестьянского и трудового населения Устьсысольского уезда, 1 стр.).

Это первое выступление коми обновленцев уже свидетельствовало о том, что члены общества ставили себе не очень то скромные цели, а постепенное овладение местным аппаратом временного правительства, чтобы впоследствии быть и руководителями всей социальной экономической жизнью Коми области. Вместе с тем, из этого же извещения ясно выглядывает и эсеровская физиономия обновленцев, что мы и увидим из анализа их программы.

Политическая программа обновленцев ставила себе следующие цели:

1) Об'единение в общем стремлении создать в России республиканско-демократический строй и изыскание путей к его достижению. Мы, граждане Устьсысольского уезда, как представители трудового населения, должны помнить, что только демократическая республика даст нам возможность все цело развить скрытые культурные и экономические силы, только тогда мы можем всесторонне развиваться, когда

... (неудовлетворенность) сверху до низу наших правительственных и общественных учреждений. Народ должен сам ковать свое счастье и не надеяться на лиц, назначенных сверху (газ. „Известия“ общества обновления местной жизни, № I от 18/V 1917 г.).

Уже одно упоминание о буржуазно-демократической республике, как конечной цели революционной борьбы обновленцев, выдает с головой эсеровский характер этой организации, революционность которых дальше учреждения буржуазно-демократической республики и не шла.

Второй пункт политической части программы, указывающий на подготовку—„населения к предстоящему учредительному собранию и пропаганда среди его чисто демократических идей“—делают политическое лицо обновленцев настолько ясным, что не возбуждает в нас никаких сомнений. Учредительное собрание это альфа и омега (начало и конец) эсеров, именно для подготовки крестьянского населения к выборам в учредительное собрание и борьбы за буржуазно-демократическую республику и была вызвана к жизни эта эсеровская партия под скромным наименованием обновленцев.]

Обновленцы в своей программе требовали „и занятия первенствующей и руководящей роли во всех местных общественных, административных и хозяйственных учреждениях по мере организации и установления их на новых началах“ (там же). Концентрацию всей правительственной власти в своих руках обновленцы объясняли не только тем, что являлись „выразителями“ интересов крестьянства, но и тем, что только эсеры обладают настоящими организационными навыками по сравнению с другими политическими партиями.

Экономическая часть программы также носит эсеровский характер, как то: „широкая пропаганда кооперативных идей, учреждения и объединения кооперативов, изыскания средств кредитованию их в самых широких размерах, обследование естественных богатств уезда и изысканий способов эксплуатации их, распространения среди земледельческого населения уезда с/хоз. знаний и полезных для дела све-

дений; урегулирование и возможная нормировка спроса и предложения труда, освещение земельного и лесного вопроса в уезде и выработка желательных форм землевладения и землепользования для представления в учредительное собрание“. При чем решение земельного и лесного вопросов общество считает возможным только с социалистической точки зрения—вся земля и лес должны принадлежать народу“ (там же).

Такой же эсеровский характер носит и программа культурно-просветительной деятельности,—организация в городе и в уезде лекций, собраний на текуще-политические и общественно-просветительные темы, приобретение газет, книг, брошюр, учреждение в уезде школ с повышенным и более реальным уровнем знаний, с непременным преподаванием начал обществоведения, этики, морали и истории местного края (там же).

Довершением (социалистической) программы является устав общества, членом которого мог быть „всякий достигший 18 лет, принимающий программу общества и поддерживающий общество материальными средствами“, т. е. членом мог быть любой капиталист, купец, промышленник, ростовщик, принимавший программу эсеров февральской революции.

На первом же организационном собрании общества, 30-го апреля 1917 года, был выбран и комитет общества из 15 лиц, в составе: Попова В. Ф., Мартюшева, Вешнякова А. М., Кузьбожевой М. Д., Чуистова В. М., Митюшева В. П., Вежевой, Синцова А. Д., Касандрова В. Г., Галахова М. Г. Нестерова, Теньтюкова И. А., Кудинова. А. П., Чеусова А. А., Фролова М. П. Председателем общества был избран В. П. Попов и его товарищами В. М. Чуистов и А. П. Кудинов, казначеем Вешняков и секретарем Синцов.

И так, перед обществом обновления местной жизни стояли грандиозные задачи: подготовить массы Коми к учредительному собранию и осуществлению в России буржуазно-демократического строя, организовать издание своей газеты, чтобы иметь возможность не только знакомить массы крестьянства с вопросами текущей политики, но и

вести борьбу с большевистскими идеями,— которые были чрезвычайно сильно распространены среди коми демобилизованных солдат и крестьянства,— о насильственном отчуждении¹⁾ в пользу крестьянства частно-собственнических и государственных земель, о национализации промышленности, о превращении империалистической войны в войну гражданскую и т. д. Но все эти задачи, выдвинутые коми обновленцами, оказались не реальными.

Прежде всего им не повезло с изданием газеты. Газета должна была быть в руках обновленцев крупнейшим орудием не только агитации среди крестьянства, орудием борьбы с большевизацией масс, но и орудием для постепенного завоевания власти, чтобы „взять на себя руководящую роль и господствующее положение во всех организациях и учреждениях местной общественной экономической и хозяйственной жизни уезда“, путем постепенного отстранения старого руководящего состава из местных органов временного правительства и земства, большинство из коих занимали видные посты в аппарате центра.

Эта четкая установка обновленцев естественно была враждебно встречена представителями местной власти временного правительства, которые зорко следили за деятельностью обновленцев, претендовавших занять руководящие посты в Коми. Столкновение обновленцев с местной администрацией произошло с первых же шагов деятельности этой организации, в частности на почве опубликования на коми языке воззвания „Комі јѳ“, в котором последние усмотрели дискредитацию новой народной власти. Сущность этой дискредитации состояла в том, что автор этого воззвания М. Д. Кузьбожева указала, что у власти после февральской революции остались те же старые чиновники в светлых пуговицах, которые были у власти и раньше. Поэтому совет Устьсысольского уездного временного комитета 24/V-1917 г. указал обществу обновления, что данным воззванием внушается населению недоволь-

ство выборными должностными лицами, что может „иметь неблагоприятные последствия и в настоящее время, когда всюду замечается самоуправство и игнорирование распоряжений местной власти и просит комитет воздержаться от распространения данного воззвания.“

Эта просьба естественно встретила возражения со стороны общества, автор воззвания М. Д. Кузьбожева сообщила обществу, что дело действительно так и обстояло. Уездным временным комитетом „были даны назначения на должность нач-ка милиции бывш. полицейскому надзирателю, а на места милиционеров были поставлены те же полицейские, с той только разницей, что эти отпорили свои светлые пуговицы и надели белую повязку“, ходатайство было отклонено обществом.

При таких натянутых отношениях на создание общественной газеты совместно с земством и уездным временным комитетом было мало надежды. Также было мало надежды на издание газет и на средства самого общества, — „крайне остро стоит вопрос о средствах— писали „Известия“ общества обновления от 7-го июля 1917 года. Переговоры о субсидии земством на издание газеты определенных результатов не дали. Бронников находит препятствия в формальных соображениях“.

Эти вопли обновленцев конечно не были услышаны, и начавшаяся издаваться газета „Известия“ дальше трех выпущенных номеров не пошла, ввиду отсутствия средств должна была закрыться. Таким образом общество лишилось „крупнейшей“ политической силы в борьбе за осуществление своей программы.

Обновленцы в борьбе с земством потерпели большое поражение и в своем стремлении взять на себя руководство по организации выборов крестьянских депутатов Устьсысольского уезда, которые должны были состояться в начале августа 1917 года. На ходатайство общества о поручении им выполнить эту работу земская управа ответила, „что организация по созыву уездного съезда крестьянских депутатов в г. Устьсысольске оставлено за земством“. Мало и этого. Когда состоялся

¹⁾ Захвате. Редакция.

с'езд советов крестьянских депутатов, комитету общества обновленцев было предоставлено одно место, на ходатайство о допущении на с'езд Чуистова, Вешнякова, Синцова был получен отказ. Таким образом комитет обновления местной жизни в достижении поставленных ею программных задач постепенного овладения аппаратом местной власти мирными средствами потерпело полное поражение.

Потерпело общество обновления поражение и по линии крестьянства, которое не поддержало начинания общества. Прежде всего, обществу не удалось организовать крестьянство, ни вокруг Устьсысольского уездного общества, ни вокруг волостных обществ, несмотря на то, что в деле организации последних были мобилизованы наиболее культурные силы деревни — учительство, библиотекари, зав. Общества потребителей, врачи и дьякона, священники и т. д. По мобилизации крестьянских масс вокруг обновленцев не помогли и отдельные выезды агитаторов в волости, для ведения массовой разъяснительной работы с крестьянами. Так в хронике Известия № 3 мы читаем, „что М. Д. Кузьбожева ездила в уезд для чтения лекций по текущим вопросам. Она была в Межадоре, Ибу, Пахге, Лозыме, где по ее просьбе созывали крестьянские сходы и она рассказывала крестьянам простым понятным зырянским языком о происходивших событиях, о войне, о временном правительстве и т. д., (газ. Известия № 3).

Кузьбожева в своих докладах крестьянству указывала, что временное правительство является единственно демократическим правительством, которое крестьяне должны поддерживать. Есть группа людей принадлежащих к партии социал-демократов с Лениным во главе, которая не разделяет этого взгляда, как на временное правительство, так и на войну и на аграрный вопрос. Проповедуя проведение аграрных реформ до учредительного собрания, большевики вносят развал и разруху в деревенскую среду, благодаря чему уже произошли крупные земельные беспорядки, в результате которых часть земли оказалась не засеянной, а порчей инвентаря крестьяне причинили колоссальные убытки* (там же № 3).

Эти агитационные выступления Кузьбожевой полностью раскрывают всю систему политических взглядов обновленцев, заключавшихся в поддержке временного правительства, в защите наступательном империалистической войны и т. д. Суб'ективно обновленцы предполагали, что их агитация имеет успех. Им казалось, что они успешно борются с большевизацией масс. Об'ективно же их борьба против большевиков была борьбой за большевизацию масс. Те сопоставления Ленинских и эсеровских взглядов на аграрный, рабочий, военный вопросы, ясно показывали на чьей стороне правда. Эта правда была настолько ощутительна, что сама Кузьбожева с горестью констатировала, что в Коми крае из-за этой большевистской агитации произошли „крупные земельные беспорядки“, в результате которых часть земли оказалось не засеянной, а порчей инвентаря причинены большие убытки. Поэтому, чем сильнее была противобольшевистская агитация, тем яснее становилось для коми крестьянства, что большевистская партия является единственной революционной партией, которая даст крестьянам мир землю и свободу.

Большую роль в деле большевизации крестьянства сыграли не только большевистски настроенные солдаты, но и ряд большевистских газет, как-то: „Правда“, „Голос правды“ и др., которые несли во все концы Коми области ленинские лозунги о прекращении войны, конфискации земли в пользу крестьянства и т. д. Кузьбожева, которая раз'езжала по уезду в июле м-це 1917 года, указывала, что „Правда“ была рассеяна по всем деревням“.

Эти большевистские газеты не только подготовили условия для Октябрьской революции в Коми, но и способствовали поражению, как националистического движения, так и движения обновленцев, под наименованием которой фигурировала эсеровская партия.

Обновленцы не выполнили своих программных задач, т. е. не сделавшись хозяевами в Коми крае при временном буржуазном правительстве, приняли шаги, чтобы стать хотя бы временными хозяевами в органах советской власти. Прикмиуащисъ „друзьями“ советской влас-

ти, пользуясь отсутствием большевистских организаций края, они пользуются революционной фразеологией, проникают в советы, где и начинают вести подрывную работу, агитируя за беспартийность советов, за привлечение в состав советов различных буржуазных элементов, способствуя различным формам буржуазно-националистического движения и подготавливая полный отрыв Коми края от Советского Союза. (Речи Д. Попова на учред. и I съезде сов. и др.) для превращения ее в буржуаз-

но-демократическую республику. Эти коварные замыслы эсеров—обновленцев были своевременно вскрыты большевистски настроенными массами, влияние которых в условиях всеобщего полевения масс, становилось все более и более отчетливым, как в советах, так и среди широких трудящихся масс, что и привело к свержению трудящимися в июле месяце, когда обновленцы были выкинуты из советов, как агенты буржуазии и классовые враг коми народа.

Буржуазіјалон мыждьыс — коми обновленецјаслӧн— эсерјаслӧн 1917-18 војасса оуо отсаомојас.

Бібліографія

В. И. Лыткин (Ілья Вас) „Материалы по коми грамматике (обоих наречий)“ Москва, Центриздат, 1929 г. Тираж—3000 экз.

Тайб нігасб авторыс гіжбма рочбн воцца коми грамматика кык јукбныслы содтбд пыбди. Могмбдбма ічбт школаын велбдысјаслы, гырыс школајасын велбдчысјаслы, сесса коми кыв велбдыс бьд мортлы.

Воцца кык јукбнас ічбт школајаслы оетбма коми кыв вылын медвоцца тбдан торјасб. Нігасб гіжыс кбсјбма сетны медјонасб кывокасальм (классификация слов), кыз самас јонжыка пырбмбн. Сіж-кб тайб нігасыс методологіја боксаныс лоб тбдчанажыкбн. Сы кычзі нбшта тбдчб, мыј нігасыс кбсјб сетны шбщ коланжык торјасбб став грамматикаыс—петкбдбма медтбдчана фактјас коми фонетикаыс дај бткымын орфографическбј моментјас-і. Сіж-кб колб тани тбдчыны шбщ сістемалы.

Гырыс школајаслы тащбм сістемаа гіжбд коми кыв јылыс мјан абу-на, огб-кб лыбббј І. Рэзмановлыс „Комі кыв“ німа ніга. Тайб ніганслбн сы понда зев ыжыд выныс. Сы серті-жб колб донјаны буржык тайбс методологіја боксаныс. Авторыс воцца кылас ердб петкбдбма, мыј гіжігас сіјб кутчыббма формальнбј методб. Сіјб-жб методыс тбдчб ніга гіжбмас-і. Тащбм методсб авторыс лыбббд нбшта коланабн, некодлбн вбчлытбмбн. Серт, формальнбј принцип серті кыв бікасалбмыд лоб аслыс сама формальнбј методологіја нуббдбмбн. Формальнбј методологіја нуббдбмбд мјан бні Совет Сојузын некод оз ошкы, дажб сек-нын ніга гіжігас, вблі мунб јафетическбј теоріја дорсан ыжыд тыш.

Авторысб вермам гбгбрвонч сек, кор мбвпыштам, мыј сіјб кадјасб, нбшта јонжыка—војбдоржыксб, Наркомпросас вблі пуксалбмабб формальнбј методбн кывсб велбдны шббктысјас (Пешковскбј да мукбд). Сесса, мбд-кб, гырыс школа-

јасад кыв велбдан наукаыс вблі сещбм војтыр кіас-жб, којмбд-кб, ачыс авторыс јона велбдчыс важ методбн ужалыс гырыс профессорјас дорын, ветліс заграницаб—сен, мі тбдам, став наукаыс мунб формальнбј метода пас улын. Љевін јона вічлывліс формальнбј методологіјасыд: формализм подулас-пб кујло идеализм, оз материализм. Идеалистическбј методыд абу пролетариатлбн метод, сіјб буржуазіјалбн метод, сіјб оз бура вост велбдан торјаслыс законјасбб.

Сы серті-нын кацалам, мыј тайб ужас В. І. Лыткин верміс воны да і чік вобма уна нелучкіјасб: нелучкі торјасбб велбдан торсб востбмын, велбдан торјасбб бтја-мбд дорас колавлбмын (расположение) да велбданторјаслыс чужбмбансб петкбдблбмын медвоц материалсыс і тбдчб. Грамматикаас кык јукбн сбмын: фонетика да морфологіја, а абу медколана, медтбдчана јукбнјасыс—семантика да синтаксис. Ем сбмын фонемајас да торја кыв велбдан јукбдјас, абу сорнітан сорні. Сорнітан сорніыс-бд абу-нын мјан бні бтка кывја. Мукбд дырјі-кб мі бтка кывјбн сорніас волам, то сек сбмын, кор сіјб бтка кывјыс паныд воб мукбд бтка кывјаскбд, кодсб мі ог шуб, сбмын мбвпыштам, лібб, мбд код-кб шуас, лібб кывыс ачыс тбдчб, мыј нормальнбј олбмыс сылбн мукбд кывјас костын, дажб ортыладор бокус сылбн, кывјыслбн формаыс петкбдлб, мыј формаыс лоб гбгбрвоана сбмын сек, кор ортчбн ем нбшта кыв. дажб кылыслыс јукбнјасбб: вужсб, суффіксјасбб, слогсб, фонемасб мі огб вермб велбдны помбз, огб-кб корсб торја кывјас костса, а сы серті суффіксјас костса јітчбм.слыс помсб Суффіксјасыс да мукбд кыв пышкбсса элементјасыс ез вермыны лоны кывјас потбмыс; колб шуны, кыв пыш-

жбсса быд элемент артмис быдса кыв-
 яс. Мукд дьрји-кө ми тдтдм кывжассө
 асног јуклам морфемајас вылд, сјјө вер-
 мд артмыны-нин сы понда, мыј мјан
 асланым торја кывјасылдн «м-нин» струк-
 тура, сјјө структура ногыс ми мукод
 дьрји гдгдрвоам тдтдм, бокдвөј кывсө.
 М. Ј. Марр прбста оз шу: „синтаксис—
 предтеча морфологии“. Кыв формасы-
 лыс-кө артмомсө он тдд, ассө, кыв
 формасө, он тдд,—верман сөмын сјјө
 длард-мдард вештавы. Торја кывјыд
 абу ловја кыв, кулма кыв. Кывсө тор-
 јон велдддмьд сөщдм жб, кущдм лдб
 ванс черидс лептдм борын сылыс олдм-
 сө велдддм. Семантикассө-кө бостам, сјјө
 јукдныс велддд сорнысылыс пышкдсла-
 дор боксө, веждртдмсө, мыј сорнитан
 элементјасыс кутдны веждртасјассө на-
 лыс.

Веждртдмыс сорниад, дерт, мед ко-
 лана тор. Ми дд ог вешдрд сорнитөј,
 сорнитам пыр висталдм могыс веждртдм
 мгыс. Оз-кө ксдкө сјз сорнит, ми сјјө
 јөјдн шуам. Веждртдмыс-кө абу—сор-
 ныс абу. Горныс-кө ми велддам дерт,
 сјјө велддам примөј нога сорни, мед
 кужны кутим сорнитны, а не јдј сорни
 сорнитны. Грамматикаад-кө та јылыс нн-
 ндм абу, дерт, сөщдм грамматикаыд абу
 лада: медса колан торјыс сені абу, сор-
 ныслдн пышкдслуныс абу, сорны кы-
 шыс сөмын ем. Татчд і ваддд форма-
 лизмьд. Капустыд із артмы: вопомыс-
 пө сөщдм да сы раф.

Сөщ м жб лок торјө вад дд форма-
 лизмьд велддан материалас кутчысөмын.
 Кысан кывсө бостчыны велддны? Прдс-
 төј тдлка морт-кө шуас, дерт-пө колд
 кутчысны велддны мед гдгдрвоана, мед
 ккнн торсаыс, сөсса прны век пы-
 дбжык, гдгдр-отдминасжык. кутчыены
 пыр пышкдсладор-сжык. формасө ве-
 лддны пышкдсладорыскдд дтлаасан лун
 боксаыс сдм-н.

Сөсан-кө бостан, ескд колд бостны
 тајч веждртас, сы под вылын синтаксис,
 на кык под нылын торја кыв да сылыс
 течдмlund Фонема—мед омсла гдгдр-
 воана тор, мед сөм да адзана тор. сор-
 ны кутдмыс сьлдн мед омсла тддчана,
 ачыс сјз-жб омсла тддчана. Сјјө вер-
 ман велддны, кыльсылыс кө тддан мукод
 бокјассө, глывнөј бокјассө.

Тајд грамматикаас зк мдард бостдма
 первой фонетика, сөсса морфология. Тај
 жб, дерт, оз тддчы, кытыс лдмадс,

кодард сөвмдны тајд кыв элементјасыс.
 Тан авторјаслн идеализмьд тддчө јона,
 сөщдм методология оз отсав классдвөј
 тышлы, мдард—торкө сјјс.

Артдмссө-кө да лдбмссө велддан тор
 јыдлыс он казав, дерт, секи полној тд-
 ддм оз ло. Маркс да Енгельс вөлі лыд-
 ддны, мыј наукаыс сөмын дтн—исторја,
 быд тор колд велддны лдбм да чужсөм
 боксаыс. Он-кө ужас сјз кутчыс, ве-
 сг сикасавны материалт он кууж, вер-
 ман дтлаб чукортны зк асылыс пдлдс
 тор, јансддавны зк дтсисама тор, дтн
 кывјдн, верман веждддлыны фактдчес-
 көј материал.

Вөд колд индыны фактдческөј ма-
 териал боксаыс дшыбкајас кнн а торја
 јукднјасыс. Фонетика јукднас сикасалдма
 материалсө физиология принцип серти.
 Сөщдма выл материал ударенијө да кыв
 шдрлана јтддднтдм шыјас серти физио-
 логја дорсан најс мурталдмдн. Ди-
 алектјас јукдма Саввајгов „принцип сер-
 ты“ (Сыктывса „Л“ вежлалдм серти). Јем-
 ва—Гзваса диалекто неправильнөја дтн-
 каддома Вашкавывса (Вуасы) диалект,
 сен сорнитдны сжваса ногдн ув, „х“ фор-
 мула серти, а оз јемваса ногон у „х“,
 формула серти. Морфология кнга ју-
 кдныс нуддд кывсикасалдм Автор индө
 9 кывсикас: 4—кывјыв вежлалан (Ема,
 када-кыв, кывбдр урчдтан), 5—кывјыв
 нежлавтдм (нмтан, јтдд кыв, кывгор,
 сорныкосткыв, сөдгысана кывјас). Ма-
 териалсө ваддд авторыс јона догмати-
 ческөја. Кывјассө сикасало јыв вежла-
 сдм сертыс, мыјдн кывјыв суффиксыс
 јансалд днвууж суффиксјасыс—автор оз
 вистав, сөмын суффиксјассө дорывыс лыд-
 дд, кывныс суффиксдн щдщ шуд инфини-
 тив суффикс. Сјз-жб автор оз инды,
 мыон быдса кывјас торјалдны кывју-
 кдныс (морфемаыс) Ачыс сикасалд торја
 кывјас, а кывбдрсө (кывбдр-кө дерт,
 абу быдса кыв), пукто быдса кывјаскдд
 јадд, сјз кө-дд ковмас торја „часть ре-
 чи“—он жб шуны днвууж суффиксјассө,
 дај кывјывјассө. Кыв торјассө (части-
 цајассө) тајө торја сикасө сјјалдма-а
 Ташдм соралдмыс лдб сы раф, мыј ав-
 торль абу шеддма торја кыв тддчддан
 принципыс, торја кывсө суффиксјасыс да
 кыв в зыс јансддана принципјасыс.

Нмтан сујө кывјыв вежластдм
 сикасө. Авторыс гжгас-жб казалдма-да
 пасјодас сујома: сьлон-пө ем лыд серти
 вежласдм (лыда торја суффикс емөс),

сіз-кө вежлаутом жүкдө німтансө оз-нин поъ сујны. Сујан-кө, лоо—принципс-көд паньд өкасалом.

Сінтакіс сертіс е автор некөн оз сорніт, јур вежбрас ескө аслыс вөлөм сіјос кутө-жө. Мукдө кыв өкассө лоома сінтакіс принцип серті лөсөдны. Содты-сана кывјастө (вводные слова), ферт, кыв структура сертісөд не төдны, лоас быт віқдөблыны сылыс шдщ сінтакісөсө мед еша вылө. Сіз-кө ніга серті мі огө вермө төдны кушдөм грамматіка жүкөн мыј велөдө. Кыв өкасалөмас сор-лаөма уна принцип: мукдө өкассө төдмөдө сінтакіс принцип серті, мукдө-сө морфологіја принцип серті. Мукдө формальнөј принадлежностө пунктө (кыв бөр, кывтор) торја кыв өкассө, мукдөсө (суффиксјас)—оз.

Віқдөлам-кө признакјасыс кыв өкасс-јасыслөн вескыдөс-ө, кағалам-жө, мыј најө абу ставыс ладаөс.

Ема нім шуө—пафөж суффиксјаса кывјасөн, сіз-кө кызі најө кужны тор-јөдны пафөж суффиксја урчтанјасыө („кыкыс гордөі“), номінатівјас урчтан-јасыө („кыз өінва бөрдіс гөгөр віқдөліс, “онь лув поткөдчіс“ і с. в.). Кушдөм принцип серті Preklusiv пафөжлыс форма—„ыс“ (понјыд ошкыс пельжык), шуны главнөјөн, но сіјө-жө вежбортаса, „ва“ суффикса, перым да сыктыввысва форма шуны торја пафөжөн (султас-кө вөлөсә жужыд, водас-кө понса лажмыд), —тајөс ніга серті огө-жө вермөј төдны.

Када кывјын, автор серті, ем мөд колан кад. Сіјө-жө формасы өвлө німта-нын, ема возвылын. Куш формасы оз-на пыр вістав—кушдөм өкассө кывсө сујны. Інфінітивсө-кө бөстам—сіјө кадакыв пыщ-кө пырөс сөмын пөіхологічөскөј принцип серті. Ні морфологіја, ні сінтакіс бөк-сан інфінітив оз ладмы кадакыв дөрө.

Урчтанлөн медеа подувса төдчантор јыс, автор серті, сіјө; мыј урчтан сорн пыщкөсөс вермө местасө вежны—воқд жык либө бөрөжык сувтны. Сөсө вермө бөстны кымынкө ема суффикс.

Воқд признакс чік абу правльнөј, отглагольнөј кыв воқын урчтанлөн мес-тасыс кын, оз вөрчы, напр: бу ра со јө-мөн јона верман ужавны. „Бура“ кыв-јыс „сојөмөн“ воқладорас пыр өтілаын, мөд кывјыскөд өтщөщ ветлө. Сіз-кө урчтанымлөн аслас признакс оз кол

(мөд признакс емаө вөјөдө); урчтансө ніга сертіс он-і куж төдмавын.

Німтанлөн медтөдчана торјыс лоө ема возвысва сулалөм. Тани німтансө сорлаөма тујданкөд (определеніөкөд). Комі кывјын ема возвылын оз вермы лоны өд сөмын керан-вөчан (глагол), сөсө став мукдө кывјас—німтан, ема, урчтан, даждө інфінітив—огглагольнөј кывјас возвылын местанысө кутөны ас-сыныс. Напрімер: „урожај бура јуклөм өн'өдөдөм ужалыс крес-танаөс колхозө котыртөм“. Тани прөст местас сөмын „өдөдөм“ кывјыс, воқажык кывјасыс өтлаынөс, јорта-јортеыныс оз калкавын. Сіз-жө, автор серті, керан-вөчанөс өтдор став мукдө өкассө кывјыс воас өті гүд. Сөсө вістса німтанлыс местасө некор оз поъ шуны вежлаутомөн. Мөд признакс німтань-лөн бара абу бур. Керан-вөчан сіз-жө кушдөмкө предметлөн' признак, сөмын кадөн-кадөн төдчана признак. Ташдөм шуөмыс авторлөн бара оз вөјөдө німтанө.

Мукдө кыв өкассө сертісөс вөлі-нын сорні. Нөшта сорнікост кыв серті. Тат-чө вөјөдө шдщ звукоподражательнөј кывјас: „буз баз“, „чур-бар“, „курыш-марыш“-код кывјас. Тајанөс медбура поқө өтлаөдны урчтанкөд, ставыс тајан петкөдлөны керан-вөчан кывлыс сам, сөмын оз звукоподражательнөја сөмын, но і мукдө ногөн, прімерјас шуам: „шептыс чур-бар парам“, „курыш-марыш сіјө кінас вөчіс“. Тајө кывјасыс—„чур-бар“, „курыш-марыш“—керан-вөчан улынөс, петкөдлөны керөм-вөчөмыслыс самлунсө пыщкөс-ладорбокөсаньс, образнөја. Тајанөс поқө шуны ізобразительнөј урчтанјасөн.

Вывод-кө вөчны: өніја кадө тајө грамматіка куҗа кывсө оз поъ велөдны, колө гіжны выл грамматіка. Авторыслы колө сетны социальстическөј заказ мед грамматікассө сіјө өдіөнжык выл пөв відлалас, формальнөј метод шыбытөмөн, діалектіка методө кутчыөмөн, да пар-тіялыс мог наукад пыртөмөн. Тајөс колө вөчны шдщ сы понда-дај, мыј авторыс ассыс нөлүчкіјассө вөждө-нід кағалөма, вермас сетны сіз-кө вылнога тіждө.

А. Гидоров.

Критика и библиография

Шахов Н. А. „Коми в прошлом и настоящем“, изд. Архангельского Краевого Парт. Издата 1932 г. 50 стр.

Партийное издательство Архангельского Краевого государственного издательства— в октябре-ноябре 1932 г. уже выпустило вторую работу, посвященную истории Коми. За работой г. Ульянова „Октябрьская революция и гражданская война“—появляется работа т. Н. Шахова „Коми в прошлом и настоящем“.

Эти отрадные факты свидетельствуют о том, что и коми народ наконец дождался своих историков, которые серьезно взялись за изучение истории коми. Надо признать, что история коми народа еще совершенно не изучена. Казенные историки эпохи царизма, отражавшие великодержавнические тенденции царского правительства, занимались больше собиранием этнографических материалов, чем вопросами коми истории. Были и такие историки, хотя бы типа Клавдия Попова—которые совершенно открыто утверждали, что коми народ не имеет истории в собственном смысле этого слова, что коми народ во второй половине XIX века пребывал еще в условиях первобытной дикости, вел бродячий, странствующий образ жизни, этот провинциальный идеолог русского великодержавнического национализма, в своей работе „Зыряне и зырянский край“,—договорился до того, что коми народ неспособен и к самостоятельной хозяйственной работе, что он исключительно занимается заимствованием у русских, и что если наши в продолжении своей „животной“ жизни и создали кое что совершенно самостоятельное от русских, то это шаманство, т. е. вернее шарлатанство.

Работа т. Н. Шахова ценна именно тем, что она ясно знакомит нас с прошлым коми, отвергает все утверждения русских казенных историков относительно того, что в отдаленнейшем прошлом коми вели жизнь кочующих дикарей. Оказывается, что и коми, как и другие народы СССР, занимались сельским хозяйством, торговлей, поддерживая связь с

другими народами. Что и коми, как и другие народы бывшей царской России, вели активную борьбу против своих эксплуататоров, первоначально с новгородским, затем московским торгово-ростовщическим капиталом. Классовая борьба коми крестьянства эпохи феодализма не утихает и в эпоху капитализма.

Устькуломский бунт 1842 г., которое было подавлено царским правительством с применением не только штыков и розг, но тяжелой артиллерией, свидетельствовало о том, что этот „шаманствующий“ народ уже в первой половине XIX века включился в общий фронт революционной борьбы против русского самодержавия.

Успехи социалистического строительства в коми по проведению первой исторической пятилетки свидетельствуют о том, что Коми являющийся в прошлом, в эпоху царизма одной из самых забытых, заброшенных царских колоний, ныне волею трудящихся под руководством коммунистической партии быстро меняет свое лицо, превращаясь в мощный советский индустриальный север.

На ряду с этими положительными качествами книги необходимо отметить и ряд недостатков ее. Прежде всего, автор констатируя развитие капитализма в лесной промышленности, что „торгово-промышленный капитал—вторгнулся только в мелкое хозяйство“ (стр. 6.), совершенно не заметил других отраслей местной коми промышленности, как охотничьего, рыболовного и оленеводческого хозяйства, в которых капитализм проник еще в XVIII веке и раньше. Работа коми охотников, рыбаков, работавших на определенных купщиков, которые затем и перепродавали их русским и иностранным капиталистам, представляет собой капиталистический тип хозяйства.

Рассматривая природные богатства коми: колоссальных запасов ухтинской нефти, мощных каменноугольных бассейнов Печоры и т. д.

даст совершенно неудовлетворительно объяснение, почему все эти баснословные богатства лежали подспудом, „царское правительство сознательно тормозило развитие промышленности в национальных окраинах“ (9 стр.). Почему же царское правительство тормозило развитие производительных сил? Поэтому, что коми являлась колонией русского самодержавия.

Развивать производительные силы Коми, значило гнать те капиталистические товары, которые массами ввозились в Коми: (керосин, спички, соль и т. д.).

Что касается попытки автора реконструировать социологические этапы развития коми народа на периоды: волной политической независимости, периода новгородской зависимости и периода московской зависимости (13 стр.), надо считать неудачными. Вместо того, чтобы в области периодизации коми истории исходить с точки зрения общественно-экономических формаций, т. Шахов целиком остался еще на позиции старой эволюционной школы буржуазных социологов в установлении этапов социально-экономического развития коми народа.

Не рассматривая историю Коми с точки зрения общественно-экономических формаций, автор делает и другие ошибки по этой линии. Его утверждение о том, что „Вычегодские и Печорские коми не знали крепостной зависимости“ противоречит Энгельсу и Марксу, которые не усматривали наличия свободных крестьян в условиях феодализма, и в частности крепостного хозяйства—как последней стадии феодализма. „Феодализм—пишет Энгельс—характеризуется личной зависимостью крестьян“.

Правда, в Вычегодском бассейне мы не имеем отдельных помещичьих латифундий, эксплуатировавших труд крепостных крестьян, кроме труда дворовых крестьян у отдельных помещиков, но зато мы имеем здесь и более крупного, и влиятельного помещика—в лице государства, которое в лице казна и являлось главным земельным монополистом, эксплуатировавшим труд так назыв. государственных крестьян Коми государственные крестьяне и являлись крепостными своего крепостнического государства. Оно не только занималось эксплуатацией коми крестьянства в форме оброчной эксплуатации,—но и распоряжалась ими как своей собственностью: ссылая их в Сибирь за малейшие провинности, подавляя в корне всякого рода недовольства путем штыка и артиллерии, продавая коми оптом в качестве рабочих на Уральские горные заводы.

Недооценка развития капитализма в Коми—вызвали у автора и другую ошибку, что „коми пролетариата до советской власти не было“, (18 стр.). Конечно, пролетариатом Коми не богат, но что он имелся, об этом свидетельствуют хотя бы Кажимские горные заводы, организованные устюжскими купцами и другими в начале второй половины XVIII в., к которым были прикреплены на посессионных правах коми крестьяне из ближайших волостей. Об этом же свидетельствуют наказы коми крестьянства, адресованные в законодательную комиссию 1767 года.

Что касается вопросов Февральской и октябрьской революции и гражданской войны, автор—упоминает о них только вскользь. В самой оценке февральской революции, которая якобы „не внесла никаких изменений в положении коми трудящихся“ (20 стр.) автор безусловно не прав. Правда, что „царские чиновники, кроме полиции, остались прежние, изменилось лишь название их чинов. Лесной ревизор Митюшев превратился в Устьсысольского уездного комиссара временного правительства, земские начальники стали мировыми судьями“,—(20 стр.), но февральская революция создала впервые в истории в России и в Коми двоевластие, когда коми рабочие и крестьяне с помощью демобилизованных солдат, наряду с органами буржуазного временного правительства, начали создавать свои организации—советы рабочих, крестьянских и солдатских депутатов.

Февральская революция, совершенная рабочими и крестьянами, уже вплотную подвела трудящихся коми к власти. Образовавшиеся с 20 декабря 1917 г. двоевластие, выразившиеся в том, что представители совета рабочих, солдатских и крестьянских депутатов уже вмешивались в действия Управления Устьсысольского Уездного временного комитета и в деятельность Устьсысольской земской управы—свидетельствовало о том, что трудящиеся коми верно и последовательно шли, особенно после октябрьских дней, к завоеванию власти, что затем и было сделано в июне 1918 г.

В заключении необходимо отметить, что автор совершенно правильно заканчивает свою работу констатированием факта проявления великодержавнического шовинизма и местного национализма, которые нашли свое выражение в ряде исторических работ, помещенных в журнале коми, отражавшей таким образом точку зрения местных националистов, с которыми в настоящее время ведется последовательно и систематически непрерывная борьба.

Ив. № 31

в. ред. **Е. С. РОЧЕВ**

Редкол.: **РОЧЕВ**
ГРЯЗНЫХ
СТАРЦЕВ
ПАРШУКОВ

Отв: секр. ред. **П. ПОПОВ**

Облит № 1093. Заказ № 1577. Тираж 1100 экземпляров. Формат 72×108, 6 печ. листов.
Количество знаков 75.000 в п. л. Сдано в набор 1/1 33 г. Сдано в печать 28/1-33 г.

Г I Ж Г Ö J

„КУЛЬТУРА ФРОНТ“

журнал выlö 1933 во выlö

ПЕТО БЫД ТÖЛЫСЫН ÖТЧЫД

„КУЛЬТУРА ФРОНТЫН“ 1933 воö петасны гижöдјас тащöм темајас выlö:

1. Медвозза да Мöд вйтвоса планын сулалан мөгјасöс оломö портöм јылыс;
2. Партия, комсомол да профсоюзјас ужјас јылыс;
3. Кызи перестроитчöны школајас ВКП (б) ЦК да ЦК шуöм под вылын;
4. Культурнöј революция јылыс;
5. Кызи пуктыны коммунистическöј воспитаннö ужалыс јöс повсын да школајасын;
6. Кызи нуöдны школајасын политехнизация да ужалан методјас јылыс;
7. Кызи пуктыны култмассöвöј уж вöрын да колхозјасын;
8. Коми јöз истöрия јылыс;
9. Коми научнöј да художествоа литература јылыс гижöдјас;
10. Коми да роч театр возын сулалан мөгјас јылыс;
11. Критика да библиография да с. в.

„КУЛЬТУРА ФРОНТЫН“ кутасны ужавны Коми областувса политическöј, советскöј да научнöј ужјас вывса медвозмöстчана јортјас.

Наука фронт вылын ужалысјас пыö кутасны ужавны:

Профессор Пипуныров — педолог,
 „ Лыткин — јазыковед,
 доцент Сидоров — јазыковед,
 „ Старцев — историк,
 „ Подоров — историк,
 „ Якоби — литературовед,
 Коми Институт. вел. Оботуров — литературовед,
 „ „ „ Богомолов — педагог,
 Роч театр режисс. — Ходырев.
 Коми гижысјас да критикајас да с. в.

Лоасны гижöдјас коми художествоа литература јылыс.

„КУЛЬТУРА ФРОНТАЫ“ колö лоны партиалыс социалистическöј течан политика оломö портöмын нырнуöдысöн. Ен вунодо — „Культура фронт“ боевöј нырнуöдысöн да социализм течан уж котыр тачан кор быдöн сийöс сүздасны, лыдфасын да отсаласны „К. Ф.“-тыны, кор öлөмсаң щöщ кутасны ужавны партинöј, комсомолсöн социалнöј организацияјас, школајас, лыдфасын керкајас да с. в.

Сүздан дон во кезлö 8 шайт.

Редакциялөн адрес: Пединститут.

